

సాహిత్య
ప్రసానం
అక్టోబర్ - 2008

వెల రూ. 10

సాహితీ స్రవంతి

ఫోటో: గుడిపూడి విజయరావు

వైరుధ్య సౌందర్యం: అంతర్జాతీయ ప్రసిద్ధి గాంచిన కందియన్ సూరీ ఆఫ్ ఐజినెస్ (వైబిడబ్ల్యూఐ) భవన ప్రాంగణంలో జీవం ఉల్లేపదే పశువుల కావలి

ఆరేళ్ళ ప్రస్థానం

ప్రస్థానం అక్షర యాత్రకు ఇది ఆరో సంవత్సరం. దర్పణం, గమనం, ప్రస్థానం ప్రత్యేక సంచికల తర్వాత 2002 అక్టోబరు - డిసెంబరు త్రైమాస పత్రికతో ఈ యాత్ర మొదలై నిర్విఘ్నంగానూ, నిబద్ధంగానూ సాగుతున్నది. మాసపత్రికగా మారిన తర్వాత ఇది ఏడవ సంచిక. ప్రతి రోజూ ఏదో ఒక మూల నుంచి పత్రికకు చందా పంపించే సాహిత్యాభిమానులను చూసినపుడు కొండంత సంతోషం కలుగుతుంది. ఆ అభిమానమే పత్రికను ఇంతకాలం నడిపిస్తున్నది. పత్రికా నిర్వహణ వ్యయం బాగా పెరిగినా ఇంత వరకూ ధర పెంచలేదు. పేజీలూ తగ్గలేదు. అయితే ఈ కృషి ఇలాగే సాగాలంటే పాఠక మిత్రులు, శ్రేయోభిలాషుల సహాయ సహకారాలు మరెన్నో రెట్లు పెరగాలి. ఆ విజ్ఞప్తి చేసేందుకే ఈ నాలుగు ముక్కలు రాయడం... రచనలు పంపి సహకరిస్తున్నట్లే, ఆర్థికంగానూ చేయూతనిస్తేనే ప్రజాపక్ష ప్రగతిశీల పత్రికలు అందులోనూ సాహిత్యపరమైనవి నిలబడగలుగుతాయి. మా పాఠకులు, రచయితలలో ఆ విధమైన సహాయం చేయగల స్తోమత, సహృదయం వున్నవారు పలువురు వుంటారనే మా నమ్మిక. ప్రతివారినీ ప్రత్యక్షంగా కలుసుకోవడం సాధ్యం కాదు గనకే మరోసారి పత్రిక పక్షనే అలాంటి తోడ్పాటు కోరుతున్నాం. పత్రికకు చందాలు, అడ్వర్టయిజ్‌మెంట్లు, సంస్థకు విరాళాల రూపంలో సహకరించాలని మనవి చేస్తున్నాం. స్తోమత వున్నవారు ఎక్కువ మొత్తంలో సహాయపడితే, అంత చేయలేని వారు తమ పరిమితుల్లోనైనా చేయించాలని మా ఆకాంక్ష. పుస్తకాల ముద్రణ, సభా నిర్వహణ వగైరాలలో సాహితీ మిత్రులు అనేక వ్యయాలను భరిస్తూనే వున్నారు. పదిమందికి పదికాలాలు ఉపయోగపడే ప్రస్థానం వంటి పత్రికలు నిలదొక్కుకోవడం విడివిడిగా జరిగే చాలా కార్యక్రమాల కన్నా మిన్నగా వుంటుందని చెప్పనవసరం లేదు. ఆ విధమైన తోడ్పాటు నైతికంగానూ చాలా బలం ఇస్తుంది. అందుకే ప్రస్థానంతో సంబంధమున్న ప్రతి వారినీ శక్త్యానుసారం సహాయం అందించాలని కోరుతున్నాం. మీరు ఇచ్చే ప్రతి రూపాయి సద్వినియోగమవుతుందని, సార్థకమవుతుందని హామీనిస్తున్నాం. దీనిపై మీ స్పందన కోసం ఎదురు చూస్తాం.

. . .

ఈ సందర్భంగా నవంబర్ నెల ప్రస్థానం ప్రత్యేక సంచికగా ఎక్కువ పేజీలతో, వైవిధ్యభరితమైన సాహిత్యాంశాలతో, ఇంటర్వ్యూలు, ఛాయాచిత్రాలతో వెలువడుతుందని తెలియజేయడానికి సంతోషిస్తున్నాం. దీనిపై కూడా మీ సూచనలు ఆహ్వానిస్తున్నాం. మంచి రచనలకు కూడా స్వాగతం. దీని తర్వాత 2009 జనవరి నుంచి పత్రిక పూర్తిగా నూతనత్వంతో తీర్చిదిద్దేందుకు ఇది ఆరంభం పలుకుతుంది.

కథల బొమ్మలు : శివాజీ

ఈ సంచికలో...

ఆశ్రయం (కథ)	2
మహాబాధానందం	6
కవితలు	11
తప్పయితే మన్నించొద్దు! (కథ)	12
కవితలు	16
తెలుగు కథా సాహిత్యం 'గిరికన్నె'	17
కవితలు	20
నూట పాతికేళ్ల హిందీ నవలా ప్రస్థానం	21
సామాజిక సాంస్కృతిక చిత్రపటం	
'కథ 2007'	23
కవితలు	28
సమాజంలో సాహిత్యం, కళలు	29
డా॥ జి.వి. పూర్ణవంధు "కాంతి స్వప్న"	32
కవితలు	33
యాభై ఏళ్ళ తెలుగు కవిత్వంలో	
సామరస్యం - సంఘర్షణ	34
కడపలో అరసం 15వ మహాసభలు	40
కొత్త పుస్తకాలు	42
విమలాశాంతి సాహిత్య పురస్కార	
ప్రధానోత్సవం	44
సమాచారం	45
డైరీ	46
ఉత్తరాలు	48

సంపాదకవర్గం
తెలకపల్లి రవి (సంపాదకుడు)
కె.ఆనందాచారి
ఎ.సత్యభాస్కర్
వొరప్రసాద్
ఎం.నరహరి

కె. లక్ష్మయ్య, మేనేజర్

విడుదల
సాహిత్య ప్రస్థానం
1-1-187/1/2,
వివేకనగర్, చిక్కడపల్లి, హైదరాబాద్-500 020
ఫోన్లు : 27660013, 27635136,
ఇ.మెయిల్ : Prasthanam_ss@yahoo.co.in

ఆశ్రయం

అప్పుడు ఊళ్ళో కొంపైనా ఉండేది. తిన్నా తినకపోయినా కొంపలో పడి ఉంటే అడిగే నాథండే ఉండడు. రెక్కలు ముక్కలు చేసుకొని చేసినన్నాళ్ళు చేస్తాని. వాడికి రెక్కలు తెస్తాని. రెక్కలు వొచ్చినియ్యని పైపైకి ఎగిరి పోతుండాడు. ఇంక నాకేడ అందుతాడు.

మంచికంటే

నేను కడతేరి పోయిందాకా ఆ కొంప అమ్మొద్దని చెబుతానే ఉండా. ఇంకా ఊళ్ళో అది ఎందుకమ్మా ఎవురో ఒకరు ఆక్రమించేసుకుంటారు. నేనంత ఆఫీసర్ని అయి కూడా నువ్వు ఒక్క దానివే అక్కడ ఉంటే నాకు ఎంత నామోషీగా ఉంటుందని ఎంత నైత్రంగా చెప్పాడు.

అయినా వాణ్ణి అనుకొని లాభమేముందిలే. నాది కదా తప్పు. రమ్మనడంతోనే తిప్పుతా పోవడమేనా! అక్కడ ఉండే తాహతు ఉండొద్దా. పల్లెటూరి మోటోళ్ళు ఉండే చోటేనా అది. నా బుద్ధి గడ్డి తినబట్టిలే. పెద్దోళ్ళు ఊరకే సెప్పలా శాస్త్రాలు.

చేసుకున్న వాడికి చేసుకున్నంత మహాదేవా అనీ..... ఇప్పుడు పడాల్సిచ్చింది. ఏంజేద్దాం ఆ పిలుపుచ్చేదాకా తప్పేదేముంది అనుకుంటూ నడుం వాల్చిందామె.

“ఏంది సుబ్బుప్పా నీలో నువ్వే గొణుక్కుంటున్నావు?” పక్కనే వొచ్చి కూర్చుంటూ అడిగాడు సుబ్బయ్య.

ఈ వాయిసులో వొచ్చిన గాశారాన్ని అనుకుంటూ ఉండా “నిట్టూరుస్తూ చెప్పింది. బాధ పడమాకలే. నీకు..... ఎన్ని రోజులుంటాయి కస్తాలు. మాలాంటి వాళ్ళమైతే నిష్టదరిద్దురులుం కాబట్టి కాటికి యెల్లేదాకా తప్పవు. నీకేందప్పా. బంగారమంటిబిడ్డ ఉంటే. నువ్వే సొరగాన్ని కాదనుకోని వొచ్చావు. అయినా నీ కొడుకు ఊరుకుంటాడా నిన్నెతుక్కుంటారాడా! తప్పకుండా వొస్తాడు నువ్వేం బాధపడబాక పడుకో అని తనూ పక్కనే పడుకున్నాడు.

కొద్ది సేపటికి అమ్మా అమ్మా అని వెతుక్కుంటూ ఎవరో రావడం కనిపించింది. ఎవురోలే అని పట్టించుకోలేదు వాళ్ళు.

తన వైపుకే వొస్తూ లైటులేసి చూడడం మసక మసగ్గా కనిపించింది. అతడు సరాసరి వొచ్చి ఆమె ముందే నిలబడ్డాడు.

‘ఎవరూ’ అంటూ పరీక్షగా అతని వైపు చూసింది.

“అమ్మా నేనమ్మా సాంబయ్యని. అయ్యగారు నీకోసం గుళ్ళూ గోవురాలన్నీ తిరుగుతున్నాడమ్మా. ఇయ్యాల లేసినేళ బాగుండ బట్టి నువ్వీడ కనిపించావు. రా తల్లి రా బయటే ఉండారు అయ్యగారు. రామ్మా రా వొంగి వొంగి దణ్ణం పెట్టసాగాడు. “అయ్యగారు ఎవురికిరా అయ్యగారు. ఆహో ఎవురి కంట అయ్యగారు” గదిమిందామె. ఆమె అరుపులకి అదిరిపడ్డతనను.

మీకందరికీ అయ్యగారేమో! నాకు మాత్రం ఎవరూ లేరు పో” విదిలించింది. అతనికేమీ అర్థంగాక కాసేపు మౌనంగా నిలబడ్డాడు.

ఎంతసేపు నిలబడ్డా ఇంక ఆమెతో మాట్లాడటానికి ధైర్యం చెయ్యలేకపోయాడు. దాంతో నెమ్మదిగా వెనుదిరిగాడు. చెమటలు పడుతూ వచ్చిన అతన్ని చూసి, “ఏరా ఇక్కడ కూడా లేదా ప్రశ్నార్థకంగా చూశాడు.

“అయ్యో....” అదీ నీళ్ళు నమిలాడు.....

ఏంది? “ త్వరగా చెప్పి చావు ” గద్దించాడు.

“అయ్యో అక్కడ ఉంది కానీ ఆడకి తమరు వొద్దయ్యో”

“ఏం..... ఏమైందంటే వాస్తే” కోపంగా చూశాడు.

“అయ్యో అక్కడంతా అలగా జనం ఉండారయ్యో.”

“ఏడిశావ్ ఉంటే ఉండారే రా” కారులో నుండి దిగి ముందుకి దారి తీశాడు.

డోర్ మూసేసి వెనుకనే అనుసరించసాగేడు సాంబయ్య.

లోపల రకరకాల మనుషులు పడుకుని ఉన్నట్టున్నారు.

కొందరు కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు. ఇంకొందరు గురకలు పెట్టి నిద్ర పోతున్నారు. వాళ్ళ మధ్య నడవటం అతనికి ఎంతో అసహనంగా ఉంది.

రాత్రి కాబట్టి బతికి పోయాను. లేకుంటేనా అమ్మో అనుకుంటూ నలుదిక్కులా చూస్తూ “ఎక్కడా” నెమ్మదిగా ద్రైవర్ని అడిగాడు.

“అయ్యో అంటూ ఆమె వైపు చెయ్యి చూపిస్తూ గుసగుసగా చెప్పాడు సాంబయ్య. అక్కడ ఆ స్థితిలో ఆమెను చూడాల్సి వస్తుందని కల్లోకూడా అనుకోలేదతను. కోపం ముంచుకొచ్చింది. అయినా అది సమయం కాదనుకుని కోపాన్ని బలవంతంగా అణచుకున్నాడు.

ఆమెకు దగ్గరగా వచ్చాడు.

“మ్మా” నెమ్మదిగా పిలిచాడు.

తన మాట తనకే సరిగా వినిపించలేదు.

వాళ్ళ అందరి మధ్యలో ఆమెను అమ్మా అని పిలవాలంటే చాలా చిన్నతనమనిపించింది.

కొంచెం పెద్దగా పిల్చాడు ఈసారి.

అతని వైపు చూసిందామె. కానీ అతనెవరో తెలియనట్టు నిర్లక్ష్యంగా చూపు తిప్పుకుంది.

“ఏంటమ్మా ఈ ఖర్చు? ఎందుకు వచ్చావు ఇక్కడికి”? కంఠం కొంచెం కరుకుగా ధ్వనించింది.

ఆమె అప్పటికీ అతని వైపు చూడలేదు. సమాధానం చెప్పలేదు.

అడుగుతుంది నిన్ను కాదూ. పదివేలు కట్టాను. అక్కడికంటే ఇక్కడ అడుక్కోవడం బాగుందా నీకు” కొంచెం కఠినంగా అన్నాడు.

చివ్వున తలెత్తి అతని వైపు తీక్షణంగా చూసింది. ఆమె గుండెల్లో పెనుమంటలు చెలరేగాయి. సహనం చూద్దులు దాటింది. మౌనం బద్దలయ్యింది. పొంగి వొస్తున్న దుఃఖం గొంతులోనే ఆగిపోయింది. అడుక్కుంటున్నానా నేను. ఎక్కడా?

ఎవర్ని అడిగి జేర్చావక్కడ? యాడకో తీసకపోతన్నాను రమ్మని చెప్పావే కార్లో ఎక్కిచ్చుకోని తీసకెల్లడం బాగుందా! ఆ జైల్లో వెయ్యడం బాగుందా! ఏది బాగుంది చెప్పు నీకు.

ఒక్క ముక్క ముందు జెబితే నా దారి నేను జూసుకునే దాన్ని గదా! ఏమీ తెలియని అమాయకురాలిననే గదా! రెండ్రోజులు ఆడుండు మళ్ళీ వొస్తానని చెప్పియెళ్ళావు నువ్వు” ఆమె గొంతు గాఢదికమైంది. గతమంతా కళ్ళ ముందు నిలిచింది. కళ్ళు నీటి చెలమలే అయ్యాయి.

పవిత్ర చెంగుతో కళ్ళు వొత్తుకుంటూ, ఈ వాయిసులో పడాల్సిన తిప్పలేనా ఇయ్యి” మాట జీర బోయింది.

“ఇప్పుడేమైందమ్మా నీకు? “అక్కడ ఏంది లోటు చెప్పు?”

ఇయ్యాల నువ్వు లచ్చలకి లచ్చలు తీరుండావు కాబట్టి నీకు లోటుపాట్లు తెలియవురా. ఈడ ఇంత లాపాయింట్లు లాగుతుందావే! ఎందుకు మాట్లాడవు?

అడ్డమైన వాళ్ళందరికీ సెయ్యడం తన వల్ల కాదంటనే నేను మీకు అడ్డమైనదాన్ని అయిపోయానా! నువ్వు నీ పెళ్ళాం కూడబలుక్కోని

తీసకెల్లి ఆ జైల్లో యేస్తారా! ఏం ఏమీ సెయ్యకుండానే

ఇంతటి వాళ్ళు అయ్యారా మీరు? ఎర్రని అగ్గిలో బడి రాత్రనకా పగలనకా కష్టపడితే గాదా నువ్వు ఇంత వాడివి అయ్యింది. నీకై నువ్వేమీ గాలికి పెరగ లేదుగా?” తన పుట్టు పూర్వోత్తరాలు తొవ్వ సాగింది.

అందరూ వాళ్ళ వైపే చూస్తూ ఉండడంతో అతనికి చాలా అవమానంగా అనిపించింది.

“అమ్మా అవన్నీ ఇప్పుడు ఎందుకు చెప్పు. ముందు ఇంటికి రా పోదాం” చెయ్యి పట్టి లాగబోయాడు.

చేతిని విదిల్చి కొట్టింది. ఎక్కడికిరా పోయేది “మీ అయ్య సచ్చిపోయాడని నిన్ను గాలికి వొదిలేశానా!

ఎకరాలకరాలు ఉండోళ్ళు గూడా పిల్లల్ని గొడ్ల కాడికీ, పొలాలకీ పంపుతుంటే నేను మాత్రం నిన్ను సదివిచ్చి గొప్పొణ్ణి చెయ్యాలని తపన పడిపోతినే. ఒరేయే ఒక్కరోజంటే ఒక్కరోజు రొండు కాళ్ళూ ఒకచోట పెట్టిన పాపాన పోలేదు! ఏ రోజు నాగా బడితే నీ సదువులకి యాడ ఆటంకం వొచ్చుద్దోనని వానికీ వారిపిడికీ భయపడకుండా ఆ దుక్కుల్లో పడి కొట్టుకుపోయే దాన్నే.

ఒంట్లో బాగలేక పోయినా సరే ఆస్పత్రికి పోతే యాడ డబ్బులు అయిపోతయ్యోనని కషాయమో పాడో తాగి యెల్లబుచ్చుకునే దాన్నే గానీ ఏనాడైనా రోగానికి ఒక్క రూపాయి పెట్టి ఎరుగుదునా! సుబ్బుమ్మ పీనాసి కట్టెమ్మా! ఒక్క రూపాయి గూడా దేనికీ ఖర్చు పెట్టిన పాపాన పోదమ్మా అంటూ ఊర్లో అందరూ తలో రకంగా ఎగతాళి చేసినా పట్టిచ్చుకునేదాన్నా! ఇయ్యన్నీ నీ కోసం గాక ఇంకెవరి కోసం చేశానా.” ఏడుపూ ఆవేదనా కలగలిసిపోయాయి. దుఃఖం కట్టలు తెంచుకుంది.

అందరి ముందూ అంత అవమానం జరిగే కంటే భూమి బద్దలై రెండుగా చీలి లోపలికి కుంగిపోతే బాగుండుననిపించింది. అమాంతం అక్కడ నుండి మాయమైపోతే బాగుండునని కూడా అనిపించిందతనికి. ఎవరి ముందూ పంచని తల భూమీదకు వొంగి పోయిందా రోజు.

“ఇంటికి పోదాం రామ్మా అక్కడ మాట్లాడుకుందాం” చెప్పలేక చెప్పలేక మళ్ళీ చెప్పాడు.

అయినా నీ ఇంటికి వాస్తే నీ పెళ్ళాం పడనిచ్చిద్దా. మేం జెయ్యలేమమ్మ. మేం కడగలేమమ్మా. మేం ఉతకలేమమ్మా. ఇదే పాటాయేనే ఆపెకి.

ఏం మీకంతా ఎత్తి పొయ్యకుండా, కడిగి చెయ్యకుండానే పెద్దోళ్ళు అయ్యారా! అది కాదులే. అసలుకి ముసిలీ ముతకా ఆ ఏ క్లాసు బిల్లింగుల్లో అడ్డంగా ఉండారని యాజ్ జెల్లల్లో పడేస్తారు! పైగా యేలకు యేలు మాకు దారాగతం జేస్తున్నారని ఓ ఏడుపొకటి.

పో... పో...రా ఎప్పుడిగ్గావాల మీ యేలూ లచ్చలూ. మీ దగ్గరే మాటలు కట్టుకోండి.” అంటూ కసురుకుందామె.

పోనీ పెద్దమ్మా అబ్బాయి అంతగా బతిమలాడుతుండాడు గదా! ఆయన చెప్పే మాట కూడా ఆలకించొచ్చు కదా! అప్పటి దాకా వాళ్ళ సంభాషణ విన్న ముసలాయన అనునయంగా చెప్పాడు.

కోపంగా అతని వంక చూపులు తిప్పింది. నీకు తెలవదయ్యూ. తల్లికి మొగుళ్ళంటారే అట్లాంటి వోళ్ళయ్యా ఈళ్ళు పాలు తాగి రొమ్ము గుద్దే రకమయ్యా ఈళ్ళు. ఇస్సాసం లేని ఘాతుకులు.

ఈళ్ళని పెంచి పెద్ద జెయ్యడానికి మన రక్తమాంసాలు ధారపోయ్యాలి. వాళ్ళ కోసం మన ఆస్తులు అరిగిపోవాలి. అన్నీ అమిరాక మనల్ని పులిస్తరాకులుండయ్యే వాటిని ఇసిరేనినట్లు ఇసిరేస్తారు.

వాళ్ళ ఇందు ఇనోదాలకీ ముసిలోళ్ళు అడ్డమయ్యా. అందుకే ఈడ్చిబైటపారేస్తారు. ఈడి పెళ్ళాం అనడమే గాకుండా,.... దాని తరపు వాళ్ళ సేతగూడా అనిపించేడయ్యా. ఒకరోజు కోపమొచ్చి యాడన్నా దూకుదామని కూడా పోయేనయ్యా అంతకు ముందు మా ఊళ్ళో ఒకాయన అట్నే చెర్లో దూకేడు. ఇప్పటికీ అబ్బని పొట్టని బెట్టుకున్నాడని పిల్లల్ని ఆడిపోసుకుంటున్నారు.

నావల్ల నా బిడ్డకా అపనింద ఎందుకు రావాలని అగేసు కానీ, లేకపోతే ఏ వల్లకాట్లో బూడిదయ్యేదాన్నో.....” రోదిస్తూ చెప్పిందామె.

ఆమె మాటలు వింటూ అతని వెనుహం నల్లగా మాడిపోయింది. అంత పెద్ద ఆఫీసర్ని అయి ఉండి కూడా ఇక్కడ ఈమె వల్ల తల దించుకోవాల్సి వొచ్చిందని మధన పడసాగేడు. అంతకంతకూ ఆమె మాటలతో ఊబిలోకి దిగబడుతున్నట్టు అనిపించ సాగిందతనికి.

ఈ పరిస్థితి నుండి ఎలా బయట పడాలో కూడా అర్థం కాలేదతనికి. బోసులో చిక్కిన ఎలుకలా గిలగిల్లాడిపోతున్నాడు.

“అయితే ఇప్పుడు నన్నే చెయ్యమంటావమ్మా? ఇంటికి రమ్మంటే రానంటున్నావు. హాం నుండి పారిపోయి వొచ్చావు. ఇంక ఏం చెయ్యాలో చెప్పు.” “ఏడుపు ఒక్కటే తక్కువైంది అతని మాటల్లో.

“నీది దొంగల కొచ్చేనా! వాళ్ళది దొంగల కొచ్చేనా! ఎవురింట్లో దన్నా దొంగల కొచ్చేనా! పారిపోయొచ్చావ్ పారిపోయొచ్చావ్ అంటున్నావు. నేనేం పారిపోయి రాలా.... నా పాటికి నేనొచ్చేశా

అంతే....ఆ ... ఇంకోపాలి ఆ మాట అన్నావంటే మర్యాద దక్కదు. ఏమనుకుంటన్నావో!”

ఏదో ఒకట్లే అమ్మా. ముందు ఇంటికి పోదాం పదమ్మా “కాళ్ళు పట్టుకుంటాను అనే పరిస్థితికి కూడా వొచ్చాడు”.

హఠాత్తుగా ఆమె రెండు చేతులూ జోడించి, అతని వైపు చూయిస్తూ “అయ్యా మీకు ఒక దణ్ణం. మీ అభిమానికొక దణ్ణం. నన్ను ఎప్పురూ... వొల్లకాట్లో దొర్లిచ్చాల్సిన పనిలేదు. ఏ జైల్లోనూ నేను ఊపిరాడకుండా ఉండలేను. నా మానాన నన్ను బతకనియ్యండి.

ఈ గుళ్ళోనే ఒక ముద్ద ప్రసాదం తిని ఒక మూల ముడుక్కుంటాను.

రేపు ఎప్పుడన్నా కన్ను మూస్తే ఎప్పుడో ఒకయ్య.... ఇదుగో..... ఈ ముక్కుకీ సెవులకీ ఉండయ్యే.... ఇయ్యి తీసుకోని అవతలకి ఈడ్చి పారేస్తాడు. అప్పుడు కూడా నీ జోలికి రాను.

పోనియే నీకు ఎంత డబ్బు కావాలో అడుగు. ఇస్తాను. నువ్వు ఎక్కడ ఉండాలో అనుకుంటే అక్కడే ఉండువు గాని” రాజీ మార్గానికి వొచ్చాడతను.

డబ్బులు.... డబ్బులు.... అంటారు. ఎప్పుడికి తెలియని డబ్బులూరా అయ్యి ఇయ్యాల కట్టలు కట్టలు డబ్బు కూడేసరికి కళ్ళు నెత్తికి ఎక్కినియ్యి. డబ్బులుంటే చాలా ఎవుర్నయినా ఏవైనా చెయ్యొచ్చు అనుకుంటన్నారు దద్దమ్ములు.

మనిషికి కావాలైన అంత ప్రేమ, ఇంత ఆప్యాయత డబ్బులు తెచ్చి పెట్టవయ్యా... సుబ్బయ్య కాస్తా సెప్పయ్యా ఈడికి”.....

కాలికేస్తే మెడకు మెడకేస్తే కాలికి..... ఏం చెయ్యాలూ దేముడా..... తలపట్టుకున్నాడతను.

సమస్యకి ఒక పరిష్కారం దొరికిందిలే అనుకుంటే మళ్ళీ మొదటికే వొచ్చి కూర్చుంది. గట్టిగా కణతలు నొక్కుకుంటూ తను చేసిన తప్పుకి చింతించసాగేడు.

అయినా చివరి ప్రయత్నం చేసి చూద్దాం అనుకున్నాడు.

“చివరిసారిగా అడుగుతున్నాను. వొస్తావా రావా” అసహనం చివరి హద్దుల్లో నుండి మాట్లాడాడు.

“ఒరేయ్ నువ్వొక అరిసినా రాను..... గీపెట్టినా రాను.... జరగాల్సి నియ్యి అన్నీ జరిగి పోయినియ్యి.”

నాకు చెప్పా పెట్టకుండా నన్ను వొదిలించుకోవాలి అనుకున్నప్పుడే మీ అమ్మ నచ్చిపోయిందనుకో....”

“నీ మొండితనం నీదే గానీ నన్ను అర్థం చేసుకునేదే లేదా!” అరిచినంతపని చేశాడు. ఆమె మౌనంగా ఉండిపోయింది.

“ఒరే సాంబయ్యా. ఇట్రారా. ఇటోచ్చి ఒక రెక్క బట్టుకో తీకెళ్ళి కార్లో కుదేద్దాం అని ఒక చెయ్యి పట్టుకోగానే సాంబయ్య వొచ్చి రెండో చెయ్యి పట్టుకున్నాడు. ఆమె ఇద్దరి చేతుల్లో పెనుగులాడ సాగింది.

“ఇదుగో ఇదే సెబుతున్నా నన్ను ఇక్కడ కూడా అల్లరి పెట్టడమేం బాగా లేదు.

ఒకేళ గానీ నువ్వు ఇంత బలవంతంగా ఇంటికి తీసుకెళ్ళావే అనుకో. ఇంక ఈ భూమీద కూడా ఉండకుండా పోతాను” చాలా దృఢంగా తన నిర్ణయాన్ని చెప్పేసింది.

అంతే పట్టుకున్న చేతిని వొదిలి వేశాడతను. దాంతో సాంబయ్య కూడా వొదిలివేశాడు.

“ఛీ... ఎక్కడో చావు” అంటూ విసురుగా వెనక్కు తిరిగాడు. సాంబయ్య అతన్ని అనుసరించ సాగేడు.

కొద్ది దూరం పోయిన తరువాత ఏదో గుర్తుకువచ్చిన వాడిలాగా ఆగేడు.

జేబు తడుముకున్నాడు. నోట్ల కట్టలు వెచ్చగా తగిలాయి. వడివడిగా ఆమె దగ్గరకు వచ్చాడు.

అతన్ని చూసి భయపడ్డట్టుగా వెనక్కు జంకిందామె. అతను జేబులో నుండి నోట్ల కట్ట తీసి బలవంతంగా

ఆమె చేతివేళ్ళు తెరిచి బలవంతంగా చేతిలో ఉంచి అంతే వేగంతో వెనుదిరిగాడు. పోతున్న అతని వంకా, నోట్ల వంకా మార్చి మార్చి చూడసాగిందామె. ఆమె ఆవేశం కట్టలు తెంచుకుంది. కంఠనరాలు బిగుసుకున్నాయి.

“బొందలో పూడ్చి పెట్టడానికా ఈ డబ్బు. ఇదే గదంట్లా మిమ్మల్ని ఆడిస్తుంది. ఇది మూటలు మూటలు మూలగ బట్టి గదా మీకు మనుషులు కనబడకుండాపోతుంది.” అంటూ నోట్ల కట్టను విసిరి కొట్టింది.

అది ఎదురుగా ఉన్న స్తంభాన్ని తాకింది. నోట్లు గాల్లో గిరికీలు కొడుతూ ఎగరసాగేయి.

ముందుకి సాగుతున్న అతను ఆకాశంలో ఎగురుతున్న నోట్లవంక చూశాడు. అయినా అగలేడు. ముందుకి సాగుతూనే ఉన్నాడు. ఆమె అతను పోయిన వైపు చూస్తూనే ఉంది.

✽

కిటికీ ఊసల్లోంచి
దూసుకువచ్చే
తొలి వెలుతురు కిరణం
సుప్రభాతం
ప్రసవించే
వార్తాశిశువు
కాలవాహినిలో
క్షణ క్షణం చలించే
వార్తా దృశ్యం
బోరు బావినుంచీ
గగన తలందాకా
కథన కుతూహలం

మీడియా

బద్ధ నాగేశ్వరరావు

మీడియా గాలివాటు
గాలిపటం కాకూడదు
గోడకు కొట్టిన మేకులా ఉండి
యదార్థ దృశ్య శ్రవణం కావాలి
బంతిలా తగిలి హృదయం గోడకి
స్పందన కలిగించాలి

స్వచ్ఛమైన నీటి ఊటలా
పారదర్శకం కావాలి
అధికారుల గొడుగు కాకుండా
బడుగుల కోసం పిడుగు కావాలి
జనవాణి తనవాణిగా నిలపాలి
జనతకీ ప్రభుతకీ వారధికావాలి
వేట నుంచి కోటకి
జనత హృదిని చేర్చే సారధి కావాలి
మీడియా పాఠకుడి చేతి
ఆయుధం కావాలి

మా అవ్వ! అట్టి తునకల కూర
గట్టిగ గంటె తిరుగకుంట ఒండు
నవంగాలు నూరి మసాలా చేసి
యిలాచ్చిలతోటి అంత కమ్మగ జేసు

అట్టి తునకల కూర

సిద్దెంకి యాదగిరి

మాదిగిండ్లల్ల
సంటిపోరగండ్లకు
కార్ణం ఉప్పుకారంల ఉడికిచ్చి
ఉగ్గ బువ్వతోనే పురువు

సుట్టపోడొస్తే
సెవుల ఎనులల
కూర కుత కుత ఉడికియ్యలే
లేకుంటే

అఖర్కి అట్టి తునుకుల దప్పడం చెయ్యకపోతే
సుట్టిరికం ఉట్టిదే

బడిలె దోస్తూగాండ్ల మాటలు వట్టి
యిసుక్కుమునిపిచ్చి నేనేగాక

ఇంట్ల కూర ఒండనియ్యలే తిననియ్యలే
పెద్ద కూరనంగనే పాణమంత ముక్కిరిసిపట్లువు

అప్పుడు నేను తినంగ ఎక్కిరిచ్చినోళ్లు
ఇప్పుడు కళ్యాణి బిర్యానికి కెగవడ్డరు
ఎర్రకాంగనే ఛీ అని చీదరిచ్చుకున్నందుకు
నొట్లె బుక్క ఎత్తగొట్టె పాపాత్మునివి...
అనే తిట్లు పడ్డ

సదువుకొంగ దోస్తుల రూంలకు పోయిన
కుక్కర్ల వండి తెచ్చి ఒట్టేసి తినిపించింద్రు
తిన్నంక తెల్సగుట్టు

అప్పుడనిపించింది
సప్పలు పీక్కుతినే సంస్కృతికి దూరమై
సప్పటి కూరలకెందుకు ఎగవడితిమా అని
అక్కడ పుట్టినందుకు
దీపం నిలవెట్టాలనిపిస్తుంది

ఈ కవిత్వతత్వాన్ని ఆకళించుకోగల నూతన దర్శనం కారణంగా శిఖామణి కవిత్వం కవిత్వ ప్రయులకు మహా బాధానందాన్ని అందిస్తుంది. త్రిపురనేని శ్రీనివాస్ ఎంత ముచ్చటపడినా కవిత్వాన్ని దళిత పులిని చేసి అయఃపంజరంలో ఇరికించి తానాడమన్నట్టల్లా ఆడించే రింగు మాష్టరు కాలేకపోయాడు శిఖామణి.

డా॥ యు.ఎ. నరసింహమూర్తి

వెయ్యేళ్లకు పూర్వం ఒక కవిరాజు శిఖామణి రాతికోళ్ల కూత వినిపించాడు. రాతిపూల వాసన వెదజల్లాడు. ఇప్పుడు మళ్లీ ఇంకొక కవి శిఖామణి కిర్రు చెప్పుల భాష వినిపించాడు. ఒక సహస్రాబ్దిలో కాలం ఎంత మారిందో కవిత్వం ఎంత మారిందో కవుల విశ్వాసాలు పూనికలు ఎలా తమ దిశను మార్చుకున్నాయో తెలిసిన వారందరికీ ప్రాచీన కవి ప్రకటించిన విశ్వాసానికి ఆధునిక కవి చేపట్టిన ప్రతీకకు మధ్య ఎంత అఖాతం ఏర్పడిందో తెలిసి వస్తుంది. సనాతన సంస్కృతికీ ఆధునిక సంస్కృతికీ మధ్య నడుస్తోన్న సంకుల సంఘర్షణలో కొన్ని చిత్రమైన ప్రశ్నలెప్పటికీ మిగిలే ఉంటాయి.

దిగంబరడై సృశానాల్లో సంచరించే ఆదిభిక్షువు ధమరుకం నుండి వెలువడిన మహేశ్వర సూత్రాలు అగ్రవర్ణ సాహిత్యానికి, కాటి సుంకాన్ని వసూలు చేసుకొంటూ కాశీ నగరంలోని సంపన్నులు కొనుగోలు చేయలేని హరిశ్చంద్ర చక్రవర్తిని కొనుగోలు చేసి తనకు కట్టు బానిసను చేసుకొన్న సంపన్నులలో కెల్ల సంపన్నుడైన వీరబాహుని కిర్రు చెప్పుల భాష దళిత చైతన్యానికి ప్రతీకలయ్యాయి. ఇది ఒక ఆకర్షణీయమైన వైరుధ్యం. స్థూల దృష్టికి వర్ణం ఏదైనా వర్గాధిపత్యమే కొనసాగుతుందని పిస్తోంది. అరుంధతి పాఠశాల దీనికి ఇంకొక ఉదాహరణ. ఈ దేశంలో ఇంతవరకు వ్యాపించి వచ్చినది అరుంధతీ సంస్కృతే. కానీ

అతి సూక్ష్మమైన కవితా న్యాయాన్ని, సమకాలీన సామాజిక వర్గ, వర్ణ సంఘర్షణల వెనుకనున్న ఉద్యమ చైతన్యాన్ని ఒక దృష్టికోణంగా కుదుర్చుకొని చూడగల వారికి ఉదాత్త ప్రేరణలనిచ్చే దళితవర్గ ప్రతీకలుగా ఇవి ఎంతో సమర్థంగా నిలుస్తాయి. అందుకే తలమీద మానవతా ఛత్రంతో కవితాస్వంగణంలో కాలమోషిన కవిశిఖామణి ఒకడు ఒక మలుపుతో తల్లకిందులా పాతుకొన్న తన తలకు కిర్రు చెప్పులను తగల్చుకొన్నాడు. దేవుడిచ్చినా దళితుడిచ్చినా భాష ఒక సంకేతం. భాష మునిగిపోతుంది, భావన వెలిగిపోతుంది. శిఖామణి తన భావననే “కిర్రు చెప్పుల భాష” అన్నాడనిపిస్తుంది. కవి బంగారు పాళీతో రాసాడా? ఇనుపపాళీతో రాసాడా? అన్నది ముఖ్యం కాదు. అభిశప్త సమాజానికి అండదండగా నిలిచాడా, లేదా! అన్నదే ముఖ్యం. అనాదిగా కొనసాగి వస్తోన్న అధర్మాలకు అడ్డుకట్ట వేసాడా లేదా! అన్నది ముఖ్యం. అగాధ మానవతా సముద్రాల గర్భంలో నిక్షిప్తమైన బడబాగ్ని శిఖలతో ఉవ్వెత్తున్న ఎగసిన ఉత్తాల తరంగమై ఉజ్జ్వల కాంతిపుంజమై ఉన్నద్ర కంఠమై ఉపక్రమోప సంహారాలు లేని ఉదాత్త స్వప్నంగా నిలిచాడా! లేదా! అన్నది ముఖ్యం.

కవితా శిఖామణి తన ముప్పుల చేతి కర్రను అంధపథాల అంతఃకరణ మీద మోయించాడు. అతడు మొదట మానవుడు,

ఆ తరువాత దళితుడు, అందుకు అతడు అతడి పక్షాన అనేకులు క్షమాపణలు ఎన్ని చెప్పుకొన్నా దళిత కవిత్వమే రాయాలని ఎవరెన్ని అంక్షలు విధించినా అతడు ఆ కట్టుకొయ్యకు కట్టుబడి ఉండలేదు. కవితా పథంలో ఒక మలుపు తిరిగిన తరువాత కూడా తరచుగా తాను చేతబట్టిన దళిత జెండాను చిలకొయ్యకు తగిలించి నిప్పు కణికల్ని పుక్కిలిస్తూ మసిబారిన లాంతరు అద్దాన్ని ముగ్గుతో తుడిచినట్టు మానవ జీవన క్రియను శుద్ధి చేస్తూ మానవ మహేతి హాస్యాన్ని గానం చేసే కావ్య సంజీవిగా కనిపిస్తాడు.

ఈ దృష్టితో చూసినప్పుడు ఈ కవి ఉత్పత్తి శిఖామణి కాదు. బడబాగ్ని శిఖామణి. లోకం ఛారజలధి, కవిత్వం క్షీరజలధి. అటు లోకం ఇటు కవిత్వం ఎప్పటికీ విడదీయ లేనంతగా పెనవేసుకొనే ఉంటాయి. కవి సమున్నత కవితా శిఖరాల మీద నుంచి లోక జలధిలో దూకుతాడు. అందుకే అందులో ఒక అమృత స్పర్శ ఒక కలనాదం ఎన్నటికీ నిలిచి వెలిగే ఒక నవ్వు నురుగు ఉంటాయి. వాటి వెనుకనుండే కటుత్వాన్నీ ఘోషను క్షణికావేశాన్ని స్ఫురింపజేస్తూనే ఉంటాయి. ఈ కవిత్వతత్వాన్ని ఆకళించుకోగల నూతన దర్శనం కారణంగా శిఖామణి కవిత్వం కవిత్వ ప్రయులకు మహా బాధానందాన్ని అందిస్తుంది. త్రిపురనేని శ్రీనివాస్ ఎంత ముచ్చటపడినా కవిత్వాన్ని దళిత పులిని చేసి అయఃపంజరంలో ఇరికించి తానాడమన్నట్టల్లా ఆడించే రింగు మాష్టరు కాలేకపోయాడు శిఖామణి. ఆర్.ఎన్. సుదర్శనంగారొక్కడే ఇందుకు గల కారణాన్ని స్పష్టంగా వెల్లడి చేయగలిగారు. శిఖామణిలో ఆయన దళిత స్పృహ కంటే దివ్యాంశనూ, poeie overself చూసారు. శిఖామణి తన చుట్టూ గుడి కట్టే చంద్రుడు కాదు. మృదుల భావ కిరణాలతో వినీల కావ్యాకాశమంతటా అరుణారూణ ప్రభలతో విస్తరించే వే వెలుగు. పశ్చిమ దిశాంగనాన పసుపు, కుంకుమలు ఆరబోసిన పేదరాశి పెద్దమ్మ. బహురూపిగాను కలలు ముదిరిన కొన్ని క్షణాలలో కామరూపిగాను కనిపించిన సందర్భాలున్నా ఈ కవి అనుభూతికి అంతరంగానికి దిక్పాచి ఒక్కటే.

కవిత్వం కంటికి కర్పూరాంజనం పూయగల 'మో' వంటి విమర్శకుడు కితాబు ఇచ్చిన తరువాత శిఖామణి కవిత్వాన్ని విమర్శించడమనే సాహసానికి మిగిలిన విమర్శకులు పూసుకోవలసిన అవసరం లేదు. అవిటి విమర్శకులు తన కవిత్వ శిఖరాన్ని

ఆరోపించకుండా శిఖామణి ఆంక్ష ఎలాగూ పెట్టాడు. అయినా పోతు బొప్పాయి చెట్టులా జంటలు పెంచుకొన్న విమర్శకులు తమ పోతుగెలల పూలదండలను శిఖామణి కవిత్యం వెదలో వెయ్యాలని ఉవ్విళ్ళూరుతూనే ఉంటారు. అచ్చమైన విమర్శ మధ్య అదీ ఒక అలంకారంగా ఉండిపోవాలనుకొంటారు. విమర్శకులందరు శిఖామణిని ప్రతిభావంతుడన్నారు. ప్రతిభ అసాధ్యకరణాలకు అలంబనగా నిలుస్తుంది. అందరికీ తెలిసిన దానినే అద్భుతంగా మలుస్తుంది. అంత వరకు అడ్డుగా ఉన్న తెరను తొలగిస్తుంది. అప్పుడు కవి తన కాళ్ళతో కాలస్పాన్ని ఎగురేసుకుపోయే వైసితేయిడిలా కనిపిస్తాడు. తన రెక్కల మధ్య సామాజిక రుగ్మతలనే గజకచ్చపాలను ఇరికించుకొని ముక్కున సంప్రదాయ బంధనాలనే రోపిణి శాఖాను అసంతాకాశం లోకి ఉడ్డినం కొనసాగించిన బలాన్ని ప్రదర్శించి కవితామృదాహారణానికి తనకు గల సత్తాను నిరూపించుకొంటాడు. ఇది ప్రతిభావంతుడైన కవిమార్గం. ఈ ప్రతిభను శిఖామణిలో గుర్తించిన 'వెనా' అతడి కవిత్యంలోని మెట ఫారికల్ కన్నీట్ను చూసి ఉత్తమోత్తమ కవుల సరసన శిఖామణికి పీఠం వేశారు. 'కవిత్యం బీజం ప్రతిభావం' అన్నారు.

“శిఖామణి ప్రతిభ ఎంతటిదో ఆయనకు అంతటి కంటే మిన్నగా అభ్యాస ప్రవృత్తి కూడా ఉందని నాకనిపిస్తుంది.” కవిత్యానికి అవసరమైన బయటి సామ్రాజి, లోపలి సామ్రాజి పుష్పలంగా ఉన్న కవి” అని సంజీవ్ దేవ్ అన్న మాటలలో ఈ విషయం గోప్యంగా కనిపిస్తుంది. ఈ దృష్టితో చూసినప్పుడు ఉత్తమోత్తమ కవులకు అవసరమైన సంయమనం సమగ్రత అనే లక్షణాలు శిఖామణిలో ఒక పాలు తక్కువని చెప్పక తప్పదు. ఈ లోపం కూడా శిఖామణిలో ఒక అత్యంత ఆకర్షణీయమైన సృజనబీజంగా పరిణమించింది. నాలుగు కవిత్య సంపుటాలు వెలువరించిన తరువాత ఐదవ సంపుటం బోసనాగా లభించడానికి కారణమిదే.

శివారెడ్డి తన కవిత్యంలో ఒకచోట కొయ్యకాలును కవిత్యంలో జడత్యానికి ప్రతీకగా గ్రహిస్తే శిఖామణి అదే కొయ్యకాలును చిగురింపజేయడానికి తన తలను తల్లక్రిందులుగా పాతుకున్నాడు. ఒక జడపదార్థాన్ని చైతన్యవంతం చేయడం కోసం చైతన్యశక్తిని తలను బలిపెట్టడానికి పూనుకొన్న కవి తెలుగులో శిఖామణి ఒక్కడే కనిపిస్తాడు. అతడు కవిగా పుట్టాకే ఈ అభివ్యక్తి వుట్టింది. అంతమాత్రంతో ఈ కవికే

ఒక్కొక్కప్పుడు అడ్రసు మారినా ఆత్మమారదు.

కాపీరైటును మనం రాసివ్వలేం. దాని వెనుక అర్థశతాబ్ది ఆధునిక కాంధ్ర కవిత్యంలోని చైతన్య కోశాలెన్నో దృశ్యాదృశ్యంగా దర్శనమిస్తూ ఉంటాయి. ఇటువంటి సందర్భాన్ని పురస్కరించుకొనే చేమకూర వెంకటకవి “క్షితిపై వట్టి ప్రూకులు జిగుర్పవనంతుడు తారసోపిగుంభిత పదవాసనల్ నెరపు” అంటూ కవిలోక సహజమైన కమనీయతను పరిచయం చేసాడు. శ్రీశ్రీ పూలు లేని కాడల్ని చూపిస్తే శిఖామణి కాడ తొడిమల్లేని మావుల్ని చూపిస్తాడు. ఈ రెంటి వెనుక నున్న జీవన సత్యం ఒక్కటే, అది వేదన. వేదన ఏ రూపంలో ఉన్నా కవిత్యం దానిని మన కళ్ళముందు నిలుపగలదనే సత్యానికి శ్రీశ్రీతో పాటు శిఖామణి కూడా సాక్ష్యం పలుకుతాడు.

‘మహాశూన్యం’ కవిత చదివి నప్పుడు “ఎవరు కోరరు నిద్రా విసీల మానసంలో స్వప్న నౌకల సాహసాభియానాన్ని” అంటూ మొదలైన బైరాగి చరణాలు మనసులో మెదలక మానవు. ఈ మహా శూన్యంలో కవి బహూరూపిగా కనిపిస్తాడు. కవి ఒక మహానదిగా, మహారణ్యంగా, భూమిగా, అగ్నిగా, ఆకాశంగా మారి మారి చివరకు ఆకారాన్ని కూడా కోల్పోతాడు. ఆద్యంతాలు, చీకటి వెలుగులూ, సుఖ దుఃఖాలు అనే ద్వంద్వాలకు అందని అతీతశక్తిగా మారిపోతాడు. సీతారాం శిఖామణి కవిత్యంలోని వస్తు రూపాలను గూర్చి విశ్లేషిస్తూ “కొన్నిచోట్ల మాత్రం వస్తువుని విస్తరింపజేస్తూ పోయే క్రమంలో common plaus’ కారణంగా రూపంలో సాధించాల్సిన బిగిని నష్టపోతాడు” అన్నారు. ఇక్కడ గోప్యంగా ఉంచిన ఈ common plaus లను గూర్చి విస్తరించవలసి వస్తే మనకు ఇంకొక విషయం తెలుస్తుంది. సీతారాం, శిఖామణి ‘ముసీలాడు’ కవితలో పింగళి - కాటూరిని చూసాడు. ఈ ఒక్క కవితలోనే కాదు, శిఖామణి రాసిన చాలా కవితలు అంతకు ముందు విశ్వనాథ కృష్ణశాస్త్రి,

శ్రీశ్రీ, తిలక్, బైరాగి, అజంతా నారాయణరెడ్డి, శివారెడ్డి వంటి ప్రసిద్ధులు రాసిన గొప్ప కవితలకు ప్రతిస్పర్ధులుగా ప్రతిద్దండ్యులుగా ఒక జౌజ్జ్వల్యాన్ని తమలో నింపుకొనే ప్రయత్నంలో ఒక పునర్జన్మను ఒక పునర్ యవ్వనాన్ని ఒక భిన్న దార్శనికతను ఒక నూత్న జౌజ్జ్వల్యాన్ని నింపుకున్నట్లుగా కనిపిస్తాయి. ఇంతవరకు శిఖామణి రాసిన అనేక కవితల్ని విశ్లేషించి చూసినప్పుడు వస్తువు తనంత తానుగా శిఖామణిని వరించి రాదని అతడే ప్రయత్నపూర్వకంగా ఆధునిక కవిత్యంలో అంతకు ముందు స్వయం వ్యక్తమైన ప్రసిద్ధితి వృత్తాన్ని అన్వేషించి అన్వేషించి సుదర్శనంగా చూపిన poetic overself తో దానిని రంగరించి రంగరించి దాని జీవధాతువులన్నీ నమూలంగా మార్చి సరికొత్త శిల్పాన్ని మనముందు నిలుపుతాడు. ఇది శిఖామణి మీద ఒక ఆరోపణగా ఎంచకూడదు. చాలామంది కవులు గొప్పవాళ్ళు కూడా తెలిసీ తెలియకా పూర్వ కవుల కవిత్యాన్ని దానిచ్చాయలను తమ కవిత్యంలో స్ఫురించేలా చేస్తారు. శిఖామణి ఆ రకంగా చేయడు. వస్తువరణంతో పూర్వకవి పాదాంకాలు కన్పించినా కవిత్యంలో ఒక్క చరణంలో కూడా తనది కాని తనాన్ని తలయెత్తనీయడు. తలపులోకి రానీయడు. అందుకే శిఖామణి కవితకు ఒక్కొక్కప్పుడు అడ్రసు మారినా ఆత్మమారదు. స్పర్థా మహితమై న అహమహామికతో కూడిన ఈ కవన వ్యాపార కుశలత అభినందన పాత్రవై నరైన అదుపుతప్పితే ఈగుణం శోభించదు.

శిఖామణిలో అరుదునైనా అదుపు తప్పే లక్షణం కనిపిస్తుంది. పూర్తిగా తిలక్ ఛాయలో రాసిన “భిన్న ధ్రువాలూ” తప్పిపోయిన మనిషి” అన్న కవితలను చదివినప్పుడు మనకి విషయం తెటపడుతుంది. నా కంటెముందు/ నాకంటె గొప్పగా/ ఎవరో చెప్పేసిన/ నా చచ్చు పద్ధం కంటే/ ఆ మాటలే గొప్పగా తోస్తాయి నాకు/ - అన్నప్పటికీ శేషేంద్ర జేబునీ, శిఖామణి జేబునీ తడిమి చూస్తే తగిలే కవిత్య స్పర్ధలో, అవే స్వరాలు, అవే వ్యంజనాలు స్వరం మార్చుకొని కలగానం చేసినట్లు కనిపిస్తుంది. నారాయణ బాబు కవిత్యంలోని చనుబాల జిడ్డు “తప్పిపోయిన పాట” లో మన చేతికంటు కొంటుంది. రోడ్డు కవితలు ఒకటి రెండింటోకి రోడ్డుకు నమస్కారం చేసే అజంతా తొంగి చూస్తాడు. ‘వాన’ కవితలోని ‘వెండి దారాలు’ శ్రీశ్రీ వేలాడదీసినవని తెలిసినప్పుడు కొంత తెలిసిపోయినట్లు కనిపిస్తాయి. ‘నగరంలో రాత్రి’ అన్న శీర్షికతో

పాటు నిర్వహణ కూడా పాతవాసన కొడుతూ కవిత్వానికి కాంపోజిషన్ రాసినట్లుంది. వేశ్యలు బాలలను గూర్చి రాసిన చరణాలు ఈ కవి రాసిన కవిత్వం నుండే వున్నవని చెప్పవచ్చు. ఒక్క సంపుటంలో ఇటువంటి పరిస్థితి ఎదురు కాకూడదు. “చారిత్రక విభావ సంధ్యలు” అనలవేదిక, నిశాలత, మానసిక యవని కాభ్యంతరం’ వంటి పూర్వకవి ప్రయోగాలను పునశ్చరణ చేసిన సందర్భంలో కవి శిల్పవరమైన ఒక ప్రత్యేక ప్రయోజనాన్ని సాధించాలి. ప్రయోజన రహితమైన పునశ్చరణ శోభించదు. వస్తు సంబంధమైన సర్వసాధారణ లక్షణమే సహృదయులకు ఈ విధమైన ఈ విధమైన ఆభాస పూర్వకమైన రూప సామ్యలక్షణాన్ని కల్పిస్తుంది గానీ వాస్తవానికి ఇది శక్తిహీనత కాదని ఉదాహరించిన విమర్శకులు భావించడం కద్దు.

వ్యాసుణ్ణి పట్టుకొని చకారకుక్తి అన్నా, భవభూతి శ్లోకంలో “అత్ర బిందుర్విశిష్యతే” అన్నా అది వారి శక్తిని శంకించడం కాదు. గౌరవానికి లోపమూ కాదు. గొప్పకవి కాదని లక్షణాలు వున్నట్లుగా ఉన్న శిఖామణి విషయంలో కూడా శక్తిహీనతను గూర్చి ఎవరూ ఎంచరు. అయితే సర్వశక్తిమంతులకు కూడా కొన్ని బలహీనతలు, ప్రలోభాలు ఉంటాయి. వాటిని గుర్తించినపుడు కవి ఇంకా సంయమనశీలి కాగలడు. సమగ్రతను సాధించగలడు, శిఖామణిలో మంచి ఊహలను వెలులపింప చేసిన పూర్వకవుల ప్రతిభకు విదగ్ధతకు మనం కృతజ్ఞులమై ఉండాలి. ఈ కృతజ్ఞతా భారం ఎంతటిదో ఎంత బహు ముఖీనంగా ఉంటుందో దానినెలా తీర్చుకోవాలో శిఖామణి “వొంగిన ఆకాశం” అనే కవితలో చెప్పాడు. మబ్బుతునక పలకరించే దాకా తానొక ఎండిన సెలయేరునని గుర్తించగలగడం ఈ కవి ప్రత్యేకతగా మనం తెలుసుకోవాలి. కవి రహస్యాన్ని గూర్చి రాజశేఖరుడే కాదు, శిఖామణి కూడా చెప్పాడు.

శిల్పం పట్ల ఉన్న ప్రత్యేక దృష్టి 80లకు ముందున్న ఉద్యమాల వైపు నన్ను ఆకర్షిస్తున్నట్టి కాకుండా దూరంగా ఉంచింది. కవిత్వ ప్రచురణలో శిఖామణి ఇప్పటికి త్రిదశుడయ్యాడు. రెండు దశాబ్దాల నుంచి తెలుగు కవిత్వ పాఠకులకు తారసీల్చిన తరితీపు శిఖామణి. 1977 నుండి కవిత్వ రచన ఆరంభించినా 1987లో ‘మువ్వల చేతి కర్ర’ ప్రచురణతో ఆ కవి ఉనికిని అందరూ గుర్తించారు. మిణుగురు పురుగుల్లాంటి మినీ కవితలను రాసిన నాటికి శిఖామణికి అంతగా

— — — — * * * — — — —

ఇటీవల శిఖామణి తన కవితల విందు భోజనంతో పాటు కొన్ని నానీల సంజుక్లను కూడా వడ్డించాడు. కానీ ఆ సిద్ధ గుళికలు ఏ మోహాతిరేకాన్ని కలిగించలేదు.

— — — — * * * — — — —

శిల్ప స్పృహ లేదనిపించింది. మినీ కవితా శిల్పం అతనికి పట్టుబడలేదు. నేడు/ కూలి జనం/ మామూలు/ కుక్క గొడుగుల్లా/ కన్నించవచ్చు/ రేపు సమ్మె కట్టి/ విజయం సాధిస్తే/ ఇంతింతై పట్టుబడతే వాడి/ మూడో అడుగు/ మీ శిరసుల మీదే / ఇంతింతై పట్టుబడతే అనడంతో ఇది మినీకవితా లక్షణాన్ని కోల్పోయింది. వలన నుండి తిరిగొచ్చిన/ కోయిలలన్నీ/ వసంతగీతాలను/ ఆలాపిస్తుంటే/ ఓ కోయిల మాత్రం/ విష్ణువగీతం పాడుతోంది/ వస్తూ వస్తూ/ శ్రీకాకుళం (అడవిలో) చిగురులు కొరికిందట/ - విష్ణువగీతం పాడుతోంది, అడవిలో అనే మాటలు ఈ కవితలో అనవసరం. కవిగా ఎప్పటికప్పుడు ఆత్మవిమర్శ చేసుకొన్న శిఖామణి ఇది గుర్తించబట్టే మినీ కవిత్వానికి దూరంగా నిలిచాడు. ఆ శిల్పం అతనికి పట్టుబడలేదనడం కంటే అతని కవితా స్వభావంలో ఒడగలేకపోయిందనాలి. ఇది శిఖామణికి తెలుగు కవిత్వానికి ఎంతో మేలు చేసింది. మినీ కవితా మధువులో పడిన మక్కిక కూడా శిఖామణిలా ఉన్నత కవిత్వాకాశంలో స్వేచ్ఛా విహారం చేయలేకపోయింది.

ఇటీవల శిఖామణి తన కవితల విందు భోజనంతో పాటు కొన్ని నానీల సంజుక్లను కూడా వడ్డించాడు. కానీ ఆ సిద్ధ గుళికలు ఏమోహాతిరేకాన్ని కలిగించలేదు. నగ్నముని శివారెడ్డి వంటి ప్రసిద్ధ కవులు దీర్ఘ కవితా రచనను కూడా కవి జన సామాన్యమైన ప్రక్రియగా వ్యాప్తి చేశారు. శిఖామణి ఆ వంకకు కూడా తన మనసును జారనీయలేదు. ఒక్కొక్క ప్రక్రియకు ఒక్కొక్క శిల్ప విశేషం ఉంటుందని కవితవ్య మర్మాన్ని ఆకళించుకొన్న కోవిదులంటారు. శిఖామణికి సాధారణ వచన కవితా శిల్పం బాగా పట్టుబడింది. వస్తువు నాశ్రయించుకొని కవి నిర్వహించే నైపుణ్యాన్ని శిల్పమన్నారు. ఈ నైపుణ్యాన్ని భాషలోను అభివ్యక్తిలోను వర్ణనలోను ఔచిత్య పాలనలోను ఇంకా ఇతర కవిత్వాంశాలలోను కవి ప్రదర్శిస్తాడని సంజీవదేవ్ అన్నారు. అతి సవ్యమైన అభివ్యక్తి నైపుణ్యం అత్యంత సహజమైన వస్తు విస్తరణ శిఖామణికి తెలుగు కవులలో ఒక స్థానాన్ని కల్పించాయి. ఈ

చాతుర్యంలో ఆధునిక కవిత్వంలో అతని సరసన నిలువ గల కవులను వేళ్లమీద లెక్కపెట్టవచ్చును. అతని తరంలో అతడికి సైదోడుగా నిలవగలిగినవారు ఒకరిద్దరు మాత్రమే ఉంటారు. వేసవి నీటి పాయలో ఉండే ఒక సారక్కం ఒక తళతళ ఆభివ్యక్తిలో కనిపిస్తాయి. వర్షన శిల్పంలో కూడా ఎన్నడగిన అతని సహజ నైపుణ్యానికి అనుకరణ శిల్పం కూడా కొంత దోహదం చేసిందని ఒప్పుకోవాలి. “ఏ అపరాత్రి వేశలో/ రహస్యంగా/ నేలకు జాలువారే వెన్నెల సోనవో/ నీ కన్నుల కాంతిని పోల్చుకుంటాం/ వర్షాకాలపు/ సోమరి సాయంకాలపు నీరెండవేశ/ ఇలకు పొంగి ఇంద్ర ధనుస్సులో/ నీ మృదు దరహోసాలను చూస్తాం/, ఇప్పుడు/ ఆకాశంలో ఏ మూల/ ఏ తారక తళుక్కుమన్నా/ మా కల్పనాచావ్వాయే అనుకుంటాం./ - పూర్ణమ్మ మరణాన్ని అభివ్యక్తం చేయడానికి త్రౌఢ శిల్ప మార్గాన్ని ఎంచుకున్న గురజాడ ఈ పాదాల వెనుక స్పష్టాస్పష్టంగానైనా కనిపించకమానదు. ఇదొక విధమైన శిల్పరీతి. కల్పనాచావ్వా మృతిని వర్ణించిన ఈ గీయానికి “గగన కుసుమం” అని పేరు పెట్టడంలోనే శిఖామణి చాతుర్యం ప్రకటితమైంది.

ఇక ఔచిత్య విషయానికి వస్తే చాలాకాలం వరకు శిఖామణిని కవిగా మర్యాద పురుషోత్తముల జాబితాలోనే చేర్చారు. కానీ “వాడే అశుద్ధమానవుడు” అనే కవిత చూసి అగ్రవర్ణాల వారు ఎక్కసపడ్డారు. ఆప్రమితులు మధనపడ్డారు. అరుంధతీ పుత్రులు ఆనంద పడ్డారు. పరుషమైన భావాన్ని శిల్పభంగం కాకుండా వ్యక్తం చేసినంత హృదయంగమంగా పరుషమైన శబ్దాన్ని ప్రయోగించి మెప్పించడం సాధ్యం కాదు. ఇది ఒక శిల్పనీతి. శిఖామణి ఇందుకు బహిరంగంగా ముందు ఎదురు తిరిగినా తరువాత నెమ్మది నెమ్మదిగా తన సహజ శిల్ప మార్గానికి మళ్ళీ భావతీవ్రతను సైతం ఒక శిల్ప సౌష్ఠ్యంతో అభివ్యక్తం చేయగల మెలకువలెన్నీ ప్రదర్శించాడు. “లోపల నిప్పుల గుండం వున్న వాడిని / బహుశా బయటి నిప్పు కాల్యలేదనుకుంటాను” అని తెలుసుకున్న కవి శిఖామణి. కోతల కాలం వచ్చినప్పుడు కొడవళ్లను కక్క పెట్టడం కూడా శిల్పమే. శిల్పం శ్రావ్యమైన శబ్దాన్ని సైతం శెమీ వృక్షంగా మారుస్తుంది. కవిత్వాన్ని వైదిక కర్మకాండను చేసిన/ వెయ్యేళ్ల సాహిత్యాన్ని/ నా మట్టి చేతుల్లో జప్తు చేస్తున్నాను/ కవినీ నేను/ వర్ణ చావాన్ని విరగొట్టడాని కొచ్చిన/ దళిత కవినీ నేను/ “వాస్తవానికి వాడే అశుద్ధ మానవుడు” అనే కవితలో కంటే తీవ్రమైన

ఎదురుదాడి ఈ చరణంలో కనిపిస్తుంది. కానీ సామాజిక న్యాయాన్ని కోరే అణగారిన జాతులతో సహానుభూతి గల సహృదయులెవరూ ఈ అభివ్యక్తిని గౌరవించకుండా ఉండలేరు. ఇదే కాదు” ఇప్పుడు అక్షరాన్ని పచ్చితోలుని చేసి లండెలో పూరేస్తున్నాను” అన్నా “ఇప్పుడు అక్షరాలు పుట్టేవి శివుని చేతి డమరుక శబ్దం నుంచి కాదు / వీరభాహుని కిర్రు చెప్పుల చప్పుళ్ల నుండి” అన్నా ఔచిత్య భూమిక నాశ్రయించి ఎవరూ ఎదురాడలేని నిర్వహణం కనిపిస్తుంది.

దళిత కవిత్వమైనా విదళిత కవిత్వమైనా ఒక నాగరికత కట్టబడి ఉంటుంది. శబ్ద పాలువ్వం వల్ల శబ్ద వైకల్యం వల్ల కవితా శిల్పం కళాహీనమవుతుంది. శిఖామణికి శిల్పమర్థం తెలుసు కనుక శబ్ద పాలువ్యాన్ని పునరావృతం చేయకుండా కావ్య గౌరవాన్ని కాపాడుకుంటూ వచ్చాడు. శిల్పమనేది కవితలో ఏకదేశంగా ఉండదు. కవితనంతటినీ ఆశ్రయించుకుని దానికొక సమగ్రతను సమకూరుస్తుంది. నాగరికతా నిరాసం, మానవత్వానికీ ప్రకృతితత్వానికీ ముడిపెట్టడం - అనే రెండు అంశాలను శిఖామణి కవిత్వంలోని రెండు ప్రత్యేక శిల్పమూలాలుగా సుదర్శనం గారు గుర్తించారు. ఇందులో రెండవది కవిజన సహజమైన పరిక్షణమార్గం. మొదటిదైన నాగరికతా నిరాసం శిఖామణి కవిత్వంలో శిల్పమార్గంగా అవతరించినదని నేను భావించడం లేదు. అధునాతన మానవ జీవనాన్ని ఆవరించినదని నేను భావించడం లేదు. అధునాతన మానవ జీవనాన్ని ఆవరించి ఉన్న కల్మషాన్ని కౌటిల్యాన్నీ కర్మశత్యాన్నీ వ్యతిరేకించినంతగా నాగరికతను వ్యతిరేకించిన జూడలేవీ శిఖామణిలో కనిపించవు. శిఖామణి కవిత్వం కారుణ్య సింధువు, కవిత్వాన్ని కర్మిష్టని చేసి కాలం కన్నీళ్లను తుడిచిన కవి శిఖామణి. కలల ఇంద్రధనుస్సు విరిగి/ కళ్లల్లో నీళ్లు సలసల మరిగి/ ముద్దలు ముద్దలుగా చీకటి కరిగి/ కాటుకలా ఈవాన/ లోకమంతా కమ్మినప్పుడు నిలువునా నేను నీరయిపోయినప్పుడు/ అప్పుడు తెలిసింది/ తుంపరలకు కూడా రంపపు పదును వుంటుందనీ/ హృదయంలో ఈ పల్లమంతా బాధనీ/ ఈ నీరంతా దుఃఖమనీ/ - ఈ కవిలో అడుగడుగునా తారసపడే ఇటువంటి సందర్భాలను విశ్లేషించి చూసినప్పుడు శిఖామణికి కరుణశ్రీకి కారుణ్య సంబంధమే గానీ శిల్ప సంబంధమేదీ లేదని స్పష్టమవుతుంది. శిఖామణి కావ్య శరీరానికి శిల్ప వ్యవస్థ నాడిమండలం వంటిది. ఇదిగో!

— — — * * * — — —
కవి ఎంత నిపుణుడైనా నిరర్థక కవితాధారలో వెలువడిన తన భాషను ఎప్పటికప్పుడు పునఃసమీక్షించు కొంటూ ఉండాలి.
 — — — * * * — — —

ఇక్కడ శిల్పం ఉందని వేరు చేసి చూపడం తేలికకాదు. అందుకే ఆ కవిత్వం మన లోపలి తలుపును కిర్రుమనకుండా తెరుస్తుంది.

శిఖామణికి పూలను ప్రేమించడం తెలుసు. అందుకే అతని మాటలు పరిమళిస్తాయి. అతడు కవిత్వపు ఇండుబకాయంతో వరదగా పారే భాషకు తేటదనం ఇస్తాడు. సరళము ప్రసన్న గంభీరము అయిన కావ్యభాషా పరిచయంతో పాటు భావకవులు, అభ్యుదయ కవులు ఉపయోగించిన ఆధునిక ప్రామాణిక భాషను అనుసరించినవాడే కవి. సభ్యత సంస్కారాలే కాదు శబ్ద సంస్కారం కూడా బాగా ఉన్నవాడు ఈ కవి. భాషా ప్రయోగంతో విలక్షణంగా ఉండాలని గానీ ధిక్కార స్వరం వినిపించాలని గాని పూనిక లేనివాడు. నదినో నగరాన్నో ఎడారినో అరణ్యానో/ రెక్కల్లార్చుకుంటూ దాటుతున్న పక్షివా/ ఏకాగ్రతతో సమస్తాన్నీ అవలోకించాలి/ ఎక్కడక్కడున్న మన ప్రాణ సంస్కరనల్ని వాడినీ పట్టుకోవాలి - అన్న ఈ కవి ఏకాగ్రతకు వస్తు సంగ్రహణమే కాక భాషా సంగ్రధనం కూడా లక్ష్యమైంది. కవి ఎంత నిపుణుడైనా నిరర్థక కవితాధారలో వెలువడిన తన భాషను ఎప్పటికప్పుడు పునఃసమీక్షించు కొంటూ ఉండాలి. ఈ విషయాన్నే పింగళి సూరన “విశ్రాంతి మహా వధానమున క్రమ్మతి క్రమ్మతి చూచి” అన్నాడు. అనవధానం కారణంగా సుశిక్షితమైన కవి కూడా భాషా ప్రయోగంలో ఒక్కొక్కప్పుడు వప్పులో కాలువేస్తూ ఉంటాడు.

ఊరూరా తిరిగి ప్రచారం చేయడానికి/ ఇప్పుడు మేఘాలు కూడా సిద్ధంగా ఉన్నాయి/ సముద్రం కూడా ఇదివరకటిలా....

స్థూల దృష్టికి ఈ చరణాలు కూడా బాగానే కనిపిస్తాయి. కానీ శిల్పదృష్టి ఇక్కడ జతపడ్డ ‘కూడా’ లలో ఒక ‘కూడా’ను మార్చమంటుంది. ఇది పునరావృతమైతే శిల్పశోభకు వన్నెతగ్గుతుంది.

పండుటాకులు కూడా/ శబ్దం చేయడం ఇష్టం లేక/ రాలకుండా/ కొమ్మలను అంటిపెట్టుకొనే వున్నాయి./ గాలి కూడా/ ఊపిరి బిగబట్టుకొని/ వూరికే చూస్తూ వుండిపోయింది. - ఇక్కడ జతకట్టిన ‘కూడా’

సాధారణ శబ్ద శిల్ప సృష్టికి విచ్చిత్తిని కలిగిస్తూ ఉండగా ‘మో’ క్రియోన్తో కుట్ర పన్నావని ముద్దు ముద్దుగా కోప్పడ్డారు.

“జీవన నారింజ చెట్టు, భవిష్యదుజ్జుల బంగారు ఆనకట్ట” వంటి వైరి సమాసాలు ఒకటి రెండు శిఖామణి కవిత్వంలో పంటి కింద రాళ్లలా కనిపిస్తాయి. ఇప్పుడు వైరి సమాసాలను పట్టించుకొనేవారిని వెర్రివాళ్లలా చూస్తారని నాకు తెలుసు. అది ఒక తప్పుగా నేను ఎంచి చూపించడం లేదు. కానీ శిఖామణి అనుసరించిన శైలి లక్షణంలో ఇవి అతుకవు. సాధారణ శైలిలోనే కాదు నలుగుపెట్టిన నల్లని వాక్యాల మధ్య కూడా ఇవి వింతగా ధ్వనిస్తాయి. దోషం లేకపోయినా ‘కృషి సుహాసఫేసాలు’ వంటి సమాసం ఒక్కటైనా తన పరిసరాలన్నింటినీ వికృతంగా మార్చేస్తుంది. ‘గుండ్రాతి గుండ్రంగా’ అనే ప్రయోగంలో వ్యాకరణమూ లేదు, చమత్కారమూ లేదు, తిరుగుబాటు అసలే లేదు. చీకటి తప్పు ఆధారంగా కటి తప్పు’ అన్న వైరి సమాసాన్ని సంఘటించిన ఈ కవి చమత్కార శీలాన్ని శ్లాఘించకుండా ఉండలేనివాళ్లు కూడా ‘పులకిత రోమాంచితమై’ అన్న ప్రయోగాన్ని చదివేసరికి చప్పున కూలబడినప్పటికీ “గ్రహింపరు జాణలు జారుపాటులనీ” అని అనుకోకతప్పదు. భాష చాలా పడుననది. దానిని ప్రయోగించేటప్పుడు అలసత, అనవధాన దరిచేరకూడదు.

కవిత్వం కామరూపిణి అని చెప్తుంది ఆధునిక పాఠం. మెదడు పాతరలోంచి నిర్నిరోధంగా ఎగిసిపడే ‘క్రాస్బర్డ్’ పజిల్ ఈ కవిత్వం. ఆ తెర వెనుకడిపం అడ్డగోలుగా పరిచిన వర్ణక్రమాన్ని మనసు అద్దంలోకి మళ్లించుకొని ఆ రూపాయిలను విశ్లేషించు కోవాలి. నిస్తేజ నిర్మోకంతో మండిగలో ముడుచుకొన్న ఆ మౌనసర్పం మనసు లోతులలో పొర విడిచి పుష్పవతి కాగానే రంగుల కలలెన్నో పడగ విప్పి బుసకొడతాయి. సుదీర్ఘ జీవన యాత్రలో మిళితమైన పురారహో గాధలనెన్నింటినో కళపెళ మరణించిన ఆ కవిత్వ మైరేయాన్ని సకవేంద్రియాలతో జుట్టు కొన్నవాడికి సౌందర్య సాక్షాత్కారం జరుగుతుంది. ఈ వ్యవస్థకంటటికీ బదులుగానే “చక్కగా చెప్పే కవిత్వం అనే రోజులు పోయాయి. తిక్కా చెబితే కవిత్వం” అని ‘మో’ అన్నారు. ‘తిక్క’ అనే మాట ‘తిక్త’ అనే మాట నుండి వచ్చింది. ఆ మాటకు కలుత్యమని అర్థం. ఆధునిక జీవఫలం చేదు విషం కాబట్టి

ఆధునిక కవిత్వ సంవిధానంలోను, సంకీర్ణ వస్తు రూప సంఘటనలోను ఈ తిక్క ప్రవేశించిందనాలి. “నా ఎముకల మూలుగులలో చంద్రోదయ వైంది” అంటూ ఒకడు “కాసరమా! వికారములు రాల్చుకు” అంటూ ఇంకొకడు అభ్యుదయ కవిత్వ ప్రారంభ దశలోనే తొలితరంలోనే తిక్కను తెలుగు కవిత్వానికి కొంచెం రుచి చూపించారు. శిఖామణి నాటికి అభ్యుదయ కవిత్వంలో నాల్గవ దశ ఆరంభమైంది. రెండవతరం కవులు ఈ తిక్కను కొంచెం దారి మళ్ళించారు.

శిఖామణి కంటే ముందు తరంలో ఉన్న ఇద్దరు ఇంగ్లీషు మాస్టర్లు పాశ్చాత్య కవిత్వంలోని మార్షల్ ఆర్ట్స్ను ఒక విద్యగా కాక కళాత్మకంగా తెలుగు కవిత్వంలో ప్రదర్శించి చూపించారు. ‘మో’ ఇందులో నిష్కా తుడు. తెలుగు కవులలోను, విమర్శకులలోను పట్టుమని ఏ పదిమందికో మాత్రమే ఈ కళామర్యాదను ఆస్వాదించడం, విశ్లేషించడం తెలిసింది. దురదృష్టవశాత్తు మిగిలిన వారందరో మూలపురుషులతో ముచ్చటించకుండానే, అనలు విమర్శకులతో వియ్యమండకుండానే అటు కవిత్వంలోను, ఇటు విమర్శలోను వీరంగం వేస్తూ ఉంటారు. ఫ్రెంచి సింబలిస్టు కవుల నుండి వోర్కా నెరూడాలను కలుపుకుంటూ ప్రసంగాలు చేస్తూ ఉంటారు. అటు లాటిన్ అమెరికన్ కవులను, ఇటు నీగ్రో నల్ల కవిత్వాన్నీ మాటలలో దొర్లిస్తూ ఉంటారు. శిఖామణికి ఈ ధోరణులతో ప్రత్యక్ష సంబంధం ఏ మేరకు ఉందో నేను చెప్పలేను గానీ అతని కవిత్వంలో మర్మవాదచ్ఛాయలు, అధివాన్సవిక ధోరణి ఉందని చెప్పిన విమర్శకుల మాటలను మాత్రం నేను మన్నించగలను. ‘గాలి ఓడ’, ‘మోహోర్ణవం’ వంటి కవితలు ఎవరికైనా ఈ విశ్వాసాన్ని కలిగిస్తాయి. సీతారాం చెప్పిన శిఖామణిలో గుర్తించగల వేరకు నా వరిజ్ఞానం సరిపోతుంది. చాలామందికి తెలియనట్టే ‘మో’ పల్లెవేసిన విషయాలేవీ నాకు అంతబట్టవు. అయినా వాటిపట్ల నాకు అవిశ్వాసం లేదు. నాకు కూడా అవి బాగా తెలిసుంటే ఈ కవిత్వ సౌందర్యాన్ని ఇంకెంతగా గుర్తించగలిగి ఉండేవాడినో అని అనుకొంటూ ఉంటాను. అతి నవ్య కవితా ధోరణులు అంతస్సారాన్ని సిద్ధాంత చట్రంలో గుర్తించలేకపోయినా శిఖామణి తన ముందు ఆ మార్గంలో నడిచిన మంచి కవులు సంస్కరణ కారణంగా మక్కువ కారణంగా తన ఆధునికతను స్వయం సమగ్రం చేసుకొంటూ “ప్రతిభ ఎవడబ్బు సొమ్ము?” అనగలిగాడేమో! సంప్రదాయ ఫక్కిలో పూర్వ కవి స్తుతి వంటివి చేయకపోయినా శిఖామణికి

— — — — * * * — — — —

కవిత్వం రాయడానికి కావలసినవి టోనీ కోనర్ చెప్పిన చిట్కాలు కావు. అనుభవ సాంద్రత ఉండాలి. అవిష్కార మార్గం తెలియాలి. ఎన్ని అనుభవాల సరస్సులో ఇంకితేనో గాని ఒక కొత్త కవిత్వ సరస్సును నిర్మించుకోవడం సాధ్యం కాదు.

— — — — * * * — — — —

తన ముందుతరాల అభ్యుదయ కవులపై గౌరవాభిమానాలు వెండ్రుకు. అవి కవితాముఖంగా వెల్లడయ్యాయి కూడా.

“చిక్కని కవిత్వపు పాలన్నీ / నువ్వు పీల్చేసుకున్నావు / కలకబారిన శుద్ధ పచనపు నీళ్ళలో / మా బాతు ముక్కులు పెట్టి ఊరికే / లొడలోడ శబ్దాలు చేస్తాం మేం” అంటూ ‘మో’ను గూర్చి, అతడి కవిత్వ మార్గాన్ని గూర్చి రాసిన వాక్యాలు ఇందుకు సాక్ష్యాలు తన ప్రకృతిముకను తీసి కవిత్వాన్ని సృజించడానికి తగిన ప్రేరణ వీరి నుండి శిఖామణి పొందాడు. వాక్కు దశ దిశలకు పరుగు తీయడమే కవిత్వమని పూర్వలన్నారు. శిఖామణి వాక్కు అందుకు ఆమోదముద్ర వేసింది. అయినా శిఖామణి కవిత్వమనగానే మనకు మనసులో మెదిలే మొదటి ముద్ర ‘అమ్మ’.

మన శతాబ్దాల కవిత్వ చరిత్రలో “ప్రాణము ప్రాణము తల్లి” అంటూ తల్లిని స్మరించిన శ్రీనాథ కవి సార్వభౌముడు కేవలం తల్లి మీదే ఒక వాక్యాన్ని రాస్తే ఎలా ఉండేదో! అయినా భావకవిత్వం వెలువడేదాకా ఆ లోటు లోటుగానే ఉండిపోయేది మనకు. నాయని మాతృగీతాలు వెలువడక ఆ లోటు తీరింది. తల్లి కొడుకుల అనుబంధాన్ని, ఆకలిని అద్భుతంగా చిత్రించాడు. కానీ ఆ బంధం వారిద్దరికీ పరిమితమయింది. నాయని తల్లి ప్రేమను ప్రత్యక్షంగా అనుభవించిన కవి. ఆయన అనుభూతులన్నీ ఆత్మాశ్రయమైనవి. శిఖామణి కూడా అనుభూతి కవిగానే వేరుపడ్డాడు. ఆకలికి అమ్మ ప్రేమే తెలుసుగానీ అమ్మ తెలియదు. అతడి అనుభూతి అంతా విశ్వవైతన్యంలోని మాతృభూమిక నుండి స్వీకరించినదే. అందుచేత అది పస్వాశ్రయమైంది. ఆత్మాశ్రయ, పస్వాశ్రయ రీతుల సంగమంగా నిలిచిన మరో మాతృగీతాలను శిఖామణి రచించగలిగాడు. ఇది శిఖామణి సాధించిన కొత్త శిల్పం. ఈ శిల్పం అతడి మాతృగీతాలకే కాక ఇతర గీతాలకు కూడా విస్తరించింది. అందుకే “ద్వైదీభావంతో కూడుకున్న ప్రకృతిలోని ప్రతి దృశ్యము, ప్రతి కదలికా నాకు తల్లి బిడ్డల అనుబంధంగానే తోచింది” అని అరిచాడు

శిఖామణి. అతివేలమైన ఈ అమ్మతనం జతించిపోయిన ప్రకృతిముక నుండి తీసిన కవిత్వం కాబట్టి మానవ సంబంధాలతో మోహపరవశుడైన ఈ కవి ఇతర కవితలలో కూడా అనుభూతి తీవ్రత దర్శనమిస్తాయి. శిఖామణి తన గురించీ, తన తల్లిని గురించీ, తన బిడ్డను గురించీ, తన తండ్రిని గురించీ, తన పెంపుడు తండ్రి గురించీ, తన బాపు గురించీ, పాల్వంచ మిత్రుని గురించీ, దారిదీపంగా నిలిచిన ఆ బాల్య మిత్రుణ్ణి గూర్చి ఇటువంటి ఇతర వ్యక్తులను గురించి రాసినప్పుడు సమస్త కవిలోకానికే సహమతితో కూడిన అసూయను రగిల్చే ఉజ్వల నీలమణిగా భాసిస్తాడు. అందులో ఎక్కడైనా కొంచెం దళిత స్పృహ కలగలిసి ఉండవచ్చు గానీ పాఠకులకది దళిత పోరాటంగా కాక కల మనోజ్ఞమైన కవిత్వ కవాటంగానే కనిపిస్తుంది. కవిత్వానికి నలుపు - తెలుపు అంటూ ఉండదు. చదరంగం గళ్ళలా శిఖామణి కవిత్వంలో ఎత్తు ఎత్తుకీ గడి మారినా ఏదో ఒక కొత్త వ్యూహం కదులుతూ మనల్ని కదిలిస్తుంది. నల్లగడి అయితేనేం, అది మామూలు నలుపు కాదు.

“నలువంటే నలుపా అది! / గుత్తులుగా విరగకాచిన నేరేడు నలుపు / దుక్కి దున్నిన నల్లరేగడి మడి చెక్క నలుపు / పంట బోదెలో విరగబూసిన నల్ల కలువ నలుపు.”

కవిత్వం రాయడానికి కావలసినవి టోనీ కోనర్ చెప్పిన చిట్కాలు కావు. అనుభవ సాంద్రత ఉండాలి. అవిష్కార మార్గం తెలియాలి. ఎన్ని అనుభవాల సరస్సులో ఇంకితేనో గాని ఒక కొత్త కవిత్వ సరస్సును నిర్మించుకోవడం సాధ్యం కాదు. శిఖామణి అనుభవాలు అచ్చోద సరస్సులో మనల్ని మునకలు వేయిస్తాడు. మనం మరచిపోయిన జీవన సందర్భాలనెన్నింటినో మనకు మళ్ళీ మళ్ళీ జ్ఞాపకం చేయడంలో ఈ కవి మన మనసుకు అత్యంత నన్నిహితుడౌతాడు. అంతేకాదు, ఒక ఆత్మీయతను పంచి యిస్తాడు. అప్పుడు మనం కేవలం కవిత్వాన్నే కాదు కవినీ కూడా ప్రేమిస్తాం. ఆ ప్రేమ ముదిరి ముదిరి దానిని మనం వంటి నిండా జల్లుకోవాలని దానిలో మునకలు వేయాలని ఆశపడతాం. భవ్యవేశంతో శిఖామణి కవితా క్షేత్రంలో కురిసిన ప్రథమోద బిందువుల మృత్తికా పరిమళాన్ని మళ్ళీ పీల్చాలని ఉంది. ఇటీవల ఉత్పత్తి ఉద్వేగాలతోనే అందరి చేతా ఉద్వేగుడని కొనియాడబడుతున్న ఈ కవి నిరంతరమైన ఉదాత్తావేశంతో కావ్య సౌందర్యాన్ని కుప్పలు పోస్తూ ఉంటే చూడాలని ఉంది. ఉదాత్తత మాత్రమే కవినీ ఉజ్వలుణ్ణి చేస్తుంది.

కవితలు

ఒక్కోసారి
పాట
ప్రాణమై
పలకరిస్తుంది.
గంధర్వగానం
ఘంటసాలగాత్రం!

నేతన్నల
బతుకు మగ్గం
చిక్కుముడుల
దారం!
ఆకలి మంటల యజ్ఞంలో
సమిధలు!

తిన్నా
ఇబ్బందే
తినక పోయినా
ఇబ్బందే!
చేదు అనుభవం
తీపి రోగం!

వంగర పరమేశ్వరరావు

శిలా విగ్రహాలు
మనుషుల్ని
చిరంజీవుల్ని
చేయలేవు!
బ్రతికించేవి
మన చేతులే!

వాసకు
ఎంత కసి...
కుంభపుష్టితో
కుమ్మేసింది.
ఒక్కోసారి బ్రతుకు
రోడ్లెక్కుతుంది!

చేప పిల్లకు
ఈత
ఎవరు
నేర్పారు?
ప్రకృతే
పరమగురువు!

సువ్వు దేనిలో
ఐక్యం కానిదే
ఏదీ
నీలోకి రాదు!
కవిత్యమైనా
కన్నీళ్ళయినా!

ప్రతి
కన్నీటి చుక్కకు
ఒక
కథ వుంది!
గుండె ద్వారాలు
కళ్ళు!

ఎప్పటికైనా
అక్కరకొచ్చే
ఆస్తి
అనుభవం!
దొంగించలేనిది
జ్ఞానం!

అంధులు
లోకాన్ని చూడగలరు!
అవిటివాళ్ళు
ఆనంద తాండవం చేయగలరు!
ఛేదించలేనిది
ఆత్మవిశ్వాసం!

కదలికే నా ఉనికి
చావును నెట్టేస్తూ
ముందుకు సాగే
జీవితాన్ని-

గాలిలో ఎగిరినా
నీటిలో మునిగినా
గాలిలా, నీరులా
పట్టుదొరకని
జీవితాన్ని-

కాలమానం ఏదైనా
విలువలు ఏవైనా
అందరికీ ఒకే ఒక్క
జీవితాన్ని-

ఉనికి కై సాగే
జీవన పోరాటంలో
స్వార్థాన్ని
పరమార్థాన్ని
జీవితాన్ని-

కొత్త మార్గాల్ని
సృష్టించి
అందరూనడిచే దారని
తెలిసి నవ్వుకొన్న
జీవితాన్ని-

సూర్యుడు అస్తమించడం నిజంకాదు!

అన్నీ ఉన్నా
ఉన్నవి వదిలేసి
అందని దానికి
ఆరాటంతో పరుగుపెట్టే
జీవితాన్ని-

అమూల్య కాలాన్ని
ధన సమాహారాన్ని
చెల్లింపని పరిహారాన్ని
గమ్యం తెలియని పయనాన్ని
జీవితాన్ని-

గోడల్లో ఒకలా
భూగోళంలో మరోలా
నటనలో జీవించే
నిజంకాని నిజాన్ని
జీవితాన్ని-

జ్ఞానసంద్రంలో
అజ్ఞాన తిమిరాన్ని
వెలుగు క్రింద నిలబడే
బాధల అంధకారాన్ని
మూసిన పుస్తకాన్ని
జీవితాన్ని-

డా॥ విప్లవ్ దత్ శుక్లా

పైనుంచి క్రిందికి
ప్రవహించే ప్రేమవైనాన్ని
తాత, మనవడి మధ్య
ఒకవైపు విధ్వంసం
మరోవైపు నిర్మాణంగా
ఇసుక వారధిగా నిలిచే
జీవితాన్ని-

గుండెల్లో దేవున్ని కనక
లోకం చుట్టే పాపాన్ని
తెలిసి చేసే ఘోరాన్ని
తప్పించుకొనే నేరాన్ని
జీవితాన్ని-

సెంటు భూమిని
సిమెంట్ గోడని
ఖాతా పుస్తకాన్ని
అప్పు పత్రాన్ని
చిత్తుకాగితంగా మారే
రంగుల కాగితాన్ని
జీవితాన్ని-

పుట్టుకలో ఏక కణాన్ని
పరిణామంలో జీవజాలాన్ని

పరాన్న భుక్కులుగా నిలిచే
మానవాళిని
శవమై మురిగే
జీవితాన్ని-

నిష్కళంక బాల్యాన్ని
కళంక యవ్వనాన్ని
కుక్కకు నచ్చని వృద్ధాప్యాన్ని
గాసుగ ఎద్దయిన
జీవితాన్ని-

నాకు నేను తెలిసినవాన్ని
లేనిది చూపించేవాన్ని
సమాజం
నన్ను చూడాలనుకొనేవాన్ని
బ్రతకాలనే ఆరాటాన్ని
గుర్తింపబడని
జీవితాన్ని-

జీవితానికై
పోరాడేవాన్ని
చస్తూ
జీవించేవాన్ని
చావును నెట్టేస్తూ
ముందుకు సాగే
జీవితాన్ని!
అందరికీ
ఒకే ఒక్క
జీవితాన్ని!!

తప్పయితే మన్నించొద్దు!

ఉదయం తొమ్మిదిన్నర కావస్తూ వుంది. అది కళ్యాణదుర్గం ప్రభుత్వ జూనియర్ కళాశాల క్యాంపస్. కళాశాల, హైస్కూల్కు ఒకే క్యాంపస్ అని చెప్పొచ్చు.

రాధేయ

అప్పుడే గుహ లోంచి ఆకలితో బయటపడ్డ పెద్ద పులిలా కాలేజి మెయిన్ గేటు దగ్గర నిలబడి, చేతిలో పొడవాటి బలమైన బెత్తంతో అటూ ఇటూ పచార్లు చేస్తున్నాడు ప్రిన్సిపాల్ ధర్మరాజు. ఎప్పుడన్నా చూడు, ఆవేశం, అసహనం గంటు కట్టినట్లుగా ఉంటుంది ఆ ముఖం.

ఆయన పేరుకు ధర్మరాజే గానీ స్టూడెంట్స్ అందరూ ఆయన్ను 'యమధర్మరాజే' నని లోపలికే కాదు బయటికే చెప్పుకుంటారు. అలా అనుకోవడం ఆయనకూ ఇష్టమే. అందుకారణాలు కూడా చాలానే వున్నాయి.

ఆ ప్రభుత్వ జూనియర్ కళాశాలకు అచుట్టు ప్రక్కల పదిహేను, ఇరవై గ్రామాల్లో గూడా పేరు ప్రతిష్టలు ఉన్నాయంటే, కారణం ధర్మరాజు అలియాస్ యమధర్మరాజు , చంధ శాసనుడు కావడమే.

పైగా కో-ఎడ్యుకేషన్. టీనేజీ కుర్రవాళ్లు, రోజూ సమస్యల వెల్లువే! అబ్బాయిలు, అమ్మాయిలూ కలిపి పదహారువందలా యాభై మంది ఉంటారు.

ప్రభుత్వ జూనియర్ కళాశాలల్లో విద్యార్థుల సంఖ్య అంత వున్నవి జిల్లాలో చాలా అరుదుగా కన్పిస్తాయి. అందువల్ల చదువు కంటే అతి ముఖ్యం 'క్రమశిక్షణ'గా భావిస్తాడు ఆయన.

అందుకే సోమరులు, పోకిరీలు, తప్పుచేసిన వారు ఆయన్ను చూస్తే చాలు వణికిపోతారు.

చేతిలో (అంటే పోలీసు లారీకంటే బలమైన) బెత్తం లేకుంటే ఆయనకు తోచదు.

మంచి విద్యార్థులన్నా, రోజూ క్రమం తప్పకుండా కాలేజికి వచ్చే విద్యార్థులన్నా ఎంతో అభిమానం కూడాను.

అయితే ఆ అభిమానం ఆ గాంధీర్యంలో గుర్తించలేం.

అంతేగాదు ఆ కళాశాలలో పని చేసే లెక్చరర్స్ కూడా ఆయనలాగే అంకితభావం కల్గివుండి, విద్యార్థులను తీర్చి దిద్దుతూవుంటారు.

అలాంటి స్టాఫ్ దొరకడం నాకు ప్లస్ పాయింట్ అంటాడు.

మాదంతా టీం వర్క్ అంటాడు ఆయన.

ప్రిన్సిపాల్ అంటే స్టూడెంట్స్ అందరికీ భయమే కానీ లెక్చరర్స్ అంటే అందరికీ అభిమానం, చొరవా కూడాను.

తెలుగు లెక్చరర్ 'శ్యామ్ సుందర్' అంటే విద్యార్థులకు మరి అభిమానం.

ఆయన విద్యార్థులందరితోనూ సన్నిహితంగా మెలుగుతూ వారి బాగోగుల్ని పట్టించుకుంటాడు. వారి నిజ జీవితాలను గురించి తెలుసుకొని వారిని ప్రేమగా స్పృశిస్తాడు. ఆయన కవిగా, రచయితగా, వక్తగా ఆంధ్రదేశంలో గుర్తింపు గలిగిన వాడు కావడం వారికున్న అదనపు ఆకర్షణగా భావిస్తారందరూ!

అప్పటికే సమయం పది గంటలు దాటి పదినిముషాలైంది.

కళాశాల ప్రాంగణమంతా నిశబ్దంగా వుంది.

అప్పుడప్పుడూ ప్రిన్సిపాల్ అడుగుల చప్పుడు, ఆయన గాండ్రంపులూ తప్ప!

తరగతి గదుల్లో ఫ్రీ ఫైనల్ ఎగ్జామ్స్ జరుగుతున్నాయి.

'కొల్లప్ప' అటూ ఇటూ చూసి దగ్గరగా ప్రిన్సిపాల్ లేడని తెలుసుకొని గేటు దాటాడు.

అడుగులు తడబడుతున్నాయి. చేతుల్లో చెమటలు పోస్తున్నాయి.

రేయ్! అక్కడే ఆగు! తీవ్రంగా గద్దెస్తూ ప్రిన్సిపాల్. తప్పదు! ఈ రోజు ఈయన చేతిలో బలికాక తప్పదుకున్నాడు కొల్లప్ప ఏరా! ఎన్నిసార్లు చెప్పాత్రా! నీకు!

ఏం తమాషాల్ చేస్తారా! మీరు టైంకు కాలేజికి రావాలన్న ఇంగిత జ్ఞానం లేదా నీకు!.....

సార్... సార్.... ఈ రోజు మాపూరికి బస్సురాలేదు. రెండు మైళ్ళు నడిచి, అక్కడి నుండి డీసెల్ ఆటోలో వస్తున్నాసార్....

అవును.... నిజమే.... కతలు చెప్పండి నాకు! కతలు! మీ కతలు వినీ వినీ నా సర్వీస్ పూర్తి కావచ్చింది! అంటూ ఇంక మారు మాట్లాడనీకుండా బెత్తంతో బలంగా చేతిపై ఒక్కటేశాడు.

చుర్రుమని కందిపోయిన చేయిని ఒక్కసారి చూసుకొని చేతిని నలుపుకుంటూ, ప్యాంట్ మీద రుద్దుకుంటూ క్లాస్ వైపు పరుగు తీశాడు. కొల్లప్ప సీనియర్ ఇంటర్ విద్యార్థి.

మే.... వై.... కమిన్ సార్....

యస్.. కమిన్... యధాలాపంగా చూశాడు తెలుగు లెక్చరర్ శ్యామ్ సుందర్ ఏరా.... కొల్లప్పా! నీకు చదువంతా వచ్చిపోయిందా. లేక చదువే అక్కర్లేదా!

అదేంసార్, అట్లంటారు, ఈ సదువుకోసమే ఇన్ని కష్టాలు పడుతున్నాను.

మరైతే.... ఫ్రీ ఫైనల్ పరీక్షలుగదా! ఒక అరగంట ముందుగానే వుండాలి! అలా చూడు అందరూ రాయడం మొదలుపెట్టి అరగంటపైగా గడిచింది.

నిజమేసార్.... ఈ రోజే నా ఖర్మకాలి మాపూరి బస్సురాలేదు. ఎట్లాగో తంటాలు పడి ఆటోలో వచ్చేసరికల్లా లేటయ్యిందిసార్ నన్ను నమ్మండి సార్, మీతో ఎప్పుడైనా అబద్ధం చెప్పానా సార్....

నిజమేననిపించింది. శ్యామ్ సుందర్ కు. ఎందుకంటే వాడి పూరు తెనగల్లు ఆపూరికి సకాలంలో బస్సులు లేవు. కాలేజీయూనికి ఒక్కటే ఒక్క బస్సుందని విన్నాడు. ఆ బస్సు పోతే ఆటోకోసం రెండు కిలోమీటర్లు అయినా నడిచిరావాలి.

సరే... సరే.... నీ బాధ నా కర్ణమైందిలే

ఇదిగో పేపరు, పరీక్ష శ్రద్ధగా రాయి. అంతేచాలు. అందరి మధ్యలో తిరుగుతూ విద్యార్థులందరినీ నిశితంగా పరిశీలిస్తున్నాడు శ్యామ్ సుందర్.

ఆరోజు తెలుగు పరీక్ష

ఏ ఒక్క విద్యార్థి తల పక్కకు తిప్పుకుండా పరిసరాల్ని మర్చిపోయి, పరీక్ష రాయడంలో లీనమైనారు. అందరూ అంత శ్రద్ధగా తెలుగు పరీక్ష రాస్తున్నందుకు ఒకింత గర్వంగానూ ఫీలయ్యాడు.

విద్యార్థి మాతృభాషతో మరి ముఖ్యంగా తెలుగు పరీక్ష రాస్తూంటే తల్లి ఒడిలో కూర్చొని రాస్తున్నట్లుగా వుంటుందని ఓ కవి అంటే.... నిజమే ననిపించింది తనకు. పేపర్ ముందర బెట్టుకొని కొల్లప్ప మౌనంగా, దీనంగా తనవైపే చూస్తున్నాడు.

ఏం కొల్లప్పా! ఎందుకలా మౌనంగా వున్నావు! పరీక్ష కష్టంగా వుందా.... అనుమానంగా అడిగాడు.

లేదు సార్.... నా తొందరలో ఎక్కడో నా పెన్ను జారిపోయింది సార్.... సార్.... దయచేసి మీ పెన్ను ఇవ్వండి సార్.... అంటూ దీనంగా బతిమాలుతుండే వాడి స్థితిపట్ల ఎంతో జాలి కల్గింది శ్యామ్ సుందర్ కు.

సరే... సరే.... ఇదో! ఈ పెన్ తీసుకో! చూడూ! ఇప్పటికే అరగంట టైం వృధా చేసుకున్నావు! కానీ... కానీ... తొందరగా మొదలు పెట్టి రాయి... అన్నాడు.

ఇంక సూడండిసార్, ఎలా రాస్తానో... అంటూ ఉత్సాహంగా మొదలు పెట్టాడు కొల్లప్ప

ఇచ్చిన టైం ఒంటిగంట దాటిపోయి, పదినిముషాలు కూడా గడిచిపోయింది.

రూంలో వున్న వారంతా పేపరిచ్చి వెళ్ళిపోయారు. ఎవ్వరూ మిగలేదు ఒక్క 'కొల్లప్ప' తప్ప! వాడు పరిసరాల్ని మర్చి పోయాడు. టైం సంగతీ మర్చిపోయాడు వాడినే తదేకంగా చూస్తూ, వాడి ఏకాగ్రతకు భంగం కల్గించకుండా కూర్చున్నాడు శ్యామ్ సుందర్ రాయడం పూర్తి చేసి తలెత్తి చూశాడు కొల్లప్ప సార్, తనవైపే తదేకంగా చూస్తున్నాడనిపించి సిగ్గు పడ్డాడు.

క్షమించండిసార్.... టైం ఎక్కువ తీసుకున్నాను! అంటూ పేపరు మడిచి ఇచ్చాడు. ఇదిగోసార్ మీ పెన్ను, థ్యాంక్స్ సార్, మీరు పెన్ను ఇవ్వకపోయినట్లయితే ఈ రోజు పరీక్ష గోవిందా! అంటూ నవ్వాడు.

చూడు కొల్లప్పా! ఇది ఫ్రీ ఫైనల్ పరీక్ష గనుక సరిపోయింది. అదే పబ్లిక్ పరీక్ష అయితే టైం దాటిన తర్వాత నిన్ను లోపలికి రానివ్వరు, పరీక్షకిచ్చిన టైం పూర్తయిన తర్వాత ఒక్క నిముషం కూడా అనుమతించరు తెల్పిందా! నీ సమస్యలు, కష్టాలు ఎవ్వరూ వినరు. ఆ రోజు పరీక్ష పోయినట్లే! కాబట్టి జాగ్రత్త! ఏ మాత్రం అజాగ్రత్తగా వున్నా రెండేళ్ళ కష్టం ఏటిపాలే.... అంటూ నవ్వుతూ చెప్పాడు శ్యామ్ సుందర్.

మీ మాట నిజమేసార్.... నా సమస్యలెన్ని వున్నా ఈ ఇంటర్ పూర్తి సెయ్యాలి! మా ఇంటికి ఆధారం కావాలి! నా కోసం ఇంటందరి కష్టాన్నీ చూలేక పోతున్నాను సార్.... అని సార్తో సెలవు తీసుకొని బయట పడ్డాడు కొల్లప్ప.

కొల్లప్ప చాలా మంచి విద్యార్థి. ఎందుకో గానీ ఎప్పుడూ ఏదో భాధల్లో వున్నట్లుగా కనిపిస్తాడు. ఆ భాధేమిటో వివరంగా తనకైనా చెప్పడు! వ్వు! ఏమిటో వీడి పరిస్థితి, అర్థం చేసుకోలేకపోతున్నాను అనుకున్నాడు శ్యామ్సుందర్.

వరుసగా ఆరురోజులదాకా ఫ్రీ ఫైనల్ పరీక్షలు జరిగాయి.

సిలబస్ పూర్తి కావడమే కాదు రివిజన్ కూడా పూర్తయ్యింది.

ఇంక రోజూ ఉదయం పది నుండి సాయంత్రం ఐదు వరకూ స్టడీ అవర్సే!

గ్రౌండులో కూర్చొని చదువుకొంటూ వుండాలి.

ఓ రోజు కాలేజికి హైదరాబాద్ నుండి

తెలుగు సాహిత్యంలో ప్రసిద్ధులైన ఇద్దరు కవులు వచ్చారు.

వారు రాలేదు. వారు ఓ సాహిత్య సభ కోసం అనంతపురం వస్తే మరుసటి రోజు వారిని కాలేజికి పిలుచుకొని వచ్చాడు తెలుగు లెక్చరర్ శ్యామ్సుందర్. కళాశాలలో సాహితీ సాంస్కృతిక కార్యక్రమాల కోసం ఇదివరకే 'కళ్యాణభారతి' అనే సంస్థను ఏర్పాటు చేశాడు.

ఆ సంస్థ వక్షాన ఈ రోజు వారిని ఆహ్వానించాడు.

లెక్చర్ హాల్లో సమావేశం ఏర్పాటు చేశాడు.

వచ్చిన ప్రతినిధులను సభకు పరిచయం చేసి, సభాధ్యక్షులుగా ప్రిన్సిపాల్ ను వేదిక మీదికి ఆహ్వానించాడు. సీనియర్ విద్యార్థులందరినీ కూర్చోబెట్టారు.

ప్రిన్సిపాల్ యధాలాపంగా సభను ప్రారంభించి ఎప్పటిలాగే చదువు క్రమ శిక్షణ గురించి నాలుగు మంచి మాటలు మాట్లాడి అతిథులకు మైకు అప్పగించి బెత్తం తీసుకొని బీటుకు బయలుదేరాడు.

వచ్చిన అతిథులు ఇరువురూ చక్కటి కవితా ప్రసంగాలు చేసి విద్యార్థులను ఆకట్టుకున్నారు.

సభ సమాప్తమయ్యే సమయానికల్లా ప్రిన్సిపాల్ వచ్చి అతిథులిద్దరినీ శాలువలతో, జ్ఞాపికలతో సత్కరించాడు.

సభ పూర్తయ్యేసరికి మధ్యాహ్నం ఒకటిన్నర అయింది.

బెల్ కొట్టగానే అందరూ లంచ్ కు వెళ్ళి పోయారు.

అతిథులను అనంతపురం బస్సుకు ఎక్కించి తిరిగి వచ్చాడు శ్యామ్సుందర్.

అప్పటికి టైం రెండు దాటింది.

భోంచేద్దామని క్యారియర్ బయటికి తీశాడు.

చెయ్యి కడుక్కుందామని వరండాలోకి వచ్చాడు. దూరాన మెట్ల దగ్గర సీనియర్ సైన్స్ అమ్మాయి సునంద ఒక్కతే నిలబడి దిగులుగా చూస్తున్నట్లునిపించింది.

అమ్మాయీ! సునందా! ఇలారా! ఒంటరిగా అక్కడే ఉండొద్దు.... అడిగాడు.

దగ్గరికి వచ్చింది.

‘ఏమ్మా సునందా! క్యారియర్ తెచ్చుకోలేదా! భోంచేశావా?’

ఆ.... తెచ్చుకున్నాను సార్.... ఇప్పుడే.... ఇప్పుడే.... భోంచేశాను అంటూ తడబడుతూ చెప్పింది. చూడూ! నువ్వేదో నా దగ్గర దాస్తున్నావ్! ఈ రోజు క్యారియర్ తెచ్చుకోలేదు గదూ! నువ్వు భోంచేయలేదు గదూ! అ....హ... లేదు.... తెచ్చుకున్నాను సార్....

ఇంతలో ‘స్వరూప’ అక్కడికి దూసుకొచ్చి.... సార్.... సార్

ఈ రోజు మేమంతా మీ మీటింగ్ లో వుంటే ఎవరో గానీ....

సునంద బాక్స్ లో అన్నం తినేసి ఖాళీగా పెట్టారుసార్ అందువల్ల సునంద తినలేదు. మేమెంతగా పిల్చినా రాలేదు సార్.... మీరైనా చెప్పండి సార్.... అని గడగడా చెప్పేసింది స్వరూప.

ఆసలు విషయం అర్థమైంది. మధ్యాహ్నం అందరూ మీటింగ్ హాల్లో కూర్చున్నారు. బాక్స్ లన్నీ క్లాసురూముల్లో వుంటాయి. ఎవడో కానీ.... కావాలనే చేశాడో, ఆకలికి తట్టుకోలేక చేశాడో

గానీ.... ఇంతకూ ఆ అమ్మాయిని పస్తులుంచి తాను తినేసి వెళ్ళిపోయాడు. విద్యార్థుల్లో వున్నకాలు కొట్టేశావాళ్ళను, పర్సులు కొట్టేసేవాళ్ళను తను శానా మందిని చూశాడు గానీ ఇలా లంచ్ బాక్స్ తినేసి వెళ్ళిపోయినవాణ్ణి నేనిక్కడే చూశాను.... అనుకున్నాడు శ్యామ్సుందర్.

సరే.... జరిగిందేదో జరిగింది. ఆ విషయం మళ్ళీ విచారిద్దాం! సునందా! ఇలా రామ్మా! నా క్యారియర్ ఉంది ఇద్దరం తిందాం! నువ్వేదో నా దగ్గర సిగ్గు పడాల్సింది లేదు. ఈ సృష్టిలో ఆకలి అనేది అందరికీ ఒక్కటే... అంటూ పిలిచాడు.

కానీ ఎంత పిల్చినా.... సునంద రాలేదు.

ఇంక చేసేది లేక తానే ముగించాడు.

మరుసటి రోజు యధా ప్రకారం కాలేజికి వచ్చాక విషయం విచారించాడు. తన విచారణలో వెల్లడైందేమిటంటే ఆ పని చేసింది కొల్లప్పే!

ఆ విషయం తనకు తెల్సిపోయినా ఎవ్వరి ముందూ బయటపెట్టలేదు శ్యామ్సుందర్.

సాయంత్రం కాలేజి వదలగానే గ్రౌండ్ లో పోతూ కొల్లప్ప కన్పించాడు.

కొల్లప్పా! ఉండు నేనూ వస్తాను! ఇద్దరం కల్చిపోదాం! అని పిల్చాడు.

పిలవగానే దగ్గరికి వచ్చాడు. ఆ బ్యాగ్ ఇలా ఇవ్వండి సార్ నేను తెస్తాను అంటూ శ్యామ్సుందర్ చేతిలోని బ్యాగును అందుకుని వెంట నడిచాడు.

బస్టాండుకు నడిచి బయలుదేరారు.

రోడ్డు మీది కొచ్చారిద్దరూ. ఎదురుగా పుల్లయ్య హోటల్లోకి దారితీశాడు శ్యామ్సుందర్. కొల్లప్ప వెంటనడిచాడు. కూర్చో! కొల్లప్పా! మంచి స్ట్రాంగ్ కాఫీ తాగుదాం!

పర్చాలేదుసార్.... నిలబడే వున్నాడు.

కొల్లప్పా! నేను క్లాస్ లో మాత్రమే నీకు సార్ ను.

బయటికొచ్చాక నీ స్నేహితుడినే, నీ మిత్రుడి దగ్గర నువ్వెంత చనువుగా వుంటావో నా దగ్గరా అంతే....

సార్! నాకు తెలవదా! మీ మనసు!
 అయితే నా దగ్గర దాచకుండా ఈ ఒక్కమాట చెప్ప!
 చెప్పండి సార్, ఏంకావాలి!
 ఇంతలో కాఫీ వచ్చింది.
 “ముందు కాఫీ తాగు తర్వాత మాట్లాడుకుందాం!”
 ఇంతకీ నీ బస్సు ఆరు గంటలకు కదూ!
 ఎంత చెప్పినా కూర్చోలేదు కొల్లప్ప నిలబడే కాఫీ తాగేశాడు.
 “చూడు కొల్లప్పా! నా సర్వీస్ లో కొంతమంది పిల్లలు తెలిసో
 తెలియకో, సరదాకో, అలవాటుగానో తరగతి గదుల్లో వుండే పుస్తకాలు
 గానీ పర్సుల్లో డబ్బులుగానీ దొంగిలిస్తూ వుంటారు. కానీ ఎవ్వరైనా
 ఇతరుల లంచ్ బాక్స్ లోని అన్నం దొంగిలించి తింటారా? ఆకల్లైతేనే
 అన్నం విలువ తెలుగుంటాడు. ఆకలి తీరినవాడు అన్నం వైపు చూడడు!”

నిజం కదూ!... అంటూ కొల్లప్ప కళ్ళలోకి
 నూటిగా చూశాడు. కొల్లప్ప నూటిగా చూడలేక
 తలదించుకున్నాడు చెప్ప! నిన్న సునంద బాక్స్
 తినేశావా!

మౌనమే సమాధానమైంది. వంచిన
 తలపైకెత్తలేదు కొల్లప్ప. తన కాలి బొటన వేలు మీద
 రెండు కన్నుటి చుక్కలు టప్పున జారిపడ్డాయి. ఉలిక్కిపడి
 వాడివైపు చూశాడు కళ్ళు నిండా నీరు ఉబుకుతోంది.

చూడు కొల్లప్పా, నువ్వు చేసింది తప్పని
 నేననడం లేదు.

ఏదో బలమైన కారణం ఉంటేనే ఆ పని
 చేసుంటావు ఆ కారణం నే తెలుసుకోవచ్చా!

“సార్... మీకు సెప్పుకోవడానికి
 నాకెందుకు సిగ్గు! ఎన్నో సార్లు మీ సాయం పొందాను! నాకు మూడు
 రోజుల నుండి అన్నం లేదుసార్... స్నేహితుల దగ్గర కొద్ది కొద్దిగా
 తింటూ టీ నీళ్ళతో కడుపు నింపుకొంటున్నాను. నిన్న ఆకలికి
 తట్టుకోలేకపోయానుసార్. అందుకే సునంద బాక్స్ లోని అన్నం తినేశాను

సార్, సునంద సాయంత్రం ఇంటికి పోగానే మళ్ళీ అన్నం తింటుంది.
 నాకు ఇంటి దగ్గర లేదుసార్. ఆమె ఈ ఒక్క పూట ఆకలికి
 తట్టుకోగలదు... నేను ఈ మూడు రోజులుగా తట్టుకోలేకపోతున్నా
 సార్... తప్పయితే మన్నించండి!

వాడి, నిజాయితీని నిజజీవితాన్ని చూసి చలించిపోయాడు
 శ్యాంసుందర్.

మీరు వింటానంటే ఇంకా శానా చెప్పాలి సార్.
 చెప్ప... చెప్ప... వినడానికి నేనెప్పుడూ సిద్ధమే!
 ఇంటి దగ్గర మా అవ్వ నాలోజులుగా విషజ్వరంతో
 మంచాన బడింది. లేవలేక మూలుగుతూ వుంది.

ఆమెలేచి తిరుగుతూ వుంటే ఏదో కూలీనాలీ చేసి నాకింత
 ఉడకేసి గిన్నెలో పెట్టి కాలేజీకి పంపిస్తాది. మావూర్లో పనుల్లేక అమ్మా,
 అయ్యా, అన్నా అందరూ కల్చి బళ్ళారికి బేల్డారి పనికి పోయినారు.
 ఇంటికాడ నేనూ మా అవ్వ మాత్రమే వున్నాం.

మరి కొల్లప్పా, నువ్వు నాలోజులు ఇంటికాడనే
 వుండి. మీ అవ్వకు సాయం చెయ్యలేక
 పోయావా..... సెయ్యగలను సార్, ఈనాలోజులు
 హాజరుపోతే నాకు స్కాలర్ షిప్పు రాదు, అదిరాకుంటే
 నా బస్సు పాస్ కు పుస్తకాలకు డబ్బు ఎవరిస్తారు
 సార్... అది వస్తూండబట్టి ఈ మాత్రం
 చదవగల్గుతున్నాను. లేకుంటే నాకూ బేల్డారి పని
 తప్పదు సార్... పరీక్షలైనాక నేనూ బళ్ళారి పోతాను
 సార్... ఈ రోజు గవర్నమెంటు ఆస్పత్రికి పోయి
 మా అవ్వకు మాత్రం తెచ్చుకున్నాను. అంటూ
 జేబులోని మాత్రలు తీసి చూపించాడు కొల్లప్ప!

కొల్లప్ప మాటలు వింటూన్నంతసేపూ! తన
 చుట్టూ వరినరాలన్నీ భారంగా కదులుతున్నట్లనిపించింది
 శ్యామ్సుందర్ కు!

ఇదిగో! ఈ నూరూపాయలు తీసుకొని మీ అవ్వకు ఇంకా
 మందులు అవసరమైతే కొను, ఒంట్లో శక్తి రావాలంటే ఆహారం
 వుండాలి. ఆమెకు తేలిగ్గా జీర్ణమయ్యే గంజి కానీ, ఏమైన
 ద్రవపదార్థాలు, పండ్లరసం తాగించు... సార్... ఇప్పటికే మీకు
 రుణపడి వున్నాను సర్... నా స్కాలర్ షిప్ రాగానే ఇస్తానుసార్...
 నువ్వు నాకేమీ ఇవ్వనక్కర్లేదుగానీ, మీ అవ్వను కాపాడుకో!
 ఏం దిగులు పెట్టుకోకుండా చక్కగా చదువుకొని, పరీక్షలు పాస్
 అయితే నాకంతేచాలు! నీ బస్సుకు టైం అవుతూ వుంది.
 ఇంటికెళ్ళిపో....

అలాగే ... సార్... థ్యాంక్స్... సార్... నిన్నటి తప్పకు
 క్షమించండిసార్....

భారవైన మనస్సుతో అనంతపురం బస్సుక్కాడు
 శ్యాంసుందర్. కొల్లప్పలాంటి విద్యార్థులు నాకు ప్రతి క్లాసులోనూ
 పది మంది దాకా ఉన్నారనిపిస్తోంది. ఆ రోజంతా తన ఆలోచనల్ని
 కొల్లప్ప చుట్టే తిరుగుతున్నాయి. ఆంధ్రదేశంలో పల్లెను చూడాలంటే
 అందులోనూ పల్లెల కటిక దారిద్ర్యం చూడాలంటే పరుసకరువులు,
 అప్పులు, వలసలు, ఆత్మహత్యలతో అట్టుడికిపోయే అనంతపురం
 జిల్లాలోని మారుమూల పల్లెల్ని దర్శించితిరాల్!

ఇకపై ప్రతి ఆదివారం ఒక పల్లె బాట పట్టాలని
 నిర్ణయించుకున్నాను.

వ్యాస రచయితలకు విన్నపం

సాహిత్య ప్రస్థానం మాన పత్రికకు చక్కటి వ్యాసాలు
 పంపిస్తున్న రచయితలకు కృతజ్ఞతలు. సమగ్రంగా, లోతుగా ఆయా
 అంశాలపై రాసిన వ్యాసాలు పాఠకుల అవగాహనకు ఎంతగానో
 తోడ్పడతాయి. తెలుగు సాహిత్యంలో సుప్రసిద్ధులైన శ్రీశ్రీ, జూషువా
 వంటి వారి కృషిపై ఎంతో చర్చ జరిగింది. ప్రస్థానానికి ఇలాంటి
 ప్రముఖుల గురించిన వ్యాసాలే ఎక్కువగా పంపిస్తున్నారు.
 అలాగాకుండా ఇతర ప్రముఖుల గురించి, ఇతర సాహిత్య అంశాల
 గురించి రాసి పంపిస్తే వైవిధ్యంగా ఉంటుంది. నూతన విషయాలు
 తెలియజేసినట్లుగానూ ఉంటుంది. ఇక ముందు సాహిత్య
 ప్రస్థానానికి వ్యాసాలు పంపించే మిత్రులు ఈ విషయాలను దృష్టిలో
 పెట్టుకోవాల్సిందిగా మనవి.

- ఎడిటర్

కవితలు

అందమైన ఉదయాన
ఆహ్లాదకర ప్రయాణం
రోడ్డు పక్కన
ఊర్లు వస్తున్నాయి
వెనక్కి వెళ్తున్నాయి

ఇంత వెలుతురులో హఠాత్తుగా
కళ్లకు చీకట్లు కమ్మాయి
దృశ్యాలు అలాంటివి!
చిన్న చిన్న పిల్లలు
తండోపతండాలుగా పనుల కెళ్తున్నారు
చద్దిమూటలతో అతివేగంగా
ఎవరో వెనకనుంచి
ముల్లుగర్రలతో పొడుస్తున్నట్టు,
ముందుకు
పగ్గాలతో లాగుతున్నట్టు

ఏ వెలుగులకీ ప్రస్థానం ఎన్. అరుణ

మరో రెండు గంటల తర్వాత
మేల్కోవాల్సిన చిట్టి చిన్నారులు
ఆవలిస్తూ
నిద్ర మేఘాలకు వేలాడుతూ నడుస్తున్నారు
నా మాతృత్వం కలుక్కుమంది
ఈ పిల్లల కోసం అచ్చయిన
బొమ్మల పుస్తకాలు
ఏ చీకటి గదుల్లో మగ్గుతున్నాయి?
వీరి ఆటబొమ్మల్ని
ఏ కిరాతక హస్తం ఆపేసింది?
విద్య నేర్పాల్సిన స్కూళ్లు
ఏ భూకంపాల్లో విధ్వంసమయ్యాయి?
ఏలినవారు
కాకి లెక్కలు చెప్పి తప్పుకుంటారు

జెనూ!
వీళ్లు ఆడుకోవాల్సిన మైదానాలు
విహరించే తోటలూ
వానచినుకుల జలతారుల్లో
తడిసే ఆవరణలు
వీటిని వీరి బాల్యంనుంచి
ఎవరు దొంగిలిస్తున్నారు
కారణాల వివరణలూ అక్కరలేదు
సవాలుగా స్వీకరిద్దాం
ఆ లేత పాదాల కింద
భవిష్యత్తు పరుద్దాం
శీతల పవనాలు వీస్తున్నాయి గాని
లోపల చెమటలు!
ఈ ప్రయాణమంతా
ఇక భయానకమే!?

హెచ్చరిక

జి. లెనిన్ శ్రీనివాస్

సునామీ....
భూకంపం....
సముద్ర ముంపులు.....
ఏళ్ళ తరబడి అనావృష్టి
కొన్నాళ్ళుగా అతివృష్టి
ఊపిరితిప్పుకోని ఉత్పాదాలు దొర్లిపడుతున్నాయి!
విపరీతధోరణులు.....
వంతపోకడల నడుమ
భూగోళం సృష్టించబడుతున్న గందరగోళం!
ఊపిరాడకుండా ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తున్నాయి!
ఇప్పుడు.....
సూర్యుడులాగే భూమి కూడా సెగలు కక్కుతుంది!
మనిషి రగిలించిన అగ్నిజ్వాలలు
ప్రకృతి పగబట్టి కక్ష సాధించ చేస్తున్న “హెచ్చరిక” యిది-
శిలాజ ఇంధన సహజ సంపద దుర్వినియోగం
అడవుల విచక్షణారహిత సరికివేత-
విచ్చలవిడి క్రిమిసంహారకాల వాడకం-
భూగర్భ జలాలను జుర్రుకోవడం-
నదీ నదాల కలుషితం-
అస్తవ్యస్తంగా ప్లాస్టిక్ వ్యర్థాలు
నేటి భూగోళ భుగభుగలకూ....

“ఓజోన్”కు పెట్టబడ్డ కన్నం.
వికృత విలయతాండవాలకు ఒక నిదర్శనం!
గలగల సెలయేళ్ళు.....
కుహూ.... కుహూరాగాల
రంగు రంగుల పిట్టలు, వన్యప్రాణులు, మృగరాజులు
కనువిందు చేసే నెమళ్ళు నాట్యాలు, వేళ్లగంతులు
పచ్చిక బయళ్ళు, చూస్తుండగానే కనుమరుగవుతూ.....
నైపుణ్య అల్లికల బంగారు గిజిగాడు
ఈలోకం నుండే తుర్రుమన్నాడు.
మానవుడు స్వార్థం కోసం
వర్తమానాన్ని వంచించాడు
జనం జల సమాధి, భూసజీవసమాధి చేస్తూ
మానవ మనుగడ ప్రశ్నార్థకమైంది!
చికిత్సకందని రుగ్మతలకు లోనవుతూ....
జీవవైవిధ్యం దెబ్బతిని
లక్షలకు మించిన జాతులు కనుమరుగవుతున్నాయి!
శాస్త్ర విజ్ఞానం ఘోషిస్తూనే వుంది!
సముద్ర మట్టాల హెచ్చు, ఎడారీకరణ, తీవ్రనీటి ఎద్దడి
ప్రకృతిని వంచిస్తాయన్నది
సవాల్ కాగలవన్నది జగమెరిగిన సత్యం!
సంభవిస్తున్న మార్పులు, తీర్పులునూ.....
ఆదిమ మానవుడి తప్పటడుగుల నుండి.....
అంతరిక్షానికి ఎదిగిన
మానవ ప్రస్థానం యిప్పుడొక ప్రశ్న?
కొరవడిందల్లా చొరవ చైతన్యమే!!

తెలుగు కథా సాహిత్యం 'గిరికన్నె'

గిరిజన సంప్రదాయం ప్రకారం డబ్బు ఎవరు చెల్లిస్తే వారికే సొంతం లచ్చి. దొర దగ్గరికి తీసుకుపోయి “ఈమె నీ భార్య” అని చెప్తారు. ఇక్కడ లచ్చికి ఇష్టమాలేదా అన్న వాటికి ప్రాధాన్యం లేదు. దొర దగ్గర ఉండటం వల్ల చెంచురాణి అయింది.

పరిశోధన : జి. శైలమ్మ

శ్రీ పద్మావతి మహిళా విశ్వవిద్యాలయం, తిరుపతి

మానవ సమాజంలో స్త్రీ కీలకమైన పాత్ర పోషిస్తుంది. మానవ సమాజం అభివృద్ధి చెందాలంటే స్త్రీ మూలం. ఆ స్త్రీలు గిరిజన ప్రాంతంలో ఆహార సమస్య, అధిక సంతానం, ఆరోగ్య సమస్య మొదలైన సమస్యలతో సతమతమౌతున్నారు. వీరిని, ఊరుని ఉద్ధరించడానికి వచ్చే గిరిజనేతరులు గిరిజనలను ఉద్ధరించడానికి వచ్చి ఉద్ధరించడం మరిచిపోయి గిరికన్నెల మాన ప్రాణాలను అపహరించే కీచకులుగా మారిపోతున్నారు. ఇలా కీచకుల బారినపడ్డ గిరికన్నెల దీన గాధలు ఈ కథలు.

గిరిజన ప్రాంతాలలో వ్యాపార నిమిత్తమో, తమ స్వప్రయోజనాలు కోసమో వచ్చే వ్యక్తులు, అడవిని రక్షించడానికి వచ్చేవారు, పైస్థాయికి వెళ్ళాలని కష్టపడి చదివే పిల్లలను కూడా వదలని ఉపాధ్యాయులు, గిరిజనేతర అధికారులు ఎదుగుతున్న గిరికన్నెల జీవితం మీద దెబ్బకొట్టిన పురుషాధిపత్యం, కొండ ఫలాలను, కొండ మల్లెలను తిని ధరించడమే కాకుండా నేలరాల్చే గిరిజనేతరులు. నాగరికుల విషపు కోరల్లో చిక్కుకొని ఎన్ని రకాలుగా మోసపోతున్నారో ఈ కథలో ప్రతిబింబిస్తుంది గిరికన్నె వ్యధ.

'చెంచురాణి' కథలో చెంచురాణి అనలు పేరు లచ్చి. లచ్చి గంగడిని ప్రేమించింది. వివాహం గురవయ్యతో అయింది. వివాహం అయినా గంగడితో

వరిచయం ఆవనందుకు గురవయ్య పంచాయితీ పెట్టి గంగడిని 15 రూపాయలు చెల్లించి లచ్చిని వశం చేసుకొమ్మంటారు. గంగడి దగ్గర 15 రూపాయలు లేవు. ఇవ్వడానికి. ఆ ప్రాంతంలో ఉన్న అటవీ సంరక్షణాధికారి దొర ఆ విషయం తెలిసి గంగడి తరుపున 15 రూపాయలు చెల్లించాడు. గిరిజన సంప్రదాయం ప్రకారం డబ్బు ఎవరు చెల్లిస్తే వారికే సొంతం లచ్చి. దొర దగ్గరికి తీసుకుపోయి “ఈమె నీ భార్య” అని చెప్తారు. ఇక్కడ లచ్చికి ఇష్టమాలేదా అన్న వాటికి ప్రాధాన్యం లేదు. దొర దగ్గర ఉండటం వల్ల చెంచురాణి అయింది. ఇష్టం లేని కాపురం చేసింది. లచ్చికి కొడుకు పుట్టాడు. దొర తన ప్రాంతానికి వెళ్ళిపోయాడు. దొర వస్తాడని ఎదురుచూసింది. తండ్రి లేని బిడ్డగా ఎదగవలసిందే సంప్రదాయం వల్ల గిరిజనేతరులతో సంబంధం ఎలా ఉంటుందో స్త్రీ పడే కష్టాలు కనిపిస్తాయి.

“చెంచుది మునిలిది. నల్లని శరీరము వయస్సులో అందకత్తె ఇప్పుడు శరీరమంతా ముడతలు పడ్డది. చెంచు బాలుడు, చామన చాయరంగు, నీలిరంగుకళ్ళు, రాగి వెంట్రుకలు, చెంచు బాలునకు ఇరవై సంవత్సరాలు. ఇతడు ముసలిదాని కొడుకే. పగలు వేటాడి తనకూ తన తల్లికీ సరిపోయినంత ఆహారము సంపాదించేవాడు. ముసలిది ఎప్పుడూ గుడిసె

ముందు ఏదో పరధ్యానంగా ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటుంది” - పు:85

యవ్వనం అంతా ఒంటరి, బతుకు భారమైన స్థితి, తన భర్త ఎప్పుటికైనా తిరిగి వస్తాడని చిన్న ఆశ. కలుసుకోకుండానే జబ్బున పడి చనిపోయింది చెంచురాణి.

“చెంచురాణి జబ్బున పడింది.”
“జబ్బులోనే నేను న ముద్రాల మధ్య వెళ్ళిపోతున్నా” -106

చెంచురాణి దీన గాథ, కొడుకు తండ్రిలేని బిడ్డగా జీవితాంతం బతకాల్సిందే.

'చుక్క' కథలో అరకు లోయలో రైల్వేలో ఉద్యోగం నిమిత్తం వచ్చిన గిరిజనేతరుని ఇంట్లో పాచిపని చేయడానికి వచ్చిన చుక్కని తన కనుకూలంగా చేసుకొని చాలా సులభంగా ఆ ప్రాంతం నుండి వెళ్ళి పెళ్లి చేసుకొని పిల్లల బాధ్యతలు తీర్చుకొని భార్యలేక ఒంటరిగా జీవితాన్ని గడుపుతున్న అతనికి చుక్క కూడ తనలాగే వుంటుందని అనుకున్న అతనికి చుక్క స్థితిని చూసి జాలివేస్తుంది. అతని వల్ల మోసపోయిన చుక్క తన జాతి వారి నుండి వెలివేయబడి అడవిలో ఒంటరిగా వుద్ధుడైన తండ్రి సంపాదనతో, ఎదిగిన కొడుకును జంతువుల బారి నుండి రక్షించుకోలేక ఎప్పుటికైనా తిరిగి వస్తాడని తనకి అండగా నిలస్తాడని భావించింది. చుక్క జీవితంలో పడిన కష్టాలు, కొండజాతి వాళ్ళకి శీలం గురించి అంత పట్టించు ఉండదని అనుకున్న ఉద్యోగి పురుషులకారాన్ని బద్దలు కొట్టిన చుక్క దీనగాథ.

ఒకరోజు అడవిని చూపించమని చుక్కని తోడు తీసుకొని పోయి చాలా తెలివిగా అనుభవించి క్షమించు చుక్క అన్న గిరిజనేతర అధికారితో అమాయకంగా వేదాంతిలా సమాధానం ఇస్తుంది.

“అయిపోయిందానికి ఏటసుకుని ఏంలాభం కొండదేవర నిన్నే నా పుంజుగా రాసెట్టింది” -13

చుక్కకి చెప్పకుండా ఇల్లు ఖాళీ చేసి వెళ్ళిపోయాడు. వృద్ధాప్యంలో అడవిని చూడటానికి వచ్చినతనకి చుక్క తండ్రి సంగయ్య ద్వారా అతనివల్ల పడిన కష్టాలు వివరిస్తాడు. ఇక్కడ కొండజాతి వారి నిజాయితీ, ఎంత నష్టపోయాలో కనిపిస్తుంది.

“మీతో చెట్టాపట్టానేని కొండలెంటు, కోసలెంటు తిరిగింది. మీ సర్దా తీర్చుకుని పోతిరి ఆ పాటికే దానికి కడుపొచ్చేసింది. గూడెం అంతా చెవులు కొర్రుకున్నారు. మా కుల పెద్దలు మమ్మల్ని ఎలేసారు. అయ్యా,

దొర నాకు కొండదేవర ఇచ్చిన పెనిమిటి మరో మగోడి వంక చూడను” అంది నాబిడ్డ. గూడెం వదిలి అడవిలో గుడిసేను కున్నాం. అచ్చంగా మీలానే ఓ కొడుకు పుట్టాడు. ఇరవైయేళ్ళు పెరిగిన బిడ్డని పులెత్తుకుపోనాది బాపూ” ఘొల్లుమన్నాడు సంగయ్య -13వ

వృద్ధావస్థలో చుక్క తోడు అవసరమని చుక్కని తీసుకెలతాడు. చుక్కకి న్యాయం చేసినట్లు అనుకొంటాడు.

‘సమ్మిక’ కథలో కొండ ప్రాంతానికి వచ్చే గిరిజనేతరులు, గిరిజన ప్రాంతాన్ని అభివృద్ధి చేస్తాము అని చెప్తే వాళ్ళు చెప్పినట్లు విన్నా గిరిజన ప్రాంతం అలాగే ఉంది సంపద మాత్రం పల్లానికి చేరుతుంది అయినా గిరిజనులు నమ్మారు మరొక ప్రాంతం నుండి వచ్చిన గిరిజనేతరుల్ని సమ్మింది ఫలితం బంతిమ్మకి కూతురు పుట్టింది. ఇప్పుడు కూతురికి బంగారు భవిష్యత్తుంది అంటే నమ్మిండువల్ల వచ్చిన నష్టాన్ని వివరిస్తుంది. మణిమ్మ భవిష్యత్తు అలా కాకూడదని వివరిస్తుంది.

“ఆడు మాత్రం ఆ పడమటోడి నమ్ముకున్న నన్నూ ఆపదలో పడిపోయిన అందరి మందినీ వొదిలేసి అడవిని బూడిద బుగ్గిసేసి మల్లా వత్తాను. పెద్ద పని కెల్లన్నాను అని మరొకసారి పెమాణికం సేసి అది గాడెటు కాసెలిపోనాడో తెలదు”-5

బంతెమ్మకి మణిమ్మ పుట్టింది. తను దొరని నమ్మినప్పుడు సెట్టు, కొండమీదకెల్ల దారి, సాపాళం రాయీ అలాగే ఉన్నాయి. ఎన్ని మారుతున్నా గిరికన్నెల పట్ల ఉన్న అభిప్రాయం లోను, ప్రాంతంలోను ఎటువంటి మార్పులేదు.

‘ఇనప్పురుగు’ కథలో కొండ ప్రాంతంలో సూదులు వేసుకొని జీవించే గిరిజనేతరుడు సదానందం. ‘చుక్కమ్మ’ సదానందం చేతిలో మోసపోతుంది. వచ్చిన గర్భాన్ని పొగొట్టేదానికి మాతర్లు సంగతి తెలుసుకొన్న గిరిజనులు పంచాయితీ పెట్టిస్తే అతని నిజ స్వరూపం తెలిసి ఇనప్పురుగులు మన ప్రాంతానికి రానీయకండి అని ఇనప్పురుగు సహవాసం వద్దని వెళ్ళిపోతుంది. ఇనప్పురుగు వల్ల నష్టపోయిన పెళ్లి కాని చుక్కమ్మ పరిస్థితి ఎలా?

“కడుపు మాత్రం చేసేసీ దాన్ని కడిగి నాకీ మాతర్లు మరేలిచ్చినావు” మానవత్వం లేని ఇనప్పురుగులతో సహజీవనం వద్దనకుంటుంది. చుక్కమ్మలు ఎంతమంది ఉన్నారో? ఈ ఇనప్పురుగులకి శిక్ష ఏమిటి?

— — — — * * * — — — —

“నీతో వచ్చి నీ పెళ్లాం పిల్లలకి సేవ చేసే పని మనిషిలా పడి ఉండాల్సిన ఖర్చు నాకు లేదు. నా జీతం నా దోసిట్లో పోసి తిరిగి నిన్నే ముప్పి ఎత్తుకునే దౌర్భాగ్య స్థితి నాకు అవసరం లేదు.

— — — — * * * — — — —

‘కొండమల్లె’ కథలో గిరిజనేతరుల చేతిలో నలిగిపోయిన కొండమల్లెలు ఈ కథలో కనిపిస్తారు. మోసపోవడానికి అక్షరాస్యులూ, నిరక్షరాస్యులూ అన్న భేదం లేదు. బూడికి నాలుగేళ్ల కూతురు, నిరక్షరాస్యురాలు, చదువు కొని ఉద్యోగం చేస్తున్న బీదరు బూడితోపాటిది అయినా మోసపోయింది. గాంధర్వు వివాహం చేసుకొన్నతనికి రెండో భార్యగా, ఈ విషయం తెలియదు. తెలుసుకునే సరికే అంతా అయిపోయింది.

“ఏమన్నావ్... తాళి కట్టేవా... కట్టుకున్న దాని పరాయాడి పక్కలోకి వెళ్ళమన్న నువ్వు... తాళి కట్టిన మొగుడివా... యదినా... యీ నాగరికత నాగరికత నట్టేట కలసిపోను... యిదిగో... నీ బోడి తాళి... 97

మంచివాడని నమ్మినందుకు జీవితాన్ని కోల్పోయింది. తన స్థానం ఏంటో తెలుసుకుంది. నాగరికపు సమాజ ఉచ్చులో నలిగిపోయిన గిరికన్నె.

“నీతో వచ్చి నీ పెళ్లాం పిల్లలకి సేవ చేసే పని మనిషిలా పడి ఉండాల్సిన ఖర్చు నాకు లేదు. నా జీతం నా దోసిట్లో పోసి తిరిగి నిన్నే ముప్పి ఎత్తుకునే దౌర్భాగ్య స్థితి నాకు అవసరం లేదు. నీ తండ్రి నా తండ్రినీ... తండ్రిలాంటి కొండనీ... దోచుకుంటే నువ్వు నా వయస్సునీ, నా స్వేచ్ఛనీ... నా బతుకునీ దోపిడీ చేసేవు అదిచాలక నా మీద వ్యాపారం చెయ్యాలను కున్నావు...”-97

చదువుకున్న కొండమల్లెను సులభంగా మోసపోయేలా చేశాడు. మరి ఈ కొండమల్లె పరిస్థితి. ‘కోయకన్నె’ కథలో గిరిజన ప్రాంతంలో ఉపాధ్యాయుడి పని చేస్తున్న వ్యక్తికి వివాహం అయి పిల్లలు కూడా ఉన్నారు. కోయకన్నెను గర్భవతిని చేసిన వైనం ఈ కథలో కనిపిస్తుంది. పుట్టిన బిడ్డకు తండ్రి లేకుండా జీవించే పరిస్థితి కలుగుతుంది. ఐ.టి.డి.ఎ. అధికారి బీదరు చేత 10,000 రూపాయలు కూతురు పేర ఫిక్స్డ్ చేయిస్తాడు. మోసపోయిన గిరికన్నెకు నష్టపరిహారం రూ. 10,000 ఈ అన్యాయం ఎంతకాలం

సాగుతుంది? టీచరు వల్ల టీచరు భార్య రాజమ్మ కూడ నష్టపోతుంది. వర్ణాంతర వివాహాలు వల్ల గిరిజనులు నష్టపోతున్నారు. రోజు మోసపోతున్న గిరిజన కన్నెలెంత మందో?

“సుక్కి” కథలో సుక్కికి వివాహం నిశ్చయమై ఉంటుంది. సుక్కిని బ్రిడ్జి కాంట్రాక్టరు ఇష్టపడ్డాడని సుక్కిని కాంట్రాక్టరు మనుషులు తీసుకుపోతారు. సుక్కి జీవితాన్ని నాశనం చేస్తాడు. ఇంతకుముందు సుక్కికి వివాహం నిశ్చయమైన వ్యక్తి, సుక్కిని వద్దంటాడు.

“చెడిపోయిన పిల్లని చేసుకున్నంత కర్మమాకు పట్టలేదు. మాకీ సమందమే వద్దు అదే గాదేదని తల్లి సెడిగొట్లు దాయేనట” -101

“సుక్కి”ని చెరిచి ఆనందాన్ని పొందిన ప్రాజెక్టు కాంట్రాక్టరుకి శిక్ష పడిందా? సుక్కి జీవితానికి న్యాయం జరిగిందా అంటే అదేమి కనిపించవు గిరిజనేతరుల చేతిలో మానాన్ని, ప్రాణాన్ని కోల్పోయిన సుక్కిలు ఎంతమంది ఉన్నారో దీనికి పరిష్కారం ఆలోచించాల్సిందే.

‘ఎర’ కథలో ఎండాకాలం శెలవులకి కూడా ఇంటికి వెళ్లకుండా, ఒక్కటే హాస్టల్లో ఉంటూ చదువుకొంది. మధ్యలో వచ్చే చిన్న చిన్న ఆటంకాలను ధైర్యంగా ఎదుర్కొంది. తల్లి దండ్రులను వివాహం చేయాలనుకొన్నా చదువుకోవాలని, ఉన్నత స్థాయిలోకి వెళ్ళాలని ఆశించిన మైనాకి ఎదురు దెబ్బతగిలింది. వలవేసి చేపను పట్టినట్లు మైనాకి వేసిన వలలో చిక్కుకుంది. జీవితాన్ని కోల్పోయింది.

“మైనా ఆ స్థితిలో సరోజినిని చూసి నవ్వుతూ, తన వంటినీ తాకి చూసుకుంది. బట్టలున్నాయి. తనలో తానే నవ్వుకుంది. మనిషిని గంతులేపించే మ్యూజిక్, వంట్లో ఉత్సాహాన్నిచ్చే డ్రింక్, పెద్దవారితో స్నేహం, మిస్రా మైనాచేయి పట్టుకుని కదలసాగాడు. ఆమె అనుకూలంగా కదులుతువుంది. వొకరి నడుం మీద మరొకరి చేయివుంది.. కదిలి కదిలి అలిసి - బెడ్ మీద ఒరిగిన మైనా కళ్లు తిరుగుతుంటే మంచం అంచులను అదిమి పట్టుకుంది. ఆ భంగిమను అనుకూలంగా మలచుకుని, ఆ తరువాత అక్కడి నుండి వెళ్ళిపోయాడు మిస్రా! -102

వయస్సులో నిమిత్తం లేదు. మిస్రా వేసిన వలలో మైనా బలైపోయింది. ప్రస్తుతం

చదువుకోడం లేదు. చంకలో బిడ్డ తన తండాకి దూరమైంది. పిచ్చిదిలా మారిపోయింది. అడుక్కు తింటూ బతుకుతుంది.

మైనా జీవితాంతం ఒంటరిగా పిచ్చిదిగా, పిల్లాడ్ని చంకలో వేసుకొని తిరుగుతున్న స్థితికి కారకులు గిరిజనేతరులు.

“వేటకుక్క” కథలో గిరిజనేతర ఫారెస్టాఫీసరుగా రాజారామ్ కోయలు నివసించే ప్రాంతంలోకి వచ్చాడు. కోయదొర కూతురు వేటలో ఆరితేరింది. పెళ్ళి వయస్సుకు వచ్చి వుంది. రాజారామ్ చూశాడు. మచ్చిక చేసుకున్నాడు.

“లేదు మున్నీ కార్లల్లో తిరిగినా, పట్టుంలో గడిపినా నేను నీలా మనిషినే కదా మున్నీ. మనకు కొన్ని తరాలకు పూర్వం మనుషులు ఎలా ఉండేవారో తెలిస్తే నువ్వీలా మాట్లాడవు.” అన్నాడు. ప్రేమగా ఆమె వెన్ను నిమరుతూ” -104

మోసపోయినట్లుగా గమనించిన మున్నీ అతని రాకకై ఎదురుచూసింది. తన తల్లిదండ్రులకు చెడ్డ పేరు తెచ్చింది అవుతుందని మున్నీ కొండమీద నుంచి లోయలో దూకి చనిపోతుంది. ఏదో కాయలు తిని గర్భాన్ని పోగొట్టుకొనుంటుందని భావించిన రాజారామ్ కి మున్నీ చనిపోయిందని తెలిసినప్పుడు అవమానంతో తలదించుకున్నాడో లేదో వీటికి అంతం ఎప్పుడు ఎదురు చూడాల్సిందే.

‘హత్య’ ఈ కథలో గిరికన్నె జంగుబాయి వయస్సు పాతిక సంవత్సరాలు తల్లి ఇన్రబాయి. వచ్చని చెట్లతో కళకళలాడుతున్న దేవపూర్ ప్రస్తుతం సిమెంటు ఫ్యాక్టరీ కట్టించడం వల్ల ఆ ప్రాంతం అంతా దుమ్ము కొట్టుకుపోయింది. దీనివల్ల గిరిజనులు జీవన విధానం స్తంభించింది. ప్రతిది దుమ్ము కొట్టుకుపోయింది. సంస్కృతిలో మార్పు వచ్చింది.

“జంగుబాయి గుండ్రటి ముద్దమొఖము మెడలో పూసల పేరు చెవులకు బొగరి రింగులు మాసిన తలలో ప్లాస్టిక్

గమనిక

గత సంచిక (సెప్టెంబర్)లో ప్రచురించబడిన ‘చలం సాహిత్య సందర్శనం’ వ్యాస రచయిత పేరు పొరపాటున ప్రచురితం కాలేదు. ఆ వ్యాస రచయిత ‘తెలకపల్లి రఘ’ గమనించగలరు.

— — — * * * — — —

వయస్సులో నిమిత్తం లేదు. మిస్రా వేసిన వలలో మైనా బలైపోయింది. ప్రస్తుతం చదువుకోడం లేదు. చంకలో బిడ్డ, తన తండాకి దూరమైంది. పిచ్చిదిలా మారిపోయింది. అడుక్కు తింటూ బతుకుతుంది.

— — — * * * — — —

పూలు తెచ్చి పెట్టుకున్న పారిశ్రామిక సంస్కృతి -పు||17

ఫ్యాక్టరీ వల్ల గిరికన్నెలకు రక్షణ లేదు. గిరిజనేతరుల చేతిలో అమాముకంగా మోసపోతున్నారు. ఫ్యాక్టరీ ముందు ఘోరం గురించి “ఏముంది ఎవరో చెరిచి చంపేసి నట్టుంది. ఎంక్యూరీ జరుగుతున్నది పోస్టు మార్గం పోయి వచ్చినంక కాని పూర్తి వివరాలు చెప్పలేము” -16. పోలీసు ఇచ్చిన సమాధానం గిరిజన ప్రాంతంలో జరిగిందా అనే అనుమానం వస్తుంది.

జంగుబాయి ఇప్పుడు అంత అందంగా లేదు చూడలేని వికృతాకారం చూడలేదు. మాట్లాడలేదు, నడవలేదు జంగుబాయి ప్రస్తుతం శవం.

“ఒక పాత బట్ట శవం మీద కప్పేసి ఉంది. తల కాళ్ళు బయటే ఉన్నాయి. సగం తెరిచి ఉన్న కళ్ళునిస్తేజంగా ఫ్యాక్టరీకేసి చూస్తున్నట్లుగా ఉన్నాయి. చెదిరిన తల, నోటి వెంట కారిన సొంగ సిమెంట్ దుమ్ముచే కప్పబడ్డ ఆ మైదానంలో ఇంకి పోయి ఉంది.” -17

లచ్చిరెడ్డి వచ్చిన మీడియా వారికి గూడెంలో జరిగే అన్యాయాన్ని వివరిస్తున్నాడు. ఫ్యాక్టరీ ముందు రేగిపళ్ళు అమ్ముకుంటున్న లచ్చక్క కాంట్రాక్టరు మాటలు విని అతనితో లేచిపోయింది. ఆరునెలలు అవుతుంది ఆమె విషయం ఏమి తెలియదు. ఇంకా చాలా విషయాలు ప్రవంచానికి తెలియవు. తెలిసిందంటే కారణం

“జంగుబాయి హత్య జరిగింది కాబట్టి కేసుంది. కాని కేసు కాకుండా ఎంతమంది అమ్మాయిలు కనిపించకుండా పోయిందో లెక్కలేదు” -20

హత్యకు కారణమయిన జంగుబాయికి న్యాయం జరుగుతుందని భావిద్దాం. అనుకుంటే పొరపాటు.

‘నెత్తురు కూడు’ కథలో తానంగి పూలమ్మని తోడుగా భావించి” అడవికి కట్టెలకి

పోతుంది. పూలమ్మకి వెనుక తానంగి వస్తున్న విషయం తెలియదు. పూలమ్మ ముందుకు సాగి పోయింది. తానంగి ఒక్కటే అయింది. వయస్సు 20సం||రాలు. ఒంటరిగా ఉందని వయస్సును కూడా మరిచి కూతురు వయస్సులో ఉన్న తానంగిని మానభంగం చేశాడు.

“చాకీదార్ - నలభై సంవత్సరాల జీవితం ఇరవై సంవత్సరాల స్త్రీ - అనుభవం, ఆమె ప్రయత్నాలన్నిటినీ కట్టకట్టేసి తనం కావాలనుకున్నాడో -అది” పు:23.

జరిగిన విషయానికి చాకీదార్ ని నిలదీయాలనుకొని వెళ్ళిన వారితోని ఉద్రేకాన్ని చూసి భయపడి చౌకదారి కూలీ రేటు ఒక్క సారిగా (5రూ||) బదు రూపాయలు చేసే సరికే. ఇక నోట్లో మాటరాలేదు. తానంగి తండ్రి జొన్నయ్య నోరును కట్టేశారు.

“ఉరేయ్ -కూల్టారకని రోజుల్ల మారాజు పున్నేన పేగు కాత్తె నల్లబడేట్టుంది. నీతనీన్నేయవనీ, మా పిల్లల కడుపులు మాడవకండి మీ కాళ్ళు మొక్కుతం మా ఉసురు కొట్టుకోకుండిరా” -32.

తానంగికి న్యాయం జరగలేదు. ఆరోగ్యం సరిగాలేదు. జొన్నయ్య పోర్డానికి వొళ్ళు వాపోతుంది. జెరం కూడా కాసింది. యిప్పుడే వుడుకుడుకు గంజి తాపిన అట్ట కన్ను మలిగింది” -33.

తండ్రి జొన్నయ్య అందరితో పాటే కూలికి వెళ్ళి బదురూపాయలు తెచ్చుకున్నాడు. పెంచిన కూలీ రేటు ఒక స్త్రీ మానాన్ని చెరిచిన పురుషాహంకారం, పురుషాధిపత్యంగా కనిపిస్తుంది. జొన్నయ్య అన్నం తిండామనుకొంటే రక్తంలా కనిపిస్తుంది.

జోగయ్య ముద్దకారం కలిసిన నంకటి ఎర్రగా -తన బిడ్డ చినిగిన మానంలోంచి చిందిన నెత్తురులా అనిపించింది” -33

అందమైన గిరిజన ప్రాంతాలలో ఏదో ఒక విధంగా వెళ్ళిన గిరిజనేతరులు గిరిజన అందాన్ని అన్వేషించడమే కాకుండా అనుభవించి, నేలారాసి ఆనందిస్తున్నారు. పెళ్ళికాకుండానే తల్లెపుట్టిన బిడ్డకు తండ్రిలేక, భర్తలేక పిచ్చివాళ్ళుగా ఏదో రకంగా మోసపోతున్న గిరికన్నెను చూశారు కదా. ఇలాంటి సంస్కృతిని అంతమొందిద్దాం. తెలుగు కథా సాహిత్యం గిరికన్నెలు మోసపోతున్న విషయాన్ని చక్కగా పాఠకులకు అందించిన వారి కృషి అనిర్వచనీయం, హర్షణీయం.

*

కవితలు

ఏటికేడాదిగ
రెక్కలు ముక్కలు
చేసుకుంటే....
ఏడాది పొడవున
కాలేకడుపుకు
మండెబూడిదల
కఠినోపాసాలతో
కాలాన్ని కాళ్ళతో తన్నేసి
మా తల్లి పిల్ల తల్లడిల్లిపోతే
అవుద్ది ఆంధ్ర
ధాన్యగారం
నదీనరాలు....
కాలువలు జల పాతాలు
మాయింటిని చుట్టే
కాపల కాస్తున్న....
ఆకాశవీధిలో
కరిమబ్బులు కవాతు చేస్తూ
నవ్వుల ఉరుములు మెరుపులతో
అస్తమానం అదే పనిగ కవిస్తున్న

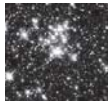

అయినా అన్నదాతే...!

పావని బొజ్జ

ఆన్నీ వుండి అల్లుడి నోట్లో శనిలా
పగిలిన భూమాత పెదాలు
తడవనైన తడవకుండానె
వర్ష రుతువు తోకముడిచేస్తుంది
నకిలీ విత్తనాల రూపంలో
కల్తీ ఎరువుల వేపంలో
కంచె చేను మేసిన సంఘటనలు
కనురెప్పలై కనుపాపలను
కబళించిన సందర్భాలు....
అలా.....
ఎన్నో.... మరెన్నో.....
ఎదలో ఎడారి తుఫానులు
చెలరేగడానికి
పెదవులపై విరబూసే చిరునవ్వుల్ని
చెరిపి చిదిమేయడానికి.....

అయితే గియితే.....
అంతో యంతో చేతికి అందోచ్చే
ఆశలు చిగురిస్తున్నప్పుడు
చేతికందొచిన కొడుకుని
ఎగరేసుకు పోయినట్లు
వేళ కాని వేళలో
ఆగమించిన వానదేవుడు
ఊరు వాడను ఏకం చేస్తే
కొంప కొల్లరవుతుంది
అప్పుల అగాధాలు పూడ్చడానికి
అందించే చెయ్యిలేక
భావజలధిని దాటడానికి
సాధనమవుతుంది నువాక్రానో, డెమోక్రానో
మా కుటుంబాలు
తాడు తెగిన గాలి పటాలవృతాయి
మా ఊళ్ళు సృశానాలకు అలంకారాలవృతాయి
అయినా-
మెలేసిన మా రైతు మీసానికి
ఎదురుండదు.... బదులుండదు..!!

చీకటి చూపు

డా॥ సి. భవానీదేవి

ఇన్నిన్ని పుస్తకాలు చదివావు... కానీ
చదవలేక పోయింది నా మనసునే!
చల్లని పిల్ల గాలిలో తాకావు
నిప్పుకణికలా కాల్చేస్తున్నావు
తలమీద గొడుగు వసుకున్నాను
వంద పీలికల వికృత ఛాయవైనావు

సముద్రమంత అందం నీది
మునక వేస్తే ఊపిరి ఆడదుకదా!
భ్రమకీ వాస్తవానికీ మధ్య
విభజన రేఖనిస్ఫుర్తించేది మనసేకదా!
ప్రేమించటం నా బలమైన బలహీనత
దీన్ని ఆవిరి చేయటం నీ బలం.....

ఇప్పుడైనా
మన అభిజాత్యపు పొరల్ని వొల్చుకుంటూ
ఒకరిలోకి ఒకరుగా ప్రవహిస్తూ
చీకటి ముసిరినప్పుడు
మెరిసే నక్షత్రాల్లా
కాసేపు చీకట్లోనే మాట్లాడుకుందాం.
హృదయ నేత్రాల్ని
విప్పార్చి చూసుకుందాం!

సెంట్ ఆఫ్ ఎ ఉమన్ అరుణ్ సాగర్

నిరీక్షణ
మెరుపు కవచిక
నులి వెచ్చని కనులు
తొలిచూపు
కొంగు నడుముకు చుట్టి
శ్రమ తేర్చిన సొగసు
చెమట తడిలో
ముంగురులు మెరుపు
పరిచయం
అమృత స్ఫుర్తి
కనుపాప అభయం
ప్రియబింబం
అనుభవం
అరచేతుల్లో
అనంతాసురాగ రేఖలు
దోసిట ఆత్మావిష్కారం
విస్మయం
ఒడిలో పసికందు
కళ్ళలో స్థితహాసం
కృతజ్ఞ రేఖ
సౌందర్యం
చివరకు కదా తెలిసింది
నిన్ను ప్రేమిస్తున్నానని

చకోరపక్షులు

మఉని

అటువైపు
రెక్క లొచ్చిన పక్షులు
రివ్వున ఎగిరిపోతున్నాయి
నదీ నదాలు, నందన వనాలు
సప్తసాగరాలను దాటి
ఎండమావులను
ఎడారిలో ఒయాసిస్సులా తలచి!
గ్లోబల్ విలేజీల
గందరగోళాన్ని అర్థం చేసుకోలేక
దాన్నే
భూతల స్వర్గంగా ఎంచి!
ఇటువైపు
రెక్కలు అలసి
ప్రాణం అవిసి
అక్కరకొస్తారన్న అడ్డాలనాటి బిడ్డలు
గడ్డాలు రాకముందే
అర్థంకాని అర్థమాయాజాలంలో
కనుమరుగై పోతుంటే
అందరూ ఉండి
ఎవరూ లేని అనాథల్లా
ఎప్పటికైనా ఎదురుపడకపోతారా అని
ఎదురుచూసే చకోరపక్షులు!

నూట పాతికేళ్ల హిందీ నవలా ప్రస్థానం

ప్రేంచంద్ కనుక నవలా రచయితలకు కేంద్రబిందువుగా స్వీకరిస్తే హిందీ నవలా వికాసాన్ని మూడు విభాగాలుగా విభజించవచ్చును.

1. ప్రేంచంద్ కాలం ముందు హిందీ నవల
2. ప్రేంచంద్ కాలం నాటి హిందీ నవల
3. ప్రేంచంద్ తరువాత కాలం నాటి హిందీ నవల.

డా॥ పేలశెట్టి శ్రీనివాసరావు

సుసంపన్నమైన, సుదీర్ఘ చరిత్ర గల్గిన హిందీ సాహిత్యాన్ని సామాన్య పాఠకుడు కూడా అవలోకనం చేసుకోవాలనే సదుద్దేశంతో చరిత్రకారులు సహస్ర వర్ష ఆయుష్షు కల్గిన హిందీ సాహిత్యాన్ని కాల విభజన చేసి వాటికి నామకరణము చేసి పాఠక లోకానికి అందజేసారు. విభిన్న ప్రముఖ సాహిత్యకారులు పరిశోధనలు చేసి ఎన్నో రకాల సాహిత్య చరిత్రలను అందజేసినప్పటికీనీ, ప్రామాణికముగా ఆచార్య రామచంద్రశుక్ల రాసిన హిందీ సాహిత్య చరిత్ర. మాత్రమే నేటికి మనకు విభిన్న చర్చనీయాంశాలకు మూలాధారంగా నిలుస్తుంది. వారి హిందీ సాహిత్య చరిత్రను అనుసరించి శ్రీ.శ. 1900 నుండి నేటివరకూ గల కాలాన్ని హిందీ సాహిత్యంలో “ఆధునిక్ కాల” అని పిలుస్తారు. ‘ఆధునికం’ అంటే దీని ముందు కాలమైన మధ్యకాలాన్ని విభేదించడము, లేదా ఇహలోకమైన నవీన దృష్టికోణాన్ని కల్గి ఉండటం. ఇక్కడే హిందీ సాహిత్య భాష ‘బ్రజ్’ నుండి ‘ఖడీబోలీ’లోనికి మార్పు చెందినది. అప్పటి వరకూ సాహిత్యంలో రాజ్యమేలుతున్న పద్యం బదులుగా గద్యము ఆవిర్భవించినది. ఈ గద్య సాహిత్యంలో వివిధ నూతన ప్రక్రియలు ఆవిర్భవించాయి. అటువంటి ఒక గద్య ప్రక్రియ ఇప్పటి ఈ హిందీ నవల (హిందీ ఉపన్యాస్).

ఆంగ్ల భాషలో నోవెల్ అనీ, తెలుగులో ‘నవల’ అనీ సమానర్థాలు కల్గిన ఈ “ఉపన్యాస్” సాహిత్యం యొక్క ఆవిర్భావం మొట్టమొదటగా ఆంగ్లంలోనే జరిగిందని చెప్పవచ్చు. హిందీ నవలపై బెంగాలీ నవల యొక్క ప్రభావం ఉందనుకుంటే బెంగాలీ నవలపై ఆంగ్ల నవల యొక్క ప్రభావం తప్పకుండా ఉన్నది. అయితే కొంతమంది చరిత్రకారులు మధ్యయుగం నాటి ప్రాకృతం నుండి హిందీ నవలా సాహిత్యం ప్రారంభమైనదని నమ్ముతారు. హిందీలో ‘నవల’ యొక్క పరిభాష - “ఒక వ్యక్తి యొక్క సంపూర్ణ జీవితం, ఒక కుటుంబము యొక్క సంఘర్షణ, ఒక వ్యవస్థ యొక్క యదార్థరూపం మరియు సంస్కృతికి చిహ్నం”. హిందీ నవలా చక్రవర్తిగా పిలవబడే మున్నీ ప్రేమ్చంద్ దృష్టిలో నవల యొక్క అర్థం - “మానవ స్వభావమునకు అద్దం వంటిది”. డా. గోపాల్ సింహ్ తన ‘సాహిత్య కీ పరఖ్’ అనే గ్రంథంలో నవల (ఉపన్యాస్) గురించి యిలా అంటున్నారు - “ఏ శబ్దకళ ద్వారా అయితే జీవితంలోని ప్రత్యేక సమస్యపై పూర్తి పరిశోధన జరుగుతుందో అటువంటి కళ కేవలం ‘నవల’ (ఉపన్యాస్) మాత్రమే! హిందీ సాహిత్య ఆధునిక కాల జన్మదాతైన ‘భారతేంద్రువారిశ్చంద్ర’

సమయంలోనే నవలా సాహిత్యం కూడా ప్రారంభమైనదని చరిత్రకారుల ప్రగాఢ విశ్వాసం. మొట్ట మొదటి నవల ఏమై ఉంటుందని ఆరాతీస్తే మాత్రం కొన్ని భేదాభిప్రాయాలు బయల్పడుతున్నాయి. “శ్రద్ధానంద్ ఫులేరీ’ గారి ‘భాగ్యవతి’ మొదటి హిందీ నవలగా ఖ్యాతినార్జించినప్పటికీనీ లభ్యం కానందువలన ‘లాలా శ్రీనివాస్ దాస్’ యొక్క “పరీక్షాగురు” - శ్రీ.శ. 1882 అనే నవలని మొట్టమొదటి మౌలిక ఉపన్యాస్ (నవల)గా స్వీకరించడం జరిగినది. ప్రేంచంద్ కనుక నవలా రచయితలకు కేంద్రబిందువుగా స్వీకరిస్తే హిందీ నవలా వికాసాన్ని మూడు విభాగాలుగా విభజించవచ్చును. 1. ప్రేంచంద్ కాలం ముందు హిందీ నవల 2. ప్రేంచంద్ కాలం నాటి హిందీ నవల 3. ప్రేంచంద్ తరువాత కాలం నాటి హిందీ నవల.

1. ప్రేంచంద్ కాలం ముందు హిందీ నవల

ఈ కాలంలో హిందీ నవలల ముఖ్య ఉద్దేశ్యం కేవలం పాఠకులని రంజింపచేయడం. శ్రద్ధారాం ఫులేరీ, లాలా శ్రీనివాస్ దాస్ ల నవలల గురించి మనం ముందుగానే చర్చించాం. ఈ ఇద్దరు గాక మిగతా రచయితలు సాధారణ జన జీవనంతో ప్రత్యక్ష సంబంధం లేనటువంటి చారిత్రాత్మక, ‘రహస్యకథా’, ‘నూతన బ్రహ్మచారి’, ‘ఏక్ అజాన్ సౌ సుజాన్’ల వంటి ప్రముఖ నవలలు రాశారు. వీటి ముఖ్య ఉద్దేశ్యం పరికిస్తే - నందేశం ద్వారా సమాజంలో మార్పు తీసుకొనిరావడం అని అర్థమవుతుంది. అదే విధంగా భారతేంద్రు హరిశ్చంద్రగారి మిత్రుడు ‘రాకూర్ జగ్ మోహన్ సింహ్’ 1888లో ‘శ్యామాన్వమ్నే’ అను నవల రాశారు. సమాజంలోని కురీతులు మరియు చెడు సహవాసాల పరిణామాలను ఉటంకిస్తూ ‘లజ్జారాం వెహతా’ రాసినటు వంటి ధూర్జరసిక్ లాల్, స్వతంత్రరమా ఔరపరతంత్ర్ లక్ష్మీ, బిగడే, కాసుధార్ మరియు ఆదర్స్ హిందూ మొదలగునవి ముఖ్యమైనవి. అదే విధంగా ‘గోవధ’ను వ్యతిరేకిస్తూ రాధాకృష్ణదాస్ రాసిన ‘నిస్సహాయ హిందూ’ కూడా చదవదగినదే! యింకా ఈ కాలంలో బాబూ దేవకీ నందన్ ఖత్రీ యొక్క చంద్రకాంత, భూతనాథ్, పరిశోధనాత్మక నవల

లకు శ్రీకారం చుట్టిన గోపాలరామ్ గమ్మమరీ భూల్, అయోధ్య సింహ ఉపాధ్యాయాహరిజెడ్ గారి "రేల్ హిందికా రాల్" అథ్ ఖిలాపూర్ కూడా ముఖ్యమైనవే.

2. ప్రేంచంద్ కాలం నాటి హిందీ నవల

మున్నీ ప్రేంచంద్ ఈ కాలానికి యుగప్రవర్తకుడు. అసలు పేరు ధనపత్ రాయ్. హిందీలో ప్రేంచంద్ పేరుతో రాయడం మొదలు పెట్టారు. తన నవలల ద్వారా జాతీయతాభావాలను, కర్షక సమస్యలను, భారతదేశ సంస్కృతిని, వితంతుస్త్రీల, వరకట్న, బాల్యవివాహాల సమస్యలను మరియు జమిందారీ వ్యవస్థను హృదయంగమంగా చిత్రీకరించిన కారణాన "ఉపన్యాస్ సామ్రాట్"గా పేరు గాంచిన మహానీయుడు. 'ఈయన దీప్తి మరందరికో స్పృద్ధి'. వీరి ముఖ్య నవలలు సేవానందన్, ప్రేమాశ్రమ్, రంగ్ భూమి, నిర్మలా, గబన్ మరియు గోదాన్. ఈయన సమకాలీనులలో ముఖ్యులు - జయశంకర్ ప్రసాద్, కౌశిక్, ఉగ్ర, శ్రీ వాస్తవ, వృందవన్ లాల్ వర్యా మొ॥ వారు. ప్రసాద్ గారి కంకాల్, తిలలి రెండు నవలలు ప్రముఖమైనవి. బుధువా కీ బేటీ, షరాబీ నవలలు ప్రముఖమైనవి. వృందావన్ లాల్ వర్యాగారు చారిత్రాత్మక అంశాలతో ర్ఘాన్సీకి రాణి, మృగనయని, టూటెకాంటే, సాహజిక నేపథ్యంలో 'వ్రత్యాగత్', 'కుండలీచక్ర' మొదలగునవి రాసిరి.

వీరందరికంటే ప్రముఖ మానవతా వాదీ, కవైన అయిన నిర్మలాగారు కూడా స్త్రీ సమస్యలపై కొన్ని నవలలు రాశారు. అవి - "అప్పరా, అలకా, నిరుపమా, ప్రభావతి మరియు కుట్టిభాట్. ఈ కాలంలో అత్యధిక

— — — * * * — — —

మార్క్ ప్రభావంతో హిందీ నవలా సాహిత్యం ద్వారా సామ్యవాదాన్ని ఆశించిన వారిలో యశ్ పాల్, రాహుల్ సాంకృత్యాయన్, రాంగేయరాఘవ్ మొదలగువారు దేశ్ ద్రోహి, చిత్రలేఖా మొదలైనవి రాశారు.

— — — * * * — — —

నవలాకారులు సామాజిక, మనోవిశ్లేషణాత్మక మరియు చారిత్రాత్మకమైన అంశాలతో హిందీ నవలను పరిపుష్టపరచడంలో సఫలీకృతులయ్యారని చెప్పవచ్చు. ప్రేంచంద్ లాంటి మహానుభావుడు నిత్యం కలంతో గళం విప్పిన వీరందరికీ ఒక స్ఫూర్తిగా నిలవడం ఈ కాలంలో హిందీ నవల అత్యున్నత శిఖరాన్ని అధిరోహించడానికి ఒక ముఖ్య కారణం.

3. ప్రేంచంద్ తరువాత కాలం నాటి హిందీ నవల

ఈ కాలంలో హిందీ నవలలకు దిశా నిర్దేశం లేకపోవడం వలన మన నవలాకారులు విభిన్న అంశాల్ని స్పృశిస్తూ మనో విశ్లేషణాత్మకంగా, వికాసాత్మక ధోరణితో, చారిత్రాత్మకంగా, స్థానిక స్పృహతో ప్రయోగాత్మకంగా రచించడం ప్రారంభించారు. వీరిలో మనోవిశ్లేషణాత్మకంగా నవలా రచనలో జైనేంద్ర ప్రముఖులు. వీరి 'పరఖో సునీతా త్యాగ్ పత్ర ప్రముఖమైనవి. యిక ఇలా చంద్ర షోషీగారు - సన్యాసి, జిప్పీ రాస్తే, 'జ్ఞాన్ పీఠ్ పురస్కార్ గ్రహీత' అజ్ఞేయగారు - శేఖర్ ఏక్ జీవనీ, నదికే దీప్ మరియు అవేనే అవేనే అజ్ నబీ రచించిరి. మార్క్ ప్రభావంతో హిందీ నవలా సాహిత్యం ద్వారా సామ్య వాదాన్ని ఆశించిన వారిలో యశ్ పాల్, రాహుల్ సాంకృత్యాయన్, రాంగేయరాఘవ్

మొదలగు వారు దేశ్ ద్రోహి, చిత్రలేఖా మొదలైనవి రాశారు. ఆచార్య హజారి ప్రసాద్ ద్వివేదీ పౌరాణిక, చారిత్రాత్మక అంశాలతో బాణ్ భట్ కీ ఆత్మకథ, చారు చంద్రలేఖా, పునర్ నవా మరియు అనామ్ దాన్ కా పోధా రాశారు.

గ్రామీణ భారతాన్ని చిత్రీకరిస్తూ అనేక నవలలు స్వాతంత్ర్యానంతరం వెలువడినవి. వీటిలో ఫణీశ్వర్ నాథ్ రేణు యొక్క 'మైలాఆంచల్', నాగార్జున రాసిన - బలచనామా, వరుణ్ కే బేటీ ముఖ్యమైనవి. సమాజంలో ఆశ్రిత వక్షప్రాతాన్ని లంచగొండితనాన్ని ఎంఖీ గడుతూ వ్యంగ్య ధోరణిలో కూడా ప్రజలను జాగృత పరచడానికి ఎంతోమంది హిందీ నవలా రచయితలు కృషి చేశారు. ఈ కోవలో శ్రీలాల్ శుక్లా రాసిన 'రాగ్ దర్ బారి' ప్రముఖమైనది. ఆధునిక తత్వంతో రాసిన వాటిలో మోహన్ రాకేష్ యొక్క అంధేరే బంద్ కమరే, నిర్మల్ వర్యాగారి వే దిన్ మరియు ఉషా ప్రియంవద గారి 'రూకేగీ సహీ రాధికా' ముఖ్యమైనవి. మత ఘర్షణలను ప్రేరేపిస్తూ సంఘ విద్రోహక శక్తులు సృష్టిస్తున్న అలజడులను, కాశ్మీరిల చీకటి బ్రతుకులను 'తమన్'గా మనముందుకు తీసుకొని వచ్చిన 'భీష్మ్ సహాని' బహుదా ప్రశంసనీయులు. ఈ నవలను ఆచార్య యార్లగడ్డ లక్ష్మీప్రసాద్ ఆంధ్రీకరించి నపుడు వారికి 1993లో కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ అవార్డు వరించింది. యిలా ఉడహరిస్తూ వెళ్తూ ఉంటే ఈ సూటపాతికేళ్ల ప్రస్థానంలో హిందీ నవల ఎన్నో ఒడుదుడుకులను ఎదుర్కొన్నది. నేడు ఆత్మకథల రూపం లోను, డైరీల రూపం లోను, సంభాషణల శైలిలోను వర్ణనాత్మక పద్ధతిలో కూడా నవలలు వెలువడుతున్నాయి. *

 <p>ప్రస్నానం లభించు చోట్లు</p>		<p>ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్ 1-1-187/1/3, చిక్కడపల్లి, హైదరాబాద్-20, ఫోన్ : 27660013</p>		<p>ఆనంద్ మార్కెటింగ్ ఏజెన్సీ చిక్కడపల్లి హైదరాబాద్</p>									
<p>27-19-14, యలమలవారి వీధి, నవరంగ్ థియేటర్ దగ్గర, గవర్నర్ పేట్</p> <p>విజయవాడ-2 ఫోన్ : 2577533</p>		<p>11-2-51 బాలాజీనగర్</p> <p>ఖమ్మం-507 001 ఫోన్ : 0874 2323167</p>		<p>1-5-509/బ, బాలాజీ కాలనీ, ప్రకాశం రోడ్,</p> <p>తిరుపతి-517 502 ఫోన్ : 2260017</p>		<p>6-2-250, విజయటౌన్ రోడ్, చౌసా,</p> <p>హన్మకొండ-506 001 ఫోన్ : 2544559</p>		<p>సందరయ్యభవన్ సుభాష్ విగ్రహం(ఎదుట)</p> <p>నల్గొండ ఫోన్ : 230525</p>		<p>ఫావ్ నెం.10, మున్సిపల్ ఫారిన్ కాంప్లెక్స్, ఆసిల్ మెట్ల బస్టాప్, రామా టాకీస్ రోడ్</p> <p>విశాఖపట్నం ఫోన్ : 2716355</p>		<p>2/7, బ్రాడీపేట్</p> <p>గుంటూరు ఫోన్ : 2277336</p>	
<p>ఇంకా కావలసిన ఏజెంట్లు, సాహితీ మిత్రులు రాయండి</p>													

సామాజిక

సాంస్కృతిక చిత్రపటం

'కథ 2007'

డాంతో తాను నివసించే పరిసరాలను అందులో భాగమైన తల్లి దండ్రులను, తనవాళ్ళను కూడా ప్రామాణికత పేరుతో చెప్పబడిన భూతద్దంలో నుంచి లేదా రంగుటద్దాలనుంచి చూడటంతో తన వాళ్ళు తన భాష, తన సంస్కృతి అంతా దూరమవుతుంది.

డా॥ కె. శ్రీదేవి

మనిషి ఎంచుకున్న అనేకానేక జ్ఞాన వ్యక్తికరణ రూపాల్లో సాహిత్యం వ్యక్తికరణ ఒకటి. అయితే అసలీ జ్ఞానాన్నే సమస్యాత్మకం చేస్తున్న సామాజిక సందర్భం ఇది. 'ఏది జ్ఞానం', జ్ఞాన లక్షణం ఏమిటి? పర్యవసానాలు ఏమిటి?, ప్రతిఫలనాలు ఏమిటి? లాంటి ప్రశ్నలు దూసుకొస్తున్న సందర్భం కూడా ఇదే. ఒకప్పుడు నిర్దిష్ట సామాజిక సందర్భాల నుంచి రూపొంది, ఒక సందర్భంలో ఎదురైన సమస్యను అధిగమించడానికి ఉపయోగపడిన సాధనమే జ్ఞానం. అయితే ఇవాళ అది తన నిర్దిష్ట ఉపయోగితా విలువను కోల్పోయి, సరుకుగా పరివర్తన చెందిన విషాదకర సన్నివేశంలో అనేక మౌలిక ప్రశ్నలు తలెత్తుతూ ఉన్నాయి. ఈ ప్రశ్నలు వేయటంలో సమాధానాలు వెతకటంలో కథారచయితలు వెనుకబడి లేరని కథాసాహితీ ప్రచురించిన 'కథ 2007' సంపుటిలోని మూడు కథలు తెలియ జేస్తున్నాయి. కె. ప్రభాకర్ 'అతడు - మనిషి'; పాపినేని శివశంకర్ - 'సముద్రం'; జాన్సన్ చోరగుడి - "దీనికి పాతసాఫ్ట్వేర్ పనికొస్తుంది". స్థూలంగా ఈ సంపుటిలోని కథలను మూడు అంశాలకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఉన్న కథలుగా విడగొట్టడానికి చాలా సుష్టంగానే అవకాశముంది.

1. జ్ఞానాన్ని సమస్యాత్మకం చేయటం.

2. ప్రపంచీకరణ ఫలితంగా మనిషి జీవితంలో వచ్చిన మౌలిక మార్పులు - వాటి పర్యవసానాలు.

3. మారిన ఆర్థిక సాంస్కృతిక సందర్భంలో నగటు మనిషి అస్థిత్వంలో ఏర్పడిన సంక్షోభం ఫలితంగా తలెత్తిన అభద్రత.

వర్తమాన సమాజంలో జ్ఞానం రెండు రకాలుగా వర్గీకరించబడింది. 1. వ్యక్తికి ప్రత్యక్ష అనుభవం నుంచి తన నిరంతరం సంపర్కంలో ఉండే సామాజిక సందర్భాల నుండి రూపొందేది. 2. పరోక్షంగా ఇతరుల అనుభవాన్నించి గ్రహించబడేది. మొదటి తరహా జ్ఞానంతో ఒకరకంగా ఎప్పుడూ ప్రమాదం లేదు. రెండవది ఎప్పుడూ ప్రమాదకారిగానే పరిణమించే అవకాశం ఉంటుంది. నిజానికి ఈ రెండవ తరహా జ్ఞానం అనుభవ ప్రాతిపదిక నుండి రూపొందినది కాకపోవడం వలన దానికి విలువ ఉండే వీలు లేదు. అయితే చిత్రంగా, ఇదే ఇవాళ జ్ఞానంగా చెలామణికావటం విషాదం. సరిగా, ఈ విషాదాన్ని సంకేతిస్తూ మనిషి సహజ జ్ఞానం విలువలేనిదిగా పరిగణింపబడుతున్న స్థితిలో 'అతడు-మనిషి' అనే కథ ఈ క్రమాన్ని నిలదీసి జ్ఞానపు అసలు తత్వాన్ని చాటిచెప్పింది. అంతేకాదు మనం దేన్నైతే జ్ఞానంగా భావిస్తున్నామో దాన్ని జ్ఞానం కాదని, మనిషి తృప్తిగా జీవించడానికి ఉపయోగపడే జ్ఞానం

పాఠశాల అవతల పొందిన జ్ఞానం. ఇదే నిజమైన 'పరిజ్ఞానం' అనే కనువిప్పు కూడా కలుగుతుంది. ప్రకృతి ద్వారా మనిషి పొందిన జ్ఞానం మన మూలాల్ని వేరు చేయదు మరింత బలపరుస్తుంది. అదే పాఠశాల జ్ఞానం మన తల్లి వేరు నుండి, పేగు బంధాలను తుంచేస్తుంది. మన ఇంట్లో, ఇంటి చుట్టూ ఉండే పరిసరాలు, సంస్కృతి, పాఠశాలల్లో బోధించే పాఠ్యపుస్తకాల్లో లేదు. ప్రామాణిక భాష పేర రుద్దబడిన సంస్కృతి, రుద్దబడిన భాష మొదలైన ఆధిపత్య భావజాల సంస్కృతి పిల్లలమీద ప్రేరణ కలిగిస్తుంది. లేదా ప్రభావితం చేస్తుంది. డాంతో తాను నివసించే పరిసరాలను అందులో భాగమైన తల్లి దండ్రులను, తనవాళ్ళను కూడా ప్రామాణికత పేరుతో చెప్పబడిన భూతద్దంలో నుంచి లేదా రంగుటద్దాలనుంచి చూడటంతో తన వాళ్ళు తన భాష, తన సంస్కృతి అంతా దూరమవుతుంది. ఈ కథలో సోమరాజు పాఠశాల కంటే పాఠశాలకు వెళ్ళకుండానే గ్రహించిన జ్ఞానం అతన్ని గొప్ప అనుభవజ్ఞునిగా తీర్చిదిద్దుతుంది. తాను పొందిన జ్ఞానంతో తన తండ్రి ఇంతకు ముందే నిష్ణాతుడన్న జ్ఞానం అతన్ని తన తల్లి వేరును గౌరవించే సంస్కారాన్ని, ఆదరించే మానవత్వాన్ని కూడా నేర్పుతుంది. అంతెందుకు ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే, కె. ప్రభాకర్ రాసిన 'అతడు-మనిషి' కథ జ్ఞానానికి సరికొత్త నిర్వచనం చెప్పిన మంచి కథ. పుస్తకాల కంటే భిన్నమైన జ్ఞానం ప్రకృతిలో ఉంది. పుస్తకాల నుండి పొందే జ్ఞానమే కాదు సమాజాన్ని తెలుసుకోవటమే అసలైన జ్ఞానం అంటూ సామాజిక జ్ఞానానికి ఆచరణీయమైన సాక్షిభూతమైనదీ కథ. ఇది మనిషి తత్వానికి నిలువెత్తు సమూహాగా ప్రభాకర్ ఈ కథలో అందించారు.

"మనిషి సుఖంగా ఉన్నప్పుడు యాపారం చెయ్యచ్చు బాబు.... కష్టంలో ఉన్నప్పుడు యాపారం చేయకూడదు. రాత్రి మీరు కష్టంతో వచ్చారు. మీరు మరిసి, నేను మరిసిని.... వానకి ముద్దయిన పిట్ట చెట్టు మీద వాలబోతే చెట్టొడ్డంటుందా?..... ఇదీ అంతే..... తుఫాను వర్షంలో చిక్కుకున్న వాన్ని సాదరంగా లోనికి ఆహ్వానించి, పూరిపాకలోనా ఆశ్రయమిచ్చి వారికున్న దాంట్లోనే ఆ ఆగంతకునికి పెట్టడం అతనిలోని జ్ఞాన సంస్కారానికి ప్రతీక.

మనిషికి మనిషి సాయపడకపోతే, అతన్ని మనిషే అనాల్సిన అవసరం లేదని ఖచ్చితంగా 'అతని' ద్వారా తెలియజేశారు.

“నాలాంటి మరెని నీ ఇంటి ముంగిట నిలస్తే లోనికి రమ్మంటారా?... బయటకు గెంటేస్తారా? అని అతను అమాయకంగా ప్రశ్నించే జన్మత్యం సోకాల్ట్ నాగరికులందరినీ ప్రశ్నించినట్లయింది. నిజమే. మనం లోపలికి రమ్మంటామా? బయటకు పొమ్మంటామా? అనే మీమాంసలో పాఠకుడు పడిపోక తప్పదు. మన చేరువలో మన చేతనైనంత సాయం చేయడం కన్నా మించింది లేదని మనిషికి - మానవత్వానికి ఉన్న అవినాభావ సంబంధాన్ని ఏర్పరచేది జ్ఞానం. ఆ తర్వాత మనిషి పొందిన పరివర్తన. అయితే, ఇప్పుడున్న విద్యావ్యవస్థ మనిషిని, మానవత్వం గల మనుషులుగా రూపొందించడం కన్నా మనిషిని మనిషిని కలువనీయని జ్ఞానాన్ని, పరాయితనాన్ని పరోక్షంగా ప్రశ్నించిన కథ. సామాజిక జ్ఞానాన్ని ఆవిష్కరించిన చక్కటి కథ ‘అతడు-మనిషి’

చేపలు పట్టే చిన్న పిల్లవాడు చుట్టుపక్కల వారికెవరికీ తెలియనన్ని చేపల పేర్లు చెప్పగలుగుతాడు. నాగరిక ప్రపంచంలో మన చుట్టూ ఉన్నదాని కంటే, పిల్లవాడికి, వాళ్ళ బుర్రలకు, అనుభవాలకు అక్కర్లేని విషయాన్ని (జి.కె.) జ్ఞానం పేరుమీద అంటగడుతున్నాం. దాన్ని జ్ఞానం అనాలా? ఇంత చిన్న వయసులో ప్రకృతి గురించి దాదాపు 20 రకాల చేపల గురించి, ప్రకృతిలో భాగమైన సముద్రాల గురించి, నదుల గురించి, వాటి లోతుల గురించి అసర్గళంగా చెప్పగలిగినంత అపారమైన ఎరుక సంపాదించిన ఆ అబ్బాయిది జ్ఞానం అనాలా? అని ఈ సంకలనంలో జ్ఞానానికి సంబంధించిన చర్చ మరోసారి ఈ కథ లేవదీస్తుంది.

పాపినేని శివశంకర్ కథ ‘సముద్రంలో జ్ఞానం దేనికి? అనే ప్రశ్న-ప్రజల హక్కులు, కులమతాలు, పర్యావరణం, స్త్రీల సమస్యలు లాంటి రకరకాల సమస్యలపై ప్రజలకు చైతన్యం కలిగించటమే లక్ష్యంగా పనిచేసే ‘చేతన’ లాంటి ప్రజా సంస్థల ఆవిర్భావాన్ని, కార్యచరణనే పరిష్కారంగా సూచిస్తారు.

‘పుస్తకాల్ని ప్రేమిస్తావా? మనుషుల్నా? అని అడిగిన ప్రశ్నకు రెండింటిని అంటూ, మనిషికి పుస్తకానికి వైరుధ్యమే లేదని పుస్తకాల్ని ప్రేమించేవారు మనుషుల్ని మరింతగా ప్రేమించగలరని, నిజానికి మనుషుల్ని ప్రేమించటం గొప్ప పుస్తకాలు నేర్పాయనటం నూక్ష్యంగా జ్ఞాన ప్రయోజకత్వాన్ని చెప్పటమే అవుతుంది.

— — — * * * — — —

సరళీకృత ఆర్థిక విధానాల ద్వారా పుస్తక ప్రచురణలో వచ్చిన అనూహ్య మార్పులు, పుస్తక ప్రచురణ పొందిన మార్కెట్ విధ్వంసం ఈ కథలో విస్తృతమైన కాన్వాసులో చిత్రించారు. 1970 సం॥లోని విజయవాడకు, ఇప్పటి విజయవాడకు వచ్చిన వ్యత్యాసం ఇవన్నీ కథలో ఇంత వివరంగా చిత్రీకరించటం అవసరమా? అన్న ప్రశ్న వస్తుంది.

— — — * * * — — —

ఇలాంటి భావ సామీప్యతే ‘దీనికి పాతసాఫ్ట్వేర్ పని చేస్తుంది’. కథా రచయిత చోరగుడి జాన్సన్ మంజరి పాత్రద్వారా “అతనికి పుస్తకాలు చదివే అలవాటుండేమో” కనుక్కొండి అని అడగడంతో పుస్తకాలు చదివే సంస్కారం దాంపత్య జీవితాన్ని సానుకూల పరచగల సంస్కారాన్ని ఈ కథలో అనుభూతం చేస్తారు. స్త్రీవాదులు ప్రతిపాదించే సాహచర్యానికి కూడా మూలం ఇదే భావజాలం అవుతుందని చెప్పనక్కరలేదనుకుంటాను.

మంజరి అన్న ఆ ఒక్క వాక్యం ద్వారా మొత్తం కథకు ‘ఫెమినిస్ట్ టచ్’ వచ్చింది. ముందు జరిగిన కథంతా పుస్తకం చుట్టూనే తిరుగుతుంది. సరళీకృత ఆర్థిక విధానాల ద్వారా పుస్తక ప్రచురణలో వచ్చిన అనూహ్య మార్పులు, పుస్తక ప్రచురణ పొందిన మార్కెట్ విధ్వంసం ఈ కథలో విస్తృతమైన కాన్వాసులో చిత్రించారు. 1970 సం॥లోని విజయవాడకు, ఇప్పటి విజయవాడకు వచ్చిన వ్యత్యాసం ఇవన్నీ కథలో ఇంత వివరంగా చిత్రీకరించటం అవసరమా? అన్న ప్రశ్న వస్తుంది. కానీ కంప్యూటర్స్ చదువుతున్న అమ్మాయి అలోచనల్ని ప్రతిఫలించడానికి పూర్వపక్షంగా నగరీకరణను చెప్పటం కోసమే చెప్పటం జరిగిందని సరిపుచ్చుకోవాలనుకున్నా సంక్షిప్తంగా చెప్పి ఉండవచ్చు అనే అభిప్రాయమే కలుగుతుంది. కాబట్టి ఈ కథలో అతివ్యాప్తితో పాటు వ్యాస లక్షణం కూడా కనిపించడం శిల్పరీత్యా దోషం. అంతేకాకుండా 1940 ల నుండి ఇప్పటిదాకా పుస్తక ప్రచురణలో వచ్చిన ఒక Transformation Period ను చక్కగా చెప్పలేకపోయారు. అదే కాళీపట్నం మాస్టారు ‘యజ్ఞం’ కథకు గల కాన్వాసు పెద్దదే దాదాపు స్వాతంత్ర్యం వచ్చినప్పటి నుండి ఆంధ్రదేశంలో చోటుచేసుకున్న అభివృద్ధి పేరిట జరిగిన పరిణామాలు, దళితుల అట్టడుగు వర్గాల

జీవితంలో ఎలాంటి మార్పుల్ని పర్వసానాల్ని తెచ్చింది ఈయజ్ఞం కథలో సంక్షిప్తంగా కాలక్రమేణ వచ్చిన పరిణామాల్ని ఖచ్చితంగా పాఠకుడు అంచనా వేయగలుగుతారు. అలాగే కేతు విశ్వనాథరెడ్డి ‘సమ్మకున్న నేల’ కథలో కూడా ఇలాంటి Transformationను చక్కగా, సంక్షిప్తంగా చిత్రించగలిగారు.

సముద్రం కథలోని ‘వనమాలి’ పాత్ర వైవిధ్యభరితమైన సామాజిక సందర్భంలో నిలుచున్న మేధావులందరికీ ప్రతీక. ఆ వనమాలిని సగంగా విడగొట్టగలిగితే తన సహచరి, పుస్తకాలు రెండు భాగాలుగా విడిపోతాయంటారు. వనమాలి జీవితమంతా పుస్తకాలే. పెళ్లి చూపుల్లో కూడా పుస్తకాల గురించే మాట్లాడతారు. పెళ్లిలో పుస్తకాలు, సంసారంలో పుస్తకాలు, పిల్లలతోపాటు పుస్తకాలు అసలు పుస్తకమే వనమాలి. వనమాలి పుస్తకం. అతని జీవితమంతా పరచుకొన్న పుస్తకాలు అలాంటి వనమాలి తనకు పుట్టిన పిల్లలకు తాను సంపాదించిన జ్ఞానాన్ని, పుస్తక ప్రపంచాన్ని వారసత్వంగా దక్కించాలని చూస్తాడు. వైయక్తిక దృష్టితో చూస్తే పిల్లలుగా పైకి అనిపించినా కానీ తన జ్ఞాన వారసత్వానికి సముద్రాన్ని ప్రతీకగా తీసుకున్నప్పుడు, వాళ్ళు ఈ దేశ జ్ఞాన సంపదనంతా త్రోసిరాజని సాఫ్ట్వేర్ ఉద్యోగాల కోసం విదేశాలకు వెళ్ళిపోతారు. వాళ్ళికాదు ఈరోజు దేశమంతా, దేశంలోని యువకులంతా పోలోమంటూ కంప్యూటర్ చదువులు, కంప్యూటర్ స్పేషిలు, కంప్యూటర్ పెళ్ళిళ్ళు, ఇలా కంప్యూటర్ జీవితంగా మారిపోతున్న నేటి తరాన్ని వితర్కించి “సముద్రాన్ని ఎక్కడ పారబోయాల్లి” అని పాఠకులకు సూటి ప్రశ్న వేస్తారు. ఈ ప్రశ్న పాఠకుల్ని పట్టి కుదిపెసి అతలా కుతలం చేస్తుంది. కానీ జ్ఞానాన్ని ఎక్కడ పారబోసుకుంటా? పుస్తక ప్రియులే మృగ్యమై పోతున్నారంటూ మరో సామాజిక పార్శ్యాన్ని కోరుతూ ఆశించేవారికి సమాధానమే చోరగుడి జాన్సన్ కథ. ‘దీనికి పాత సాఫ్ట్వేర్ పని చేస్తుంది’.

‘సముద్రాన్ని ఎక్కడ పారబోస్తాం?’ అనటం మరో సామాజిక పార్శ్వంలో ఎదుగుతున్న కొత్తతరానికి చెందిన వారికి మంజరీ ప్రతినిధి ఆశాకిరణం. పుస్తక ప్రచురణలో వచ్చిన సంక్షోభాన్ని కుటుంబ సంబంధాల్లో ముఖ్యంగా మానవ సంబంధాల్లో వ్యక్తీకరించిన తీరు అభినందనీయమైనది.

ప్రపంచీకరణ వ్యవసాయ రంగంలో తెస్తున్న మార్పులను సంపూర్ణంగా

కానీ, పాక్షికంగా కానీ భూమి సంబంధంగా వచ్చిన కథలు 'భూమి దుఃఖం'; 'ఆ ఇల్లు మూత వద్దది'. ఇటీవల పట్టణీకరణ పేరుతో పెరుగుతున్న రింగు రోడ్ల నిర్మాణాలు రియల్ ఎస్టేట్ దళారీల ప్రవేశం వలన భూమి విలువలో వచ్చిన అనూహ్య మార్పులు ప్రజల సాంస్కృతిక జీవనం ఒక చిన్న కుదుపుకు గురయింది. ఆయాచితంగా, అనైచ్చికంగా ఒక్కసారి అంతడబ్బు వచ్చిపడడంతో, చాలా మంది జీవితాల్లో విద్వంసం, అనాగరికత, అమానవీయ సంఘటనలు చోటు చేసుకున్నాయి. భూమిపై ఎన్ని చట్టాలు వచ్చినా ఆచరణలో 'దున్నేవారికి భూమి పైన హక్కు లేకపోవటం, దున్నటమే తెలియని వాళ్ళకు భూమి స్వంతమై ఉండటం, సరైన గిట్టుబాటు ధరలు లేక పంటలపై పెట్టిన పెట్టుబడులు, చీడ పీడల నివారణకోసం దళారీ ఏజెంట్ల వలలో చిక్కుకొని అప్పులు, బకాయిలతో రైతాంగం కూలి జనంగా మారిపోవటం ఒక పార్శ్వమైతే, మరో పార్శ్వంలో ఆ విధంగా కూడా బ్రతుకును ఈడ్చులేక బలవన్మరణాల పాలు కావటం వల్లెల్లో ఈరోజు నిధారణాంశంగా మారిపోయింది. ఇలాంటి విషాదాన్నే పెద్దంటి అశోక్ "ఆ ఇల్లు మూతవద్దది" కథలో చిత్రించారు.

ఈ రోజు రాయలసీమ పల్లెల్లో వానలు సరైన సమయంలో కురవక రైతులు దివాలాతీస్తుంటే, పనిముట్లతో భారీ ఎత్తున చేసే వ్యవసాయం ఉత్పాదన సన్నకారు రైతుకు చోద్యమే. భూమినే నమ్ముకున్న రైతు రోజు రోజుకు ఆర్థికంగా దిగజారిపోవటానికి గల మూలాలు భూమిలో కాక మరెక్కడో ఉన్నాయని గుర్తించలేని నిస్సహాయత. పంట దిగుబడి వరకు ప్రకృతితో మాత్రమే అతని పోరాటం. మార్కెట్ ధరలలో వచ్చే తీవ్రమైన హెచ్చుతగ్గులను తట్టుకొని నిలబడటం రైతు చేతిలో లేని పని. వాణిజ్య పంటల ధరలు ఎందుకు పెరుగుతాయో, ఎందుకు తగ్గుతాయో అర్థంకాని విషయాలు. అంతేకాదు మార్కెట్ ధరలను నియంత్రించే క్రమంలో అతని పాత్ర లేకపోవటమే రైతు జీవితంలోని విషాదం.. ఈ సంక్షోభానికి పరాకాష్ఠగా రైతులు కుటుంబంతో సహా ఆత్మహత్య చేసుకోవటం. బ్రతుకు మీద ఆశతో తాను బ్రతుకుతున్న అబద్ధాల బ్రతుకు నచ్చక కలో గంజో తన కష్టాన్ని తనను బ్రతికించగలదనే నమ్మకంతో పల్లెకు తిరిగి వచ్చిన వానికి అప్పులన్ని ఊబిలోకి దించిన వడ్డీ వ్యాపారుల అమానుష ప్రవర్తనకు తన బ్రతుకు పైనే రోత కలిగి కుటుంబం మొత్తం మళ్ళీ ఆ అప్పులు తీర్చుకుంటూ, అర్థంలేని

— — — * * * — — —

మన సమాజంలో ఇటీవల భూమి పరంగా వస్తున్న విపరీత పరిణామాలను, వైపరీత్యాలను, మానవ సంబంధాల్లో వచ్చిన అంతర్గత వైరుధ్యాల్ని కొంచెం ఎక్కువగానే ప్రతిఫలించింది.

— — — * * * — — —

బ్రతుకు బ్రతకలేమని, బ్రతుకు వస్తుకంలో కొత్త నిర్వచనాన్ని అందుకోవాలని కోటి ఆశలతో వచ్చిన కుటుంబం ఆత్మహత్యతో అతని ఇల్లు శాశ్వతంగా మూత వద్దది' అంటూ కథను ముగించడంలో ఎంత వేదన ఉందో అర్థమవుతుంది. కొన్ని ప్రాంతాల్లోని పల్లెల్లో కుటుంబాలకు కుటుంబాలు వలసలు పోతే, ఊరు ఊరు మొత్తం ఖాళీ అయిన సంఘటనలు రాయలసీమ జిల్లాల్లోని కడప, అనంతపురం, ప్రకాశం జిల్లాల్లోని మార్కాపురం పైన గల పల్లెలు మొండిగోడలతో దర్శనమివ్వటం సర్వత్రా దృగ్గోచరమే.

పెరిగిన భూమి ధరల వలన, వ్యవసాయంలో అయిన అప్పుల వలన అతలా కుతలమైన రైతు కుటుంబాలలోని పై తరం వారు ఏది ఏమైనా భూమితో వారికున్న అనుబంధాన్ని తెంచుకోవటానికి అల్లాడుతుంటే, ఈతరం మాత్రం దళారుల ధనాశకు లోబడి నాలుగు మెతుకుల్ని పెట్టే భూమిని తెగనమ్మి, అనుకోకుండా వచ్చిపడిన సొమ్ముతో ఆత్మీయతలను, అనుబంధాలను ఒక్కసారి కాలదన్ని సొంత తమ్మున్నే మృత్యు ముఖంలోకి తోసి కనాయితనాన్ని చిత్రించిన కథ 'భూమి దుఃఖం'. మన సమాజంలో ఇటీవల భూమి పరంగా వస్తున్న విపరీత పరిణామాలను, వైపరీత్యాలను, మానవ సంబంధాల్లో వచ్చిన అంతర్గత వైరుధ్యాల్ని కొంచెం ఎక్కువగానే ప్రతిఫలించింది.

భూమి పైన మరో కోణంలో వచ్చిన కథ హెచ్.ఆర్.కె. 'చేతికి రాని కొడుకు! కుటుంబంలో నిర్వర్తించాల్సిన బాధ్యతలు, సామాజికంగా నిర్వర్తించాల్సిన బాధ్యతలకు మధ్య సంఘర్షించిన ఉద్యమ కార్యకర్త గొంతు నుండి వ్యక్తమైన భిన్నమైన కథనంతో నడచిన కథ ఇది. కుంగదీస్తున్న అప్పులకు, కుటుంబ జీవనంలోని ఖర్చులకు లంకె కుదరని వ్యవసాయదారులకు వేలకు వేలు అప్పులు చేసి చదివించిన కొడుకు చేతికందకుండా పోతే ఆ వ్యధా ఆ తండ్రి నెంత కుంగదీస్తుందో ఒక వైపు చెబుతాడు; మరో వైపు కొడుకు కూడా తన పక్షంలో తాను సామాజిక ఉద్యమ కార్యకర్తగా మారడంవలన తండ్రి బాధ్యతల్లో

పాలుపంచుకోలేక ఆత్మనూన్యతతో తనలోతాను కుంగిపోయిన వైనాన్ని కత్తివాదరలా చిత్రించిన మంచికథ ఇది.

ఉన్నత చదువులు చదివిన కొడుకు తన బ్రతుకు పోరాటంలో ఆసరా అయి బ్రతుకు బండిని లాగగలడన్న ధైర్యంతో, కలసిరాని వ్యవసాయంతో, అప్పులు చేసి చదివిస్తారు. బ్రతుకు పోరాటంలో భాగస్వామి కావలసిన వారు విశాలమైన పరిధిలో తన తండ్రి లాంటి ఎందరో రైతులకు జరిగే అన్యాయాన్ని అందాల్సిన హక్కులకోసం స్పందించే రైతు పోరాట ఉద్యమ కార్యకర్తగా నిర్వర్తించాల్సిన బాధ్యతకు పెద్ద పీట వేస్తారు. అయితే అలా చేయాల్సి రావడంతో అతని అంతరాంతరాలలో చెలరేగిన సంఘర్షణకు ఈ కథ ప్రతిరూపం. పాలక వర్గాలు అవలంబిస్తున్న అసమాన వ్యవహారశైలిని, అవినీతి, అక్రమాలను ఎదిరించగలిగినవారు తమ మూలాల నుండి వేరుపడి జీవించాల్సిన పరిస్థితిని కల్పించిన 'కనిపించని హస్తాన్ని హెచ్.ఆర్.కె. సున్నితంగా మట్టిభాషలో వ్యక్తీకరించారు.

కొడుకులు పేగు బంధాలను తెంచుకొని ఉద్యమాల్లోకి వెళుతున్నారంటా, ఎందుకు వెళుతున్నారు? కుటుంబాలకు దూరమవుతున్నారంటే ఎందుకు దూరమవు తున్నారు? అనే మౌలిక ప్రశ్నలు వేసుకొంటే, తల్లి నుండి తండ్రి నుండి భార్య నుండి బిడ్డల నుండి దూరంగా నెట్టబడుతున్న వారికి తమను అలా నెట్టేవారు, ఆ కుట్ర వెనుక గల పాలక వర్గాల్ని గుర్తించినప్పుడు, పాలక వర్గాల దురన్యాయం, దమన నీతిని అసహ్యించు కోగలం. సమాజంలో మానవ సంబంధాలను విచ్ఛిన్నం చేసే అపాయకర శత్రులెవరో మనకు స్పష్టంగా కనబడతారు. వీటన్నింటిని ఈ కథలో ఎక్కడా వాచ్యం చేయకుండానే పాఠకుల గుండెల్ని ద్రవీభూతం చేస్తూ... మౌనంగా సంఘర్షిస్తారు.

ప్రపంచీకరణ పరిణామాలు, వాటి మూలంగా జీవన ప్రయాణంలోని ప్రతిఫలనాలు మానవ సంబంధాల్ని ఏ విధంగా సంక్షోభితం చేస్తున్నాయో ఆ క్రమాన్ని ఈ సంకలనంలోని అన్ని కథలూ ఆవిష్కరిస్తు న్నాయి. ఎక్కడో ఏదో అనుసంధానం. ఏక సూత్రత ఈ సంకలనంలోని అన్ని కథలకు వర్తిస్తుంది. భిన్నమైన కథావస్తు వైవిధ్యంతో వచ్చిన 'కథ 2007' కథా పరిణామాన్ని అంచనా వేసేందుకు లభ్యమయ్యే ప్రమాణంగా నిలిచిపోగలదు.

మారిపోతున్న జీవన వృత్తుల స్వరూప స్వభావాలను చిత్రించిన కథలు వి.ఆర్. రాసాని-పయనం; వేంపల్లి గంగాధర్-నేల దిగని ఊడ; ప్రశాంత్ ముక్కల దొంగలు. అడవిపైన ఆధారపడి జీవించే వాళ్ళు నక్కలోళ్ళు. అడవిలో ఎక్కడ నీళ్ళుంటే అక్కడ గుడారా లేసుకొని అడవి జంతువుల్ని వేటాడి తింటూ, చుట్టూ పక్కల ప్రాంతాల్లోని గ్రామాల్లో పిన్నీసులు, తలపిన్నులు, గాజు పూసల దండలు అమ్మి, ఆ డబ్బుతో బ్రతికే సంచార జీవనములు. ఎక్కువ నీటి వసతి ఉంటే, అక్కడ గుడారాలేసుకొని, ఫారెస్టు వాళ్ళ అకస్మిక దాడులకు, ఆగడాలుకు బలవుతూ నిత్య సంచారులుగా జీవనం వెళ్ళదీస్తున్న అట్టడుగు వర్గానికి చెందిన నక్కలోళ్ళు బ్రతుకు చిత్రాన్ని చిత్రించిన కథ ఇది.

“రైతులకు మడక, కాడిమాను ఎట్లనో, చెప్పులు కుట్టే వాడికి ఆరె ఎట్లనో, చేపలు పట్టేవానికి వల ఎట్లనో, మనకు తుపాకి అట్ల. అది లేకపోతే మన పొట్ట ఎట్లా నింపుకుంటాం” అంటూ నక్కలోళ్ళ పక్షాన నిలబడిన రాసాని సంచార జీవులపట్ల తన ఆర్థిక ప్రకటిస్తారు. పర్యావరణ పరిరక్షణకు పనికొస్తాయని, అడవుల్లోని జంతువుల కోసం ఆరాటపడే అధికారులు ఆ అడవిని నమ్ముకొని బ్రతికే తమ పట్ల చూపిస్తున్న వివక్షకు తల్లిడిల్లిపోతారు. జంతువుల కన్నా కనాకష్టంగా బ్రతుకుతున్న సత్యాన్ని అడవికి దూరంగా మైదాన ప్రాంతాల్లో బ్రతుకుతున్నవారికి దయాార్థతతో పరిచయం చేశారు.

పారిశ్రామికీకరణ, నగరీకరణ ఫలితంగా కులవృత్తులకు తగ్గిన ఆదరణ ఫలితంగా, ఆ చేతి పనులు తప్ప మరో బ్రతుకుతెరువు మార్గం తెలియని కంసాలులతో ఎద్దుల కాళ్ళకు నాదాలు బిగించి జీవనం సాగిస్తున్న వారిని గురించి చెప్పిన కథ “నేల విడిచిన ఊడ” గ్రామాల్లో వ్యవసాయపు పనులు మూలపడటం వలన వెనుకబడిన కులాల వారి జీవనోపాధులు ప్రశ్నార్థకమైనాయి.

జీవనాధారం కోసం ప్రత్యామ్నాయ మార్గాలను తమకు చేతనైన పనిలోనే అన్వేషించడంలో భాగంగా రైలు పట్టాల దగ్గర ఇసుము దొంగలించి, వాటిని కరిగించి వేట కొడవళ్ళు తయారు చేయడంతో చేతికందిన కొడుకును పోలీసులు పట్టుకుపోతారు. కుటుంబ బాధ్యతల్లో పాలు పంచుకుంటాడను కొన్న కొడుకు తన కళ్ళముందే నేరచరితుడుగా పోలీసులు తీసుకుపోవాల్సి వస్తే, నిరుత్తరుడైన తండ్రి వేదనాభరిత జీవన వైవిధ్యాన్ని వేంపల్లి గంగాధర్ చిత్రించగలిగారు. అలాగే ప్రశాంత్

— — — — * * * — — — —
అందంగా, ఆకర్షణీయంగా, ఆహ్లాదంగా పలుకరించే టి.వి. యాంకర్ల జీవితాల్లోని నీడల్ని, జ్ఞాపకాల గుండె బరువుల్ని మోస్తూ, పైకి నయగారాలు చిందిస్తూ నడిచే గాయాల విషాద గాథే ‘ఖాళీ’.
 — — — — * * * — — — —

‘ముక్కల దొంగలు’ కథలో కూడా విశాఖ పట్టణంలోని జైళ్ళో ఇనుపముక్కల దొంగతనం కేసు కింద అరెస్టయిన వారంతా విశాఖ పరిశ్రమ కట్టినపుడు కోల్పోయిన భూములకు చెందినవారే. జీవనాధారమైన భూములు పోయిన తరువాత ప్రత్యామ్నాయంగా అదే ఫ్యాక్టరీవల్ల దొంగలుగా ప్రభుత్వ రికార్డుల కెక్కారు.

పాలకవర్గం వెనుకబడిన వర్గాల జీవన వృత్తుల్ని, వారి జీవనాధారాలను బలవంతంగా వారి నుండి గుంజుకుంటుందే కాని, వారికి ఎలాంటి ప్రత్యామ్నాయ మార్గాలను చూపాలి? చూపినా వారు వాటిలో ఇంతకు ముందు లాంటి భవిష్యత్ జీవితాన్ని సాగించగలరా అని ఆలోచించి కార్యాచరణ ప్రణాళిక తయారు చేయాలి. ఒకవేళ చూపినా, వాటిని సరిగ్గా అమలు పరచకపోవటంతో పాలకుల నిర్లక్ష్యానికి బలయిపోతున్న బతుకు వెతలకు, పాలక వర్గ దౌర్జన్యాలకు చితికి చిద్రమైపోతున్న జీవన చిత్రాలకు ఈ కథా సంకలనం ప్రతిభావంతంగా ప్రాతినిధ్యం వహించగల్గింది. పాలక వర్గాల నిర్లక్ష్యాన్ని ఎత్తి పట్టిన మరో కథ “ ఒక సామూహిక మరణదండన”.

అందంగా, ఆకర్షణీయంగా, ఆహ్లాదంగా పలుకరించే టి.వి. యాంకర్ల జీవితాల్లోని నీడల్ని, జ్ఞాపకాల గుండె బరువుల్ని మోస్తూ, పైకి నయగారాలు చిందిస్తూ నడిచే గాయాల విషాద గాథే ‘ఖాళీ’. సహజీవనం పేరుతో ప్రేమ పేరుతో ఆడవాళ్ళకు జరుగు తున్న అనర్థాన్ని చెబుతూ, వారి జీవితంలో ఏర్పడిన ‘ఖాళీ’ని ఈ కథలో కె.ఎన్. మల్లిశ్వరి స్త్రీ గొంతుకలో చెప్పారు. స్త్రీలకు ప్రసార మాధ్యమ రంగంలో.... కొత్తగా ఏర్పడిన ఉపాధి అవకాశాలు, ఆకర్షణీయమైన అలవెన్సులు, విచ్చలవిడి విలాసాలతో కార్లు, పబ్ల్లో తిరగొచ్చని ఆశించడంతో, విలువల విధ్వంసానికి దారి తీస్తున్న వైనాన్ని చెప్తూనే స్త్రీ పురుష సంబంధాల్లో ఆదర్శవంతంగా చర్చకు వస్తున్న సహజీవనం గురించి చర్చించేటప్పుడు కలిసి ఉండటంలోని మాధుర్యాన్ని స్త్రీలు ఆస్వాదిస్తే, విడిపోవడం

లోని నులుపు గుర్తించి మరుషులు మురిసిపోతున్న ఆధునిక వైవాహికతర వ్యవస్థలో సహజీవనం పేర పెంపొందుతున్న డొల్లతనాన్ని పాక్షికంగా ఈ కథ ఆవిష్కరించగల్గింది.

తరాల మధ్య పెరుగుతున్న అంతరాలను వైరుధ్యాలుగా భావించే కొత్తతరం ఆలోచనలకు, పాతతరం ఆలోచనలకు మధ్యగల వ్యత్యాసాలను ఎంతో నేర్చుగా, ఏ తరానికీ వెుగ్గగాని, వ్యత్యాసంగాని చూపించక, మధ్యతరం యొక్క నిస్పృహయతను నిస్పృహత్యాన్ని అద్భుత శిల్పంగా మూడు తరాలను ఏకకాలంలో పలికించిన కథ ‘కొత్తనీరు’. మారిపోతున్న జీవనవిలువలు, వేగవంతమైన బ్రతుకుల్ని నిర్ధారించేంత వరకు పర్యవసించడం; దాన్ని మౌనంగా చూస్తూ పూరుకోవడం తప్ప ఏమీ చేయలేని తనాన్ని కొట్టేస్తుంటే, చూస్తూ ఊరుకోవడం అంత ఉదాసీన విషయము? ‘అలాంటప్పుడు ఏం చేయాలి? ఏం చేస్తే ముందుతరాల మధ్య సేతు నిర్మాణం జరుగగలదు? లాంటి ప్రశ్నలు పాఠకుల్ని ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తూ వెంటాడతాయి. ఈ కథలోని శిల్ప రీత్యా సమకూడిన అదనపు విలువ ఏమంటా, ఈ కథ చదివిన తరువాత మనతరం ఏమీ చేయలేని నిస్పృహయతలో కూరుకుపోయింది గదా? అంతకంటే మనం ఏం చేయగలం? ఇలా చూస్తూ ఊరుకోవడం తప్ప అని కథలోని పాత్ర అనుకుంటుంది గాని పాఠకుడు మాత్రం అలాంటి నిస్పృహలోకి నెట్టబడలేదు. ఏదో చేయాలన్న తపన. ఇదికాదు జరుగవలసింది. ఎక్కడో తెగుతున్న లింకుల్ని ఎట్లా నేయాలి? అన్న జిజ్ఞాసతో, పాఠకుడు కుదురుగా, భద్రంగా కూర్చులేకపోతాడు. ఈ ‘అలజడి’ చాలు కొత్త వాకిళ్ళు తెరుచుకోవడానికి.

మానవ సంబంధాలపైన చర్చించిన కథల్లో విహారి ‘కొత్తనీరు’, కె.ఎ. ముని సురేష్ పిళ్ళై రచించిన ‘పూర్ణము-నిరంతరము’. మానవ మరణంతో పూర్ణం అంటే శూన్యమైతే లేదా కోల్పోయిన అనుబంధం అక్కడితో అంతమవుతుంది. కానీ ఆత్మీయతతో కూడిన స్వర్గను అందించే స్నేహితులు, బంధువుల ఆప్యాయతా అనుబంధాలు కోల్పోయిన పూర్ణత్వాన్ని నిరంతరంగా పూరిస్తూ కొనసాగే ఔన్నత్యం “పూర్ణమే పూర్ణమే పూర్ణమే వశిష్టతే”. అన్న వేదార్థంలో కూడా ఇమిడి ఉన్న అర్థాన్ని విడమరచి చెప్పాలంటే, మొత్తంలోంచి మొత్తం తీసేస్తే - మొత్తం మిగిలి ఉంటుంది.”

ఈ సమీకరణ ఎక్కడ సాధ్యం ఉంటే? - ఒక్క మానవ సంబంధాల్లో తప్ప మరెక్కడా ఈ లెక్క సరిపోదు. మానవ అనుబంధాల్లోనే ఈ పూర్ణత్వం లేదా పూర్ణమైన అనుబంధం మృత్యువుతో తెగిపోతుంది. అయితే, మీకు మేమున్నామంటూ బరోసా ఇచ్చే ఆత్మీయుల స్వర్గ కోల్పోయిన అనుబంధాన్ని తిరిగి నింపుతూ, కొనసాగిస్తూ పూర్ణంగానే అంటే నిండుగానే ఉన్నాయి.

మానవ హృదయాన్ని అంచనా వేసే క్రమంలో మనిషికి మనిషి ఆసరా కావాల్సిన అవసరాన్ని మేళవించి చెప్పిన కథ 'లోయ'. అన్నిటికీ మించి మనిషికి మనిషే తోడని నమ్మిన మనిషి తనకు మించిన మానవత్వాన్ని పరిమళింప చేసిన కథనం 'లోయ'లో ఉంది. స్త్రీ పురుష సంబంధాల్లోని అమూర్తతను సునాయాసంగా విడమరచి చెప్పిన కథ ఇది. లేకుంటే అందరూ నిర్దేశించిన సంబంధాల్లో ఎలా అయితే ఉన్నారో అలాగే మనకు కనిపించని ఇనుప చట్రాలను, కచ్చుడాలను బిగించి బతకమంటుంది. ఆ నిర్దేశితను ప్రశ్నించకుండా మౌనంగా ఆ సంబంధాల నుండి, సంస్కృతి నుండి తనంతకు తాను నిష్క్రమిస్తుంది. అజయ ప్రసాద్ ఈ కథ మూడు రకాల వైవాహిక జీవితావైరుధ్యాలతో జీవిస్తున్న ముగ్గురు స్త్రీలను మనకు ఈ కథలో పరిచయం చేస్తారు.

“మొగుడంటే, గూని ముసల్దానిలా బరిస్తా బతకాలి. లేదా జయమ్మలా ఒంటరిగా బతుకీడవాలి. అది తప్ప దారి లేదా.....”? ఒక పక్క గూని ముసలమ్మ మంచంలో ఉన్న రోగిష్టి భర్తతో తిట్టుకుంటూనే ఒప్పుకుంటూనే కలసి ప్రయాణం చేస్తున్న స్త్రీ. భర్త చనిపోవడంతో జయమ్మ ఒంటరిగా, సుదీర్ఘ ప్రయాణం. ఈమెది 'ఒంటిమాను లాంటి ఒంటరి తనం' ఈమె రెండవ రకం జీవితాన్ని సాగిస్తున్న స్త్రీ. కానీ చెన్నమ్మ మాత్రం మూడవ రకం స్త్రీ. ముందిర్దరి కంటే భిన్నమైనది. వివాహ వ్యవస్థలోని నిర్మాణంలో ఇమిడి పోవటం ఒక మార్గమైతే, వ్యవస్థకు అవల బ్రతకడం రెండో పద్ధతి. ఈ రెంటిని కాలదన్ని తన కిష్టమైన, తనకు నచ్చిన మరో దారిని అంటే..... నిర్మాణాలకు అవతల వెలసిన దారిలో భీతి, భయం లేకుండా నిబ్బరంగా బతుకు జాడను వెతుక్కుంటూ సాగిపోగల వ్యక్తిత్వాన్ని రచయిత ఈ కథలో అందించారు.

గ్రోబలైజేషన్ (ప్రపంచీకరణ) ఫలితాలు సమాజంలోని అన్ని పార్శ్వాల్లో

— — — * * * — — — —
ఇంతవరకు రచయితలు నూతన ఆర్థిక విధానాల వలన ప్రపంచీకరణ వలన పొందిన ఫలితాలను మానవ సంబంధాలలో ప్రతిఫలిస్తున్న తీరును పట్టుకోవడంలోనూ, వ్యక్తీకరించడంలోనూ కొంత ఇబ్బందిని ఎదుర్కొంటూ, చాలా తక్కువ స్థాయిలో రాయడం జరిగింది.
 — — — * * * — — — —

ఇంకీ పోయి తనదైన శైలిలో తన ప్రతిఫలాలను అందిస్తోంది. ఇంతవరకు రచయితలు నూతన ఆర్థిక విధానాల వలన ప్రపంచీకరణ వలన పొందిన ఫలితాలను మానవ సంబంధాలలో ప్రతిఫలిస్తున్న తీరును పట్టుకోవడంలోనూ, వ్యక్తీకరించడంలోనూ కొంత ఇబ్బందిని ఎదుర్కొంటూ, చాలా తక్కువ స్థాయిలో రాయడం జరిగింది. కానీ 'కథ 2007' సంకలనంలో మొత్తం పద్నాలుగు కథలుంటే, కేవలం రెండు కథలు తప్ప మిలిగిన కథలన్నీ కూడా ఏ కథా వస్తువును ఎన్నుకొన్నప్పటికీ అందులో మారుతున్న మానవ స్థితి గతుల చరిత్రను తమకు సాధ్యమైనంత స్థాయిలో రికార్డు చేయగలిగారు. అయితే శిల్పరీత్యా మరింత కృషి జరగాల్సి ఉంది. అట్లని వారనుకున్న కథావస్తువుకు న్యాయం జరగలేదని అనలేగాని మరింత సమర్థవంతంగా, జాగ్రత్తగా వ్యక్తీకరించే అవకాశం మాత్రం ఉంది. ఇప్పుడాస్తున్న సామాజిక సందర్భంలో నుంచి వస్తువులైతే స్వీకరిస్తున్నారు. అయితే ఈ సామాజిక కాంశాలను ఉన్న వాటిని ఉన్నట్లుగా వ్యక్తీకరించడం ఒక సామాజిక శ్రాస్తవేత్త చేసేపని. కళాకారుడిగా సాహిత్య సృజన చేసే రచయిత తీసుకున్న వస్తువునుండి ప్రతి ఫలించిన జీవితాన్ని ప్రతిఫలించగలగాలి. మన సాంస్కృతిక వ్యవస్థలో కనిపించే ఉవ రితలాంశాల పైనే రచయిత మిగిలిపోకూడదు. ఆ పాత్రల మానసిక సంఘర్షణను, అంతర్గత అంశాలను కూడా చిత్రించగలిగితే, అద్భుతంగా రాణిస్తుంది. వస్తువు తన శిల్పాన్ని తానే వెతుక్కోవాలి. రచయిత ఆ సామాజిక సందర్భంలో సంఘర్షించ గలగాలి. ఉదాహరణకు మంచి వికార్యయిన మట్టిని సేకరించి చాలా పక్కంగా ఆ ముద్దను మర్దించి ఆకృతి ఇవ్వడంలో జాగ్రత్త తీసుకోకపోవటం వలన భిన్నమైన ఆకృతిని లేదా మరో ఆకృతిని తీసుకోవటం వలన కథకులు ఏ శిల్పావైతే చెక్కాలనుకున్నారో ఆ శిల్పం మాత్రం తయారు కావడంలేదు.

జ్ఞాన సముపార్జనను కొత్త కోణంలో 'కథ 2007' సంకలనంలో చోటుచేసుకున్నాయి. కథానికకు నూతన ధోరణిగా సామాజిక భూమికా నిర్దేశం చేయగలిగిన సాధికారిక కథా వస్తువులు ఉండటం అభినందించదగిన విషయం. కొత్త తరానికి పాత తరానికి మధ్య అంతరా లుండటం చాలా సాధారణమైన విషయం. అయితే, ఈ తరాల మధ్యగల అంతరాలు వైరుధ్యాలుగా, వేరుగా ఏర్పడడానికి గల మూలాలను ఈ కథలు సృజించగలిగాయి. కథా వస్తువైవిధ్యం ప్రదర్శించుతున్నానే, ఒక కథకు మరో కథ 'పూరణ'గా ఉండటం ఈ సంకలనంలోని వైవిధ్యం. ఇది కాకతాళీయంగా జరిగిందని అనుకోలేం. ఈ సంకలనంలో అనుసంధానించిన ఏకనూత్రత విషయంలో సంపాదకుల శ్రద్ధాన కృతులున్నాయి. ఇది మార్పిగా సంపాదకులకు దక్కవలసిన గౌరవం. కథలో చూచాయగా కూడా చూపించని పరిష్కారాలు మరో కథ ద్వారా చూపించగలగటం. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే, 'కథకు కథ సమాధానం కావటం'. ఉదాహరణకు పాపినేని శివశంకర్ కథ 'సముద్రం' లోని జ్ఞాన సముద్రాన్ని ఎక్కడ పారబోయ్యాలి? ప్రశ్నకు సమాధానం చొరగుడి జాన్సన్ కథ' దీనికి పాత సాఫ్ట్ వేరే పనికొస్తుంది. కథలో దొరుకుతుంది.

'జ్ఞానం' గురించి ఒక సంవత్సరంలో వచ్చిన కథల్లో ఎంపిక చేసిన పద్నాలుగు కథల్లో మూడు కథలుండటం కాకతాళీయం కాదు. 'జ్ఞానం' ఒక ధోరణిగా ఇంతకు ముందు వచ్చిన దాఖలాలు మాత్రం లేవు. అయితే, 'కథ 2007' సంకలనాన్ని ప్రపంచీకరణ నేపథ్యంలో వచ్చిన కథలుగా చూసినపుడు జ్ఞానం అనేది 'పుస్తక ప్రపంచానికి ప్రతీకగా నిలుస్తుంది. పుస్తక ప్రియుల అంతరంగిక క్షోభ రూపంలో మనకు వ్యక్తం చేస్తాయి. పాపినేని శివశంకర్ కథ 'సముద్రం'; చొరగుడి జాన్సన్ కథ 'దీనికి పాత సాఫ్ట్ వేరే పని కొస్తుంది' అజయ ప్రసాద్ 'లోయ' కథల్లో రచయితల కుతూహలం, తమకు తెలిసిన విషయాలన్నింటిని చొప్పించడం వలన ఓపర్ ల్యాపింగ్ అనిపిస్తుంది. మరీ సముద్రంలో అయితే కాంపోజిషన్ లో లాగా ఉప శీర్షికలతో, 1, 2, 3, 4, 5 అంటూ 'సాంఖ్యీకరణ' పాఠకుణ్ణి కొంత వరకు విసుగు, గందరగోళం యధాలాపంగా చదివే పాఠకులకు అనిపిస్తుంది.

కవితలు

పచ్చని పొలాలు సెజ్లవుతున్నాయి
జీవ జలం వలసలు వెతుక్కొంటోంది
పాలక వర్షాలు చూడు చూడు
అభివృద్ధి అంటున్నాయి
కూటికోసం కోటి తిప్పల తప్పడంలేదు
కలలు కందామన్నా
కడుపు నిండటమే గగనం అవుతుంది
చిన్న కుటుంబాలూ
చింతలబారిన పడుతున్నాయి
కదిలితే కాసులు అవసరమవుతున్నాయి
గూడులు చెదిరిపోతున్నాయి

యుద్ధం

నందూరి దత్తు

జనం బతుకు మీద బెంగతో
రోజు గడిస్తే చాలు అనుకుంటున్నాడు
అహర్నిశలు శ్రమించినా
తిండి దొరకడంలేదు
విద్య వైద్యం అందని ద్రాక్షలవుతున్నాయి
'రియల్' భూతం
కాళ్ళకింద భూమిని లాగేస్తోంది

మెదళ్ళని రంగులు తెర
నిద్రపుచ్చింది
అడపిల్ల ఏడా తిరగలేకపోతోంది
పబ్లు హబ్లు, డిస్కోథెక్లు
విహారయాత్రలు డబ్బు ఎలా
ఖర్చు పెట్టాలో తెలిక కొందరు
తికమకపడుతున్నారు
న్యాయం అన్యాయమైపోతుంది
నిలదీసి నినదించినా
లారీలు తూటాలు వర్షం కురుస్తుంది
బతికే హక్కు రాజ్యాంగానికే
పరిమితమైతే
యుద్ధం చేయక తప్పదు మరి!

ఆ ముఖం నాకు తెలిసిందే
ఆ పెదాల మీద వేలాడే నవ్వుల కేలెండరు
రోజూ నేను తేదీ చూసుకునేదే
ఆ కన్నుల్లోంచి జల్లులుగా రాలే
ఆత్మీయ బంధాల వెన్నెల కూడా
నేనెన్నాళ్ళగానో వానా వల్లప్పలాడిందే
పసితనం నుంచీ భుజాల మీద చేతులేసుకొని
'క్యారే' అంటే 'ఏందిరా' అని బిగించుకున్న
కౌగిళ్ళు
మనసులో గట్టిగా ఇంకా
బిగుసుకొని వున్నట్టే వున్నాయి
పీర్ల పండగ చిన్న గరిగెత్తు రోజు
వాడితో పాటు నేను వేసిన చిందులు
ఇంకా దరువులు పలుకుతూనే వున్నాయి
నాగూర్మీరాస్వామి ఉరుసులో
వెదజల్లుకున్న గంధపొడి వాసనలు
మా ఒంటి నీ మనసుల్నీ ఇంకా
పరిమళవంతం చేస్తూనే వున్నాయి

జివాబు కోసం

సిహెచ్.వి. బృందావనరావు

జీలుగు బెండ్ల మధ్యలో పెట్టుప్పుం
సురేకారమూ పొట్టాలుగా ముట్టించి
దీపావళికి రవ్వల మతాబాలు తిప్పినప్పుడు
పండగంతా వాడి మనసులోకే
పరకాయ ప్రవేశం చేసింది గదా
జోకుల పుస్తకంలో పేజీల్లో ఆ రోజులు
ఎంత తొందరగా తిరిగి పోయినా
మళ్ళీ మళ్ళీ తీసి చదువుకుంటూ
మనసులు బరువెక్కించుకున్నాం గదా
ఇన్నేళ్ల తర్వాత ఇవ్వాళ నేను
వాడి వైపుకు చూసిన చూపుకు
గుండెల్లో కత్తిని మెలి తిప్పుతున్నట్టు
వాడు విలవిల్లాడుతుంటే
అపరాధ భావన ఏదో
అదృశ్యంగా వీపు చరుస్తున్నట్లయింది

నువ్వునా, బ్రూటస్- అని ఓ కనిపించని బల్లెం
వాడి కళ్ళల్లోంచి నా మీదికి
దూసుకొస్తున్నట్టే వున్నది
ఎక్కడో ఎవరో బాంబులేశారు- నిజమే.
వందలాది అమాయక నిర్దోష ప్రాణాలు
వాయువుల్లో కలిసిపోయాయి - నిజమే
కడుపులు మండిపోయే ఆ దురాగతం
పరమ కిరాతకమనేదీ నిజమే-
కానీ, నిన్నటి దాకా నువ్వే నేనుగా మెలిగాం
మరిప్పుడెందుకూ నన్ను ద్వేషంగా చూస్తావు?
దశాబ్దాల స్నేహపు వాకిలిని
ఇప్పుడెందుకూ హఠాత్తుగా మూస్తావు
అని వాడు కుములుతూ, కుములుతూ
ఉండేలు దెబ్బతిన్న పిట్టలా విలవిల్లాడుతూ
ప్రశ్నార్థకాల కొడవలిని సంధించి
సమాధానం కోసం నా కనుపాపలను
సరసరా కోస్తున్నట్టే వుంది
జివాబు నాకైనా తెలిస్తే బాగుణ్ణు.

అక్షరం
నన్ను నాకు తెలియజెప్పిన
మహాతత్వ వేత్త
అక్షరం
ప్రపంచాన్ని తెరచిన పుస్తకం
కళ్ళ ముందుంచిన
మహా మహోపాధ్యాయుడు
అక్షరం
బతుకు వాకిట వెన్నెల పరవి
దశను దిశను ప్రసాధించిన వేగుచుక్క
పూవూ... పూవు ఒకటై
పూమాలగా రూపెత్తినట్టు

గుండెకోత

డా॥ మధుకె సూధన్

అక్షరం అక్షరం జతై
వాక్యమవుతుంది
వాక్యానికి వాక్యం తోడై
కణ్ణో... కవిత మరేదో అవుతుంది
ప్రక్రియలన్నీ గుమిగూడి
పత్రికో... పుస్తకమో అవుతాయి
విత్తు మొక్కై.... చెట్టై
నీడ.... పుష్ప ఫలాలతో
విశ్వహితేషి అయినట్టు

లక్షల కోట్ల మెదళ్ళలో
జ్ఞాన జ్యోతులు వెలిగిస్తాయి
పుస్తకాలను కట్టకట్టి
తూకం వేస్తూంటే....
నా మూలాలను నేనే
కుళ్ళబొడిచి పెళ్ళగిస్తున్నట్టు
నా కుత్తుకను నేనే ఉత్తరిస్తున్నట్టు
అందరము వుండి
అమ్మను వృద్ధాశ్రమానికి సాగనంపుతున్నట్టు
అయిన వాళ్ళను
వద్యశాల ముందు నిలబెట్టినట్టుంటుంది.

సమాజంలో సాహిత్యం, కళలు

ఈ రోజు భారత ప్రజలు మంచి సాహిత్యం కోసం ఎదురు చూస్తున్నారు. ప్రజల సమస్యల్ని గురించి రాసిన వారికి పట్టం కడతారు. మరి మన రచయితలు అలా చేస్తున్నారా? కళ, సాహిత్యాలు ప్రజల ప్రయోజనాలకు అనుగుణంగా ఉండాలి. రచయితలకు ప్రజల పట్ల నిజమైన సానుభూతి ఉండాలి. వారి బాధలను సమర్థవంతంగా రాయగల్గాలి. మెరుగైన జీవితంకోసం పోరాడేలా ప్రజల్లో వారు చైతన్యం తీసుకు రాగలగాలి.

జస్టిస్ మార్కండేయ కట్టు భారత సుప్రీం కోర్టు న్యాయమూర్తి

భారతదేశం నేడు అనేక తీవ్ర సమస్యలతో సతమతమవుతుంది. కొన్ని రాష్ట్రాల్లో రైతులు, చేనేత కార్మికులు ఆత్మహత్యలకు పాల్పడుతున్నారు. నిత్యావసర సరుకుల ధరలు ఆకాశస్పృంఘితున్నాయి. నిరుద్యోగ సమస్య రోజు రోజుకూ తీవ్రమవుతుంది. నీటి కొరత, విద్యుత్ కొరత గురించి చెప్పనలవి కాదు. అవినీతి, మోసాలు ప్రతిచోటా దర్శనమిస్తున్నాయి. వైద్య చికిత్స భరించ లేని స్థాయికి చేరింది. గృహోపసరాల కొరత తీరని పరిస్థితి. విద్యా విధానం లోప భూయిష్టంగా తయారయ్యింది. అనేక ప్రాంతాల్లో శాంతి భద్రతల పరిస్థితి ఆందోళనాకరంగా ఉంది. నేరగాళ్ళ విజృంభణ కొనసాగుతుంది.

అయితే వీటికీ కళ, సాహిత్య రంగాలకు సంబంధం ఏమిటి?

కళ, సాహిత్యాలకు సంబంధించి ప్రధానంగా రెండు వాదాలు విస్తృతమై ఉన్నాయి. ఒకటి 'కళ కళ కోసమే', రెండోది 'కళ ప్రజల కోసం'.

మొదటి అభిప్రాయం ప్రకారం ప్రజానీకంతో పాటు స్వయంగా ఆహ్లాదం పొందడానికి, వినోదం కోసం ఆయా రచయితలు, కళాకారులు కళ, సాహిత్యాలను సృష్టిస్తారు. సామాజిక ఆలోచనలను వ్యాప్తిచేయడం వాటి ఉద్దేశ్యం కాదు. ఒకవేళ కళ, సాహిత్యం సామాజిక ఆలోచనలను ప్రచారం చేయడానికి ఉపయోగపడితే అది

యాదృచ్ఛికం అవుతుంది. ఇంగ్లీషు సాహిత్యంలో కీట్స్, టెనీసన్, ఎజ్రాపౌండ్, టి.ఎస్.ఇలియట్; అమెరికాలో ఎడ్గర్ అల్లన్ పో; హిందీ సాహిత్యంలో అగ్యేయ, 'రీతికలో', 'ఛాయపడి' వంటి కవులు; ఉర్దూలో జిగార్ మోరాదబాడి; బెంగాలీలో టాగూర్ వంటి రచయితలు ఈ భావాలకు ప్రతినిధులుగా మనకు కనపడతారు.

కళలు, సాహిత్యం తప్పనిసరిగా ప్రజలకు ఉపయోగపడాలి. మెరుగైన జీవితం కోసం ప్రజలు చేసే పోరాటాలకు అవి ఆలంబన కావాలి. అణిచివేత, అన్యాయాలకు వ్యతిరేకంగా ప్రజల్లో పెల్లుబుకే నిరసన భావాలకు అద్దం పట్టాలి. వారు బాధల నుండి విముక్తి పొందడానికి అవసరమైన చైతన్యాన్ని అందించాలి అని రెండో వాదన చెబుతుంది. ఇంగ్లీషు సాహిత్యంలో డికెన్స్, బెర్నార్డ్ షా; అమెరికన్ సాహిత్యంలో వాల్ట్ విట్ మూన్, మార్ట్ టైన్, హరియట్ బీచర్ స్టావ్, అప్టన్ సిన్ క్లెయిర్, జాన్ స్టీన్ బీకీ వంటివారు; ఫ్రెంచి సాహిత్యంలో బాలజాక్, స్టెండాల, ఫ్లాబర్ట్, విక్టర్ హ్యూగో వంటివారు; జర్మనీ సాహిత్యంలో గోథె, షిల్లర్, ఎన్ రిచ్ మారియా రెమా ర్యూ వంటివారు; స్పానిష్ లో సెర్వాంటెస్; రష్యన్ సాహిత్యంలో టాల్ స్టాయ్, గోగోల్, దొస్తొవ్ స్కి, గోర్కీ వంటివారు; హిందీలో ప్రేమ్ చంద్, కబీర్ లు; బెంగాలీలో శరత్ చంద్ర ఛటోపాధ్యాయ, కాజి నజ్రూల్ ఇస్లామ్ లు; ఉర్దూలో నజీర్, ఫైజ్, జోషి వంటి వారు ఈ వాదానికి ప్రతినిధులు.

భారతదేశపు కళాకారులు, సాహిత్యవేత్తలు ఈ రెండు మార్గాలలో దేనిని అనుసరించాలి? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పే ముందు ఈ రెండు శిబిరాలలోనూ గొప్ప కళాకారులు, గొప్ప రచయితలు ఉన్న విషయాన్ని మనం స్పష్టం చేసుకోవాలి. షేక్స్ పియర్, కాళిదాసులు ఇద్దరూ మొదటి వాదం 'కళ కళ కోసమే' వాదానికి చెందిన వారుగా భావించవచ్చు. వారి నాటకాలు వినోదాన్ని అందించాయి. మానవ భావోద్వేగాలను, స్పందనలను అవగాహన కలిగించాయే తప్ప వేరే సామాజిక ప్రయోజనాన్ని అందించలేదు. షేక్స్ పియర్ ప్రధానంగా వాస్తవిక వాది అయినప్పటికీ సమాజాన్ని సంస్కరించే ఉద్దేశ్యం కానీ, సామాజిక దుష్టత్వంపై పోరాడే ఉద్దేశ్యం కానీ కనపడదు. అయినా కానీ, షేక్స్ పియర్ ఉన్నత శ్రేణికి చెందిన గొప్ప రచయిత. విషాదం అయినా, చరిత్ర అయినా, హాస్యం అయినా దేనిలో చూసినా మానవ స్వభావాన్ని, మానవ ఆకాంక్షలను లోతుగా చిత్రీకరించిన తీరు మనల్ని ఆశ్చర్యంలో పడేస్తుంది. నిజమైన మనుషులుగా మనం స్వీయ అనుభవంలోంచి చూసినప్పుడు షేక్స్ పియర్ పాత్రలన్నీ వాస్తవ జీవితంలోని మనుషులే అని మనం గుర్తిస్తాం.

అదే విధంగా కాళిదాసుని 'మేఘదూత' అత్యున్నత శ్రేణికి చెందిన ఒక సహజమైన ప్రేమ కవిత్యం. ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని ద్విగుణీకృతం చేస్తూ అద్భుత స్థాయిలో కాళిదాసు ఊహా కల్పన సాగుతుంది. వర్షవర్ష కనీసం కాళిదాసు దరిదాపుల్లోకి కూడా రాలేదు. అయితే కాళిదాసు రచనల్లో ఎక్కడా సామాజిక దృష్టి ఉండదు.

మరోవైపు బెర్నార్డ్ షా పూర్తిగా సామాజిక ప్రయోజనాన్ని ఆశిస్తూ తన నాటకాలను రాశాడు. సంఘంలో దుర్మార్గంపై యుద్ధం చేయడానికి, సమాజాన్ని సంస్కరించడానికి వాటిద్వారా ప్రయత్నించాడు. అతని నాటకాలు సామాజిక అన్యాయాలపై, సామాజిక దుష్టత్వంపై ఒక శక్తివంతమైన ప్రతిఘటనగా మనకి కనిపిస్తాయి. డికెన్స్ ఇంగ్లాండులో తన కాలంలో నవలల ద్వారా సాంఘిక దురాచారాలపై పోరాడాడు.

రచయితగా షేక్స్ పియర్ లేదా షా ఎవరు గొప్ప? మొదటి వ్యక్తి 'కళ కళ కోసమే' అనే వాదానికి ప్రతినిధి, రెండో వ్యక్తి 'కళ సమాజం కోసం' అనే అభిప్రాయానికి ప్రతినిధి. దీనికి మనం సమాధానం చెప్పాలి. అయితే కొద్దిగా ఆగి చెబుదాం.

సాహిత్యం - ఆలోచనకు సంబంధించినది. ఇతర కళా రూపాలైన చిత్రకళ, సంగీతం వంటి వాటికి ఇది భిన్నమైన రూపం. ఇతర రూపాలతో పోల్చినపుడు సాహిత్యం ఆలోచనలతో కూడిన ఒక సమగ్ర స్వరూపం. ప్రధానంగా మనిషి ఆలోచనా శక్తికి సంబంధించిన ప్రక్రియ. మరోవైపు శాస్త్రీయ సంగీతం వంటి రూపాలు హృదయానందాన్ని కల్గిస్తాయే తప్ప ఏ విధమైన ఆలోచనలకు ప్రేరణ కలిగించలేవు.

ఉదాహరణకు ఉత్తర భారతంలోని శాస్త్రీయ సంగీతం 'కయాల్' (దీనిలో అతితక్కువ పదాలు ఉన్నప్పటికీ) లో ఏ విధమైన ఆలోచనలు మరెక్కడా అంశాలు ఉండవు. అయితే నమ్మశక్యం కాని రీతిలో అత్యంత శక్తివంతంగా మూడను, సౌందర్యాత్మక భావనలను ఇవి కల్గిస్తాయి. వర్షాకాలపు రాగమైన 'మల్హార్' (అనేక రకాల మల్హార్స్ ఉన్నాయి. ప్రధానమైంది మైనే కా మల్హార్. నాకు బాగా ఇష్టమైంది మేఘ మల్హార్) వర్షం కురుస్తున్న భావన కల్గిస్తుంది. జనుమరి, తోడి, భైరవ్ వంటి రాగాలు ఉదయకాలపు భావనను కల్గిస్తాయి. మిమ్మల్ని సున్నితంగా తట్టిలేపుతాయి. దర్బారి లేదా మాలోస్కాన్ (కర్ణాటక సంగీతంలో హిందోలా అని పిలుస్తారు) రాగాలు రాత్రిపూట చక్కటి నిద్ర రావడానికి ఉపకరిస్తాయి. భైరవి వంటి రాగం పాటకు (ఆటకు) సంబంధించింది. ఏ సమయంలోనైనా, ఏ సీజన్లోనైనా ఈ రాగానికి ముగ్ధులమవుతాం. ఇలా అనేక రకాల భావనలు కల్గించే పలు రాగాలు ఉన్నాయి. ఉత్తర భారతదేశానికి చెందిన ఇతర రకాల శాస్త్రీయ సంగీతాలు 'తుమ్రీ' వంటివి ఉన్నాయి. వీటిలో ఆలోచనలు కల్గించే అంశాలు ఎక్కువగా ఉంటాయి. ఎందుకంటే వాటిలో మాటలు ఎక్కువ ఉంటాయి. ఏవైనప్పటికీ ఉత్తర భారతానికి చెందిన లేదా కర్ణాటకకు చెందిన శాస్త్రీయ సంగీతంలో ఏ రకమైన లేదా ఏ విధమైన రాగమైనా సామాజిక అన్యాయంపై పోరాటానికి సంబంధించినవి లేవు. ఇవి పూర్తిగా కళ కళ కోసమే అనే వాదానికి సంబంధించినవి. అయినప్పటికీ ఇవి గొప్ప కళలు అనడంలో ఏమాత్రం సందేహపడనక్కర్లేదు.

కళా విమర్శకులు తరచూ కళ, సాహిత్య అంశాలకు సంబంధించి కాల్పనిక వాదం, వాస్తవిక వాదం అని రెండింటినీ ప్రాథమిక వాదాలు లేదా అభిప్రాయాలుగా గుర్తిస్తారు. వాస్తవాలను, పక్షీకరించకుండా ప్రజల జీవన పరిస్థితులను తెలియజేసేది వాస్తవిక వాదం. కాల్పనిక వాదంలో ఊహాపూరితమైన, వ్యామోహభరితమైన,

* * *

క్రియాశీల వాస్తవికవాదం
ఆశాపహ దృక్పథాన్ని, ప్రజల పట్ల ఆపేక్షను
కనబరుస్తుంది. తమ కష్టాలకు
వ్యతిరేకంగా, సాంఘిక పరిస్థితులను
మెరుగుపరుచు కోవడానికి పోరాడేలా
ప్రజల్లో చైతన్యాన్ని రగిలిస్తుంది.

* * *

భావోద్వేగంతో కూడిన లక్షణాలు ప్రధానంగా ఉంటాయి.

వాస్తవిక వాదం, కాల్పనిక వాదం రెండూ కూడా క్రియాశీలం లేదా క్రియారహితమైనవి కావచ్చు. సాధారణంగా క్రియారహిత వాస్తవిక వాదం దేనినీ బోధించే పని పెట్టుకోకుండా వాస్తవిక కల్పనలను చేస్తుంది. జేన్ ఆస్టన్, జార్జ్ ఇలియట్, జోంట్ సిస్టర్స్ నవలలు ఇందుకు ఉదాహరణ. ఈ కారణంగా ఈ వైఖరిని సామాజికంగా దేనికీ చెందనిదిగా భావించవచ్చు. అయితే క్రియారహిత వాస్తవిక వాదం కొన్నిసార్లు కర్మ వాదాన్ని, నిష్క్రియాతత్వాన్ని, మూఢాచారాలకు, బాధలకు, అపమానాలకు ప్రతిఘటించక పోవడం వంటివి బోధిస్తుంది. యుద్ధం శాంతిలో టాల్స్టాయ్ కల్పిత పాత్ర సాత్విక స్వభావి అయిన రైతు ప్లాటన్ కరతయేల్ ఇందుకు ఉదాహరణ. ఈ పాత్ర తన విధిరాతను వినయంగా, సంతోషంగా ఆమోదిస్తుంది. కొందరు రచయితలు ప్రారంభంలో క్రియాశీలంగా ఉంటారు. క్రమంగా క్రియారహితులుగా మారతారు. దీనికి దోస్టోవెస్కీ ఒక ఉదాహరణ. మరోవైపు టాల్స్టాయ్ యుద్ధం శాంతిలో కర్మవాదే కానీ తర్వాత పునరుజ్జీవంలో సంస్కరణవాదిగా మార్పు చెందాడు.

డికెన్స్, విక్టర్ హ్యూగో, గోర్కీ, శరత్ చంద్ర చటోపాధ్యాయ క్రియాశీల వాస్తవిక ధోరణికి చెందినవారు. వీరు కర్మవాదాన్ని, నిష్క్రియాతత్వాన్ని, దురాచారాల్ని ప్రతిఘటించకపోవడాన్ని వ్యతిరేకించారు. సాంఘిక దురాచారాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాడేలా వారు ప్రజలలో స్ఫూర్తి కలిగించారు. శరత్ చంద్ర నవలలు, కథలలో మహిళల అణిచివేత, కులవ్యవస్థలకు వ్యతిరేకంగా శక్తివంతంగా పోరాడడం మనం గమనిస్తాం.

మానవ భావోద్వేగాలను, సాంఘిక దురాచారాలను బహిర్గతపరచడంలోనూ, ఆశాపహ దృక్పథం లేదా ఆదర్శాలూ లేక పోవడం అనే వీటి బలహీనతలోనూ క్రియారహిత వాస్తవికవాదం బలం ఇమిడి ఉంది. సత్యం గురించిన వాస్తవిక దృష్టి,

కనపడుతున్న వాటి గురించి విన్యయపరిచే రీతిలో అభివర్ణించడంపై దృష్టి పెట్టడంవల్ల ఇది చాలా విలువైన సాహిత్యం అయ్యింది. కానీ ఇది ప్రజల సమస్యలకు ఏ విధమైన పరిష్కారాన్ని ఇవ్వలేకపోయింది. ప్రతిదాన్ని విమర్శించింది. దేనినీ నిలువరించలేక పోయింది. అంతేగాక తరచూ మనిషిని కర్మవాదం దృష్టినుంచి చూసింది. మానవుడ్ని తన చుట్టూ నెలకొని ఉన్న సాంఘిక పరిస్థితుల్ని మార్చలేనివాడిగా, నిన్నహోయుడిగా, క్రియారహితుడిగా భావించింది.

క్రియారహిత, క్రియాశీల వాస్తవిక వాదాలు రెండూ కూడా సామాజిక ప్రయోజనాన్ని నెరవేరుస్తాయి. అయితే క్రియారహిత వాస్తవికవాదం తరచూ కర్మవాదాన్ని, నిరాశావాదాన్ని, సమాజాన్ని మెరుగు పరచాలని భావించే వారి ఉపయోగం లేని తనాన్ని బోధిస్తుంది. దీనికి భిన్నంగా క్రియాశీల వాస్తవికవాదం ఆశాపహ దృక్పథాన్ని, ప్రజల పట్ల ఆపేక్షను కనబరుస్తుంది. తమ కష్టాలకు వ్యతిరేకంగా, సాంఘిక పరిస్థితులను మెరుగుపరుచు కోవడానికి పోరాడేలా ప్రజల్లో చైతన్యాన్ని రగిలిస్తుంది.

వేక్స్ పియర్, బాల్యాక్, టాల్స్టాయ్, మిజ్రా, గాలిజ్ వంటి రచయితల విషయంలో వారు కాల్పనికవాదులే లేదా వాస్తవికవాదులే ఖచ్చితంగా తేల్చి చెప్పడం తరచూ కష్టమవుతుంది. ఈ రెండు ధోరణులు వారి రచనల్లో కలగలసిపోయి ఉంటాయి. నిజానికి ఎక్కువ భాగం సాహిత్యం తరచూ ఈ రెండింటి కలయికతో కూడినదై ఉంటుంది.

కాల్పనిక వాదం కానీ, వాస్తవిక వాదం కానీ క్రియారహితంగానూ, క్రియాశీలంగానూ కూడా ఉండవచ్చు. క్రియారహిత కాల్పనికవాదం ప్రజలను వాస్తవం నుండి ఊహాప్రపంచంలోకి లేదా భ్రాంతి వైపు మళ్ళిస్తుంది. కర్మవాద జీవిత ఆలోచనలతో లేదా ప్రేమ, మరణాలకు చెందిన కలలు గురించి చెబుతూ స్వీయ మానసిక ప్రపంచంలోకి తీసుకువెళుతుంది. ఆ ప్రపంచంలో రాజులు, రాణులు, దేవతలు లేదా దేవతల వంటి పాత్రలు ఉంటాయి. ప్రధానంగా హిందీ కవిత్వంలో చాలావరకు రాజులను, రాణులను కీర్తించడానికి రాసినవి, అందం(శృంగారం) గురించి రాసినవి ఈ రకానికి చెందినవే. క్రియారహిత కాల్పనికవాదం ఏ విధమైన సామాజిక ప్రయోజనాన్ని నెరవేర్చదు.

మరోవైపు క్రియాశీల కాల్పనికవాదం సాంఘిక దురాచారాలకు వ్యతిరేకంగా మనిషి పోరాడేలా పురికొల్పుతుంది.

ఇది స్పష్టంగా సామాజిక ప్రయోజనానికి దోహదం చేస్తుంది. క్రియాశీల కాలానిక వాదం వాస్తవికతను విస్మరించకుండా దాన్ని స్వీకరిస్తూ వాస్తవికతను అవగతం చేస్తుంది. ఉనికిలో ఉన్న విషయాలను వాస్తవికంగా ప్రతిఫలించజేస్తూ కల్పన చేయడం మాత్రమే గాక దానికి మించి సాహిత్యానికి గొప్ప ప్రయోజనం కలదనే విషయాన్ని ఇది గుర్తిస్తుంది. ఇందుకు రష్యా నవలలు ఎవైల్, న్యూ హెలోయిస్ లు ఉదాహరణలు.

‘కళ ప్రజల కోసం’ అనేది ప్రతీసారి నేరుగా వ్యక్తీకరించకపోవచ్చు. కొన్నిసార్లు పరోక్షంగా లేదా డొంకతిరుగుడు మార్గంలో ఉదాహరణకు వ్యంగంగా వ్యక్తీకరించడం జరుగుతుంది.

అత్యధికంగా సామాజిక ప్రయోజనం (కబీర్ కవిత్వంలో ఉన్న విధంగా ఎక్కువగా ఇది అణిచివేత ఆచారాలు, సంప్రదాయాల మీద దాడిచేసింది అందించిన ఉర్దూ కవిత్వం) దీన్ని పరోక్ష మార్గాలలో వ్యక్తీకరించింది. ‘కళ ప్రజల కోసం’ భావాలు మతసాహిత్య రూపంలో ఉండవచ్చు. హిందీలో భక్తి కవిత్వం రూపంలో ఇది ఎక్కువగా ఉంది.

ఆమోద యోగ్యత

ఇప్పుడు తిరిగి మొదటి ప్రశ్న దగ్గర వెళదాం. భారతదేశపు కళాకారులు, రచయితలు ‘కళ కళకోసం’ లేదా ‘కళ ప్రజలకోసం’ అనే ఈ రెండింటిలో దేనిని అనుసరించాలి? నేడు దేశానికి ఏది ఎక్కువ ఉపయోగం? ‘కళాకారుడిగా షేక్స్పియర్ లేదా షా ఇద్దరిలో ఎవరు గొప్ప? అనే ప్రశ్నకు ఇక్కడ సంబంధం లేదు.

భారతదేశం వంటి పేద దేశంలో నేడు రెండవ వాదాన్ని (కళ ప్రజల కోసం) మాత్రమే అంగీకరించే పరిస్థితి ఉంది. మెరుగైన

ఆహ్వానం

ప్రతి నెల రెండవ ఆదివారం ‘కవి సమ్మేళనం’

సాహితీ ప్రపంచం ఆధ్వర్యంలో

ప్రతి నెల రెండవ ఆదివారం జరిగే కవి సమ్మేళనంలో భాగంగా అక్టోబర్ నెల రెండవ ఆదివారం (12వ తేదీ) సుందరయ్య విజ్ఞాన కేంద్రంలో ‘మతస్థానం’ అనే అంశంపై కవి సమ్మేళనం. అందరికీ ఆహ్వానం.

- సత్యభాస్కర్ (9392649295)

- వారప్రసాద్ (9490099059)

— — — — * * * — — — —

ఏవై నవప్రతికీ నేడు మంచి సాహిత్యం కొరవడుతుంది. ఈ రోజు శరత్ చంద్ర, ప్రేమ్చంద్, ఫైజ్ వంటి వాళ్ళు ఎక్కడున్నారు? కబీర్, డికెన్స్ లాంటి వాళ్ళు ఈ రోజుల్లో ఉన్నారా? ఈ పరిస్థితి కళ, సాహిత్య రంగాలలో ఉన్న శూన్యాన్ని తెలుపు తుంది.

— — — — * * * — — — —

భారతదేశం కోసం పోరాడుతున్న కళాకారులు, రచయితలంతా ఒక్కటవ్వాలి. అణిచివేత, అన్యాయాలకు వ్యతిరేకంగా తమ రచనల ద్వారా వారు ప్రజల్లో చైతన్యం తీసుకురావాలి.

ఏవై నవప్రతికీ నేడు మంచి సాహిత్యం కొరవడుతుంది. ఈ రోజు శరత్ చంద్ర, ప్రేమ్చంద్, ఫైజ్ వంటి వాళ్ళు ఎక్కడున్నారు? కబీర్, డికెన్స్ లాంటి వాళ్ళు ఈ రోజుల్లో ఉన్నారా? ఈ పరిస్థితి కళ, సాహిత్య రంగాలలో ఉన్న శూన్యాన్ని తెలుపు తుంది. ప్రతీదీ వ్యాపారమయం అయిపోయిన సంగతి కళ్ళకు కడుతుంది. నేడు రచయితలు ప్రజల బాధలను రాసేవని చేయట్లేదు. దబ్బు సంపాదనలో పడిపోయారు.

కొంతమంది హిందీ రచయితలు హిందీ పత్రికలు తగ్గిపోతున్నాయని ఫిర్యాదు చేస్తున్నారు. వీళ్ళు ఎందుకు ఆశ్చర్య పోతున్నారు? రచయిత, రచయిత్రులు రాస్తున్న దాన్ని నిజంగా ఏ ఒక్కరూ కూడా చదవడానికి ఆసక్తి చూపడం లేదు. ఎందుకంటే ప్రజల బాధలను వాళ్ళు రాయట్లేదు. మెరుగైన జీవితం కోసం ప్రజలు పోరాడేలా చైతన్యం రగిలించడం దానికి రచయితలు కృషిచేయడం లేదు.

రష్యా వీధుల్లోకి గోర్కీ అడుగు పెట్టినప్పుడు అతను అల్లరిచిల్లరి మూకల మధ్య గడిపాడు. ప్రజల జీవితాల గురించి రాయడం వల్ల, వారి సమస్యలను శక్తివంతంగా రాశాడు గనుక గోర్కీని ప్రజలు అమితంగా ప్రేమించారు. ఆ విధంగా ఈ రోజు ఏ హిందీ రచయితనైనా మనం చెప్పుకోగలమా? ఎప్పుడైతే ప్రజలకు రచయిత దూరమవుతాడో, అతని ప్రపంచంలో అతను కూరుకుపోతాడో అతని రచనలు చదవాలని ఎవరూ భావించరు.

ఈ రోజు భారత ప్రజలు మంచి సాహిత్యం కోసం ఎదురు చూస్తున్నారు. ప్రజల సమస్యల్ని గురించి రాసిన వారికి పట్టం కడతారు. మరి మన రచయితలు అలా

చేస్తున్నారా? కళ, సాహిత్యాలు ప్రజల ప్రయోజనాలకు అనుగుణంగా ఉండాలి. రచయితలకు ప్రజల పట్ల నిజమైన సానుభూతి ఉండాలి. వారి బాధలను సమర్థవంతంగా రాయగలగలి. మెరుగైన జీవితంకోసం పోరాడేలా ప్రజల్లో వారు చైతన్యం తీసుకు రాగలగాలి. మనుషులు శాంతిగా జీవించగలిగే ఒక మంచి ప్రపంచాన్ని సృష్టించుకోవడానికి, అన్యాయాలు లేని, ఆర్థిక, సామాజిక సమస్యలు ఉండని ప్రపంచం కోసం రచయితలు తమ పంతు కృషి చేయాలి. అప్పుడు మాత్రమే రచయితలను ప్రజలు గౌరవిస్తారు.

క్రియాశీల సమాజాన్ని సంస్కరించ దానికి కళ, సాహిత్యాలను వినియోగించటం అనేది ‘కళ ప్రజల కోసం’ లోని ఉద్దేశ్యం. ఈ అభిప్రాయం చాలావరకు ఇటీవలి కాలానికి చెందినది. పారిశ్రామిక విప్లవానికి కొద్దిగా ముందు వెలుగులోకి వచ్చింది. ఎందుకంటే భూస్వామ్య యుగం వరకూ మనిషి తన సామాజిక స్థితిగతులను తానే స్వయంగా మెరుగు పరుచుకోగలడు లేదా మార్పు చేసుకోగలడు అని ఎవరూ భావించలేదు. ఉనికిలో ఉన్నది లేదా భవిష్యత్తు అంతా కూడా దేవుడు లేదా దైవం ఆదేశాల ప్రకారం జరుగుతుంటుంది. దీనిలో మనిషి ప్రమేయం ఏమీ ఉండదు అని నాటి నమ్మకం. ప్రస్తుతం సైన్స్ యుగం అవతరించింది. మనిషి తన సామాజిక పరిస్థితులను తానే స్వయంగా మార్చుకోగలడు. ఆ కృషిలో కళ, సాహిత్యాలు కూడా తోడ్పడాలి. భారతదేశం వంటి పేద దేశంలో ‘కళ కళకోసం’ అనేది అవకాశవాదం అవుతుంది.

హిందీ, ఉర్దూ, ఇంకా ఇతర భారతీయ భాషలకు చెందిన రచయితలు తప్పని సరిగా సరళమైన భాషను ఉపయోగించాలి. హిందీ ఉర్దూ రెండూ కూడా ప్రజల భాష అయిన ఖరీదోలీ(లేదా హిందుస్థానీ) కు దగ్గరగా రావాలి. కొన్ని హిందీ పుస్తకాలు అర్థం చేసుకోవడం కష్టం. అవి క్లిష్ట (కఠినమైన) భాషలో రాశారు. కొంతమంది ఉర్దూ రచయితలకు కూడా ఇది వర్తిస్తుంది. ఒకవేళ అలా రాస్తే లేదా చెబితే అది సమగ్రం అవదు. అటువంటి సాహిత్యం వల్ల ఉపయోగం ఏమిటి? గొప్ప సాహిత్యం అంతా సరళమైన భాషలోనే ఉంటుంది. యుద్ధ కాలంలో విన్స్టన్ చర్చిల్ చేసిన ఉపన్యాసాలు లేదా ప్రేమ్చంద్, శరత్ చంద్ర కథలలో లాగా రచనలు సరళంగా ఉండాలి.

(అనువాదం : వారప్రసాద్)
(‘హిందూ’ సౌజన్యంతో)

డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు

“కాంతి స్వప్న”

ఇరవై ఒకటో శతాబ్దపు కవితలో పూర్తిగా వస్తువులేని రచన సాగుతుంది. డా. పూర్ణచందు రచించిన ‘కాంతి స్వప్న’ కవితా ఖండికలు నాంది మాత్రమేనన్న సంజీవదేవ్ చర్చనీయాంశుడు కూడాను. ఆధునిక కవితలోనే కాక మిగతా కళల్లో కూడా వస్తు ప్రాధాన్యం, సన్నగిల్లిపోయింది అన్న భావం కూడా ఆయనదే.

కాటగడ్డ లక్ష్మీనరసింహారావు

కవి రాసి మరచిపోయిన “కాంతి స్వప్న” కావ్యఖండిక మచిలీపట్నం స్పందన సాహితీ సమాఖ్య ఏప్రిల్ ఎనిమిదవ ప్రచురణగా 1988 నవంబరులో ప్రచురించిన ఖ్యాతి, గుత్తికొండ సుబ్బారావుకు చెందుతుంది. ‘కవితా కలావం’ వదమూడు పేజీలు రాసిన డా॥ సంజీవదేవ్ అప్పటికే అంతర్జాతీయ లబ్ధిప్రతిష్ఠుడైన చిత్ర వైతాళికుడు. “నా మాటలు నాలుగు”గా రాసుకున్న కృత్రికర్త డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు స్వతహా ఆయుర్వేద వైద్యుడు. వృత్తి ఎలా వున్నా ప్రవృత్తి కవితారాధన, కార్టూన్ చిత్రసృష్టి, సాహిత్య సంఘాలతో అనుబంధం ఆయన వ్యాపకం.

డా. సంజీవదేవ్ మాటలోనే “నేడు వాడుకలోని ఏ కవితా రీతికీ దగ్గర కాని ఒక విలక్షణ రీతికి చెందిన కవితా ఖండికలు “కాంతి స్వప్న” వస్తువులోను - రూపంలోనూ కూడా. కాంతి స్వప్న కవితా సంపుటి ఆరు ఖండికల కవితాహారం. ఏ ఒక్క ఖండికకూ శీర్షిక పేరివ్వబడలేదు. కాగా, 1, 2, 3, 4, 5, 6 సంఖ్యలు శీర్షికలుగా కవితా కిరీటాలయ్యాయి.

డా॥ పూర్ణచందు కవితలు కొంచెం మర్మవాదపు నీడలను కలిగి Mysticism కు సమీపంలో ఉంటాయి. అంటే కొంత అస్పష్టత వుంటుందన్న భావాన్నీ డా. సంజీవ దేవ్ వెలిబుచ్చడమే గాక, శాస్త్ర విషయాల్లో అస్పష్టత అవసరమైనట్టే కళా విషయాల్లో కొంత అస్పష్టత

అవసరం” అన్నారు. “కాంతి స్వప్న” కాంతులు ‘రూప చిత్రాలు’గానే సంభావించాడు.

ఇరవై ఒకటో శతాబ్దపు కవితలో పూర్తిగా వస్తువులేని రచన సాగుతుంది. డా. పూర్ణచందు రచించిన ‘కాంతి స్వప్న’ కవితా ఖండికలు నాంది మాత్రమేనన్న సంజీవదేవ్ చర్చనీయాంశుడు కూడాను. ఆధునిక కవితలోనే కాక మిగతా కళల్లో కూడా వస్తు ప్రాధాన్యం, సన్నగిల్లిపోయింది అన్న భావం కూడా ఆయనదే. ‘కాంతి స్వప్న’లోని కవితల్లో ఒక నిర్దిష్ట వస్తువు కాని, ఒక నిర్దిష్ట గమ్యం కాని లేకపోవడం వల్ల అటువంటి అస్పష్ట కవితల్ని రచించటం ఎక్కువ కష్టం” అంటూ పూర్ణచందు కవితా కృషిని శ్లాఘిస్తూనే పరిష్కరించిన అస్పష్టతావాదం యీనాడున నిజ సాహితీబింబమే.

కవితా రచన చేయటానికంటే ఎక్కువగా చేతయిన పని డా॥పూర్ణచందుకు వైద్యవృత్తి, వైద్యవృత్తి చేస్తూనే కవితా ప్రవృత్తిని చేపట్టిన రెండు దశాబ్దాల్లో వైద్యపరంగా, సాహితీపరంగా సామాన్య జనంలోకి చొచ్చుకు పోయి సభావేదికల్ని సంభావిస్తున్న కృషి మీడియా ద్వారా, ఆయన రాసిన గ్రంథాల ద్వారా, రేడియో స్వరం ద్వారా ఎల్లరెరిగిన విషయమే. ‘కాంతి స్వప్న’ చదవగల్గిన వారికి యిలా కూడా కవిత రాయవచ్చునన్న సంకేతాన్ని యివ్వగల్గిన డా॥ పూర్ణచందు తదుపరి కవితా సంపుటికి శ్రీకారం చుట్టలేదు. విరామ సమయం లేదన్న సమాధానం ఆయన నుండి మనం వినగల్గినా నేటి కవితను

కూడా ఆరాధించదగిన కవి మిత్రుడు డా॥ పూర్ణచందు మాటల్లోనే-

“పదార్థమూ, శక్తి వేర్వేరు అంశాలుగా లేవు. పదార్థానికి శక్తి సాపేక్షం. దాన్ని పదార్థ శక్తి అంటారు. పదార్థానికి శక్తితో, శక్తికి రూపంతో, రూపానికి శరీరంతో, శరీరానికి మనసుతో సాపేక్షతా బంధాలు ఏర్పడి ద్వందంగా వున్న ఆయా విషయాల్ని ఏకం చేస్తాయి.

చూసే వ్యక్తి ద్రష్ట. చూసే విషయం దృశ్యం సాపేక్షతాబంధం వలన ద్రష్ట దృశ్యాలు, వేర్వేరు కానివిగా వుంటాయి. ఆలోచనకీ, ఆచరణకీ మధ్య అభిన్నత ఇలా సాపేక్షంగా వున్నప్పుడు “వృష్టి”గా వున్న ఆలోచన “సమిష్టి” అవుతుంది. నేను తత్వం బలపడుతుంది. బుద్ధి వికసిస్తుంది. జ్ఞానం ఫలిస్తుంది. ప్రవాహించే నీటిలో పరిగెత్తే చలనం సాపేక్షంగా వున్న “నేను” మాత్రమే!

“నేను” లోపించినంత కాలం ఆలోచన “సమిష్టి” కానేరదు.

“సమానం ధనం - సమానం జనం”గా వుండే సమాజం సమకారడానికి ఈ సూక్ష్మం తప్పనిసరి” అంటాడు డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు తాత్పర్యముగానే.

పై మాటలు మనసునుంచుకుని “కాంతి స్వప్న” చదువుకోగల్గినప్పుడు డా. జి.వి. పూర్ణచందు కవితా ఖండికలు ఆయన జ్ఞానాన్ని, ఆనందతత్వాన్ని ఆమరణం జ్ఞప్తి పరుస్తాయి. ఒక వేమన, ఒక వీరబ్రహ్మం, ఒక వివేకానందుడు, ఆధ్యాత్మిక గురువులూ గుర్తుకు వస్తారు.

“మరణానికి సంకేతం చీకటి కాదు - మరణానికి వేదిక జీవితమూ కాదు - ఈ నిరంతర పరిభ్రమణంలో మృత్యువొక గమ్యం - ఈ అపరిపక్వ అపరిపూర్ణ చరిత్ర గమనంలో - బయల్దేరిన చోటికి చేరిందే బతుకు - తల్లి గర్భంలోంచి పుడమితల్లి వాడిలోకి చేరిందే జీవితం” అంటాడు వైద్య కవి పూర్ణచందు.

“వొంటికి బురదంటుతుందని నేలను కాదంటుండా విత్తనం...? ఆకులకు తడంటు తుందని వాసను మానమంటుండా వృక్షం...? చెమ్మగిలిన చెమటలో రత్నాల విత్తనాలు ఫలిస్తాయి! చేవగల్గిన కండరాలకు కొండరాళ్ళు శిరసు వంచి నమస్కరిస్తాయి!!” అని కవిత చెప్పిన డా॥ జి.వి. పూర్ణచందును చిత్రీకరించిన డా॥ సంజీవదేవ్ సాహిత్యపరంగా తనకు బురదంటకుండా, కవికి అంటించకుండా తామెకటేంటూ గుత్తికొండ సుబ్బారావు ఔదార్యాన్ని పాఠక వర్గానికి తెలియ జూపిన “కాంతి స్వప్న” ఆయన భుజలపై మోతగానే వుంది. కాగా “కాంతి స్వప్న” జన జాగృతి శోకానికి నిప్పుతి! ‘శుభం’ అని ముగిసే సత్పూతి.

కవితలు

తిరుగుబాటు

సహారా

మొలకెత్తె విత్తనంకోసం
 ఎర్రటి ఎండలో నిలబడి
 ఆశగా ఎదురు చూస్తున్నారు
 పాపం వారికేంతెలుసు
 ఆ విత్తనం పెత్తందార్ల చేతుల్లోంచి వచ్చిందని
 అయినా ఎవరి ఆశ వారిదే
 ఎవరి స్వార్థం వారిదే
 చల్లుతున్న విత్తుకుతెలుసు
 చిమ్ముతున్న నెత్తుటివిలువ
 చీల్చుకొస్తున్న మొక్కకు తెలుసు
 ధారపోస్తున్న చెమట చుక్కల విలువ
 కడుపులు మండుతున్నవారి ఆరాటం
 ముడుపులు అందుకునే వారికే తెలుసు
 మీ అడుగులకు మడుగులోత్తుతూ
 ఇతకాలం మీ పాదాలకు మొక్కిన మాచేతులు
 ఇంకెంతకాలమని ఎదురు చూస్తాయో
 మొక్కలకు రెక్కలు తొడిగే మా చేతులు
 ఉక్కు పిడికెక్కై బిగుసుకుంటున్నాయో
 పసితనం నుంచే మీ దొరతనానికి
 బానిసలైన మా అజ్ఞానపు మెదళ్ళల్లో
 నరనరాలు పురులు విప్పుకుంటున్నాయో
 తరతరాల దోపిడి దాహానికి చరమగీతం పాడమంటున్నాయో
 నిత్యం దాస్యపు కన్నీళ్ళను నింపుకునే మాకంటి చూపులు
 వెదురు విల్లులై ఎదురు తిరగమంటున్నాయో

ఇన్నాళ్ళూ దీనత్వంతో దించుకున్న మా తలలు
 మొసదేలిన జంపన్న ఖడ్గాల్లా పైకి లేస్తున్నాయో
 దొరతనం శిరసును తెగనరకమంటున్నాయో
 మాలో అణువుణువు ఒక అస్త్రమై
 తనువెల్లా ఉప్పొంగుతున్న లావా సంధ్రమై
 నిలువెల్లా అగ్ని శిఖలు రగులుతున్నాయో
 దొరతనాన్ని పొరలు పొరలుగా దహించమంటున్నాయో
 సొలకాలతో మూగజీవాలను అదిలించటమేకాదు
 బానిసత్వపు కాడి వేస్తున్నవాటిపై
 కొరడా రుఖిపించడం కూడా నేర్చుకున్నాం
 కొడవలితో కలుపు తీయడమేకాదు
 పీడిస్తున్న చీడల తలలు కోయడం కూడా నేర్చుకున్నాం
 గడిచిన చరిత్ర చెరపలేనిది
 నడుస్తున్న చరిత్ర నిరంతర సమరం
 గతుకుల గాయాలతో చితికిన బతుకులకు
 అతుకులతో జీవంపోస్తూ మెతుకులందివ్వడం కోసమే
 అలుపెరుగని మా భూపోరాటం
 మేం పాడుతున్నవి ఎరుపురంగు జెండాలు కావు
 నిత్యం మా గుండెల్లో అగ్ని గుండాలు మండుతున్న
 మేం పాడుతున్నవి రేలా రేలా గీతాలుకావు
 నిరంతరం జ్వలించే మా ఆశయాల ఉచ్చాసన, నిశ్వాసాలు
 మేం మోగిస్తున్నవి డప్పు చప్పుళ్ళ నాదాలుకావు
 మదమెక్కిన వారి గుండెలను
 చీల్చడానికి పూరించే శంఖారావాలు
 మురిసిపోకండి
 ఇంకెంతోకాలం సాగవు మీ ఆటలు
 మిడిసి పడుతున్న రక్కసుల పీకలు తెగక మానవు
 మసివారుతున్న మా జీవితాల్లో వసంతాలు రాక మానవు.

వారి నీ బాంచెస్ర!
 నీ కాల్వొక్కర!
 పూటుగ తాగుర
 సోయి దప్పె దన్న తాగుర
 జీవితాలకు పై సల్లెవ్వు
 సర్కారు నడిచెటట్టులేదు

నీ బాంచెస్ర!

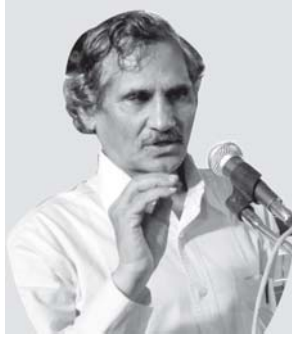
వరిగొండ కాంతారావు

పొద్దు మాపు బార్లకు బోతె
 నీ పెండ్లాం కిరికిరి పెడ్తాండంటివి
 అందుకె బీరుషాపు
 గల్ల మీననె మందమ్మెంటు
 కేర్పాటు జేసిన
 గుక్కెదంత నోల్లె బోస్సోని
 అవుతలబడ్డె ఒడిసిపాయె.
 అట్ల సుత నీ కొడుకు
 నిన్ను పాబంది చేస్తాండంటుంటివి.
 ఇప్పుడు దినం-
 ఉప్పు చింతపండు మిర్పికాయ

ఇంటికి నువ్వెదీస్సపో
 కిరాణి మెంబడి సీస దొర్కుతది.
 సీస ఖాల్లెసి పక్కకు బారేసి
 సామాన్సోని- ఇంటికి బోతివా
 పనికి పనినడుస్తది
 పెండ్లానికి పెండ్లాం మెచ్చుతది.
 నువ్వుజెప్పిన
 ఇన్మౌతు సుత సోచాయించుతాన్న.
 చాయదుకాన్ల చాయెంబడి
 గిలాసల్లె మందుబోసుడు.
 నీ ఆలోచన మస్తుగున్నదిగని
 కానూరొప్పుద్దా లేదో సూడాలె.
 యెటుబడి అమ్మల్లెపిస్తగని.

ఆయిత తాగి తాగి సస్తిట్టంటావు
 వారి నీ కడుపు సల్లగుండ
 నా ఇల్లు బుచ్చుకోకుం!
 ఖైర్! తాగి సస్తివె అనుకొ
 ఈడు చిన్నగుంటె
 నీ పెండ్లానికి మారుమనువుజేసిస్త.
 పుసై మట్టెలు సుతనాయె.
 పాతవాట్ని నువ్వెప్పుడొ
 ఖతం బట్టిచ్చుంటవు గద!
 లేదంటె ఆమెకు కొలువిప్పిస్త.
 ఆమె వద్దంటె పోరలకిప్పిస్త.
 నువ్వు సచ్చెదస్సతాగి
 నా సర్కారున్నడిపిచ్చినంక
 గాయిత నిన్నర్చుకోకుంటెట్లర వారి!
 అల్పాటు లేకుంటె
 జర అల్పాటు చేసోర భయ
 సోయి దప్పెదన్న తాగి
 సర్కారున్నడిపియిర
 నీ బాంచెసో!

యాభై ఏళ్ళ తెలుగు కవిత్వంలో సామరస్యం - సంఘర్షణ

‘అభ్యుదయ కవులందరూ పార్టీలలో సభ్యులు కారు. మార్క్సిజానికి సంబంధించిన ఊహలు వారికి ఉండవచ్చు. అందులోని కరుణ వాదానికి మాత్రమే వారు బద్ధులై మిగిలిన పార్టీ వ్యవహారాలకి దూరంగా ఉండవచ్చు. అభ్యుదయ కవి కావడానికి ఆ మాత్రం చాలు. సమకాలీన సమాజ స్పృహతో కూడిన రచనలు చేసేవారు, పురోగామి దృక్పథం గలవారు అందరూ అభ్యుదయ కవులే.’

అద్దేపల్లి రామమోహన్ రావు

1930ల నుండి 55 దాకా ప్రచలితమైన అభ్యుదయ కవిత్వం, తెలుగు కవిత్వానికి ఒక సంఘర్షణ తత్వాన్నిచ్చింది. ఈనాటి దాకా తెలుగు కవిత్వం ఏదో ఒక సంఘర్షణ నేపథ్యంలోనే పరిణమిస్తూ వస్తోంది. ఇది తెలుగు కవిత్వం ప్రత్యేకత. అయితే సంఘర్షణతో సంబంధం లేని వ్యక్తివాద, అనుభూతివాద, సామరస్యవాద సంబంధమైన అనేక స్రవంతలు కూడా పక్కనే బలహీనంగా నైనా ప్రవహిస్తూ వస్తున్నాయి. ఒక విధంగా చూస్తే సామరస్య సంఘర్షణ సూత్రాలు అనేక విధాలైన పరిణామాలే తెలుగు కవిత్వపు క్రమ వికాసంగా కనిపిస్తుంది.

50 సంవత్సరాల నుండి తెలుగు కవిత్వాన్ని పరిశీలించడమంటే, అభ్యుదయ కవిత్వం తెలంగాణా సాయుధ పోరాటంతో పరాకాష్ఠ స్థాయికి చేరిన తర్వాతి కవిత్వాన్ని పరిశీలించడమే. సుమారు 60ల నుండి ఈ పరిశీలన చేయవలసి వుంటుంది. సంఘర్షణ పరాకాష్ఠకు చేరిన, తెలంగాణా ఉద్యమ కవిత్వం తర్వాత, సామాజిక చరిత్ర ఒక నిట్టూర్పు తీసుకుంది. వర్గ సంఘర్షణకి విరామ సమయం కొనసాగింది.

సంఘర్షణ భావాలకు విశ్రాంతి తప్ప, సామాజిక వైరుధ్య భావాలకి విశ్రాంతి లేదు. అభ్యుదయ కవిత్వంతో, ఆ భావాలు తెలుగు కవిత్వంలో ప్రధాన స్రవంతిగా రూపొందినై. సామ్యవాద భావాలు గల

రచయితలు సంఘర్షణ ప్రధానంగా రాస్తున్నా, సామాన్య రచయితల సామాజిక, సవిమర్శక వాస్తవికతా భావాల్ని కూడా ప్రగతిశీల భావాలుగానే గ్రహించడం జరిగింది. ఈ ధోరణి శ్రీశ్రీ నుండి ఉన్నదే. అయితే, పోరాటం తీవ్ర దశలో ఉంటే, సంఘర్షణాత్మక రచనకి ప్రాధాన్యం వస్తుంది. లేకపోతే వాస్తవికతా ధోరణి విస్తృతమవుతుంది. 1955 నుండి జరిగింది ఇదే. దీనికి కుండుర్తియే మొదటి ఉదాహరణ. ఆయన తన వ్యాసాల్లో ఒక కీలకమైన వివరణ ఇచ్చాడు.

‘అభ్యుదయ కవులందరూ పార్టీలలో సభ్యులు కారు. మార్క్సిజానికి సంబంధించిన ఊహలు వారికి ఉండవచ్చు. అందులోని కరుణ వాదానికి మాత్రమే వారు బద్ధులై మిగిలిన పార్టీ వ్యవహారాలకి దూరంగా ఉండ వచ్చు. అభ్యుదయ కవి కావడానికి ఆ మాత్రం చాలు. సమకాలీన సమాజ స్పృహతో కూడిన రచనలు చేసేవారు, పురోగామి దృక్పథం గలవారు అందరూ అభ్యుదయ కవులే.’

1962లో ‘అడుగుజాడ గురజాడ’ అనే కవితా సంకలనం తెచ్చిన కె.వి. రమణారెడ్డి యిలా అన్నాడు.

‘66లో దూరంలో స్థూల రేఖా చిత్రంగానే దర్శనమిచ్చిన భావి పరిణామ రూపం. నేటి కవికి సూక్ష్మాంశ సహిత చిత్రంగా, మరింత దాపుగా, మరింత సమగ్రంగా కనిపిస్తూ ఉంది.’

ఈ మాటల వల్ల సామాజిక కవిత్వంలోని వాస్తవికత ఎంత విస్తృతంగా ప్రచలితమైందో గమనించవచ్చు.

ఈ కాలంలోనే వచన కవితా రూపం స్థిరపరిచే ప్రయత్నాలు మొదలయ్యాయి. ఈ ప్రయత్నాలకు కేంద్ర బిందువు కుండుర్తి. కుండుర్తి ఈ రూపాన్ని ‘వచన గేయం’ అన్నాడు. మొదట్లో దీన్ని పరాభి మొదలైనవారు ‘వచన పద్యం’ అన్నారు. కుండుర్తి యిలా అన్నారు.

‘పాతకాలం పద్యమైతే వర్తమానం వచన గేయం’

నిజానికి పై పంక్తులు కూడా శబ్ద లయతో గేయంగానే నడిచినై. కుండుర్తి శబ్ద లయ లేకుండానే వచన కవితలెన్నో రాసినా, వాటిలో భావానికి సంబంధించిన లయ, కవితను సంపుటాలుగా విభజించడం, మొదలైన విధానాలు అనుసరించాడు. కుండుర్తి కాలంలోనే రాసురాను ‘వచన కవిత’ అనే పదం ప్రచారంలోకి వచ్చింది. ఇంకా ఆధునిక కాలంలో ‘కవిత’ అంటే వచన కవిత అనే రూఢి వచ్చింది. ఇంకా దీన్ని ‘పద్యం’ అనేవాళ్ళు. ఆరుద్ర ‘ఇంటింటి వజ్రాలు’ అనే ప్రయోగంలోని మోజు వల్లనే అలవాటుపడి ఉంటారు. కుండుర్తి ‘వచన కవిత’ రూపాన్ని పట్టుకుని పాకులాడుతున్నాడని ఆ రోజుల్లో కొందరు విమర్శించారు గాని, దానికి కుండుర్తి మంచి సమాధానం ఇచ్చారు. ప్రజాసంబంధమైన భాషా భావాలు తనకు ముఖ్యమనీ, దానికి బాగా ఒదిగిన రూపం కాబట్టి వచన కవిత తనకు ఇష్టమైందనీ చెప్పారు. నిజానికి రూపం, వస్తువు కలిసిపోవడం భావాభివ్యక్తికి చాలా ప్రధానం.

వచన కవితలోని మరో కోణానికి అద్భుతమైన వ్యక్తికరణ నిచ్చినవారు బాల గంగాధర్ తిలక్ నిరూపించాడు. అందుకోసం సంస్కృత సమాసాల్ని కూడా ప్రయోగించాడు. ఏవిధంగానైనా, వచన కవితకి శైలి సౌందర్యం తేవడం తిలక్ లక్ష్యం. అందుకే ఆ రోజుల్లో పద్యానికి మాత్రమే అప్పగించే సౌలభ్యం ఉంటుందనే అభిప్రాయం మారిపోయి, వచన కవిత కూడా అందుకు అర్హమైనదే అనే భావం వ్యాప్తమైంది. అప్పటికి శ్రీశ్రీ కవితలు ఎక్కువగా అప్పచెప్పే వాళ్ళు కాని తిలక్ వచన కవితల్ని వందలాది మంది అప్పగించే వాళ్ళు బయల్పడ్డారు. తిలక్ చేసిన మరో విషయం వచన కవితలో ఏ భావం చెప్పినా, అనుభూతి గాఢతలో చెప్పడం. అనుభూతిని భావ గాఢతకే

కాక, కేవలం లోతైన అనుభూతుల్ని కవితా పస్తువుగా చేసుకోవడం కూడా తిలక్ తోనే ప్రారంభమైంది. కుందుర్తి, తిలక్ లను వచన కవితా పరిణామంలో గల స్థానాన్ని గూర్చి కె.వి. రమణారెడ్డి ఇలా అన్నారు.

‘శ్రీశ్రీలో చిలకేటంగా మాత్రమే కనిపించే ఈ యుక్తచ్ఛందో ప్రయోగాలకు స్ఫూర్తిని, మూర్తినీ కల్పించింది ముఖ్యంగా తిలక్, కుందుర్తి ఆంజనేయులుగార్లు.

తిలక్ స్ఫూర్తినివ్వడం, కుందుర్తి మూర్తినివ్వడం అనేది క్రమాలంకార రూపంలో కూడా అర్థవంతమే. అయితే ఈ కాలంలో వస్తువు మీద చర్చ జరిగినంతగా, శిల్పం మీద చర్చలు ఎక్కువగా జరగలేదు. అది అనంతర కాలాల్లో జరిగింది.

1960ల నుండి, వచన కవిత స్ఫూర్తిని, అభ్యుదయ భావనా నేపథ్యాన్నీ మిళితం చేసుకుని ఉత్తమ స్థాయి కవితాన్ని వెలువరించిన వారిలో తీవ్ర ధోరణిలో రాసిన వారు సి. విజయలక్ష్మి, అద్దేపల్లి రామమోహన్ రావు. సి.వి. ‘కారు చీకట్లో కాంతిరేఖ’, అద్దేపల్లి ‘అంతర్జాల’ బాగా ప్రసిద్ధి పొందినవి. 1950ల ముందు నుండి కవిత్వం రాస్తున్న అభ్యుదయ కవులూ, కొత్తగా రాస్తున్న ప్రగతిశీల కవులూ - అందరూ విస్తృతంగా సామాజిక వాస్తవికతను ప్రతిబింబింప చేసిన సమయం అది. అంతేగాక, సామ్యవాద భావాలకు నిబద్ధులైనా, కాకపోయినా సామాజిక స్పృహ గాని, చైతన్యంగాని, సంఘర్షణ శీలం గాని ఉంటే ఎవరైనా ప్రోత్సాహపరిచిన సందర్భం అది.

సమాజం చెప్పరానంతగా పతనమైపోతుంటే, కవిత్వం ఉద్యమ తీవ్రతకు దూరం కావడం, రాజీవడటంలోని వైశాల్యం పెరిగిపోవడం, సామరస్య ధోరణి మితి మీరడం, చాలామందిని లోలోపల బాగా రగిలిపోయేట్లు చేసింది. కొంతకాలానికి ఇది అంటుకుంది. ఆ అగ్ని దిగంబర కవిత్వంగా బయటపడింది. ఒక్కసారి స్తబ్ధంగా ఉన్న వాళ్ళంతా ఉలిక్కిపడ్డారు. యువతరమైతే అపూర్వమైన ఉత్తేజం పొందింది. సామాజికంగా, వ్యక్తిగతంగా ప్రతి దుర్మార్గాన్నీ అతి తీవ్రంగానూ, కవితాత్మకంగానూ ఖండించిన దిగంబర కవిత్వం ఆ రోజుల్లో దావాగ్నిలా వ్యాపించింది.

— — — — * * * — — — —
 ఏ సామరస్యానికి ఎవరు ఎంతగా ప్రయత్నం చేసినా, కాలం మాత్రం సంఘర్షణ వైపే వెలుగ్గు చూపింది. ఎందుకంటే, ఆధిపత్య వర్గం, అట్టడుగు వర్గాన్ని పీడిస్తున్నంత కాలం, ఏ కాలంలోనైనా, ఏ దేశంలోనైనా, జనం కళ్ళు తెరిచినప్పుడు, సంఘర్షణ మాత్రమే ఏకసూత్రమవుతుంది.
 — — — — * * * — — — —

‘కలియుగం రేడియోగ్రాంలో గిర గిర తిరుగుతున్న క్రీ.శ. ఇరవయ్యో శతాబ్దం రికార్డు మీద పిన్నులై మానవత రెండు కళ్ళూ మూసుకుపోయినప్పుడు విప్పుకుంటున్న మూడో కన్నుకై కాలం వాయులీనం మీద కమానుకై చరిత్ర విద్యా సముద్రం మీద తుఫానునై నే పస్తున్నాను దిగంబర కవినీ

రాత్రి ఉదయిస్తున్న రవిని అని ‘మహా స్వప్న’ అన్నాడు. ఇటువంటి కవితానికి అందరూ ఒక్కసారి చలించారు. ‘అంతర్జాతీయ విపణిలో అంగాంగం తాకట్టుపెట్టిన అందం నీది’ అని చెరబండ రాజన్నప్పూడు, తెలుగు ప్రగతిశీల కవిత్వంలో కొత్త రాజకీయ నిరసనకి ద్వారం తెరవబడ్డదని భావించారు. ఇది వస్తు ప్రాధాన్యం మాత్రమే కాదు. ధ్వనిపూరితమైన కవితావేశం కూడా. అభ్యుదయ భావన కలవాళ్ళు, మార్క్సిస్టు నేపథ్యంలోంచి దిగంబర కవిత్వం రాలేదని నిరుత్సాహపడ్డారు. అంతా కలగాపులగమైన నిరసన తప్ప దిశా నిర్దేశంలేని అసంతృప్తి పొందారు. దిగంబర కవిత్వంలోని అసభ్యత అభ్యుదయ కవుల్నే కాదు, చాలామందిని బాధ పెట్టింది. సోమసుందర్, రా.రా. మొదలైనవారు దిగంబర కవితని ప్రశంసించ లేకపోయారు. ఎన్ని దోషాలున్నా, ఏ దిశా నిర్దేశం లేకపోయినా, ఆ కవిత్వంలోని సమకాలీన దుర్మార్గ నిరసననీ, వచన కవితానికి తుపాన్ వేగాన్ని తెచ్చిన శైలినీ, బహు సంఖ్యాకులు, కాలానికి అవసరమైన కవిత్వంగానే భావించారు.

1965, 66లలో దిగంబర కవుల రెండు సంపుటలు రాగానే, 67లో వరంగల్ లోంచి ‘చేతనావర్త కవులు’ రంగం మీదకు వచ్చారు. వీరు సామ్యవాద భావాలకీ, దిగంబర ధోరణికీ వ్యతిరేకంగా, సామరస్య

భావాల్ని తేవడానికి ప్రయత్నించినవారు. వైయక్తికమైన మానవతా ధోరణికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఇచ్చిన వారు పేర్వారం జగన్నాథం అంటారు - ‘మానవతను మట్టిలో పారేసి మంచితనాన్ని మరుభూమిలో పాతేసి అభ్యుదయం తెస్తామనడం ఆకస్మాత్తు కోస్తామనడం ప్రజాపంచనకు మెత్తని మార్గం వానలేకుండా వట్టి పిడుగులు రావడం’

ఏ సామరస్యానికి ఎవరు ఎంతగా ప్రయత్నం చేసినా, కాలం మాత్రం సంఘర్షణ వైపే మొగ్గు చూపింది. ఎందుకంటే, ఆధిపత్య వర్గం, అట్టడుగు వర్గాన్ని పీడిస్తున్నంత కాలం, ఏ కాలంలోనైనా, ఏ దేశంలోనైనా, జనం కళ్ళు తెరిచినప్పుడు, సంఘర్షణ మాత్రమే ఏకసూత్రమవుతుంది. ఆ క్రమంలోనే మరోసారి మార్క్సిస్టు కవిత్వం 1970ల నుండి దావాగ్నిగా రగుల్కొని విఘ్న కవిత్వం ఆవిర్భవించింది. అయితే, 1969లోనే ‘తిరగబడు’ కవులు ఈ కవితానికి వేగుచుక్కలా తమ స్వరాల్ని వినిపించారు. కిషన్, వరవర్రావు, టంకశాల అశోక్, లోచన సుధాకర్ మొదలైన వారు ఈ తిరగబడు కవులు. సాయుధ పోరాటాన్ని ఒక రాజకీయ ఉద్యమంగా ప్రచలితం చేసిన వాళ్ళు, తిరగబడు కవులు లోచన అంటారు.

‘ఈసారి నీ సమాధానం అరిగిన మాటల్లో కాదు విరిగిన వెకిలి నవ్వులో కాదు ట్రోగ్గర్ మీద పరుగెత్తే వేళ్ళలోంచి మండే కసుల్లోంచి మరిగే గుండెల్లోంచి తుపాకుల శ్వాసలోంచి పరాభూతమైన ప్రతి రుతువులోంచి బులెట్ శబ్దంలోంచి రావాలి’

1975 తర్వాత బాగా ప్రచారమైన మినీ కవితల ధోరణిలో టంకశాల అశోక్ చాలా కవితలు రాశాడు. ‘ఆకలవుతున్నది’ అనే ప్రసిద్ధ కవిత అతనిదే.

1970ల నుండి వచ్చినా విఘ్న కవిత్వం, తెలుగులోని సంఘర్షణ మార్గాల్లో అతివిశిష్టమైనది. రాజకీయంగా వెలువెత్తిన విఘ్నోద్యమానికి అక్షర రూపం విఘ్న కవిత్వం. రాజకీయ సిద్ధాంతానికి శత శాతం సాహిత్య సిద్ధాంతం అన్వయింపబడిన కవితా సమగ్రత, విఘ్న కవిత్వంలో ఉన్న సాహిత్య సిద్ధాంతం అన్వయింపబడిన కవితా సమగ్రత, విఘ్న

కవిత్యంలో ఉన్న ప్రత్యేకత. 'రచనా శిల్పంతో కూడిన సాయుధ ప్రచారమే సాయుధ కవిత్యం' అని శివకుమార్ అన్న మాట పూర్తిగా నిజం. శివసాగర్ అంటాడు :

'కసితో స్వార్థం శిరస్సు గండ్రగొడ్డలితో
నరకగల్గిన వాడే నేటి హీరో
ప్రజల గుండెల కొండల్లో మాటువేసి
ట్రీగ్గర్ నొక్కగల వాడే ద్రష్ట
ప్రజను సాయుధం చేస్తున్న
రివల్యూషనరీ నేడు కవి'

విప్లవ కవిత్యం కొన్ని కొత్త సూత్రాల్ని ముందుకు తెచ్చింది. వాటిలో ప్రధానమైంది 'నిబద్ధత'. దీన్ని గురించి ఆనాడు ఎన్నో చర్చలు జరిగినై. వ్యక్తిగా, ఉద్యమాభిమానిగా, కవి, తప్పక సాయుధ పోరాట భావాలకు సమగ్ర దర్పణంగా ఉండాలన్నది 'నిబద్ధత'. సిద్ధాంతంలోని ప్రధానాంశం. వ్యక్తి సాయుధ పోరాట సిద్ధాంతాన్నే పూర్తిగా విశ్వసించాలి. ఆ ఉద్యమాన్ని మాత్రమే సమర్థించాలి. కవిత్యంలో ఆ అంశాన్ని మాత్రమే రాయాలి. అప్పుడు మాత్రమే ఒకరు విప్లవ కవి కాగలరు. త్రిపురనేని మధుసూదన రావు అన్నట్లు గతి తార్కిక భౌతికవాదమే సాహిత్య సూత్రంగా కొనసాగాలి. అనంతర కాలంలో ఎంతో మంది కవులు ఈ సిద్ధాంతానికి నిలబడలేకపోయినా, కొందరు నిలబడకుండానే నిలబడినట్లు కనిపించినా, మరికొందరు సిద్ధాంతాన్నే ఎన్నో విధాలుగా మార్చు కున్నా ఆ కాలంలో మాత్రం ఈ నిబద్ధతా సిద్ధాంతం విప్లవ కవుల కవితా వ్యక్తిత్వాన్ని గాఢంగా రూపుదిద్దిందన్నది నిర్వివాదాంశం.

విప్లవ సిద్ధాంతాన్ని విశ్వసించినా, విశ్వసించకపోయినా, మార్క్సిస్టు భావాల్ని పూర్తిగా ప్రతిఘటించింది విప్లవ సాహిత్యమే మార్క్సిస్టు భావాలన్నీ ఆ రోజుల్లో విస్తృతంగా చర్చించబడ్డాయి. అన్ని దేశాల్లో, అన్ని కాలాల్లో వికసించిన సామ్యవాద ఆలోచనలన్నీ తెలుగు సాహిత్యంలోకి ప్రవేశించాయి.

'సృజన' పత్రిక దీనికి సంపూర్ణ ప్రతిబింబం

విప్లవ కవిత్య దశలో శిల్పం, ప్రయోగం మొదలైన వాటిని గూర్చిన ఆలోచనలు విస్తృతం కాలేదు. పోరాటాన్ని గురించిన అత్యవసర భావనే అందుకు కారణం కావచ్చు. అయితే, వాటిని వ్యతిరేకించే భావాలు వ్యాప్తి కావడంలో కొంత తొందర పాటుని కూడా గమనించవచ్చు. ఎప్పుడైనా శిల్పం గొప్పదే. అందుకే మార్క్స్ దగ్గర నుండి

— — — * * * — — —

ధ్వనితమైన భావనను, అతి విస్తృతమూ, ప్రగాఢమూ చేయ గలిగింది మినీ కవితా రూపం. అందుకే ఈ రూపం రూపంగానే భావించబడలేదు. సామాజిక చైతన్యానికి సరైన వాహికగా గుర్తించబడింది.

— — — * * * — — —

మార్క్సిస్టు మేధావులందరూ శిల్పం లేని కవిత్యం, ప్రయోజనాన్ని కూడా నెరవేర్చలేదని పదే పదే ఉద్ఘాటించారు. విప్లవ కవిత్యంలో వచ్చిన గొప్ప పరిణామం, పాట కూడా కవితా రూపంగా పరిగణించబడటం. అభ్యుదయ కవితా దశలోనే పాటకు ప్రాధాన్యం వచ్చినా, విప్లవ కవిత్య దశలో అది, కవితా రూపాల్లో ఒకటి కావడం స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

1975 నుండి రూపపరంగా, మినీ కవితకు అపూర్వమైన స్పందన వచ్చింది. ఎందుకంటే ఈ రూపం సామాజిక చైతన్య ఆవిష్కరణలోని ఒక కొత్త కోణానికి సంపూర్ణ ప్రతిబింబమైంది. ఆ రోజుల్లో యువ కవులందరికీ మినీ కవిత గొప్ప అభివ్యక్తి సాధన మైంది. మినీ కవిత ప్రజల నోళ్ళలో ప్రచారం పొందడానికి అనువైన రూపం. జయప్రకాశ్ నారాయణ్ గూర్చి కాళోజి అన్నారు.

'పుటక నీది
చావు నీది
బ్రతుకుతా దేశానిది'

ధ్వనితమైన భావనను, అతి విస్తృతమూ, ప్రగాఢమూ చేయగలిగింది మినీ కవితారూపం. అందుకే ఈ రూపం రూపంగానే భావించబడలేదు. సామాజిక చైతన్యానికి సరైన వాహికగా గుర్తించబడింది.

'మినీ కవితకి ఉచ్చాసం క్షుప్తత, నిచ్చాసం ధ్వని' అని అన్నాడు అద్దేపల్లి. క్షుప్తతనీ, ధ్వనినీ ప్రధానంగా చేసుకుని ఆసు రాజేంద్ర చెప్పిన ఈ కింది మినీ కవితను గమనించండి.

బట్ట కట్టింది
బజారు కెళ్ళింది
బజారు కెళ్ళింది
బట్ట విప్పింది
దీని శీర్షిక 'నాగరికత'. ఈ చిన్ని

కవితలోని భావాన్ని గూర్చి ఎంత దూరమైనా ఆలోచించవచ్చు. అలిశెట్టి ప్రభాకర్, ఆసు రాజేంద్ర, జి.వి. పూర్ణచంద్, రాధేయ, తేజస్విత, రంగస్వామిగౌడ, వెంపలి శివ ప్రసాద్, రావి రంగారావు, జయధీర్ తిరుమల

రావు, జింబో, రసరాజు, కొల్లూరి, పచ్చిగోళ్ళ సుధ, నల్లా నరసింహమూర్తి, వసీరా, గొట్టివర్తి, జీడిగుంట, గుత్తికొండ సుబ్బారావు, ఎస్సీ

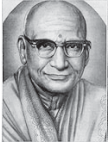

మొదలైన ఎందరెందరో ఆనాడు మినీ కవితలు రాసిన ప్రసిద్ధులు. అద్దేపల్లి, పూర్ణచంద్, ఎస్సీ, ఎమ్మీయల్, రావి రంగారావు మొదలైనవారు వేదికలపై బాగా ప్రచారం చేశారు. కొల్లూరి 'మినీ కవితా విప్లవం' అనే పేరుతో ఆనాటి మినీ కవితల్ని ఒక సంకలనంగా తెచ్చాడు. మొదటిసారిగా అద్దేపల్లి మినీ కవితా లక్షణా నిర్దేశపూర్వకంగా, 'మినీ కవిత' అనే పుస్తకం తేగా, అనంతర కాలంలో రావి రంగారావు, నల్లా నరసింహ మూర్తి, జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం, ముదిగొండ వీరభద్రయ్య మొదలైనవారు గొప్ప కృషి చేసి పుస్తకాలు, వ్యాసాలూ రాశారు. డా॥ చంద్రిక, మినీ కవితపై సిద్ధాంత వ్యాసం రాశారు.

లఘు కవితా రూపాలు ఏ కాలంలోనైనా ప్రచారంలోనే ఉంటాయి. మినీ కవిత మళ్ళీ ఈనాడు కవులు చాలామంది రాస్తున్నారు. 'చినుకు' పత్రిక ప్రత్యేకించి ప్రోత్సహిస్తున్నది కూడా. ఈనాడు మినీ కవిత యింకా కొత్త మార్గాల కోసం అన్వేషిస్తోంది. కొత్త అభివ్యక్తుల్ని ప్రదర్శిస్తోంది. అశోక్కుమార్ 'అక్షరాభ్యాసం' మినీ కవిత యిది.

'ఎ అంటే అమెరికా
అని రుద్దుతున్నది
వాడి సామ్రాజ్యవాద దాహం
అ అంటే అమెరికా
అని దిద్దుతున్నది
వీడి వలసవాద వ్యామోహం'

మినీ కవితతోనే శిల్పం గురించిన కొంత చర్చకు కూడా ప్రాధాన్యం వచ్చింది. అంతేగాక, ఆ రోజుల్లోనే 'అనుభూతివాదం' కొందరు ప్రారంభించారు. ఇది దాదాపుగా ప్రగతిశీల కవిత్వాన్నుంచి వేరైనది. మార్క్సిస్టు వ్యతిరేకులు చాలామంది అనుభూతివాదాన్ని ఆశ్రయించారు. అన్నిటిలోనూ అనుభూతి వుంటుంది గదా, కొత్తగా అనుభూతి వాదమేమిటని కొంతమంది భావించారు గాని, ఈ వాదం దానికి సంబంధించినది కాదు. అనుభూతి కవిత్యంలో అనుభూతియే ప్రధాన పన్నువవుతుంది. సామాజిక కవిత్యంలో మనస్సు చైతన్యవంతమవుతుంది, ప్రయోజనాన్ని లక్ష్యంగా పెట్టుకుని కదిలిపోతుంది. కాని అనుభూతి కవిత్యంలో మనస్సు తన లోపలి పరిధుల్లోకి ప్రయాణిస్తుంది.

ప్రయోజనంతో సంబంధం లేని ఆత్మాన్వేషణలో మునిగి పోతుంది. స్థూలంగా అనుభూతివాదం అపగాహన ఉంది. జీవితంలో ప్రతి

సంఘటన ఒక అనుభవమే. కాని ఏ అనుభవం మనని మన లోతుల్లోకి తీసుకువెళ్ళి, పారవశ్యాన్నో, అంతరంగ నిమగ్నతనో కలిగించి, గాఢమైన ముద్ర వేస్తుందో, దాన్ని అనుభూతి అని నిర్వచించవచ్చు.

అనుభూతివాదం, సంఘర్షణల నుండి సామరస్యానికి మళ్ళించే ఒక ప్రయత్నం. సామరస్యం సమాజాన్ని మార్చదు, యధాతథ స్థితిలో ఉంచే ఆలోచన అది. వ్యక్తి స్థాయిని వైయక్తికంగా పెంచే భావధార అది. కవితా శిల్పం గురించి విస్తృతమైన ఆలోచనలు అందించడంలో అనుభూతివాద దశకి ప్రాధాన్యం ఉంది. ముదిగొండ వీరభద్రయ్య, జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం, శేషేంద్రశర్మ, సంపత్కూమారాచార్య సుప్రసన్న మొదలైన వారు శిల్ప వివేచన విషయంలో విస్తారమైన కృషి చేసినవారు. శేషేంద్రశర్మ, వేగుంట, ఇస్మాయిల్, కొత్తపల్లి సత్యనారాయణ మొదలైన వారు అనుభూతివాద కవులుగా పరిగణించ బడ్డారు. తనలోకి వెళ్ళే వ్యక్తి, సమాజం లోకి విస్తరించుకునే వ్యక్తి - ఈ ఇద్దరి బలాబాలకు సంబంధించిన పోరాటమే ఒకవిధంగా ఆధునిక తెలుగు కవిత్య పరిణామం లోని ముఖ్యాంశం. అనుభూతివాదం 'తనలోకి వెళ్ళే' వ్యక్తిని ముఖ్యంగా చేసుకుంది.

అదే సమయంలో 'సవ్య సంప్రదాయవాదం' అనే వాదానికి సాహిత్య పరమైన రేఖా నిర్మాణాన్ని జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం చేశారు. అరవింద ఫోన్, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, సవ్య సంప్రదాయ వాద ప్రతినిధులైన కవులుగా భావింపబడ్డారు. 'సవ్య' అన్నా అనకపోయినా, ఇది సంప్రదాయ పునరుద్ధరణ ప్రయత్నమే. సమాజమెప్పుడూ గతి తార్కిక పద్ధతిలో కొనసాగుతూ ఉంటుంది. ప్రధానమైన సామాజిక వైరుధ్యాన్ని పరిగణించని కవిత్యం, కాలం చేత పక్కకు నెట్టివేయబడుతుంది. భారతీయ మౌలిక విలువలపై, ప్రజలకు ఎంత అభినివేశం ఉన్నా, వాటిని కాపాడుకోవడానికి చేయవలసిన పోరాటం, సంప్రదాయంపై ఆధారపడి ఉండదు. రాజకీయంగా, ఆర్థికంగా స్వావలంబనకు సంఘర్షణ చేయకపోతే, మనపైన ఏ విలువలూ మిగలవు. సమకాలీన రాజకీయ, ఆర్థిక పోరాటాలకు, వాటిలో

— — — * * * — — —

అనుభూతివాదం, సంఘర్షణల నుండి సామరస్యానికి మళ్ళించే ఒక ప్రయత్నం. సామరస్యం సమాజాన్ని మార్చదు, యధాతథ స్థితిలో ఉంచే ఆలోచన అది. వ్యక్తి స్థాయిని వైయక్తికంగా పెంచే భావధార అది.

— — — * * * — — —

సంబంధం లేని భావధార ఏ మాత్రమూ ఉపకరించదు. అందుకే సవ్య సంప్రదాయ వాదం అనేది ప్రచలితం కాలేకపోయింది.

దీర్ఘకాలం కొనసాగు తున్న ఉద్యమాలు, సాంస్కృతికంగా జరగవలసిన మార్పులకు దోహదం కాకపోతే, అసమాన సంస్కృతి నేపథ్యంలోంచి ఉద్యమాలు నిర్మించబడతాయి. వీటిని 'అస్థిత్వం' కోసం జరిగే ఉద్యమాలుగా పేర్కొంటూ 1980ల తర్వాత ఇలాంటి అస్థిత్వవాద ఉద్యమాలు ఒకదాని తర్వాత ఒకటిగా, ప్రజలలో సమాన సాంస్కృతిక విలువల్ని సాధించడానికి వికసిస్తూ వస్తున్నై. వీటిలో 80ల నుండి ప్రచలితమైన స్త్రీవాద ఉద్యమం మొదటిది.

తరతరాలుగా ఈ దేశంలోని వ్యవస్థలో స్త్రీకి స్వతంత్రంగా వ్యవహరించే పరిస్థితి లేదు. అణచివేతతో కూడిన కుటుంబ వ్యవస్థ మాత్రమే ఉంది. స్త్రీ విద్యను గురించి, ఆర్థిక స్వయంపుష్టి గురించి, గురజాడ, కందుకూరిల నుండి ఉద్యమం నడుస్తోంది. క్రమక్రమంగా స్త్రీలు విద్యావంతులై, ఉద్యోగి నులై, సామాజికరంగంలో ప్రవేశించడం జరుగుతుండగా, ఒక బంధువు దగ్గర, సంఘటిత శక్తితో, తమ హక్కులకై పోరాడగల ఉద్యమశీలత వికసించింది. ఆ వికాసమే 80లలో స్త్రీవాద ఉద్యమంగా రూపుదిద్దుకుంది. అంతవరకు అణచివేతకు గురైన స్త్రీ ఆవేదనంతా ఉత్తమ కవిత్యంగా, సమాజాన్ని ప్రభావితం చేసింది. వర్గ సమాజం తన ధోరణిలో తాను నడుస్తున్నప్పుడు పీడిత వర్గాల పీడనకు, తనను తాను వ్యక్తీకరించుకునే అవకాశం కూడా అణచిపెట్టబడే వుంటుంది. కాని పీడిత వర్గాల సంఘటిత శక్తి ఉత్తేజిత మైనప్పుడు వ్యక్తీకరణ మహోద్ధృతంగా వెలువడుతుంది. అస్థిత్వ వాదాలన్నిటికీ ఇదే నేపథ్యం. స్త్రీవాద కవిత్యం ప్రారంభమైన తర్వాత, స్త్రీల అణచివేతలోని సర్వాంశాలు, సూక్ష్మ సూక్ష్మమైన విషయాలతో సహా స్త్రీల కవిత్యంలో అభివ్యక్తి పొందినై. వురుషాహంకారం అంతకముందు

చూడటానికి ఇష్టపడని ఆవేదనలన్నీ కళ్ళ ముందు కనిపించినై. ఇది వురుష ప్రపంచానికి కొత్త సంస్కారాన్ని కలిగించింది. స్త్రీ వురుష సమానత్వాన్ని గురించిన సమగ్రమైన భావాలు, ప్రగతిశీల సాహిత్యంలో అనివార్య భాగంగా రూపొందినై.

'పట వృక్షపు నీడలో సేదదీరే చిన్నారి గడ్డి మొక్కలా కాదు నేనే ఒక పటవృక్షామై రీవిగా నడవాలని కోరు కుంటుంది'

అన్నారు శీలా సుభద్రాదేవి. మొదట్లో స్త్రీల ఆవేదనల

ప్రతిఫలనంగానే స్త్రీవాద కవిత్యం కొనసాగినా, రాను రాను విభిన్నాభిప్రాయాలపై చర్చలు ప్రారంభమయ్యై. ఎన్ని ధోరణులుగా స్త్రీవాద కవిత్యం పరిణమించినా, రెండు మార్గాలు స్పష్టంగా ధృశ్యమానమై. ఒక ధోరణి స్త్రీ పురుష సమానత గల కుటుంబ వ్యవస్థ రూపు దిద్దుకోవాలనేది. మార్క్సిస్టు స్త్రీవాదు లందరూ ఈ ధృక్పథాన్ని సమర్థించారు. కుటుంబ బాధ్యతల్లో మగపని, ఆడపని అనే తేడా లేకుండా, ఇద్దరూ కలిసి బాధ్యతల్ని పంచు కోవాలనేది ఈ భావనలోని ముఖ్యాంశం. 'పంటిల్లో' కవితలో విమల రాశారు.

'ఈ ఒంటరి పంటిళ్ళను కూల్చివేద్దాం రండి'

అలా కాకుండా పురుషుడొక వ్యక్తి. స్త్రీ మరొక వ్యక్తి. సర్వాత్మా ఎవరికి వారు తమ వ్యక్తిత్వాన్ని వికసించుకుంటూ ముందుకు పోవాలి. ఈ మూలసూత్ర వివరణ కోసం పాశ్చాత్య స్త్రీవాద రచయిత్రుల విశ్లేషణలన్నీ తెలుగులోకి తీసుకురాబడినై. ఇది వ్యక్తి స్వేచ్ఛావాదంలో ఒక భాగమైంది. ఈ భావనకి కుటుంబ వ్యవస్థతో పని లేదు. జీవితాంతం కుటుంబ ప్రేమ, సామాజిక భద్రత, స్త్రీ పురుషుల సమ్మిళిత వికాసమూ, కొందరికి ప్రధానం కాగా, వీటితో సంబంధంలేని వ్యక్తి స్వేచ్ఛ మరొకొందరికి ముఖ్యమైంది. స్త్రీవాద కవిత్యం మొదట్లో మధ్యతరగతి, ఉన్నత తరగతి స్త్రీల మనోభావాల ప్రతిబింబంగా వికసించినా, పరిణామ క్రమంగా అట్టడుగు వర్గాలు, శ్రామికుల వర్గాలకు చెందిన స్త్రీల ప్రతిఘటన భావంతో పురోగమించింది.

సుమారుగా 1980 నుండి స్త్రీవాద కవిత్యం వెలువలూ రాగా, 85ల నుండి మరో ప్రధానమైన అస్థిత్వవాదం 'దళితవాదం' ప్రారంభమైంది. అంటే స్త్రీవాదం కనుమరు గైందని కాదు. ఏ వాదమైనా అంతవరకు

ఎంతగానో చెప్పవలసినవి చెప్పడానికి తగిన స్వేచ్ఛా వాతావరణం ఏర్పడినప్పుడు, ఒక్కసారి జలపాత రూపంగా రావడం సహజమే. అప్పుడు జరిగే వరిస్థితి ఏమిటంటే, సామాజికంగా పరిపక్వమైన భావధార కవుల్లో ప్రతిఘటించడమూ, కవుల సమగ్ర భావాలు సమాజంపై తమ ప్రభావాన్ని కలిగించడమూ. ఒక ఉద్యమ తగ్గిన తర్వాత, ఇంక ఆ భావాలే సమాజంలో అంతర్గతంగా మిళితమై, సామాజిక పురోగమనంలో అనివార్య భాగమైతే, అప్పుడు కవిత్వం తీవ్రంగా వస్తోందా లేదా, నిస్తబ్ధత ఉందా లేదా యిలాంటి ప్రశ్నలన్నీ అసంబద్ధమవుతే. కవిత్వమూ, సమాజమూ కలిసి ఒక సంపుటి అనే భావం అర్థమైతే, కవిత్వ గమనమూ సమాజ పురోగమనమూ అనే వాటి సమీకరణాల్ని అవగాహన చేసుకోవడం సులభమవుతుంది.

‘దళితవాదం’ భారతీయ సామాజిక వ్యవస్థలోనే ఒక మౌలికమైన మార్పు కోసం ప్రారంభమైన ఉద్యమం. జన్మతోనే కులం నిర్ధారించబడటం ఈ దేశంలో ఉంది. ఈ కుల వ్యవస్థ నిచ్చిన మెట్టలా, ఒకరి ఔన్నత్యాన్నీ, మరొకరి అమరత్వాన్నీ నిర్ణయించిన దారుణ వ్యవస్థ. కొంతమందిని అస్పృశ్యులుగా చేసి, అమానుషంగా సమాజానికి దూరం చేయడం, అసమానతకి పునాది. తమ అణచివేతని దళితులు తీవ్రంగా ప్రతిఘటిస్తూ, కుల నిరర్హతల లక్ష్యంగా, సమానత కోసం ఉద్యమించే కవిత్వమే దళితవాద కవిత్వం.

‘నా గురించి కథలు లేవు
గాథలు లేవు
నాకై కవిత లేదు
నాకు చరిత్ర లేదు
నాలుగు వేదాలలోంచి
నాలుగు పాదాలలోంచి
నన్ను తొలగించారు
కట్టలోంచి జారిన కట్టెలా
ఒక్కణ్ణి ఎక్కడో ఎండిపోయాను’
అంటారు బొంబాయి తారకం ‘సది పుట్టిన గొంతుక’లో.

ముఖ్యంగా దళిత కవిత్వం ఆత్మగౌరవ ప్రశ్నగా ముందుకు వచ్చింది. ‘నీ సంస్కృతి హీనమైంది. నీ జాతి నీచమైంది’ అని తరతరాలుగా అనిపించుకున్న దళితుని ప్రతిఘటనలో మొదటి దశ ‘నా సంస్కృతి గొప్పది. నా చరిత్ర గొప్పది’ అని ప్రశ్నించడం. తమకు సంబంధించిన సాంస్కృతికాంశాల ఔన్నత్యాన్ని వ్యక్తీకరించడం దళిత కవిత్వంలో ఒక ప్రధాన ధోరణి.

— — — — * * * — — — —
ఒక ఉద్యమ తగ్గిన తర్వాత, ఇంక ఆ భావాలే సమాజంలో అంతర్గతంగా మిళితమై, సామాజిక పురోగమనంలో అనివార్య భాగమైతే, అప్పుడు కవిత్వం తీవ్రంగా వస్తోందా లేదా, నిస్తబ్ధత ఉందా లేదా యిలాంటి ప్రశ్నలన్నీ అసంబద్ధమవుతే.
— — — — * * * — — — —

‘ఓ! నా చందాలికా!
నీ వెండి కడియాల కళ్ళ ముందు
వెయ్యేళ్ళ కావ్య నాయకలు
వెలవెలబోతున్నారు...
నీ నెత్తిమీది యిసుప గమేళం
విశ్వసుందరి కిరీటాన్ని సైతం వెక్కిరిస్తోంది’
అని ఎండ్లూరి సుధాకర్ అంటాడు.
‘భాషా అప్రవీణులారా! ఉలిక్కి పడకండి
మీరు కుదిర్చిన ఛందోబద్ధ కావురాలి కాలదన్ని
పదాలు లేచిపోతున్నాయి
వర్ణ క్రమాల లేని వాదలకు
వలస పోతున్నాయి’
అంటారు సతీశ్ చందర్.

దళిత స్త్రీల ప్రతిఘటన కూడా దళిత వాద పరిణామంలో ఒక ముఖ్యమైన అంశంగా రూపుదిద్దుకుంది. ‘ఇంట్లో పురుషాహంకారం ఒక చెంప ఛెక్కుమనిసిస్తే వీధిలో కులాధిపత్యం రెండో చెంప పగలగొడుతుంది’ అంటారు చల్లపల్లి స్వరూపరాణి.

అభ్యుదయ విప్లవ కవిత్వాలకు మార్పిజం నేపథ్యమైతే, దళిత కవిత్వానికి అంబేద్కరిజం తాత్విక నేపథ్యమయింది. అయితే సమకాలీన అస్తిత్వవాదాల్లో, విస్తృత పరిధిలో మిగిలిన వాదాల్లోని అవసరమైన అంశాల్ని కూడా స్వీకరించి పురోగమించే వారున్నారు. దళితవాదాన్ని మార్పిజం భావాలతో కలుపుకొని వెళ్ళే కవులు ప్రత్యేక మార్గాన్ని ఎన్నుకున్నారు. దళిత కవిత్వం దళిత జీవన వాస్తవికత సమగ్రంగా ప్రతిఫలించింది. ఉన్నత వర్గాల వారిలో కనువిప్పు కలిగించింది. దళిత కవిత్వం సాధించిన మరో గొప్ప అంశం, తెలుగు భాషకీ, అట్టడుగు వర్గాల గ్రామీణ సుడికారానికీ ప్రాధాన్యత తీసుకరావడం.

సుమారు 90ల నుండి ప్రారంభమైన ముస్లింవాదం ఒక అభద్రతా భావనలోంచి వచ్చిన భావధార. ముస్లింలకి ఒక ఉన్నతమైన నాగరికత, సంస్కృతి గల ప్రత్యేక జాతి. అయితే ఈ దేశంలోని

ఛాందసవాదుల ఆధిపత్య వాదమూ, ప్రపంచీ కరణలోని సమీకరణల వల్ల సామ్రాజ్యవాద దేశాల ముస్లిం వ్యతిరేకతకి అనుకూల ధోరణి కనబరిచే పాలక వర్గాల ధోరణి, ముస్లింలను భయానక పరిస్థితులలోకి నెట్టిన కారణంచేత, వారికి ఒక ప్రతిఘటన భావన అవసరమైంది. బాబ్రీ మసీదు కూల్చివేత, గుజరాత్ లో జరిగిన మారణకాండ, ముస్లింలను అభద్రతా భావంతో నింపినై. తెలుగు ముస్లిం కవులు ఈ నేపథ్యంలో తమ కవిత్వాన్ని వినిపించడం ప్రారంభించారు. అభద్రతా భావజనితమైన ఆలోచనలతో పాటు, వర్తమాన కాలంలో పేద ముస్లింల జీవన వాస్తవికతా చిత్రణ వీరికి ప్రధానమైంది. ముస్లిం జీవన విధానమూ, సాంస్కృతిక నేపథ్యమూ, ఆవేదనలూ వీరి కవిత్వంలో గొప్ప అభివ్యక్తిని సాధించినై. హిందూ ముస్లింల సామరస్యం ప్రధాన అంశంగా తీసుకుని కరీముల్లా వంటి కవులు ఇస్లాం వాదాన్ని కూడా ప్రారంభించారు. ముస్లిం కవుల రచనల్లో ఇంతకు ముందు బహిష్కరణానికై తెలియని వారి జీవిత విధానం అవగతమైంది. అంతేగాక, వారి జీవిత వర్ణనలో, వారి ఉర్దూ భాషాపదాలు సముచిత ప్రయోగాన్ని పొందినై. ఆ పదాలు వారి భాషా పరిజ్ఞాన సూచనలు కాకుండా, నిత్య జీవితంలో తెలుగులో కలగలిపి వాడబడుతున్నవే. భాషాపరమైన, వారి అస్తిత్వ మూలాలలో కూడా మిగిలిన వారికి పరిచయం కావడం ముస్లిం వాదం వల్ల కలిగిన ఒక స్ఫూర్తి.

90ల నుండే తీవ్ర ధోరణిలో కొనసాగుతున్న తెలంగాణా అస్తిత్వ వాదం తెలుగు కవిత్వంలో ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టం. దీన్ని ప్రాంతీయతా వాదంగా కూడా పిలుస్తున్నారు. కోస్తా వారు ఆర్థికంగానూ, రాజకీయంగానూ, భాషాపరంగానూ, తమపై ఆధిపత్యం చేసి అణచిపెడుతూ ఉన్న పరిస్థితి మారి, ప్రత్యేక తెలంగాణా రాష్ట్రం రావాలన్నది తెలంగాణా అస్తిత్వవాదుల ఆకాంక్ష. ఈ ఆవేదనతో తీవ్ర శైలిలో తెలంగాణా కవులు రాస్తూన్న కవిత్వం ప్రత్యేక ముద్ర సంతరించుకుంది. తెలంగాణా జీవన నేపథ్యంలో నుంచి వచ్చిన కవిత్వం, ఆ ప్రాంతీయ పదాల వినియోగం విస్తృతంగా చేయడంచేత భాషాపరమైన ప్రగతిలో ఎంతగానో ప్రాధాన్యం పొందింది. తెలంగాణా ప్రాంత పదాలు, సుడికారమూ, వాక్య

నిర్మాణమూ, మొత్తం ఆంధ్ర దేశమంతటికీ పరిచయమయ్యింది. తెలంగాణా స్ఫూర్తితోనే, శ్రీకాకుళం, రాయలసీమ మొదలైన ప్రాంతాల నుండి, ఆయా ప్రాంతీయ భాషతో కవిత్వం రావడం గమనించగలం. ముఖ్యంగా గ్రామీణ, వ్యావసాయక, శ్రామిక సంబంధమైన కవిత్వంపై మూడు ప్రాంతాల నుండి అపూర్వమైన స్ఫూర్తితో వెలువడుతుండటం ఒక చరిత్ర సత్యం.

1990ల నుండే ప్రపంచీకరణ పెద్ద ఎత్తున ప్రారంభమైంది. భారతదేశాన్ని తమ వ్యాపారానికి ఎంతో అనుకూలమైనదిగా భావించి, సామ్రాజ్యవాద దేశాలు తమ పెట్టుబడులు ఇక్కడ పెట్టి, కోట్లాది రుణాలనిచ్చి, ఆదివత్సం చేయడం ప్రారంభమైంది. ఇది ఈ దేశపు రాజకీయ వ్యవస్థను మార్చివేస్తోంది. 'ప్రైవేటైజేషన్' పేర పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థగా మార్చి, ఇతర దేశాల ధనికులతో ఈ దేశపు ధనికులు కలిసిపోయి, వ్యక్తిగతంగా కుబేరులయ్యే దశ ప్రారంభమైంది. ఇందువల్ల ఈ దేశంలోని శ్రమజీవులు, పేదవారి కందరికీ భయంకరమైన పరిస్థితులు ఏర్పడినై. రాజకీయ, ఆర్థిక నేపథ్యమే ఈ దేశపు మౌలిక సంస్కృతిని కూడా విధ్వంసం చేస్తున్నది. ఈ దేశ ప్రజల మాతృభాషల్ని అధ్యశ్యం చేసి, ఇంగ్లీషు మాత్రమే అందరికీ మాతృభాష స్థానంలో నిలిపే ప్రయత్నం జరుగుతోంది. స్త్రీ పురుష సంబంధాల విషయంలో కూడా మార్కెట్ సంబంధాల్ని పెంచుతూ, కుటుంబ వ్యవస్థకు ప్రమాదం

— — — * * * — — —
‘ప్రైవేటైజేషన్’ పేర పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థగా మార్చి, ఇతర దేశాల ధనికులతో ఈ దేశపు ధనికులు కలిసిపోయి, వ్యక్తిగతంగా కుబేరులయ్యే దశ ప్రారంభమైంది.
 — — — * * * — — —

తెస్తోంది. ఎన్ని వాదాలు వందేళ్ళుగా తెలుగు కవిత్వంలో పరిణమిస్తూ వస్తున్నయ్యా, వాటన్నిటికీ గొడ్డలి పెట్టుగా ఈ గ్లోబలైజేషన్ ప్రక్రియ మారతోంది. భాష కోల్పోయి, సంస్కృతి కోల్పోయి, సామ్రాజ్యవాద దేశాల మార్కెట్గా మారిపోయి, వారి శాసనాలలోనే ప్రతి రంగమూ నడిచే పరిస్థితి వచ్చినప్పుడు పూర్వం వలె కాకుండా, ఇది దేశ అస్తిత్వాన్నే నశింపచేసే శత్రువైంది. ఈ కారణం చేతనే, అన్ని వాదాలకి చెందిన కవులూ, తమకు సంబంధించిన పరిధిలోనూ, మొత్తం దేశ అస్తిత్వానికి సంబంధించిన పరిధిలోనూ సంఘర్షణ కొనసాగిస్తున్నారు. ప్రపంచీకరణ వ్యతిరేకవాదం కవిత్వంలో ఒక కొత్త బలమైన ధోరణిగా రూపొందింది. రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంస్కృతికాశాల సమష్టి సంఘటిత ప్రతిఘటన ఇది. ఈ పరిస్థితిని గూర్చి వందేళ్ళ క్రితమే మార్క్స్ విశ్లేషించి ఉండటం వల్ల, మార్క్స్ నిపేథ్యం గల కవుల్లో గ్లోబలైజేషన్ వ్యతిరేకత నూత్నాంశాలతో నహా వ్యక్తమవుతుంది.

90లలోనే ఆధునికోత్తర వాదం (పోస్ట్ మోడర్నిజం) ఇక్కడి కవిత్వంలో ఒక

శాఖగా తెచ్చే ప్రయత్నం జరిగింది గాని, సంఘర్షణ సిద్ధాంతంతో అవసరమున్న ఈ సమాజంలో, అది తన ఉనికిని కోల్పోయింది. ముఖ్యంగా పోస్ట్ మోడర్నిజం సిద్ధాంత రహితమైన యాంత్రిక వ్యక్తివాదాన్ని కోరుతుంది కాబట్టి. అలాంటి సామరస్యానికి యిక్కడి సమాజం సిద్ధంగా లేదు.

గ్లోబలైజేషన్ మొదట్లో ‘చనుదైక మానవుడు’ సిద్ధాంతానికి అనుకూలంగా అమాయకులు చాలామంది భ్రమించారు. కాని రాను రాను దానిలోని అంతర్జాతీయ కుట్ర అందరికీ అర్థమయింది.

‘తన చనుదను తాను ప్రేమిస్తూ ఇతర చనుదల్ని గౌరవించేవాడు చనుదైక మానవుడు తన చనుదను తాను అమ్మేస్తూ ఇతర చనుదల్ని తలదాల్చేవాడు గ్లోబలైజేషన్ మానవుడు’

ఈ విధంగా 50 ఏళ్ళ నుండి తెలుగు కవిత్వంలో ఏదో ఒక విధమైన సంఘర్షణయే ప్రధాన ప్రపంతిగా ఉంది. వర్గాల ఎడం బాగా వున్న సమాజంలో ఇది తప్పని సరి. సమకాలీనమైన ప్రపంచీకరణ వ్యతిరేక వాదం మౌలికమైన సంఘర్షణ. దీని పరిణామాల్ని కాలక్రమంలో గమనించ వలసిందే. సమాజంలోని సర్వవిధాలైన దోపిడి విధానాలపై, సామరస్య ధోరణిలో రాజీ పడకుండా, సంఘర్షణకు సిద్ధం కావడం తెలుగు కవిత్వానికి గర్వకారణమే.

*

జ్ఞాపకాల రిజర్వ్ లోంచి కాగితంపై కంటెంట్ వొంపేయడం యాంత్రిక చర్యేతప్ప టాలెంట్ ఎలా అవుతుంది? రంగుల వేదిక మీద చెలరేగిన కొంగిరి చేష్టలకు కారణమైన కొరియోగ్రఫీ టాలెంట్ ఎలా అవుతుంది? కోళ్ళఫారాల్లో కుక్కి రాత్రింబగళ్ళూ బట్టి పట్టించి రిజర్వ్ పేరుతో మురిసిపోవడం టాలెంట్ ఎలా అవుతుంది? మత ఛాందసాల్ని పెంచి కుర్చీ ఎక్కేసే రాజకీయపు ఎత్తుగడ టాలెంట్ ఎలా అవుతుంది? హింసోన్మాదాల్ని హీరోయిజంగా తెరకెత్తి టీనేజీ లవ్ స్టోరీలతో

టాలెంట్ కొండెపోగు. బి. డేవిడ్ లివింగ్స్టన్

అవార్డుల కెడగడం టాలెంట్ ఎలా అవుతుంది? బ్యూరోక్రాట్లు చొంగ కాచ్చే మెరుపు తీగల ఆడిటోరియంలో విశ్వసుందరి కిరీటం కోసం అర్ధనగ్నపు క్యాట్ వాక్ టాలెంట్ ఎలా అవుతుంది? తెలుసా.....?!

గాయపడడ వేళ్ళతో అల్లె బుట్టల అల్లిక టాలెంట్ చర్మం వొలిచి చదును చేసి ఆకలి ఆరితో చెప్పులు కుట్టడం టాలెంట్

నొప్పెట్టే చేతులతో మట్టి పిసికి ప్రాణ వైభవాన్ని బొమ్మల్లో నింపే కళ్ళ తపన టాలెంట్ తాపి, మట్టాలతో తంటాలు పడ్డా చుర్రుమనే ఎండలో గోడ కట్టడం టాలెంట్ ఎముకల మగ్గంలా కూచుని సుతారంగా వేళ్ళు కదుపుతూ దీక్షగా బట్ట నేయడం టాలెంట్ పడుతూ లెస్తూ కమ్మని రుచులతో కడుపులు నింపే అమ్మదనం టాలెంట్ జీతభత్యాలూ - ఇంక్రిమెంట్లు కోరని ఇల్లాలి చాకిరి టాలెంట్ అమెరికా చెక్కేయడం డాలర్లు నొక్కేయడం హిపోక్రసీలో పడకేయడం ఖరీదుగా బతికేయడం టాలెంట్ అంటావా? నా కల్చర్డ్ స్నేహితుడా! చెప్పా!..... చెప్పా!..... వింటాలే!

కడపలో

అరసం 15వ మహాసభలు

సత్యభాస్కర్

“భారతదేశంలోను, ఆంధ్రప్రదేశ్ లోనూ నిర్మాణమైన అభ్యుదయ రచయితల సంఘం సామాజిక బాధ్యతలను కూడా రచయితలకు నిర్దేశించిన... తొలిసంఘం”, అని కీ।శే। హరి పురుషోత్తమరావు “సాహిత్య సంఘాలు - ధోరణులు” (ప్రజాశక్తి ప్రచురణ) అనే గ్రంథం ముందుమాటలో అన్నారు. తెలుగు సాహితీ చరిత్రలో అరసం పోషించిన పాత్రను ఒక్కొక్కరి అర్థం చేసుకోవడానికి ఆయన మాటలు తోడ్పడతాయి. జాతీయ స్థాయిలో లక్నోలో 1936 సం॥లో మున్నీ ప్రేంచంద్ అధ్యక్షతన ప్రారంభించబడి 1943 సం॥ ఫిబ్రవరిలో తెనాలిలో శ్రీ తాపీ ధర్మారావు నేతృత్వంలో “ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల సంఘం”గా ఆవిర్భవించింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ అభ్యుదయ రచయితల సంఘం (ఆంధ్రప్రదేశ్ అరసం) ప్రస్తుత అధ్యక్షులు, పూర్వ ప్రధాన కార్యదర్శి తన నివేదికలో పేర్కొన్నట్లుగా అరసం జాతీయ స్థాయిలో 72సం॥లు, రాష్ట్ర స్థాయిలో ఆరున్నర దశాబ్దాలు చరిత్ర కలిగి వుంది. ఆ చరిత్రలోకి కొద్దిగా తొంగిచూస్తే ఎన్నో అటుపోట్లున్నాయి. 1973 సం॥ ఆగస్టు 10,11,12 తేదీలలో గుంటూరులో అరసం పునరుద్ధరణ సభలను ఆరవ మహాసభలుగా నిర్వహించి, నేటి రూపమయిన ఆం.ప్ర.అరసం ఆవిర్భవించింది. నూతన ప్రణాళిక ఆమోదించ బడింది. మళ్ళీ 2003 సం॥లో సరికొత్త

ప్రణాళిక రూపొందించుకుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్ అరసం 15వ రాష్ట్ర మహాసభలను కడప పట్టణంలో సెప్టెంబర్ 2008, 13, 14 తేదీల్లో జరుపుకుంది. రా.రా. ప్రాంగణం పేరిట కడపలోని హరిత హోటల్ వేదికగా ఆం.ప్ర. అరసం రాష్ట్ర మహాసభలు జరిగాయి. ఈ సభల్లో ఆనాటినుండి, ఈనాటిదాకా అభ్యుదయ సాహితీ ఉద్యమంలో ఏదో వొక రూపంలో సంబంధాలు కొనసాగిస్తున్న పెద్దలతోపాటు, వారి తర్వాతి, తర్వాతి తరాలకు చెందిన రచయితలు, కథలు 300 మంది దాకా పాల్గొన్నారు. ప్రముఖ కథా రచయిత పెద్దిబొట్ల సుబ్బారామయ్య ఆం.ప్ర అరసం పత్రికను ఆవిష్కరించారు. కథా రచయిత అరసం రాష్ట్ర అధ్యక్షవర్గం డా॥ కేతు విశ్వనాథ్ రెడ్డి, సభ్యులు కీలకోపన్యాసం చేసి సభలు ప్రారంభించారు. పెరిగిన సంపద, పంపిణీలో అసమానతలు, ప్రపంచీకరణ, ప్రైవేటీకరణ, సరళీకరణల వల్ల అన్ని రంగాలలో వస్తోన్న దుష్ఫలితాలు వివరించారు. వీటన్నిటితో పాటు ప్రాంతీయ అసమానతల మీద కూడా రచయితలు స్పందించి రచనలు చేయాలని పిలుపునిచ్చారు. పెరిగిపోతున్న మాధ్యమాల వలన రచయితలు కీర్తి వ్యామోహానికి బలవుతున్నారని ఆవేదన వ్యక్తం చేసారు. కార్పొరేటికరణ వలన పత్రికలు

రచయితల మీద చేస్తోన్న పరోక్షభావ నియంత్రణ పట్ల జాగ్రూకతతో వుండాలని హెచ్చరించారు. ఆ తర్వాత సుప్రసిద్ధ కవి డా॥ కె. శివారెడ్డి, యోగివేమన యూనివర్సిటీ రిజిస్ట్రార్ రామకృష్ణారెడ్డి, ఎం.ఎల్.సి.లు షేక్ హుస్సేన్, సత్యాగ్ని తమ సందేశాలు వినిపించారు.

సోదర సంస్థల ప్రతినిధులుగా సత్యభాస్కర్ (సాహితీ స్రవంతి), వరలక్ష్మి (విరసం), దివికుమార్ (జనసాహితీ)లు సాహార్య సందేశాలు వినిపించారు. జనసాహితీ, సాహితీ స్రవంతిలు సభలు విజయవంతం కావాలని ఆకాంక్షిస్తూ సాహార్య తను ప్రకటించగా, విరసం ప్రతినిధి చదివి వినిపించిన ప్రసంగ పాఠం సభలో వివాదాస్పదమైంది. ఆం.ప్ర. అరసం రివిజనిజానికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తోందని, దానికి వ్యతిరేకంగా మరింత పదునైన పోరాటాలు సాగిస్తామని ఆమె అన్నారు. గతంలో రాజకీయ ఖైదీల విడుదలకు చేసిన పోరాటంలో అరసం కలిసి వచ్చిందని, ఆ రకంగా చారిత్రక పరిస్థితుల దృష్ట్యా ఐక్యపోరాటాలు చేయాల్సివుందని ఆమె పేర్కొంది. సభాధ్యక్షులు డా॥ఎన్.వి. సత్యనారాయణ, ‘అతివాద దుందుడుకు దుస్సాహసిక చర్యలను మాత్రమే విప్లవంగా భావించే విరసం మిత్రులతో తామను విభేదిస్తున్నామని, అరసం ఏనాడు వర్గపోరాటాలకు దూరం కాలేదని వివరణ ఇచ్చారు. సాహార్య సందేశాలసంతరం, పుస్తకావిష్కరణలతో పగటి పూట సభ ముగిసింది. భోజనాసంతరం మధ్యాహ్నం కార్యక్రమంలో ఫోటో ఎగ్జిబిషన్, పుస్తక ప్రదర్శనలు ప్రారంభించబడ్డాయి.

ప్రారంభోపన్యాసం చేస్తున్న కేతు విశ్వనాథ్ రెడ్డి

కీ॥శే॥ గజుల మల్లారెడ్డి సాహిత్యవేదిక మీద 'అధునికత తెలుగు సాహిత్యం - ప్రాంతీయత' అనే ఆంశం మీద రాచపాళెం చంద్రశేఖర్‌రెడ్డి అధ్యక్షతన నిర్వహించిన సభలో, పెనుగొండ లక్ష్మీనారాయణ, సింగమనేని నారాయణ, డా॥ కాలువ మల్లయ్య అట్టాడ అప్పలనాయుడు తదితరులు ప్రసంగించారు. సాయంత్రం పూట డా॥ కె. శివారెడ్డి ముఖ్య అతిథిగా, కవి సమ్మేళనంలో ముత్యాలప్రసాద్, శ్రీమతి వి. ప్రతిమ, శశిశ్రీ, డా॥ ఎస్వీ, తక్కోలు మాచిరెడ్డి, బీరం సుందర్‌రావు, ఆశారాజు, శ్రీమతి రేణుక అయ్యల, తదితరులు పాల్గొన్నారు.

రెండవ రోజున సెప్టెంబర్ 14న ఆర్.వి.ఆర్. అధ్యక్షుడిగా, కాశీపట్నం రామారావు ముఖ్యఅతిథిగా నిర్వహించ బడిన సందేశం సదస్సుతో సభ ప్రారంభించ బడింది.

దీనిలో జానమద్ది హనుమచ్ఛాస్త్రి, ఎం.వి. రమణారెడ్డి, సుద్దాల అశోక్ తేజ, నల్లూరి వెంకటేశ్వర్‌రావు తదితరులు పాల్గొన్నారు. డా॥ చాగంటి తులసి సమన్వయం చేసారు. ఆ తర్వాత 'పర్వమాన ప్రసార మాధ్యమాలు - ధోరణులు' అనే ఆంశంమీద జరిగిన సాహితీ సదస్సులో వల్లూరి శివప్రసాద్, దేవపుత్ర, వీక్షణం సంపాదకులు ఎన్. వేణు గోపాల్‌లు ప్రసంగించారు. మధ్యాహ్నం నిర్వహించిన "ప్రజా పోరాటాలు - సాహిత్యం" సదస్సులో డా॥ పి. చిరంజీవి కుమారి, కందిమళ్ళ ప్రతాప్ రెడ్డి, డా॥ఎన్.వి. శ్రీకాంత్‌లు పాల్గొన్నారు.

సాయంత్రం 4 గం॥లకు ప్రారంభమయిన ప్రతినిధుల సభ, రాష్ట్ర ప్రధాన కార్యదర్శి నివేదిక ఆమోదం, నూతన కార్యవర్గం ఎంపిక, తీర్మానాలతో ముగిసింది.

పెనుగొండ లక్ష్మీనారాయణ నూతన అధ్యక్షులుగా, వేల్పుల నారాయణ ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఎన్నుకోబడ్డారు. గ్రంథాలయాల పునరుద్ధరణ కోసం నిధులు, తెలుగు ప్రాచీన భాష హోదా, మాతృభాషలో ఉన్నత విద్య మొదలయినవి తీర్మానాలలో వున్నాయి. చివరగా తెలుగు - ఉర్దూ భాషలలో కవి సమ్మేళనం నిర్వహించబడింది. ప్రగతిశీల సాహితీ వృద్ధ్యుల మీద ప్రపంచీకరణవాదులు మతోన్మాద శక్తులు దూకుడుగా దాడులకు తెగబడుతున్న నేటి తరుణంలో, ఆం.ప్ర. అరసం మహాసభలు వాటికి వ్యతిరేకంగా ఐక్య పోరాటానికి పిలుపునివ్వడం అభినందనీయం!

జనారణ్యంలో
జరగరానిదేదో బాంబై? పేలింది
అధికారగణం హడావుడి
మీడియా జనం ఘోష
నాయకమ్యున్యుల మొసలికన్నీళ్ళు
కాల చక్రభ్రమణంలో
రోజులు గడచిపోయాయి
బాధితుల సన్నని మోసరోదన
సింహాసనాలు నిమ్మకు నీరెత్తాయి

దున్నపోతు మీద వాన!

సాయంసంఘి బ్రహ్మజ్ఞుమహర్షి

'మీడియా'కు మతిమరుపురోగం
అంత ఘోరం ఎందుకు జరిగింది?
ఏం చర్యలు తీసుకున్నారు?
బాధితులకు న్యాయం జరిగిందా?
అంతా అయోమయం

ఎవరైనా చైతన్యంతో అరచినా
'సమాచారానికి' బధిరత్వం
సింహాసనాలు బుద్ధుడి భంగిమలో.....!
అన్నాయి కదా? -
గతం గతః
మళ్ళీ జరగనీ చూస్తాం
అప్పుడు తప్పక సంధిస్తాం
చేస్తాం, చేసి చూపిస్తాం!!
అల్పసంతోషి జనాలు
నీరసంగా వెనుదిరిగాయి!

చందాదారులకు విజ్ఞప్తి

**చిరునామా పైన చందా ప్రారంభ మరియు ముగింపు నెలలు సూచించబడినవి.
దయచేసి చందా ముగిసిన వారు తమ ముగింపు నెలను గుర్తించి
వెంటనే చందాను పునరుద్ధరించుకోగలరు.**

గమనిక: 5, 10 సంవత్సరాల చందాను పంపిస్తున్న వారికి షాత సంజికలు (2002 నుండి 2006 వరకు) షోస్తు డ్యూరా పంపించబడతాయి

సాహిత్య ప్రస్థానం మాసపత్రిక చందా వివరాలు

సంవత్సర చందా (వ్యక్తులకు) : రు.120/-   సంవత్సర చందా (సంస్థలకు) : రు. 150/-

అయిదేళ్లకు : రు. 500/-   షదేళ్లకు : రు. 900/-   షడి ప్రజ : రు. 10/-

ప్రజాశక్తి బుక్‌చౌస్ బ్రాంచీలన్నిటిలోనూ సాహిత్య ప్రస్థానం లభిస్తుంది. ప్రజాశక్తి దినపత్రిక ఏజంట్లకు చెప్పి వారి ద్వారా కూడా తెప్పించుకోవచ్చు.

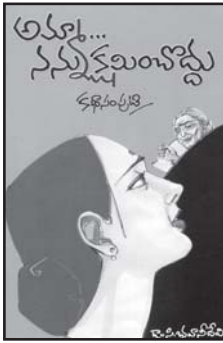
మేనేజర్
ప్రస్థానం

1-1-187/1/2, వివేకనగర్, చిక్కడపల్లి, హైదరాబాద్-20

ఫోన్ : 27660013 ; వివరాలకు : 9490099059 ; ఇ.మెయిల్: Prasthanam_ss@yahoo.co.in

కొత్త పుస్తకాలు

అమ్మా...నన్ను క్షమించొద్దు
డా.సి. భవానీదేవి
వెల:100 పేజీలు:116

జిటివల మధ్యతరగతి గురించి కథ రాయాలంటే రచయితకు ఒక పిరికితనం, విముఖత, బెరుకు, భయం, విద్రకి కలుగుతున్న దాఖలాలూ కనిపిస్తున్నాయి. కారణం? ఇలాంటి కథలకు పత్రికల ఆదరణ అంతగా అందటం లేదు. కథా సంకలనాల్లోకి వెళ్ళవు. బహుమతులకి ఎన్నికకావు. సమీక్షకులకు, విమర్శకులకు ఆనవు. విశ్లేషకులు, వాస్యకర్తలు- వారి వారి వ్యాసాల్లో ఎక్కడా ఉటంకించరు. sentiment కథలుగా ఒక ముద్ర వీటికి! ఛార్లెస్ డాల్ఫిన్ అంతవాడు ఎక్కడో అన్నాడు 'sentiment is more appealing than intellect' అని! అందుకని అవీ కావాలి!! కానీ పైవారందరూ ఒప్పుకోరు. ఈ ఇబ్బందికర వాతావరణంలో మధ్యతరగతి మనుషుల గురించీ, వారి అంతరంగ సంవేదనల్ని గురించి కథలు రాస్తూ పాఠకుల్ని మెప్పిస్తున్నారని భవానీదేవి."

- డా॥ వి.యస్. రమాదేవి

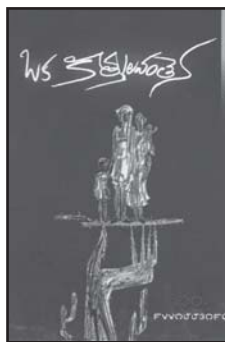
సమాచారబాట - సంచలనాల వేట
నాగసూరి వేణుగోపాల్
వెల:125 పేజీలు:216

"తెలుగు టి.వీ. జర్నలిజం తీరుతెన్నులలో వున్న వుంటున్న రాజకీయ, ఆర్థిక, నైతిక, మానవీయ, మానసిక, వ్యాపార, వ్యవహార కోణాల సమీక్ష ఇది. ఆయా టెలివిజన్ ఛానెళ్ళలో వస్తున్న కార్యక్రమాలపై తన పరిశీలనను అందించిన తీరు డెఫినెట్ గా ఒక కొత్త పాఠ్యాన్నే చూపిస్తుంది. ధృశ్యాన్ని శబ్దం వెనుక అర్థాన్ని విమర్శనాత్మకంగా విశ్లేషించిన ఈ ప్రయత్నం అభినందనీయం. ఏం చేస్తున్నామో, ఏం వింటున్నామో కాసేపు నిశ్చలంగా ఆలకించుకోవాలనే పాఠక ప్రేక్షకులకు కరదీపిక ఈ పుస్తకం.

మనసును చెత్తబుట్టగా మార్చుకుని వచ్చిన ప్రతిదాన్ని చూసే ప్రమాదం తప్పదు. ఇవాల్ని గ్లోబల్ ప్రపంచంలో చూపడమే కాదు చూడటమూ ఓ కళ! ఆ దిశగా ప్రజల ప్యూయర్ సిమ్ క్యాలిటీకి పదును పెట్టే ఈ ప్రయత్నానికి నా మనఃపూర్వక అభినందనలు."

- సి. పార్థసారథి

ఒక కత్తుల వంతెన
చంద్రశేఖర్ శాస్త్రి
వెల:80 పేజీలు:140

"ఏముంది సంపుటిలో? పర్వమాన జీవన చిత్రముంది. కవిత్వ పాదాలై సాంద్రంగా వుంది. ఒకసారి కాదు వలంపూర్ణ దర్శించాలనిపించే దృశ్య సంపద వుంది. అవ్వ కనబడుతుంది సాంస్కృతిక శోభై. బాల్యంలో సమరం చేస్తూన్న పిల్లలకు కన పడతారు. ఒకడు భుక్తి కోసం పాముల్నాడిస్తాడు. మరొకడు బాలాంజనేయుడి వేషం కడతాడు. చూడగానే మనకు మనస్సులో కలుకుముంటుంది. రైతు కనపడతాడు. మోసపోయి ప్రపంచం నుంచి బలవంతంగా నిష్క్రమిద్దామనుకుంటాడు నాగలినాదిలేసి. కవి వారిస్తాడు."

-దర్శకయనం శ్రీనివాసాచార్య

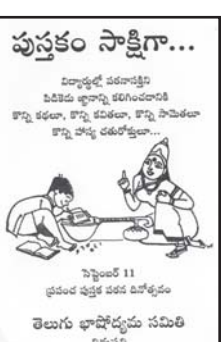

నానీల దశాబ్ది
1997-2007 ప్రసంగ వ్యాసాలు
డా.ఎన్.రఘు
వెల:60 పేజీలు:103

"జిటివలి కాలంలో తెలుగు సాహిత్య లోకంలో అత్యంత ఆదరణకు నోచుకున్న ప్రక్రియ నానీలు. నానీలు అంటే నావి, నీవి అని డా॥ గోపి నిర్వచించారు. తన వ్యాసంతో పాటు నానీలను వివిధ కోణాలలో విశ్లేషిస్తూ రాసిన వ్యాసాల సంపుటి ఈ నానీల దశాబ్ది పుస్తకం. డా॥ పెన్నా శివరామకృష్ణ శ్రీమతి ఎన్. అరుణ, దాస్యం సేనాధిపతి, డా॥ యస్.రఘు,డా. సి.భవానీదేవి, ఎమ్. నారాయణ శర్మ, డా॥ ఎస్వీ సత్యనారాయణ, కాసుల ప్రతాప్ రెడ్డి, పి. లక్ష్మణరావు, తిరునగరి శ్రీనివాసులు ఈ వ్యాసాలు రాశారు."

- వార ప్రసాద్

పుస్తకం సాక్షిగా...
తెలుగు భాషోద్ధమ సమితి -తిరుపతి
వెల:-- పేజీలు:40

"సెప్టెంబర్ 11న ప్రపంచ పుస్తక పఠన దినోత్సవం సందర్భంగా తెలుగు భాషోద్ధమ సమితి, తిరుపతి వారి ప్రచురణ ఈ పుస్తకం, విద్యార్థుల్లో పఠనాసక్తిని, పిడికెడు జ్ఞానాన్ని కలిగించడానికి కొన్ని కథలు, కొన్ని కవితలూ కొన్ని సామెతలూ, కొన్ని హాస్య చతురోక్తులూ అని కవర్ పేజీపై రాశారు. అదే విధంగా లోపలి పేజీల్లో "పుస్తకాలకు/ రెక్కలుండవు/ చదివితే/ మనకు పుట్టుకొస్తాయి" వంటివి, "మంచి మిత్రుల కోసమా/ అన్నేషణ/ ఒక్కసారి గ్రంథాలయానికి/ వెళ్ళారా" వంటివి పాఠకుడిలో ఆనందం కల్గిస్తాయి."

- వారప్రసాద్

విజేత
మేడిచర్ల ప్రభాకరరావు యం.ఎ.
వెల:30 పేజీలు:78

"ఈ సవలలో స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన నాటి నుండి నేటివరకు గల కాలంలో రాజకీయ వ్యవస్థ ఎలా ఉంది, ప్రజల భావాలెలా ఉన్నాయి. అనే విషయాలు చర్చించారు. ప్రస్తుత మది కలుషితమైందని భావించారు. రాజకీయంగా అధికార పక్షంలో ఉన్నవారికి ప్రతిపక్షంలో ఉన్నవారికి పదవులపైనే అకాంక్ష ఉన్నదనీ ప్రజా సంక్షేమం వారికి పట్టదనీ పాత్రల ద్వారా చెప్పించారు. కానీ ఈ పరిస్థితి ఎక్కువ కాలం ఉండదు. చెడుకు ఆయుఃపరిమాణం తక్కువ. ప్రకృతిలో మార్పు సహజం. రచనాపరంగా చూస్తే భాష అతి సులభంగా ఉంది. రచయిత కథను నడుపుతూనే పాత్రల మనోధర్మ విశ్లేషణచేసి, సందర్భానుసారంగా దాన్ని వివరించాడు. అందులో కొన్ని సామాజిక ప్రయోజనం గల సూక్తులవలే భాసిస్తున్నాయి. గానీ, కథాంతంలో ఎక్కడా వివరణ అవసరమనుకొంటే, అక్కడ వివరించారు. ఇది ఒక అకర్షణ, ఒక కొత్త మార్గం. ఈ "విజేత" సవల పధ్యకవి వెలయించిన గద్యరచన."

- జి.వి.బి.శర్మ

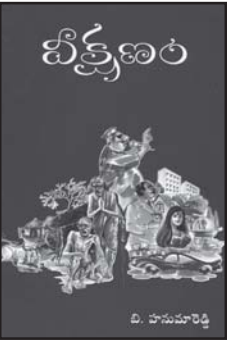
కొత్త పుస్తకాలు

వీక్షణం

బి.హనుమారెడ్డి

వెల: 50 పేజీలు: 188

“వీక్షణం గేయ కథాకావ్యం. ఫ్రీవర్స్ లో సాఫీగా, హాయిగా, ఒక పూపుతో సాగు తుంది. నాలుగు భాగాల్లో సాగిన కావ్యం, మా కోణంలో (చరిత్రకారుడిగా) దేశ చరిత్ర సంగ్రహ రూపంలో గానం చేసినట్లనిపిస్తుంది. 1950 కి ముందు నుండి ప్రారంభించి, వర్తమానం, 2000లకి పైబడిందాకా ఇందులో చారిత్రక, ఆర్థిక, సామాజికాంశాలున్నాయి. మన మందరం అనుకొనే విషయాలు, నిత్యం మన చుట్టూ గమనిస్తున్న వాస్తవాలను కళ్ళకు కట్టినట్టుగా సరళంగా, సుస్థితంగా, కవిత్వాని కుండాల్సిన అంతర్ధయంతో గ్రంథకర్త అభివ్యక్తికరించాడు. రచయితకు, విశాల ప్రాపంచిక దృక్పథం వుంది. రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంఘిక, సాంస్కృతిక అంశాల విశ్లేషణా శక్తి వుంది. పట్టణ సంస్కృతిలో పరిచయముంది. అయినా రచయిత వేళ్ళు (రూట్స్) గ్రామీణ జీవితంలో బలంగా పాడుకొని వున్నాయి. భారతదేశం, నేటికీ, గ్రామాల్లో జీవిస్తుండనడంలో అతిశయోక్తి లేదు. గతించి పోతున్న గ్రామీణ జీవితాన్ని, ముఖ్యంగా స్వయం సమృద్ధి గ్రామీణ ఆర్థిక పుష్పన్న నెమరు వేసుకొంటాడు.”

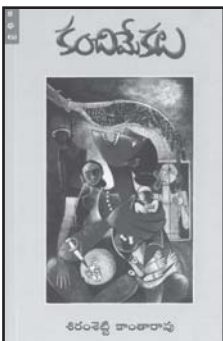
- వకుళాభరణం రామకృష్ణ

కంచిమేకలు

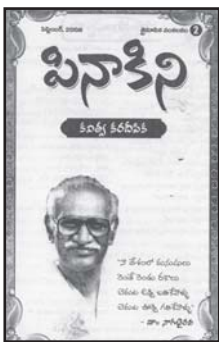
శిరంశెట్టి కాంతారావు

వెల: 100 పేజీలు: 237

“గత నాలుగైదు సంవత్సరాలుగా శిరంశెట్టి కాంతారావు సాహిత్య లోకానికి ఒక కథకుడుగా తనను తాను వరిచయం చేసుకుంటూ ఉన్నాడు. ఇప్పటికి సుమారు 40 కథల దాకా రచించిన కాంతారావు తాను ప్రత్యేకంగా ఎంచు కొన్న 18 స్వీయకథల్ని ‘కంచిమేకలు’ పేరుతో ఒక సంపుటంగా మన కందిస్తున్నాడు. లోతైన ఆలోచనకు, అటుపోట్లకు గురైన నిండైన జీవిత అనుభవాలు తోడైతే ఏ వ్యక్తయినా తన చుట్టూ వున్న వాతావరణాన్ని, ప్రజా జీవితాల్ని ప్రేమించ గలుగుతాడు. అలాంటి వారు కలం పుచ్చుకుంటే, కలం నుంచి రావిన ప్రతి అక్షరం వర్తమాన సామాజిక జీవిత శకలాన్ని సజీవంగా ఆవిష్కరిస్తుంది. అందుకు బలమైన ఉదాహరణ - శిరంశెట్టి కాంతారావు .”

- మేడిపల్లి రవికుమార్

పినాకిని

డా॥ నాగభైరవ

వెల: 00 పేజీలు: 28

“2000 సం॥ జూన్ నెలలో పురుడు పోసుకున్న ‘పినాకిని’ కవిత్య కరదీపిక (త్రైమాసిక సంకలనం) ఎంతోమంది కవిత్వాభిమానుల, కవుల, కవయిత్రుల మన్ననలు పొందగలిగింది. ఇంకా ప్రవర్తమానమై నలుచెరగులా కవిత్య వెలుగులు విరజిమ్ముతూ ‘పినాకిని’ దీర్ఘకాలం నిలిచి వుండాలని ఆకాంక్షిస్తూ తమ సంపూర్ణ సహకారాన్ని అందిస్తామని ప్రకటించిన కవిత్య ప్రేమికులకూ, ప్రథమ సంకలనం వెలువరించుటలో తమ స్నేహ హస్తాలను అందించిన పెద్దలు కవి మిత్రులందరికీ ధన్యవాదములతో...”

- వంజవాక సతీష్ కుమార్ రెడ్డి

నా స్పందన కాశ్చీరం

నిమ్మల అర్జున గౌడు

వెల: 60 పేజీలు : 52

“కొన్ని వసులు చేయడం, కొంతమందికి ఎంత సులభమో, అవే వసులు చేయడం, ఇంకొంతమందికి అంతకష్టం, మరికొంతమందికి దాదాపు అసాధ్యంకూడా! మిత్రులు - నిమ్మల అర్జునగౌడు గారికి “కవితలు రాయడం సులభం” అనిపిస్తుంది. ఈ కవితలు చదివితే! ఇవి అక్షర రూపం ధరించడానికి వారు చేసిన కృషిని గురించి గానీ, అందుకోసం వెచ్చించిన సమయాన్ని గురించి గానీ, మనకెక్కడా ఆచూకీ తెలియదు. నేననుకున్న దాన్ని! అనుకున్నంత శుచిగా, రుచిగా చెప్పడానికి, చాలా సమయం తీసుకున్నాను” అన్నారు గౌడుగారు.”

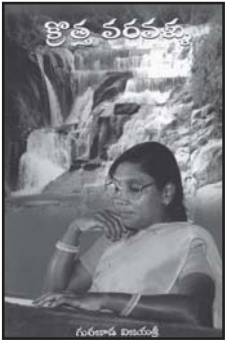
- డా॥ రావూరి భరద్వాజ

కొత్తవరవళ్ళు

గురజాడ విజయశ్రీ

వెల: 15 పేజీలు: 18

“రాజకీయ నాయకులు వాగ్దానం చేయటం పారిపాటే అది అమలు పర్చటం అరుదు. అందుకే విజయశ్రీ అంటారు. “వాగ్దానాలు వరదపాలు” అని చమత్కారంగా జీవితానికి కావలసింది తృప్తి . ఈ విషయాన్ని చెప్పటానికి ముందు కొన్ని సూక్తులు చెప్పారు. మూడు పాదాలలో. ఆశ ముందడుగు వేస్తుందని, దురాశ పాతాళానికి తోస్తుందని, నిరాశ క్షీణింప చేస్తుందని, వీటిన్నిటిని జయించగలిగింది ఒక్కటే తృప్తి, ప్రశాంత జీవన సాధనం అది అంటారు. ఇది అక్షర సత్యం. వృద్ధులు పసిపిల్లలు సమానం అంటారు అందరూ. వృద్ధుల్ని వృద్ధాశ్రమాలకి, పిల్లల్ని కేర్ సెంటర్లకి పంపుతున్న సమాజ దుస్థితిపై అధిక్షేపాత్మక కవిత చెప్పారు ఇలాంటి చక్కని చుక్కలెన్నెన్నో!!

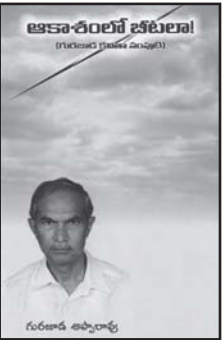
- డా॥ ముక్తేవి భారతి

ఆకాశంలో బీటలా!

గురజాడ అప్పారావు

వెల: 50 పేజీలు: 76

“ఆధునిక సాహిత్యంలో రాజకీయ కోణాలతో పరిశీలించి సిద్ధాంతపరమైన విశ్లేషణ చేయగల కవితలు చాలా అరుదు. జీవితంలో ఏదైనా రాజకీయ సిద్ధాంతానికి కట్టుబడి వున్న రచయిత ధోరణి అదే పంథాలో నడుస్తూ వుంటుంది. కాని గురజాడ అప్పారావు రాసిన యీ కవితల్లో సమాజం, భాష, పరిపాలన, సామాజిక న్యాయం, బానిసత్వం, ధనవాంఛ, పండుగు సంబరాలు ఎన్నో వ్యక్తీకరించబడ్డాయి. ఇటీవల కాలంలో వచనకవితలు వచనం లావుంటున్నాయేగాని కవితాధోరణి మనకి కనిపించదు. శబ్దాలంకారాలు పద్య మాధుర్యాలు లేని వచన కవితలు మామూలు పాఠకులను కూడా ఆకర్షించుట లేదు. ఈ పరిస్థితులలో గురజాడ అప్పారావు దివి నుంచి భువివరకు ఏకాగ్ర పరిశీలన చేసి వెలువరించిన కవితలు యిందులో పొందు పరచబడినాయి.

- పోతుకూచి సాంబశివరావు

విమలా శాంతి

సాహిత్య పురస్కార ప్రధానోత్సవం

విమలా శాంతి సాహిత్య పురస్కారాలు శాంతి రజనీ కాంత్ కథా, కవితా పురస్కారాలు ఈ నెల 7వ తేదీన తిరుపతి 'శ్లేశ' భవనంలోని తరిగొండ వెంగమాంబ సభా మందిరంలో బహూకరించారు. "అతడు-నేను" కథా సంపుటికి కె. వరలక్ష్మి, 'దళితవ్యాకరణం' కవితా సంపుటికి తుల్లిమల్లి విల్సన్ సుధాకర్ ఈ పురస్కారాలను అందుకున్నారు. ఒక్కొక్కరు అవార్డుతోపాటు రూ. 10,000/- లను సగదుగా స్వీకరించారు.

రాష్ట్రం నలుమూలల నుంచి ఎంతో ఆసక్తిగా స్వచ్ఛందంగా వచ్చిన వివిధ సాహిత్యవేత్తలతో జరిగిన ఈ సభకు ముఖ్య అతిథిగా వచ్చిన టి.టి.డి. కార్యనిర్వహణాధికారి కె.వి. రమణాచారి ఏ సమాజంలోనైనా ఎప్పుడైనా సరే సమాజానికి సుస్థి చేస్తే చికిత్స చేయాల్సింది సాహిత్య వేత్తలే అని మంచి రచయితల ప్రాధాన్యతను విశ్లేషించారు.

సభకు అధ్యక్షత వహించిన భూమన్ మాట్లాడుతూ ఆధునిక కాలంలో మానవుని దైనందిన జీవితం చాలా వేగవంతమయిందని, మనిషి ఒత్తిళ్లను ఎదుర్కొనకతప్పదని, ఆ ఒత్తిళ్లలోనే పాజిటివ్ దృక్పథంతో మనిషి తనలోని సృజనాత్మకతను వెలికి తీయాలని, ఈ అంశాలు సాహిత్యాంశాలు కావాలని అన్నారు.

అంతకు ముందు విమలా శాంతి సాహిత్య పురస్కార వ్యవస్థాపకులు డా॥ శాంతి నారాయణ తన నివేదికనిస్తూ విమలాశాంతి సాహిత్య పురస్కారాల స్థాపన ఈ సంవత్సరం 'శాంతి రజనీకాంత్ స్మారక కథా, కవితా పురస్కారాలుగా' ఇవ్వడానికి గల కారణాలను సూక్ష్మంగా వివరించారు. ఉత్తమ సాహిత్య ప్రతిఫలన రూపంగా పరిమళిస్తూ తమకు శాశ్వతంగా దూరమైపోయిన కుమారుని స్మృత్యర్థమే ఈ సంవత్సరం పురస్కారాల నామ పరిణామమని పేర్కొన్నారు.

ఒత్తిళ్లను ఎదుర్కోవడానికి మనిషికి ఏకైక మార్గం 'కళ' మాత్రమేనని అది సంగీతమైనా కవిత్వమయినా కథయినా మనిషికి గొప్ప ఉపశమనం కలిగిస్తుందని పద్మావతి మహిళా విశ్వవిద్యాలయ వైస్ ఛాన్సలర్ శ్రీమతి. జి. సరోజమ్మ సందేశమిచ్చారు.

ఈ సభలో కీలకోపన్యాసం చేసిన కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ అవార్డు గ్రహీత కె. శివారెడ్డి, సాహిత్యం పట్ల ఆదరణ తగ్గిపోతూ వుందన్న వాదనను త్రోసిపుచ్చారు. సాహిత్యాన్ని అభిమానించే పది మంది ఒక చోట కలిసినా అది సాహిత్య వికాసమేనని, ఈ రోజు నిండుగా గంభీరంగా వున్న ఈ సభ ఒక గొప్ప పద్యమో కావ్యమో అవుతుంది కానీ వేరుగాదని, మంచి సాహిత్యానికి విచ్చిత్తిలేదని అన్నారు. కాలంతో సంబంధం లేకుండా సార్వజనీనతను సంతరించు కోగలిగిన రచనలే గొప్ప రచనలన్నారు. వాదాల వల్ల రచయితలు ఒక చట్రంలో ఇరుక్కుపోతారన్న విమర్శను ఆయన ఖండించారు.

శాంతి రజనీకాంత్ స్మారక కథా పురస్కారం ఎంపికలో ఒక న్యాయ నిర్ణేతగా వున్న డా॥ సూర్యసాగర్ ఉపన్యసిస్తూ కె. వరలక్ష్మి కథలు జీవితంలో నుంచి వచ్చిన కథలన్నారు. ఆమె కథల్లో గొప్ప విస్తృతి వుందని అన్ని వర్గాల మహిళా సమస్యలను ఆమె కథలు స్పృశించాయని, ఒక సాహిత్యరచన మార్పును కోరుకునే ఉద్యమానికి తోడ్పడాలని, వరలక్ష్మిగారి ప్రీపాత్రలు సమాజాన్ని చైతన్యపరిచే చైతన్య వీచికలని అన్నారు.

దళిత వ్యాకరణం కవితా సంపుటికి శాంతి రజనీకాంత్ స్మారక కవితా పురస్కారం తితిచే ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసర్ కె.వి. రమణ నుండి అందుకుంటున్న తుల్లిమల్లి విల్సన్ సుధాకర్. చిత్రంలో మహిళా విశ్వవిద్యాలయం ఉపాధ్యక్షులు ఆచార్య సరోజనమ్మ, శాంతి నారాయణ దంపతులు

కవితా పురస్కారాల న్యాయ నిర్ణేత, ప్రముఖ కవి డా॥ యాకూబ్ ప్రసంగిస్తూ తుల్లి మల్లి విల్సన్ సుధాకర్ 'దళితవ్యాకరణం'లో పోయటిక్ ఫోర్మ్ అద్భుతంగా వుందని, దళిత వాద ధోరణులు వర్ణికరణ వద్ద ఆగిపోయాయని అనుకుంటున్న తరుణంలో 'దళిత వ్యాకరణం' ఆ వాదానికి కొత్త మార్గాన్ని చూపుతుందన్నారు.

ప్రపంచీకరణ నేపథ్యంలో స్త్రీ ఎలా దోపిడికి గురవుతున్నదో వరలక్ష్మి కథలు తేట తెల్లం చేస్తాయని ప్రముఖ కథా రచయిత్రి వి. ప్రతిమ పేర్కొంటూ పురస్కార గ్రహీతలను అభినందించారు. ఇంకా ఈ సభలో ఆచార్య మధురాంతకం నరేంద్ర, శ్రీ సాకం నాగరాజ, శ్రీమన్నారాయణ డా॥ రాసాని మొదలైన ప్రముఖులు ప్రసంగించారు. అంతకు ముందు ప్రముఖ కవి డా॥ జూపల్లి ప్రేమ్చంద్, కథా రచయిత యస్వీ ప్రసాద్ పురస్కార గ్రహీతలను పరిచయం చేశారు.

సుప్రసిద్ధ కవి శిఖామణి మాట్లాడుతూ ఈ పురస్కారం కోసం రెండు సంవత్సరాలు తాను పోటీలో పాల్గొన్నానని తనకు అవార్డు లభింపకపోయిన తాను ముందు మాట రాసిన కవితా సంపుటాలకే వరుసగా మూడు సంవత్సరాలు అవార్డు రావడం కాకతాళియంగా జరిగిందని, ఎంపిక విషయంలో రాజీపదని (ట్రస్టు పట్ల - విమలాశాంతి సాహిత్య పురస్కారాల పట్ల తనకు గౌరవం పెరిగిందని అన్నారు.

సభాంతంలో విమలాశాంతి సాహిత్య సాంఘిక సేవా ట్రస్టు అతిథులందరినీ జ్ఞాపికలతో సత్కరించింది. అద్వంతం హుందాగా సాగిన ఈ సభలో ఆచార్య దామోదర్ నాయుడు, ఆచార్య ఆర్.సి. హనుమంతు, ఆచార్య మేడిపల్లి రవికుమార్ మొదలయిన విశ్వ విద్యాలయ విద్యావేత్తలు, జి.ఆర్.మహర్షి పలమనేరు బాలాజీ, సుంకోజి దేవేంద్రాచారి, యస్వీ ప్రసాద్, ఆర్.యం. ఉమామహేశ్వరరావు మొదలైన ప్రముఖ కథా రచయితలు, మార్క్సిస్టు మేధావులు తిరుపతి సాహిత్య బంధువులు కోట పురుషోత్తమ్ ప్రభుత్వలు, విశాలాంధ్ర - ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్ మేనేజర్లు, జిల్లా పలుప్రాంతాల నుంచి వచ్చిన సాహిత్యవేత్తలు, ప్రముఖ కవులయిన డా॥ జూపల్లి ప్రేమ్చంద్, వి.వెంకటేశ్వలు ఇతర ఉన్నతోద్యోగులు, టి.టి.డి. అధికారులు, 'శ్లేశ' సభ్యులు పాల్గొన్నారు. తిరుపతి తెలుగు భాషోద్యమ సమితి, రాయలసీమ అధ్యయన సంస్థ, మధురాంతకం రాజారాం సాహిత్య సంస్థ, విమలా శాంతి సాహిత్య సాంఘిక సేవాట్రస్టు సంయుక్త నిర్వహణలో సాగిన ఈ సభ, తిరుపతి సాహిత్యలోకంలో పది కాలాలపాటు తీపి గుర్తుగా నిలిచిపోతుందని ప్రశంలందుకోవడం ఒక విశేషం.

- ఎస్వీ ప్రసాద్

విరసం ప్రచురణగా కొకు రచనా ప్రపంచం 16 సంపుటాలు

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు శతజయంతి సందర్భంగా 2009లో ఆయన రచనా సర్వస్వాన్ని ప్రచురించాలని విష్ణవ రచయితల సంఘం నిర్ణయించుకున్నది. తెలుగు సమాజంలో విప్లవభావాలను వ్యాపింప జేయడంలో అసాధారణమైన కృషి చేసిన కుటుంబరావు వ్యాసాలను మాత్రమే కాక, కథలనూ నవలలనూ కూడా కలిపి రచనా ప్రపంచం మొత్తాన్నీ ఆయన శతజయంతి కాసుకగా పాఠకులకు అందించడానికి ఈ ప్రయత్నం.

కుటుంబరావు ఇరవై రెండో ఏట 1913లో తొలికథ అచ్చయిన నాటినుంచి 1980 ఆగస్టు 17న మరణించేదాకా రచనే జీవితంగా గడిపారు. రాశిలోనూ వాసిలోనూ గణనీయమైన రచనలు చేసిన అతి కొద్దిమంది తెలుగు మేధావులలో కుటుంబరావు అగ్రగణ్యులు. ఆయన రచనా కృషి కథ, నవల, నాటిక, గల్పిక వంటి సృజనాత్మక ప్రక్రియలలో నాలుగువేల పేజీలకు పైగా; శాస్త్రవిజ్ఞానం, రాజకీయాలు, సాహిత్య విమర్శ, సినిమా, చరిత్ర, సంస్కృతి, తత్వశాస్త్రం వంటి అనేక రంగాలపై వివరణాత్మక, విశ్లేషణాత్మక వ్యాసాలు మరొక నాలుగువేల పేజీలకు పైగా విస్తరించి ఉంది. కుటుంబరావు రచనలు గతంలో విడివిడిగా అనేక సార్లు, నమగ్ర సంపుటాలుగా ఒకసారి అచ్చయినప్పటికీ అవే ప్రస్తుతం అందుబాటులో లేవు. అప్పటికి అలభ్యంగా మిగిలిపోయిన రచనలు కూడా కలిపి, ప్రణాళికాబద్ధంగా విభజించి శతజయంతి సందర్భంగా విరసం ప్రచురించబోతున్నది.

కొకు రచనా ప్రపంచం మొత్తం 16 సంపుటాలుగా ఒక్కొక్క సంపుటి 450 పేజీలకు తగ్గుకుండా వెలువడుతుంది. ఈ సంపుటాలకు చలసాని ప్రసాద్, కృష్ణాబాయి కూర్పరులుగా ఉంటారు. కొకు రచనా జీవితం కథలతో ప్రారంభమైంది గనుక కథలు అచ్చయిన

కాలక్రమానుగతంగా మొదటి ఐదు సంపుటాలు వస్తాయి. ఆ తర్వాత మూడు సంపుటాలలో నవలలు. ఒక సంపుటంలో నాటికలు, గల్పికలు, ఇతర రచనలు వస్తాయి. ఆ తర్వాతి ఏడు సంపుటాలలో సైన్స్ వ్యాసాలు, చరిత్ర-సంస్కృతి వ్యాసాలు, రాజకీయ వ్యాసాలు, సాహిత్య వ్యాసాలు, సినిమా వ్యాసాలు, తాత్విక వ్యాసాలు, లేఖలు వెలువడుతాయి.

కొకు రచనా ప్రపంచం తొలి నాలుగు సంపుటాలు 2009 జనవరిలో తెనాలిలో జరుగనున్న విరసం సాహిత్య పాఠశాల (కొడవటి గంటి కుటుంబరావు శతజయంతి పాఠశాల) నాటికి వెలువడతాయి. ఆ తర్వాత ప్రతి నాలుగు నెలలకు నాలుగు సంపుటాల చొప్పున ఆ సంవత్సరం పొడవునా అన్ని సంపుటాలు వెలువడతాయి.

ఈ పదహారు సంపుటాల కుటుంబరావు రచనా ప్రపంచం ప్రణాళికలో భాగం పంచుకోవలసిందిగా కుటుంబరావు అభిమానులకు, సాహిత్యాభిమానులకు విరసం విజ్ఞప్తి చేస్తోంది. ఈ సంపుటాల వెల ఒక్కొక్క సంపుటానికి రు. 175 చొప్పున మొత్తం రు. 3000గా నిర్ణయించాం. జనవరి 1, 2009 లోగా డబ్బు చెల్లించి తమ సెల్స్ను రిజర్వ్ చేసుకునే పాఠకులకు ప్రచురణపూర్వ ధరగా రు. 2000కే మొత్తం సెల్ అందుతుంది. (రు. 2000 ఒక్కసారి చెల్లించలేని పాఠకులు రు. 1000 చొప్పున రెండు వాయిదాలలో కూడ చెల్లించవచ్చు) అలా రిజర్వ్ చేసుకోదలచిన వారు సి.ఎన్.ఆర్. ప్రసాద్, సి-132, శ్రీనివాసనగర్ కాలనీ, గుంటూరు 522006 కు డబ్బు పంపించాలి. (ఫోన్ నెం. 9885446750)

భూపోరాటాలకు సంఘీభావం ప్రకటించిన కవులు

సాహితీ ప్రపంచ ఆధ్వర్యంలో ప్రతీ నెలా రెండవ ఆదివారం జరిగే కవి సమ్మేళనంలో భాగంగా సెప్టెంబర్ 14న 'భూపోరాటాలు' అనే అంశంపై జరిగింది. సుందరయ్య విజ్ఞానకేంద్రంలో సాయంత్రం 3 గం.లకు ప్రారంభమైన ఈ కవి సమ్మేళనంలో పలువురు కవులు, రచయితలు పాల్గొన్నారు. ఆదిమానవుడికి నివాసం గురించి చింత ఉండేది కాదని నేడు ఆరడుగుల నేల కోసం ప్రజలు పోరాటాలు చేయాల్సి వస్తుందని కవి, రవితేజమ్ సాహిత్య పత్రిక సంపాదకులు పొత్తూరి సుబ్బారావు అన్నారు. మామయ్య బాలల మానవత్రిక సంపాదకులు అరిబండి ప్రసాదరావు మాట్లాడుతూ భూపోరాటంలో పాల్గొన్న వారిని కలిపి వారి ఆవేదనలకు అక్షర రూపం ఇవ్వాలన్న బాధ్యత కవులు, కళాకారులు చేయాలని కోరారు. ఆర్యుల కాలనాటి నుండి ఈ భూభాగాల ఆక్రమణ ఉందని ప్రజలు ఎప్పుడూ

బాధితులుగానే ఉన్నారని కవి, రచయిత జి. నరసింహమూర్తి అన్నారు. విద్యుత్ పోరాటం వల్ల నేటికి కూడా పాలకులు విద్యుత్ ధరలు పెంచాలంటే భయపడుతున్నారని అంటూ నేడు జరిగే భూపోరాటాలు భూమిని అన్ని సమస్యలకన్నా కీలక పాత్ర వహించేలా చేసాయని అన్నారు. 'ప్రజాశక్తి' లక్ష్యయ్య మాట్లాడుతూ సాధ్యమైనంత వరకు ప్రతీ రచయిత ఈ భూపోరాటాలకు మద్దతునివ్వాలని కోరారు. గాయకుడు జి. భూపాల్రెడ్డి భూపోరాటాలపై పాడిన గేయం సభికులకు స్ఫూర్తిని కలిగించింది. ప్రతీ నెలా సాహితీ ప్రపంచం నిర్వహిస్తున్న ఈ కవిసమ్మేళనాలకు హాజరవుతున్న కవులకు, రచయితలకు, సాహిత్యాభిమానులకు నగర సాహితీ ప్రపంచం సభ్యులు వారప్రసాద్ కృతజ్ఞతలు తెలియజేశారు. వచ్చేనెల 12వ తారీఖు, రెండవ ఆదివారం నాడు 'మతోన్మాదం' అంశంపై కవి సమ్మేళనం నిర్వహించాలని నిర్ణయం జరిగింది. ఈ కార్యక్రమంలో వూసల రజనీ గంగాధర్, సహారా, ప్రజాశక్తి లక్ష్యయ్య, రఘుశ్రీ, తదితరులు ఈ కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నారు. తంగిరాల చక్రవర్తి వందన సమర్పణతో కవి సమ్మేళనం ముగిసింది.

'హిరణ్య రాజ్యం' పుస్తకావిష్కరణ

పి.టి. వీరారెడ్డి ఫౌండేషన్ ఆధ్వర్యంలో డాక్టర్ ఆదర్శ్ రెడ్డి పర్యవేక్షణలో, జాతీయ కథా పురస్కార గ్రహీత 'వేంపల్లి గంగాధర్' రచించిన 'హిరణ్యరాజ్యం' - రాయలసీమ ఫ్యాక్షన్ చరిత్ర పుస్తకావిష్కరణ కార్యక్రమం ఆగస్టు 31 వ తేదీ కడపలో జరిగింది. శ్రీకృష్ణ దేవరాయ విశ్వ విద్యాలయ వైస్ ఛాన్సలర్ శ్రీమతి కుసుమ కుమారి గారు పుస్తకావిష్కరణ చేసి తొలి ప్రతిని కడప జిల్లా కలెక్టర్ ఎం.టి. కృష్ణబాబు గారికి అందజేశారు. ఈ కార్యక్రమంలో తిరుపతి 'శ్వేత' సంచాలకులు భూమన్, కడప జిల్లా ఎస్పీ ఎం. భగవత్, రాయలసీమ ఉద్యమకర్త మాసీమ రాజగోపాల్ రెడ్డి, శ్రీ వెంకటేశ్వర విశ్వ విద్యాలయ ఆర్థిక అధ్యయన శాఖ ప్రొఫెసర్ ఎ. రంగారెడ్డి, ఫౌండేషన్ చైర్మన్ డాక్టర్ ఆదర్శ్ రెడ్డి, కథా రచయిత వేంపల్లి గంగాధర్ తదితరులు పాల్గొన్నారు.

'హిరణ్య రాజ్యం' రాయలసీమ ఫ్యాక్షన్ చరిత్ర పుస్తకావిష్కరణ కార్యక్రమం

'హిరణ్యరాజ్యం' - రాయలసీమ ఫ్యాక్షన్ జం, చారిత్రక నేపథ్యం, పరిణామ క్రమాన్ని విశ్లేషిస్తుంది, నిలిచిపోయే అరుదైన పరిశోధనగా దీన్ని వక్రలు సదస్సులో అభిప్రాయపడ్డారు.

మనసుకు చూపుంటే... సంపుటి ఆవిష్కరణ

హైదరాబాద్ శ్రీ త్యాగరాయ గాన సభలో మానస ఆర్ట్ థియేటర్స్, శ్రీ సచ్చిదానంద కళాపీఠం సంస్థల ఆధ్వర్యంలో సెప్టెంబర్ 29న శ్రీ పాద స్వాతి రచించిన 'మనసుకు చూపుంటే' కవితా సంపుటిని ముఖ్యఅతిథి పద్మభూషణ్ డాక్టర్ సి. నారాయణరెడ్డి ఆవిష్కరించారు. డా॥ సి నారె మాట్లాడుతూ - కవయిత్రి స్వాతిలో పరిణతి చెందిన కవయిత్రి లక్షణాలున్నాయని, కవిత్వంలో అభివ్యక్తితోపాటు సరళమైన, సుందరమైన పదాలున్నాయని, వస్తువులో కొత్తదనం కాన వస్తుందని అన్నారు. అనంతరం రవయిత్రిని శాలువ, జ్ఞాపికతో సత్కరించారు. సభకు అధ్యక్షత వహించిన డా॥ వాసా ప్రభావతి మాట్లాడుతూ సమాజాన్ని, మానవ జీవితాల్ని లోతుగా అధ్యయనం చేసినందుకే చక్కని కవిత్వం 'స్వాతి' రాయగలిగిందని ప్రస్తుతించారు. ప్రొఫెసర్ శరత్ జ్యోత్స్నారాణి మాట్లాడుతూ - స్వాతి కవితల్లో మానవీయ విలువలు పుష్పలంగా పున్నాయని, ఈ కవితలు ఇతర భాషలలోకి అనువదించబడాలని అన్నారు. శ్రీపాద స్వాతి తన స్పందనలో - తన కవితలే తన మనోభావాలని పేర్కొన్నారు. మానస సంస్థ కార్యదర్శి రఘుశ్రీ

హైదరాబాద్ శ్రీ త్యాగరాయ గానసభలో, శ్రీ సచ్చిదానంద కళాపీఠం, మానస ఆర్ట్ థియేటర్స్ సంస్థల సంయుక్త ఆధ్వర్యంలో జరిగిన సభలో స్వాతి శ్రీపాద రచించిన "మనసుకు చూపుంటే" కవితా సంపుటిని ఆవిష్కరిస్తున్న పద్మభూషణ్ డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి చిత్రంలో మానస రఘుశ్రీ, దీక్షితులు, డా॥ వాసా ప్రభావతి, స్వాతి, శరత్ జ్యోత్స్నా రాణి

సభకు స్వాగతం పల్కి నివేదిక సమర్పించారు. కళాదీక్షితులు వందన సమర్పణ చేశారు.

జాతీయ స్థాయి ఎక్స్ పో అవార్డుకు కవితలు ఆహ్వానం

తెలుగు కవిత్వం అనేక ప్రాపంచిక పరిణామాలకు స్పందిస్తూనే ఉంది. అందులో గత ఇరవై ఏడు సంవత్సరాలుగా తెలుగు వచన కవితా రంగంలో విశిష్ట స్థానాన్ని పొంది, నిరంతర సాహిత్య పారశాలగా వెలుగొందుతూ రజతోత్సవాల్ని పూర్తి చేసుకున్న "ఎక్స్ పో", జాతీయ స్థాయి అవార్డుకు కవితలను ఆహ్వానిస్తున్నది. ప్రధాన అవార్డుకు ఎంపికైన కవితకు ఐదువేల రూపాయల సగదుతో పాటు జ్ఞాపిక, సత్కారము, మరో పది కవితలకు ఉత్తమ కవితా పురస్కారాలు ఇవ్వబడతాయి. చారిత్రక వికాసాన్ని క్రమ పద్ధతిలో పదిలపరచే ఈ ప్రయత్నంలో కవులు పాల్గొని సహకరించగలరు. కవితా వస్తువు, పరిధి విషయాల్లో కవికి పూర్తి స్వేచ్ఛ ఉంటుంది. సుదీర్ఘ కవితలు పరిశీలించబడవు. డి సెంబర్ 25న విజయవాడలో జరిగే సభలో ఈ అవార్డులు బహుకరించబడతాయి. కవితలు పంపేవారు ఖచ్చితంగా ఎక్స్ పో చందాదారులై ఉండాలి. సంవత్సర చందా రూ. 75/లు, చందా ఎక్స్ పో పేర ఎం.ఓ. చేయాలి. పేరు, చిరునామా కవితపై కాకుండా హామీపత్రంపై మాత్రమే రాయాలి. కవితలు అక్టోబర్ 31వ తేదీలోగా ఎక్స్ పో పి.టి. నెం. 340, డోర్ నెం. 28-15-2, కొల్లూరి టవర్స్, దాసు వారి వీధి, అరండల్ పేట, విజయవాడ-2 చిరునామా పంపవలెను. వివరాలకు 98481 21763.

సెప్టెంబర్ 5న ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ క్యాంపస్ లోని టి.ఎల్.ఎన్. సభా హాలులో జరిగిన కార్యక్రమంలో ఆంధ్ర విశ్వ కళాపరిషత్ లో "బోర్డు ఆఫ్ స్టడీస్ ఇన్ తెలుగు" చైర్మన్ గా వున్న ప్రొ॥ వెలమల సిమ్మన్నకు 'బెస్ట్ ఎకడమీషియన్' అవార్డు అందజేస్తున్న ఆంధ్ర విశ్వ కళా పరిషత్ వైస్ ఛాన్సలర్ బీలా సత్యనారాయణ

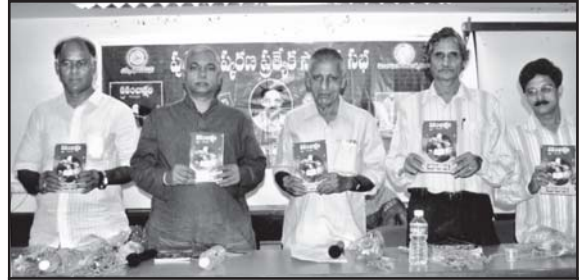
“ప్రపంచాక్షరి” కవితా సంపుటి ఆవిష్కరణ

గరిమెళ్ళ నాగేశ్వరరావు రచించిన ప్రపంచాక్షరి కవితా సంపుటి ఆవిష్కరణ సెప్టెంబర్ ఏడో తేదీ, ఆదివారం ఉదయం, విశాఖపట్నంలోని బిల్డర్స్ అసోసియేషన్ హాల్లో జరిగింది.

ప్రముఖ పారిశ్రామికవేత్త, సాహిత్యాభిమాని డా॥ విజయకుమార్ కవితా సంపుటి ఆవిష్కరించగా తొలి ప్రతినీ కవి తల్లిదండ్రులు స్వీకరించారు.

ఈ కార్యక్రమంలో ముఖ్య అతిథిగా పాల్గొన్న ప్రముఖ కవి, విమర్శకులు డా॥ అద్దేపల్లి రామమోహనరావు మాట్లాడుతూ, ప్రపంచాక్షరిలోని కవితల్లో పన్ను వైవిధ్యం, అభివ్యక్తి శక్తి బలంగా వున్నాయనీ, “గూడు చేరేదాక”, “మట్టి దారిలో మరోసారి”, “పొగబండిలో పిల్లాడు” వంటి కవితల్లో కవి ఉపమానశక్తి పతాక స్థాయికి చేరుకుందనీ, మంచి కవిత్వాన్ని ప్రేమించేవారిని అలరించే కవితలు ఈ సంపుటిలో ఉన్నాయని అన్నారు.

ప్రముఖ కవి రామతీర్థ మాట్లాడుతూ విశ్వజనీనమైన భావజాలాన్ని తనదైన అభివ్యక్తితో, సొంత గొంతుతో గరిమెళ్ళ అందించిన తీరు చాలాకాలం గుర్తుంటుందనీ, ప్రపంచాక్షరి ఆధునిక కవిత్వంలో ఆహ్వానించదగ్గ సరికొత్త ఒరవడి అన్నారు. ఇదే సభలో గరిమెళ్ళ నాగేశ్వరరావు కవిత్వానికి టెక్నాలజీని జోడించి

గరిమెళ్ళ నాగేశ్వరరావు రచన “ప్రపంచాక్షరి” కవితా సంపుటి ఆవిష్కరణ విశాఖలో జరిగింది. వేదిక మీద ప్రముఖ కవులు డా॥ అద్దేపల్లి, ఎల్.ఆర్. స్వామి, గరిమెళ్ళ, డా॥ విజయకుమార్, ప్రభాకరరెడ్డి

“సూర్యకిరణాలు” పేరుతో స్వయంగా యానిమేట్ చేసిన మినీ కవితల ప్రదర్శనని, తెరమీద చూపించడం పలువురు సాహిత్యాభిమానులని ఆకట్టుకుంది. ఇలాంటి ప్రయోగాలు కవిత్వాన్ని పాఠకులకు మరింత చేరువగా తీసుకువెళ్తాయని నవోదయ విద్యాలయ ప్రిన్సిపాల్ ప్రభాకరరెడ్డి అన్నారు.

ప్రముఖ కవులు, రచయితలు, ఎల్.ఆర్. స్వామి, జగద్ధాత్రి, ఎ.వి.ఆర్. మూర్తి, రొక్కం కామేశ్వరరావు తదితరులు పాల్గొన్న సభ జి.వి. సత్యనారాయణ వందన సమర్పణతో ముగిసింది.

ఆకాశంలో బీటలా! క్రొత్తవరవళ్ళు కవితా సంపుటాలు - ఆవిష్కరణ

ఆధునిక సాహిత్యంలో రాజకీయ సామాజిక కోణాలతో పరిశీలించి సిద్ధాంతపరమైన విశ్లేషణ చేయగల కవితలు చాలా అరుదుగా గోచరిస్తాయి. జీవితంలో ఏదైనా రాజకీయ సిద్ధాంతానికి కట్టుబడి వున్న రచయిత ధోరణి అదే పంథాలో నడుస్తూ వుంటుంది. గురజాడ అప్పారావు రాసిన కవితా సంపుటి ఆకాశంలో బీటలా! కవితల్లో సమాజం, భాష, పరిపాలన, సామాజిక న్యాయం, ప్రపంచీకరణ ప్రభావం, బానిసత్వం, ధనవాంఛ లాంటి ఎన్నో అంశాలను వ్యక్తీకరించారు అంటూ గ్రంథావిష్కరణ చేసిన పోతుకూచి సాంబశివరావు అన్నారు. గురజాడ విజయశ్రీ రచించిన క్రొత్త వరవళ్ళును గురించి మాట్లాడుతూ భార్యాభర్తలు ఇద్దరు కప్పలైతే సమాజాన్ని మేలుకొలిపే మంచి రచనలు వెలువడుటకు ఆస్కారం వుంది.

ఈ భార్యాభర్తలు సమాజ హితమును కోరే కథలు, కవితలు రాసి ప్రచురించటం ముదావహం అన్నారు. విశ్వసాహితీ త్యాగరాయ గానసభ సంయుక్త ఆధ్వర్యంలో మహాకవి నవయుగ వైతాళికుడు గురజాడ అప్పారావు 147వ జయంతిని పురస్కరించుకొని యీ రెండు కవితా సంపుటాలు ఆవిష్కరించబడినవి. సంస్థ పక్షాన గురజాడ అప్పారావును సహకార సారథి ఎడిటర్ పి.వి. బ్రహ్మం, గురజాడ విజయశ్రీని ప్రముఖ రచయిత్రి డా॥ ముక్తేవి భారతి శాలువాలతో సత్కరించారు. ఆకాశంలో బీటలా! గ్రంథాన్ని ప్రముఖ కవి, హాస్య రచయిత గౌతంరాజు హనుమంతరావు సమీక్షిస్తూ రాజకీయ, సామాజిక, చారిత్రక అంశములపై అవగాహన ఉన్న కవి గురజాడ అప్పారావు కలం నుండి జాలువారిన ఈ కవితలు వివిధ అంశములపై పాఠకులను ఆలోచింపజేసి, తమ బాధ్యతలను గుర్తు చేసే విధంగా వున్నాయని

కుడి నుంచి ఎడమకు తంగిరాల చక్రవర్తి, గురజాడ అప్పారావు, పులివర్తి కృష్ణమూర్తి, గౌతురాజు హనుమంతరావు, డా॥ పోతుకూచి సాంబశివరావు, పి.వి. బ్రహ్మం, డా॥ ముక్తేవి భారతి, ఎం.ఎల్. శేషబాయి, గురజాడ విజయశ్రీ

అన్నారు. డా॥ ముక్తేవి భారతి కొత్త వరవళ్ళు సమీక్షిస్తూ విజయశ్రీ వాడిగా వేడిగా అక్షర తూణీరాలు సంధిస్తూ చుక్కలను రూపొందించింది. అనేక చుక్కలు పాఠకులను ఆలోచింపజేస్తాయి. అన్ని వర్గాల వారిని, అన్ని విషయాలను ముక్తసరిగా చుక్కల్లో చేర్చటంలో ఆమె తన ప్రతిభను నిరూపించుకుంది అన్నారు. సభలో వక్రలు వి.వి. బ్రహ్మం, పులివర్తి కృష్ణమూర్తి, కళా వేంకట దీక్షితులు, మంత్రి ప్రగడ శేషబాయి తదితరులు పాల్గొన్నారు. చివరిగా మంత్రి ప్రగడ రామారావు స్మారక పురస్కారాన్ని ప్రముఖ ఆధ్యాత్మిక రచయిత, పాత్రికేయులు పులివర్తి కృష్ణమూర్తికి అందించారు. ఈ కార్యక్రమానికి సమన్వయకర్తగా తంగిరాల చక్రవర్తి వ్యవహరించి సభ ప్రారంభానికి ముందు కవి గాయక సమ్మేళనాన్ని నిర్వహించారు.

ఉత్తరాలు

‘చలం సాహిత్య సందర్శనం’ వ్యాసం నాకు నచ్చింది. రచయిత తన ప్రతి వాఖ్యానానికి ప్రత్యక్ష లేదా తార్కిక ఆధారాలు చూపించారు. దానివల్ల ఆ వాఖ్యానానికి విశ్వసనీయత ఏర్పడుతుంది. ఎక్కువ మంది ఆమోదం పొందగలుగుతుంది. ఆ విధంగా నిర్ధారణకు పునాది ఏర్పడుతుంది! దీన్ని శాస్త్రీయ రచనా విధానంగా చెప్పుకుంటాం. ఇవ్వాయిష్టాల ఆధారంగా ఏర్పడ్డ వ్యక్తిగత అభిప్రాయాలే విశ్లేషణగా, విమర్శగా, పరిశోధనగా చెలామణి అవుతున్న నేటి సందర్భంలో ఓ మంచి వ్యాసం చదివాననిపించింది. రచయిత ఎవరో నాకు తెలియదు.

- జయంతి పాపారావు , విశాఖపట్టణం

వారం రోజుల తర్వాత గుంటూరు నుంచి తిరిగి ఇల్లు చేరి, మీరు పంపిన ప్రస్థానం కాంప్లిమెంటరీ కాపీ చూశాను. నా కథల గురించి సమీక్ష రాసిన ఆచార్య రామవరపు గణేశ్వరరావుగారికీ, ప్రచురించిన మీకూ నా హృదయపూర్వక అభినందనలు...
- దాసరి సుబ్రహ్మణ్యం, మొగలూజపురం, విజయవాడ

ముచ్చటగా ముస్తాబై మా చెంత చేరిన సెప్టెంబరు ప్రస్థానం సంచిత ఆసాంతం చదవాము. కార్యభారంతో విజయవాడ సాహిత్య శాలకు హాజరుకాలేక కోల్పోయిన విషయాలు ఈ సంచిత ద్వారా సచిత్రంగా చదువుకుని సంతృప్తి పొందాము.

“కథల మాంత్రికుడు దాసరి సుబ్రహ్మణ్యం” వ్యాసం ద్వారా ఒక బాలసాహితీవేత్త ప్రతిభ గుర్తు చేయడం అభినందించదగ్గ విషయం. అలనాటి చందమామ సంచికల్లో సుబ్రహ్మణ్యంగారి బాణీలే వేరు. బాలసాహితీవేత్తగా రావల్సినంత గుర్తింపు లేకపోయినా వారి రచనల ద్వారా సదా ఉన్నతస్థానం అయినకు ఎలాగూ వుంది.

ఇలాగే బాల సాహిత్యం గురించిన విషయాలు ఇకపై కూడా ప్రస్థానంలో వెలువడాలని వెలుడతాయని ఆశిస్తున్నాను.

- అమ్మిన శ్రీనివాసరాజు, చర్ల, ఖమ్మంజిల్లా

విజయవాడ సాహిత్యశాలపై నా అభిప్రాయాలు

విజయవాడ మధ్య కళామండపములో ఆగస్టు నెల 16,17 జరిగిన సాహిత్యశాలపై నా అభిప్రాయం. 2005 వ సంవత్సరంలో జరిగిన సాహిత్యశాలలాగా కాకుండా, కోస్తా జిల్లాల వారికే పరిమితం చేశారు. పోగ్రాంలో నూతనత్వం కంటే యాంత్రికంగా జరిపినట్లుగా ఉంది. కారణం తక్కువ వ్యవధిలో ఏర్పాటు చేయడం కావచ్చు.

స్వీయ కవనమునకు ఇచ్చిన ప్రాముఖ్యత కథల విభాగానికి ఇవ్వలేదనిపిస్తోంది. అమెరికన్ లిటర్ ఇయర్ బుక్ ప్రతి సంవత్సరం ప్రచురిస్తారు. దానిలో వచన విభాగంలో కథా విభాగం పత్రికలలో కాలం రాయడం చివరకు జాబులు కూడా రాసే వారి పేర్లను రిజిస్టర్

చేసుకొంటారు. అదే విధంగా పబ్లిషర్స్ పత్రికలు ఇతర ఎమెచ్చ్యర్లను ప్రోత్సహించే సంస్థల లిస్టు కూడా ఇస్తారు. అసక్తికలవారు ప్రోత్సాహం కోరేవారు ఆ ఇయర్ బుక్లోని లిస్టులో ఇచ్చిన వారికి ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు వారితో జరుపుతారు. అదే విధంగా ఎమెచ్చ్యర్స్ ట్రైనింగ్ ఇచ్చే గ్రెడ్లు, సంస్థలు వారి అడ్రెస్లు కూడా ఇస్తారు. రైటింగ్ ఫ్రం విత్ ఇన్ (writing from within) అంటూ ఒక గైడు వుండి 10,12 మంది ఎమెచ్చర్ల రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం లాగా ట్రైనింగ్ ఇస్తారు. వారిని వారి జీవిత పోరాటం నించి ఒక మర్చిపోని సంఘటన గురించి 500 నుండి 1000 లైన్లతో వ్రాయమంటారు. వారి వారి కథను ముందుగా సర్క్యులేట్ చేయడం గాని లేక చదవడం గాని చేస్తారు. మిగతా వారి విమర్శను అడుగుతారు. వారు రెండు, మూడు వర్షస్ కూడా గైడ్ల సలహాతో వ్రాయమంటారు. అలా తయారు చేసిన దానిని తిరిగి చదివిస్తారు. తరువాత సెషన్లలో చదివిస్తారు. ఈ క్లాసులలో అమెరికన్ కౌక, మైనారిటీ దేశస్థులను కూడా పాల్గొని ట్రైనింగ్ పొందుతారు.

నల్లవారి సాహిత్యంలో రచనా సమర్థత పెంచటానికి ఇలాంటి క్లాసులు నల్లవారి ఎమెచ్చ్యర్స్ కి ట్రైనింగ్ ఇస్తారు. మార్టిన్ లూథర్ కింగ్ లాగా ముందు నల్లవారి శక్తిని (పవర్) చూపడమే ఎక్కువగా పోకస్ చేయబడేది. కాని మార్టిన్ లూథర్ కింగ్ నే నల్లవారిలో సమర్థత పెంచడానికి దానిని ఇతరుల దృష్టికి తేవడానికి ఈలాంటి ట్రైనింగ్ ధోరణి ప్రోత్సహించారని తెలుస్తోంది. అందువలననే అమెరికన్ బుక్ స్టాల్స్ లోనూ లైబ్రరీలలోనూ హృదయాన్ని కదిలించే నల్లవారి రచనలకు ప్రముఖ స్థానం, ప్రముఖ విభాగం కేటాయించారు.

ఈ అమెరికన్ నల్లవారి రచనలలో బానిసత్వానికి ముందు దశ బానిసత్వదశ వారు పడే బాధలు నల్లవారి భావాలు ఉంటాయి. తరువాత వారు బ్రతుకుదెరువు కోసం జీవన పోరాటం చిత్రిస్తూ వచ్చింది. అనేక వాదాలు వచ్చాయి. (Black ... Anthology) నాల్గవ దశగా ఆధునిక సాహిత్యం వచ్చింది. దానిలో కొన్ని వెర్రితలలు, భాషలో ఎబోనిక్స్ అనే శ్లాంగ్ తో కూడా డెవలప్ అయ్యింది. ఈ విషయం మీరు పరిశీలిస్తారని భావిస్తాను. వచ్చే సాహిత్యశాలలో ఈ విభాగం పెంపొందించాలి.

- కాట్రగడ్డ నర్సయ్య, విజయవాడ

మీ ప్రస్థానం సెప్టెంబర్ సంచిత చూశాను. అబ్బా! మీ ప్రస్థానాన్ని పొగడాలంటే ఒక్క నోరు చాలదు సార్, కనీసం వెయ్యి, లక్ష నోళ్లన్న కావాలి. వామపక్షభావాలున్న పత్రికను ఎలా నిర్వహించాలో ప్రస్థానాన్ని చూసి నేర్చుకోవాలి.

మరీ మరీ గో అరౌండ్ లాంటి గొప్ప కథతో ఆరభించి, చివరి పేజీదాక ఎంతగా సామాజిక స్పృహ! ఎంత సోషలిస్టు వాస్తవికత!

హేట్స్ ఆఫ్!

ఆ కవితలో... అన్ని ... ఎరుపుదనంలోని మెరుపంతా మీరే పులుపుకుంటే ఎలాగండీ!

అభినందనలు.....

విశాల వేదిక కథ - సార్థకనామధేయం అలానే ప్రోసిడ్ కాండి. లైను తప్పారో పుట్టగతులుండవు. మీకు గాదు సాహిత్యానికి.

- ఆర్.ఎస్.ఎస్. కుమార్, ఖమ్మంజిల్లా

సాహిత్య ప్రస్థానంపై విమర్శలు సూటిగానే చేయొచ్చు - సం॥

సుసంపన్న రాష్ట్రంవైపు అడుగులేస్తున్నాం...

ప్రజల కోసం ప్రత్యేక పథకాలు

- 7.5 కోట్ల మందికి ఆరోగ్యం - రాజీవ్ ఆరోగ్యశ్రీతో అభయం
- రెండు రూపాయల బియ్యం - 1.88 కోట్ల పేద కుటుంబాలకు ప్రయోజనం
- 30 రూపాయలకే కిలో కందిపప్పు... 45 రూపాయలకే పామ్ ఆయిల్
- సంక్షేమానికి పెద్ద పీట
  - హాస్పిటల్ విద్యార్థులకు మెన్ ఛార్జీలు మరో 40 శాతం పెంపు
  - రెట్టింపు పెరిగిన ఉపకారవేతనాలు
  - ప్రతి విద్యార్థికి 4 జతల దుస్తులతో పాటు, ప్రతి ఏడాది బెడ్డింగ్ మెటీరియల్ ఏర్పాటు
- అర్బులందరికీ ఇక్కు... పెంచు
- లక్ష కోట్లతో కోటి ఎకరాలకు సాగునీరు.
- మహిళలకు, రైతులకు, చేనేత కార్మికులకు పావలావడ్డీకే రుణాలు.

ఇవి... రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అమలు చేస్తున్న విచారణ పథకాల్లో ప్రముఖమైనవి. ప్రజల భాగస్వామ్యంతో అమలువుతున్న ఈ పథకాలు రాష్ట్రాన్ని హరితాంధ్ర ప్రదేశ్ వైపు నడిపించే దిశగా విజయవంతంగా అమలు జరుగుతున్నాయి.

ఇందిరమ్మ రాజ్యం - ఇంటింటా సౌభాగ్యం

ఉపాధ్యాయులు, తల్లితండ్రులు చదువవలసిన పుస్తకాల జాబితా

క్ర.సం	పుస్తకం పేరు	వెల	క్ర.సం	పుస్తకం పేరు	వెల
1.	పిల్లలు నేర్చుకోవడంలో ఎలా వెనకబడతారు?	60.00	13.	నల్లబల్ల వెనుక	25.00
2.	పిల్లలు ఎలా నేర్చుకుంటారు	60.00	14.	చదువు సంస్కృతులు	25.00
3.	బీదర్	40.00	15.	మనోబలం పుస్తకాలు	35.00
4.	విమలకీ-విద్య	40.00	16.	మరిగి కథ	40.00
5.	బీదర్కు ఉత్తరం	40.00	17.	తార్లదాస్	25.00
6.	మాస్టర్...!	10.00	18.	వరిజామలకమంలో ఏదా వ్యవస్థ 1833-2003	15.00
7.	మీ ఒడిలో	10.00	19.	చేదభూమి	10.00
8.	కథలే పాఠాలు	25.00	20.	విమానం-స్టార్- సంవదాయం	15.00
9.	బోధన-కోడన	30.00	21.	స్ట్రెస్సు ధరితలో సామాజికాంశాలు	10.00
10.	విభిన్న విద్యా సంస్థలు	25.00	22.	పిల్లల అంబుల్స్	25.00
11.	భాష-భాషం	20.00	23.	భారతదేశ చరిత్ర	25.00
12.	మేరు - మీ పిల్లలు	15.00	24.	పిల్లల భాష - ఉపాధ్యాయుడు	25.00

పిల్లలు చదివే పుస్తకాల జాబితా

క్ర.సం	పుస్తకం పేరు	వెల	క్ర.సం	పుస్తకం పేరు	వెల	క్ర.సం	పుస్తకం పేరు	వెల
1.	మనోబలం మన భూమి	20.00	34.	మాయ కథలు	10.00	67.	బుమిని దర్జాను	10.00
2.	అదర్భాటం	25.00	35.	విభిన్న పాఠ్య-బుధాచార్యులు	15.00	68.	బుధాచార్యుల కథ	15.00
3.	వరిజామలకమంలో	15.00	36.	అధ్యయననియం-పేరు	10.00	69.	మూడు పదగుణలు	15.00
4.	పాడి	20.00	37.	బోధన	10.00	70.	బోధక విద్య పాఠం	15.00
5.	విభిన్న విద్యా సంస్థలు	15.00	38.	బిచ్చం పరిశోధన	15.00	71.	పులి-తాటిలు	10.00
6.	విదేశీ కథలు	15.00	39.	బుమినికథలు	40.00	72.	బుమి-పిల్ల	10.00
7.	విద్యన శిష్యులు	15.00	40.	పిల్లల నాటక-పేసీ జవాబు	15.00	73.	పైచాత్రపతి గర్భాభయం	15.00
8.	పైచాత్ర పరి కథలు	15.00	41.	మేమిచెప్పాలి	20.00	74.	బుమి-పేదమ	10.00
9.	భారతీయ శాస్త్రచరిత్రలు	15.00	42.	విభిన్న-జీవవరిజామలక	30.00	75.	నాటకాచార్యులు	15.00
10.	అంబుల్స్ పాఠ్య	15.00	43.	వరిజామలక రివ్యూలు	30.00	76.	సంఘసంఘ-నేర్పడంబం	10.00
11.	పిల్లల గతి	15.00	44.	విభిన్న-విభిన్న	25.00	77.	విభిన్న గుణాలు	10.00
12.	పిల్లలు-సమస్యలు	20.00	45.	విభిన్న అధ్యయన-విభిన్న పాఠాలు	45.00	78.	బుమిని దర్జాను	10.00
13.	వరిజామలక చదువులు	15.00	46.	కాల్కత్తాలోని నేర్ప	20.00	79.	అధ్యయన నియం	15.00
14.	వరిజామలక తపాపాలు	15.00	47.	అధ్యయన గ్రాంథిక	10.00	80.	సమస్య గ్రంథాలు	15.00
15.	వరిజామలక - సామాజికం	25.00	48.	విభిన్న విభిన్న-విభిన్న విభిన్న	15.00	81.	విభిన్న	15.00
16.	చదువంటే మూడోకన్న	25.00	49.	మరిగి పుస్తకం	30.00	82.	విభిన్న విభిన్న-1	25.00
17.	పాఠానికి తెలుగుపాఠా	15.00	50.	భారతీయ	10.00	83.	విభిన్న విభిన్న-2	25.00
18.	పిల్లల సంస్కృతి	25.00	51.	బోధన పాఠాలు	15.00	84.	పాఠాచార్యులు	45.00
19.	అధ్యయన అంబుల్స్	30.00	52.	బుమిని	20.00	85.	విభిన్న	25.00
20.	నేర్పడం మూడోకన్న	20.00	53.	విభిన్న విభిన్న	15.00	86.	విభిన్న	15.00
21.	విభిన్న విభిన్న	40.00	54.	విభిన్న విభిన్న	25.00	87.	విభిన్న	15.00
22.	అంబుల్స్ మూడోకన్న	30.00	55.	విభిన్న విభిన్న	20.00	88.	విభిన్న	25.00
23.	పాఠాచార్యులు	20.00	56.	విభిన్న	15.00	89.	విభిన్న	15.00
24.	పాఠాచార్యులు	25.00	57.	విభిన్న	20.00	90.	విభిన్న	40.00
25.	విభిన్న	30.00	58.	విభిన్న	10.00	91.	విభిన్న	10.00
26.	విభిన్న	30.00	59.	విభిన్న	20.00	92.	విభిన్న	20.00
27.	విభిన్న	10.00	60.	విభిన్న	20.00	93.	విభిన్న	25.00
28.	విభిన్న	10.00	61.	విభిన్న	20.00	94.	విభిన్న	20.00
29.	విభిన్న	15.00	62.	విభిన్న	20.00	95.	విభిన్న	15.00
30.	విభిన్న	25.00	63.	విభిన్న	10.00	96.	విభిన్న	25.00
31.	విభిన్న	20.00	64.	విభిన్న	20.00	97.	విభిన్న	25.00
32.	విభిన్న	10.00	65.	విభిన్న	10.00	98.	విభిన్న	20.00
33.	విభిన్న	10.00	66.	విభిన్న	15.00	99.	విభిన్న	15.00

ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్

1-1-187/1/2, చిక్కడపల్లి, హైదరాబాద్-20. ఫోన్ : 27660013

గమనిక : పై పుస్తకాలు స్కూలు గ్రాంట్లు నుండి కాని, బీచర్ గ్రాంట్లు నుండి కాని మీ స్కూలుకు కొనుగోలు చేసుకోవచ్చును. ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్, హైదరాబాద్ పేరిట డి.డి./ఎం.ఓ. తీసి పంపవలెను.